

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

ΛΑΝΤΖΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΠΟΛΥΖΟΣ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 8114/1
Ημερ. Εισ.: 25-02-2010
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2010
ΛΑΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που συμμετείχαν με κάθε τρόπο στην αποπεράτωσή της. Πρώτα απ' όλα λοιπόν θα ήθελα να αναφερθώ στους καθηγητές μου, που μου παρείχαν το έναυσμα και τα εφόδια για την ενασχόληση με ένα τόσο ενδιαφέρον αντικείμενο. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω στον κ. Σεραφείμ Πολύζο, επιβλέποντα καθηγητή, για την υπομονή και τις χρήσιμες υποδείξεις και παρατηρήσεις που συνέβαλαν στην επιτυχή ολοκλήρωση της συγκεκριμένης εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στο προσωπικό των Δήμων Πλαστήρα, Νεβρόπολης Αγράφων, Ιτάμου και ιδιαίτερα στον κ. Δημήτρη Τσιαντή, δήμαρχο Πλαστήρα, για το χρόνο που μου διέθεσε, την πολύτιμη βοήθειά του, καθώς και τις χρήσιμες συμβουλές του σε θέματα τοπικής τουριστικής ανάπτυξης. Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω την Αναπτυξιακή Καρδίτσας για την παροχή πληροφοριών, μελετών και βιβλιογραφίας για την περιοχή μελέτης και ιδιαίτερα την εργαζόμενη της εταιρείας, συνάδελφο μηχανικό Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Θέη Κανδήλα, για την άμεση εξυπηρέτηση στη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων.

Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ θα ήθελα να δώσω στην αγαπημένη μου φίλη και μελλοντική συνάδελφο Μαρίνα Ζιακούλη που με βοήθησε ουσιαστικά στην εκπόνηση της πτυχιακής και που είναι δίπλα μου όλο αυτόν τον καιρό.

Το τελευταίο και πιο σημαντικό ευχαριστώ, το οφείλω όμως, στην οικογένειά μου για την υλική και ηθική στήριξη που μου προσέφερε με αγάπη καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου και χωρίς την οποία δε θα βρισκόμουν εδώ σήμερα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός σαν μια κινητήρια δύναμη οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης κάθε τόπου αποτελεί έναν τομέα που χρήζει ιδιαίτερης ενημέρωσης, οργάνωσης αλλά και προώθησης, με απώτερο σκοπό την προβολή και εξέλιξη της κάθε περιοχής. Επειδή, όμως, ο ανεξέλεγκτος μαζικός τουρισμός επιφέρει δυσμενείς περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις στον προορισμό όπου αναπτύσσεται, τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει την εμφάνισή τους πιο ήπιες μορφές τουρισμού, οι οποίες συντελούν στη βιώσιμη ανάπτυξη της κάθε περιοχής. Η διερεύνηση αυτών των ήπιων / εναλλακτικών μορφών του τουρισμού, καθώς και η συμβολή τους στην ανάπτυξη της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα του νομού Καρδίτσας, αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Κύριος σκοπός αυτής, είναι η παρουσίαση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού που έχουν τη δυνατότητα και τις προοπτικές να αναπτυχθούν στην περιοχή μελέτης, καθώς και κατά πόσο η περιοχή είναι έτοιμη να ανταποκριθεί στις μορφές αυτές. Οι στόχοι που τέθηκαν κατά τη διεκπεραίωση της εργασίας ήταν η ανάλυση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής φυσιογνωμίας της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα, καθώς και των υφιστάμενων μορφών του εναλλακτικού τουρισμού, αλλά και η εξέταση της επάρκειάς τους. Επιπλέον στόχος ήταν αρχικά να εξεταστεί το κατά πόσο το υπάρχον μοντέλο της τουριστικής ανάπτυξης έχει ωφελήσει την περιοχή μελέτης και εν συνεχεία να διερευνηθεί σε ποιο βαθμό μπορεί το εναλλακτικό μοντέλο να συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη του τρίπτυχου οικονομία – περιβάλλον – κοινωνία για την ίδια την περιοχή. Τα στοιχεία στα οποία βασίστηκε η παρούσα πτυχιακή εργασία, αντλήθηκαν από βιβλιογραφική επισκόπηση, μελέτες που έχουν εκπονηθεί για την περιοχή και διαδικτυακές πηγές. Τέλος, η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τη στήριξη των δεδομένων είναι η έρευνα πεδίου με ερωτηματολόγια, η επεξεργασία στατιστικών στοιχείων της ΕΣΥΕ, καθώς και η παράθεση πινάκων, γραφημάτων, χαρτών και φωτογραφιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	
1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	15
1.2 ΧΩΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	16
1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	18
1.4 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	19
1.5 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΕΒΑΛΑΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	20
1.6 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
2.1 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
2.1.1 Η έννοια του εναλλακτικού τουρισμού.....	27
2.1.2 Εναλλακτικός έναντι μαζικού τουρισμού.....	28
2.1.3 Διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού.....	29
2.2 ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
2.3 ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
2.4 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	43
2.4.1 Ιστορική πορεία.....	43
2.4.2 Ο εναλλακτικός τουρισμός ως παράγοντας ανάπτυξης.....	45
2.4.3 Τα προβλήματα του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	
3.1 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	49

3.2 ΑΒΙΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	49
3.2.1 Κλιματολογικά στοιχεία.....	49
3.2.2 Γεωμορφολογικά στοιχεία.....	54
3.2.3 Υδρολογία.....	57
3.3 ΒΙΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	62
3.3.1 Χλωρίδα και πανίδα.....	62
3.3.2 Περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής προστασίας.....	64
3.3.3 Φυσικό τοπίο.....	65
3.4 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	65
3.4.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	65
3.4.2 Οικονομική φυσιογνωμία.....	75
3.4.3 Δίκτυα τεχνικής και κοινωνικής υποδομής.....	90
3.4.4 Ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά.....	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΘΕΣΜΙΚΟ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ...	104
4.1 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	104
4.1.1 Ο Νόμος 2742/99 για την περιοχή της λίμνης Πλαστήρα.....	104
4.1.2 Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.....	106
4.1.3 Η Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.) της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα.....	108
4.1.4 Ο Νόμος 3028/2002 «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	109
4.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	109
4.2.1 Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Θεσσαλίας.....	110
4.2.2 Κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+.....	116
4.2.3 Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης «Θησέας».....	118
4.2.4 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη (ΕΠΠΕΡΑΑ).....	121
4.2.5 Κοινοτικό Πρόγραμμα Life+.....	124

4.2.6 Κοινοτική πρωτοβουλία Equal	125
4.2.7 Προγραμματιζόμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα	126
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ	129
5.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ.....	129
5.1.1 Προβλήματα – Αδυναμίες	130
5.1.2 Δυνατότητες – Πλεονεκτήματα	133
5.1.3 Ευκαιρίες	135
5.1.4 Κίνδυνοι – Απειλές	136
5.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΙ Η΄ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ.....	137
5.2.1 Αγροτουρισμός – Οινοτουρισμός – Παραδοσιακή κουζίνα.....	137
5.2.2 Οικοτουρισμός.....	143
5.2.3 Αθλητικός τουρισμός – Τουρισμός περιπέτειας.....	153
5.2.4 Πολιτιστικός – Θρησκευτικός τουρισμός	162
5.2.5 Συνεδριακός – Επαγγελματικός τουρισμός.....	173
5.2.6 Εκπαιδευτικός τουρισμός.....	174
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ	177
6.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	177
6.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	178
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	190
7.1 ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	190
7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	193
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	199
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	207

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1: Διαφορές μεταξύ μαζικού και εναλλακτικού τουρισμού	28
Πίνακας 3.1: Μέσες μηνιαίες τιμές θερμοκρασίας στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα για τα διαστήματα 1970 – 1980 και 1973 – 1985	50
Πίνακας 3.2: Μέγιστες και ελάχιστες μηνιαίες θερμοκρασίες στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα για τα έτη 1986, 1987, 1991 και 1995.....	50
Πίνακας 3.3: Μέσες μηνιαίες βροχοπτώσεις (mm) στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα για τα διαστήματα 1970 – 1980 και 1973 – 1985	52
Πίνακας 3.4: Μέσες μηνιαίες βροχοπτώσεις (mm) στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα για τα έτη 1986, 1987, 1991 και 1995	52
Πίνακας 3.5: Οι κυριότεροι κλάδοι του υδρογραφικού δικτύου της περιοχής μελέτης	58
Πίνακας 3.6: Μεταβολή των υδάτων (σε εκτάρια) στην περιοχή μελέτης κατά το διάστημα 1971 – 1991	59
Πίνακας 3.7: Διακύμανση στάθμης λίμνης Ν. Πλαστήρα	61
Πίνακας 3.8: Μέσες μηνιαίες εισροές και εκροές νερού στη λίμνη Ν. Πλαστήρα στο χρονικό διάστημα Ιανουάριος 1990 – Ιούνιος 2000	61
Πίνακας 3.9: Πραγματικός και μόνιμος πληθυσμός της περιοχής μελέτης σύμφωνα με τις απογραφές του 1991 και 2001	66
Πίνακας 3.10: Κενές και κατοικούμενες κανονικές κατοικίες της περιοχής μελέτης κατά τις απογραφές του 1991 και 2001	67
Πίνακας 3.11: Νέες κατοικίες και ποσοστά αυτών κατά τις απογραφές του 1991 και 2001	69
Πίνακας 3.12: Διαχρονική εξέλιξη πραγματικού πληθυσμού της περιοχής μελέτης	70
Πίνακας 3.13: Ηλικιακή διάρθρωση του μόνιμου πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών της περιοχής μελέτης (απογραφή 2001).....	71
Πίνακας 3.14: Έκταση και πυκνότητα πληθυσμού της περιοχής μελέτης	72
Πίνακας 3.15: Νοικοκυριά κατά μέγεθος και μέλη αυτών που διαμένουν σε κανονικές και μη κανονικές κατοικίες (2001)	73
Πίνακας 3.16: Μορφωτικό επίπεδο του μόνιμου πληθυσμού της περιοχής μελέτης (απογραφή 2001)	74

Πίνακας 3.17: Κατανομή εκτάσεων κατά βασικές κατηγορίες χρήσεων γης (2001) (εκτάσεις σε χιλιάδες στρέμματα)	75
Πίνακας 3.18: Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός (απογραφή 2001)	76
Πίνακας 3.19: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (απογραφή 2001 για το μόνιμο πληθυσμό)	77
Πίνακας 3.20: Γεωργικοί συνεταιρισμοί στην περιοχή μελέτης	79
Πίνακας 3.21: Κατανομή των δασών της περιοχής μελέτης ανάλογα με την έκταση, το δασοπονικό είδος και το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους (2002)	83
Πίνακας 3.22: Κατανομή των ξενοδοχείων και επιπλωμένων διαμερισμάτων της περιοχής μελέτης ανά κατηγορία, σύνολο δωματίων και κλινών (2009).....	85
Πίνακας 3.23: Κατανομή των ενοικιαζόμενων δωματίων της περιοχής μελέτης ανά κατηγορία, σύνολο δωματίων και κλινών (2009).....	86
Πίνακας 3.24: Αφίξεις πελατών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής μελέτης (1998 – 2006).....	88
Πίνακας 3.25: Διανυκτερεύσεις πελατών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής μελέτης (1998 – 2006)	88
Πίνακας 3.26: Αφίξεις πελατών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής μελέτης ανάλογα με την εθνικότητά τους (1998 – 2006).....	89
Πίνακας 3.27: Διανυκτερεύσεις πελατών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής μελέτης ανάλογα με την εθνικότητά τους (1998 – 2006).....	89
Πίνακας 3.28: Τελευταία έτη λειτουργίας των δημοτικών σχολείων της περιοχής μελέτης.....	98
Πίνακας 4.1: Εντεταγμένα και εκτελούμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα σύμφωνα με το ΠΕΠ Θεσσαλίας	127
Πίνακας 4.2: Εντεταγμένα και εκτελούμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα σύμφωνα με το πρόγραμμα Θησέας	127
Πίνακας 4.3: Εντεταγμένα και εκτελούμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα σύμφωνα με το πρόγραμμα Leader+ (2000-2006)	128
Πίνακας 4.4: Εντεταγμένα και εκτελούμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον» (ΕΠΠΕΡ)	128
Πίνακας 5.1: Αγροτουριστικά καταλύματα της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα	137
Πίνακας 5.2: Χαρακτηριστικά μονοπατιών	148

Πίνακας 6.1: Αξιολόγηση των χαρακτηριστικών της περιοχής	186
Πίνακας 6.2: Προτάσεις βελτίωσης της τουριστικής ανάπτυξης από τους επισκέπτες.....	189

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 3.1: Ύψος κατακρημνισμάτων ανά μήνα στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα (1973 – 1985)	53
Γράφημα 3.2: Ομβροθερμικό διάγραμμα της λίμνης Ν. Πλαστήρα	54
Γράφημα 3.3: Ποσοστά κενών κατοικιών κατά τις απογραφές 1991 και 2001	69
Γράφημα 3.4: Ποσοστιαία κατανομή νοικοκυριών ανάλογα με τα μέλη τους (απογραφή 2001)	73
Γράφημα 3.5: Κατανομή νοικοκυριών ανάλογα με τα μέλη τους (απογραφή 2001).....	74
Γράφημα 3.6: Ποσοστιαία κατανομή απασχολούμενων ανάλογα με τον τομέα της οικονομικής δραστηριότητας	77
Γράφημα 3.7: Κατανομή τουριστικών καταλυμάτων ανάλογα με το μέγεθός τους	86
Γράφημα 3.8: Ξενοδοχεία και επιπλωμένα διαμερίσματα ανάλογα με την κατηγορία τους	87
Γράφημα 3.9: Ενοικιαζόμενα δωμάτια ανάλογα με την κατηγορία τους.....	87
Γράφημα 6.1: Φύλο ερωτηθέντων	178
Γράφημα 6.2: Οικογενειακή κατάσταση ερωτηθέντων	179
Γράφημα 6.3: Αριθμός παιδιών ερωτηθέντων.....	179
Γράφημα 6.4: Επίπεδο εκπαίδευσης ερωτηθέντων.....	180
Γράφημα 6.5: Επάγγελμα ερωτηθέντων	180
Γράφημα 6.6: Αριθμός επισκέψεων των τουριστών στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα	181
Γράφημα 6.7: Χρονική διάρκεια των επισκέψεων στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα ...	181
Γράφημα 6.8: Πηγή πληροφόρησης του συγκεκριμένου τουριστικού προορισμού	182
Γράφημα 6.9: Παράγοντες επιλογής του συγκεκριμένου προορισμού	183

Γράφημα 6.10: Τουριστικές δραστηριότητες στις οποίες έχουν συμμετάσχει οι επισκέπτες.....	184
Γράφημα 6.11: Τουριστικές δραστηριότητες που επιθυμούν να συμμετάσχουν οι επισκέπτες.....	184
Γράφημα 6.12: Είδη εναλλακτικού τουρισμού που επιθυμούν οι επισκέπτες να αναπτυχούν περισσότερο στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα	
Γράφημα 6.13: Χαρακτηριστικά της περιοχής που πιστεύουν οι επισκέπτες ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί / εξελιχθεί επαρκώς.....	187
Γράφημα 6.14: Προβλήματα / μειονεκτήματα που διακρίνουν οι επισκέπτες στην περιοχή.....	188
Γράφημα 6.15: Προοπτική περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή.....	188

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 3.1: Τοπογραφικός χάρτης της περιοχής μελέτης.....	55
Χάρτης 3.2: Η λεκάνη απορροής της λίμνης Πλαστήρα.....	57
Χάρτης 3.3: Πρωτεύον επαρχιακό δίκτυο περιοχής λίμνης Πλαστήρα.....	92
Χάρτης 5.1: Καλύψεις γης εκπαιδευτικού δάσους Μπελοκομίτη.....	147
Χάρτης 5.2: Τα οικολογικά μονοπάτια του εκπαιδευτικού δάσους Μπελοκομίτη.....	148

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 3.1: Πανοραμική θέα της λίμνης Ν. Πλαστήρα.....	59
Εικόνα 3.2: Κάτοψη του φράγματος Ταυρωπού.....	60
Εικόνα 5.1: Αμπελώνες στην περιοχή Μεσενικόλα.....	139
Εικόνα 5.2: Το οινοποιείο "Γ. Καραμήτρος" στο Μεσενικόλα.....	139
Εικόνα 5.3: Ο "Οίκος Αμπέλου και Κρασιού" στο Μορφοβούνι.....	140
Εικόνα 5.4: Ο "Οίκος Αμπέλου και Κρασιού" στο Μορφοβούνι.....	140
Εικόνα 5.5: Πανοραμική θέα λίμνης Πλαστήρα.....	143

Εικόνα 5.6: Πανοραμική θέα λίμνης Πλαστήρα.....	143
Εικόνα 5.7: Πανοραμική θέα λίμνης Πλαστήρα.....	144
Εικόνα 5.8: Το Παρατηρητήριο στα «Ζυγογιαννέικα» και η θέα από εκεί.....	144
Εικόνα 5.9: Το Παρατηρητήριο στα «Ζυγογιαννέικα» και η θέα από εκεί.....	144
Εικόνα 5.10: Ο «Βοτανικός Κήπος» και η θέα του από ψηλά.....	145
Εικόνα 5.11: Ο «Βοτανικός Κήπος» και η θέα του από ψηλά.....	145
Εικόνα 5.12: Μονοπάτια του εκπαιδευτικού δάσους Μπελοκομίτη.....	
Εικόνα 5.13: Μονοπάτια του εκπαιδευτικού δάσους Μπελοκομίτη.....	
Εικόνα 5.14: Πανοραμική θέα του δημόσιου δάσους Μούχας στο Δ.Δ. Καστανιάς.....	149
Εικόνα 5.15: Πανοραμική θέα του δημόσιου δάσους Μούχας στο Δ.Δ. Καστανιάς.....	149
Εικόνα 5.16: Φθινοπωρινή άποψη των φιόρδ στο Δ.Δ. Καστανιάς.....	150
Εικόνα 5.17: Χειμερινή άποψη των φιόρδ στο Δ.Δ. Καστανιάς.....	150
Εικόνα 5.18: Η "Κοιμωμένη των Αγράφων".....	150
Εικόνα 5.19: Το Δασικό Χωριό "Δρυάδες".....	150
Εικόνα 5.20: Το Δασικό Χωριό "Δρυάδες".....	150
Εικόνα 5.21: Ο εξωτερικός χώρος.....	151
Εικόνα 5.22: Εσωτερικός χώρος.....	151
Εικόνα 5.23: Εσωτερικό της σπηλιάς του Γάκη.....	153
Εικόνα 5.24: Πεζοπορία σε δάσος της περιοχής.....	154
Εικόνα 5.25: Ποδηλασία περιμετρικά της λίμνης.....	
Εικόνα 5.26: Το Ορειβατικό Καταφύγιο Αγράφων.....	157
Εικόνα 5.27: Θέα από το χιονοδρομικό κέντρο.....	158
Εικόνα 5.28: Ιππασία δίπλα στη λίμνη.....	159
Εικόνα 5.29: Διθέσιο κανό.....	159
Εικόνα 5.30: Καταμαράν.....	160
Εικόνα 5.31: «Παραπέντε».....	160
Εικόνα 5.32: Διαγωνισμός ψαρέματος στη λίμνη.....	160

Εικόνα 5.33: Η περιοχή της πλαζ Λαμπερού.....	161
Εικόνα 5.34: Ο Ναός του Απόλλωνα στο Μοσχάτο.....	162
Εικόνα 5.35: Η Ιερά Μονή Κορώνας.....	164
Εικόνα 5.36: Η Ι.Μ. Αγ. Τριάδας Μορφοβουνίου.....	165
Εικόνα 5.37: Παραδοσιακός αργαλειός.....	168
Εικόνα 5.38: Καμάρα Ανθοχωρίου.....	168
Εικόνα 5.39: Το Κέντρο Ιστορικών Μελετών "Νικόλαος Πλαστήρας" στο Μορφοβούνι.....	169
Εικόνα 5.40: Εσωτερική άποψη «Οίκου Αμπέλου και Κρασιού»	169
Εικόνα 5.41: Ξενοδοχείο Τιτάγιον.....	174
Εικόνα 5.42: Το Κ.Π.Ε. Νεοχωρίου	175
Εικόνα 5.43: Εργαστηριακή αίθουσα στο Κ.Π.Ε. Νεοχωρίου	175
Εικόνα 5.44: Προστατεύοντας το περιβάλλον.....	175

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός σαν ένα κοινωνικό φαινόμενο που σχετίζεται με τους περισσότερους και κυριότερους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας, αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για τις οικονομίες των περιοχών όπου αναπτύσσεται. Το μοντέλο τουρισμού που συναντάμε τις τελευταίες δεκαετίες, χαρακτηρίζεται από τη μαζική του μορφή και η εμφάνιση αυτού παγιώνεται μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι επιδράσεις του πολλές και ποικίλες τόσο στον τομέα του περιβάλλοντος όσο και στον κοινωνικοοικονομικό αλλά και πολιτιστικό τομέα.

Τα τελευταία χρόνια με την άνοδο του βιοτικού επιπέδου, τη βελτίωση των μετακινήσεων, την έντονη προβολή τουριστικών προορισμών και την ανάγκη των ανθρώπων για φυγή από τα προβλήματα της καθημερινότητας, παρατηρείται μια σημαντική άνοδος της ζήτησης και προσφοράς του τουρισμού. Οι ειδικές απαιτήσεις της τουριστικής ζήτησης επιβάλλουν τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και οι ιθύνοντες του τουρισμού προσανατολίζονται σε μοντέλο ανάπτυξης ενός νέου τύπου τουριστικής δραστηριότητας η οποία δε θα βλάπτει τους φυσικούς πόρους και δε θα τους εξαντλεί, προκειμένου να αντιμετωπιστούν όχι μόνο οι τωρινές ανάγκες, αλλά και οι μελλοντικές. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη τις δυσχέρειες που προέκυψαν από τη δράση του μη ελεγχόμενου μαζικού τουρισμού, δημιουργήθηκε η ανάγκη στροφής του τουρισμού προς εναλλακτικές προσεγγίσεις, που σέβονται το φυσικό και δομημένο φυσικό περιβάλλον, την κοινωνική δομή και την πολιτιστική κληρονομιά.

Δημιουργείται λοιπόν, μια νέα φιλοσοφία σύμφωνα με την οποία ένα είδος ενεργητικού τουρισμού αντιτίθεται στο πρότυπο της μαζικής ανάπτυξης. Η διαμόρφωση αυτού του νέου προτύπου, αντιμετώπιζε με τη μαζικοποίηση της τουριστικής διακίνησης, έχει αποκτήσει ποικίλους φανατικούς οπαδούς και υποστηρικτές σε ευρύ φάσμα κοινωνικών ομάδων και κινημάτων, που υποστηρίζουν με διαφορετικούς τρόπους την αναζήτηση της ποιότητας στο ταξίδι αλλά και τη σύνδεση της διαμονής σ' έναν τόπο με την προστασία του περιβάλλοντος και της ντόπιας κουλτούρας καθώς και με την αναζήτηση ενός διαφορετικού προτύπου τοπικής ανάπτυξης (Τσάρτας, 1996).

Δεδομένου ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν σημαντικό ζήτημα, ιδίως για την Ελλάδα, που είναι μία κατεξοχήν τουριστική χώρα, η οποία διαθέτει όλους εκείνους τους πόρους, φυσικούς και ανθρώπινους, που απαιτούνται για την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού, η παρούσα πτυχιακή εργασία επικεντρώθηκε στη μελέτη της συμβολής του εναλλακτικού τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη. Ως περίπτωση μελέτης, επιλέχθηκε η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα του νομού Καρδίτσας, επειδή αποτελεί ένα ιδανικό μοντέλο εναλλακτικού προορισμού και πληρεί τις προϋποθέσεις για μια αειφόρο και βιώσιμη ανάπτυξη.

Η συγκεκριμένη εργασία διαιρείται σε 7 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται το τουριστικό φαινόμενο στον αναπτυξιακό του ρόλο, καθώς και οι επιπτώσεις του, θετικές και αρνητικές στην περιοχή αποδέκτη. Γίνεται κατ' αρχήν μία εννοιολογική και γεωγραφική προσέγγιση του τουρισμού, ενώ στη συνέχεια ακολουθεί μία σύντομη ιστορική αναδρομή. Επιπλέον, αναλύονται οι παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του τουρισμού καθώς και αναφέρονται τα κυριότερα από τα είδη του.

Επίσης, γίνεται ανάλυση των χαρακτηριστικών του τουρισμού που συνετέλεσαν στην ανάπτυξη και των άλλων κλάδων της οικονομίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στον εναλλακτικό τουρισμό, παρουσιάζοντας τις διάφορες εννοιολογικές προσεγγίσεις από μελετητές, τα χαρακτηριστικά του και αναλύοντας τις κυριότερες μορφές του, καθώς και τα στοιχεία εκείνα που τον διαφοροποιούν από τον τυποποιημένο παραδοσιακό τουρισμό. Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στις προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για την εφαρμογή και ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού σε μια περιοχή. Τέλος, παρουσιάζεται η ελληνική πραγματικότητα μέσα από μία ιστορική αναδρομή, καθώς και από τη διερεύνηση των προβλημάτων εφαρμογής του που εντοπίζονται στη χώρα μας.

Στα πλαίσια της απόδοσης του φαινομένου του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα, επιλέχθηκε η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα ως ένα κατάλληλο παράδειγμα εφαρμογής του. Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η οριοθέτηση της περιοχής μελέτης και αποδίδεται η φυσιογνωμία της μέσω της αναλυτικής περιγραφής του αβιοτικού, βιοτικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Ειδικότερα περιγράφονται τα γενικά χαρακτηριστικά της ευρύτερης περιοχής και καταγράφονται οι υφιστάμενες κοινωνικές, τουριστικές και πολιτιστικές υποδομές.

Στο επόμενο κεφάλαιο, γίνεται μία συνοπτική αναφορά στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα που σχετίζεται με τον τουριστικό τομέα. Παρουσιάζονται εκείνα τα θεσμικά κείμενα που παρέχουν κατευθύνσεις, κανόνες και κριτήρια για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας και αφορούν άμεσα την περιοχή μελέτης. Στη συνέχεια παρατίθενται τα κυριότερα από τα προγράμματα που εφαρμόζονται στην περιοχή της λίμνης και αφορούν την τουριστική ανάπτυξή της. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στους στόχους και τις δράσεις των προγραμμάτων αυτών, καθώς και στα μέτρα που προβλέπονται για την επίτευξή τους.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση / ανακεφαλαίωση των ευρημάτων της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης που πραγματοποιήθηκε στο τρίτο κεφάλαιο. Η παρουσίαση αυτή ακολουθεί τη δομή μιας SWOT ανάλυσης, παρουσιάζοντας σε τέσσερις διαφορετικές ενότητες τα τοπικά προβλήματα και τις δυνατότητες της περιοχής μελέτης, καθώς και τις εξωγενείς και ενδογενείς ευκαιρίες και απειλές, όπως αυτές προέκυψαν από τη μελέτη του ευρύτερου χώρου. Στη συνέχεια, παρατίθενται οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού που αναπτύσσονται ήδη στην περιοχή, αλλά και αυτές που διαθέτουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται συγκεκριμένες προτάσεις που αποσκοπούν στην ενίσχυση των ήπιων τουριστικών μορφών.

Στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας θεωρήθηκε χρήσιμο να καταρτιστεί και να συμπληρωθεί ένα ερωτηματολόγιο από τους επισκέπτες της περιοχής μελέτης, προκειμένου να αποτιμηθεί η άποψη και η εκτίμησή τους αναφορικά με το θέμα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη περιοχή της λίμνης Πλαστήρα. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο οι επισκέπτες της περιοχής γνωρίζουν τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που υπάρχουν στη λίμνη, αλλά και αν έχουν ακολουθήσει κάποια από αυτές. Ακόμα, σκοπός ήταν να παρουσιαστεί η γνώμη που των ερωτηθέντων για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, έτσι ώστε να επιτραπεί η εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων σχετικά με το θέμα αυτό. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη έρευνα.

Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο πραγματοποιείται η διεξαγωγή των τελικών συμπερασμάτων της παρούσας εργασίας, καθώς και η σύνταξη ορισμένων προτάσεων, οι οποίες έχουν σαν ευρύτερο στόχο τη δημιουργία ενός στρατηγικού πλαισίου για την επίτευξη μίας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1.1 Εννοιολογική Προσέγγιση

Ο τουρισμός με τη σύγχρονή του μορφή αποτελεί ένα σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο και αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, που συμβάλλει σημαντικά στο ΑΕΠ, στις συναλλαγματικές εισπράξεις, στην απασχόληση και ιδιαίτερα στην περιφερειακή ανάπτυξη, λόγω της ευρείας κατανομής των τουριστικών πόρων στο χώρο. Ο βαθμός ανάπτυξης του τομέα είναι μεγάλος, με συνέπεια οι εξελίξεις που παρουσιάζει, να επηρεάζουν σημαντικά την οικονομία (Μυλωνάς, 1997).

Σύμφωνα με τον Gartner (2001), ο τουρισμός θα μπορούσε να οριστεί σαν τη μετακίνηση των ατόμων από έναν τόπο σε κάποιον άλλο και η ιστορική του πορεία είναι τέτοια, όσο και ο πολιτισμός του ανθρώπου. Ο όρος «τουρισμός» εμφανίστηκε κατά τον 19^ο μ.Χ. αιώνα, αλλά η δραστηριότητα που αντιπροσωπεύει ο όρος αυτός υπάρχει στη διάρκεια της ιστορίας. Ορισμένοι τύποι τουρισμού υπήρχαν ακόμα και στους αρχαίους πολιτισμούς, όπως τα ταξίδια μελέτης των Ρωμαίων στην Ελλάδα και τα ταξίδια ευχαρίστησής τους προς την Αίγυπτο (Py, 1996).

Η έννοια του τουρισμού μπορεί να εξεταστεί από δύο σκοπίες: μία θεωρητική που να καλύπτει όλες τις πτυχές του φαινομένου όπως οικονομικές, κοινωνικές, ψυχολογικές και μια πρακτική που να ρυθμίζει τις συναλλαγματικές σχέσεις. Από την πρακτική του σκοπιά, η έννοια του τουρισμού έχει σκοπό να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος συνεννόησης όλων αυτών που ασχολούνται σε διεθνή κλίμακα με τις τουριστικές δραστηριότητες, ενώ από τη θεωρητική του σκοπιά μπορεί να προσδιοριστεί σαν την πρόσκαιρη μετακίνηση των ατόμων από το μόνιμο τόπο κατοικίας τους σε έναν άλλο τόπο, για λόγους κυρίως ψυχολογικούς, χωρίς κερδοσκοπικό κίνητρο και οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και εξυπηρέτηση των ατόμων. Ο συγκεκριμένος τύπος τουρισμού έχει δύο πλευρές: η πρώτη αναφέρεται στη μετακίνηση των ατόμων, η οποία αντιπροσωπεύει το καταναλωτικό μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται με την τουριστική ζήτηση και η δεύτερη αναφέρεται στην υποδοχή και την εξυπηρέτηση των μετακινούμενων, αντιπροσωπεύοντας έτσι το παραγωγικό μέρος του τουρισμού που ταυτίζεται με την τουριστική προσφορά (Gartner, 2001).

Η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού (A.I.T – Monte Carlo) ορίζει τον τουρισμό σαν το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες (μετακινήσεις και δραστηριότητες) προκαλούνται από την εξωτερική και πραγματοποίηση του πόθου που έχει κάθε άτομο για απόδραση και ο οποίος πόθος εκδηλώνεται σε διάφορους βαθμούς και κατά διαφορετική ένταση σε κάθε άτομο (Gartner, 2001).

Ο Jaques Gouet λέει ότι ο τουρισμός είναι ο τρόπος του να ταξιδεύεις, ο οποίος συνδυάζει σε διάφορες αναλογίες, κατά άτομα, την περιέργεια του πνεύματος, μαζί με τον πόθο να προσαρμοστεί κάποιος στα ήθη και έθιμα (Gartner, 2001).

Ο καθηγητής W. Huzniker και ο K. Krapf το 1942 στη Βέρνη, είπαν ότι ο τουρισμός είναι το σύνολο των εκδηλώσεων οι οποίες γεννιούνται από τη διαμονή των ξένων, όταν αυτή καλύπτεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της από κάποια απασχόληση κερδοσκοπικής μορφής (Gartner, 2001).

Ο Jean Medecin λέει ότι ο τουρισμός είναι μια δραστηριότητα ευκαιρίας η οποία συνίσταται στο να ταξιδεύει κάποιος μακριά από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας του, για διασκέδαση, ανάπαυση, πλουτισμό της πείρας του, ανύψωση του μορφωτικού του επιπέδου από την παρουσία νέων μορφών της ανθρώπινης δράσης και από τις εικόνες μιας άγνωστης φύσης (Gartner, 2001).

Ο τουρισμός ως ένα πολυμορφικό φαινόμενο, το οποίο περιλαμβάνει μετακίνηση προς ένα προορισμό και διαμονή σε αυτόν, εκτός της μόνιμης κατοικίας και εργασίας του ατόμου που πραγματοποιεί το ταξίδι (Mathieson & Wall, 1992), αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία (Mathieson & Wall, 1992):

1. ένα δυναμικό στοιχείο, το οποίο περιλαμβάνει ταξίδι σε έναν επιλεγμένο προορισμό ή προορισμούς,
2. ένα στατικό στοιχείο, το οποίο περιλαμβάνει τη διαμονή στον προορισμό, και
3. ένα επακόλουθο στοιχείο, το οποίο προκύπτει από τα δύο προηγούμενα, και περιλαμβάνει επιδράσεις στα οικονομικά, φυσικά και κοινωνικά υποσυστήματα με τα οποία ο τουρίστας έρχεται σε άμεση ή έμμεση επαφή.

1.2 Χωρική Προσέγγιση

Ο τουρισμός σήμερα αποτελεί ένα φαινόμενο με παγκόσμια ανάπτυξη και μια δραστηριότητα που την απολαμβάνει ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων. Ωστόσο, αυξάνουν και τα προβλήματα που δημιουργεί, τα οποία, σε γενικές γραμμές, διακρίνονται σε οικολογικά και κοινωνικοοικονομικά. Η αύξηση της οικολογικής συνείδησης οδηγεί στην ανησυχία για τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον. Η οικονομική σημασία του τουρισμού αυξάνεται, αλλά οι πολιτικές των αναπτυσσόμενων χωρών για την ενίσχυση του τουρισμού τίθενται υπό αμφισβήτηση. Ο τουρισμός αποτελεί λοιπόν μια δραστηριότητα που χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις (Δέφνερ, 2002).

Οι δύο κύριες πλευρές της γεωγραφικής προσέγγισης του τουρισμού είναι η παγκόσμια βάση των πόρων (στη γενική τους έννοια) για τον τουρισμό (π.χ. φύση, πολιτισμός, πόλη) και οι χωρικές μορφές της παγκόσμιας τουριστικής δραστηριότητας (δηλαδή οι διάφορες περιοχές του κόσμου) (Δέφνερ, 2002).

Οι σχέσεις ανθρώπων και πόρων δεν είναι μονοσήμαντες. Γι' αυτό το λόγο απαιτείται η κατανόηση ορισμένων παραγόντων, όπως των αλληλεπιδράσεων μεταξύ τουρίστα και πόρου, των αλλαγών στη φύση του πόρου που καταναλώνει ο τουρισμός και της σημασίας των κινήτρων των τουριστών, καθώς και των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών που προκαλούν τον τουρισμό αλλά και ελέγχουν τη χωρική του έκφραση (Δέφνερ, 2002).

Υπάρχουν διάφορες τυπολογίες τουριστών ανάλογα με το θέμα που εξετάζεται. Ένα σημείο αναφοράς μπορεί να είναι οι τουριστικές δραστηριότητες, δηλαδή ο

ορισμός του τουρισμού. Μια γενικότερη τυπολογία είναι η ακόλουθη (Δέφνερ, 2002):

- Ο αλλοδαπός, δηλαδή κάθε άτομο που επισκέπτεται μια χώρα διαφορετική από αυτή στην οποία κατοικεί συνήθως, για τουλάχιστον 24 ώρες.
- Ο εκδρομέας, δηλαδή κάθε άτομο που ταξιδεύει με σκοπό την απόλαυση για λιγότερο από 24 ώρες.
- Ο επισκέπτης, δηλαδή κάθε άτομο που επισκέπτεται μια χώρα διαφορετική από αυτή που κατοικεί συνήθως, για οποιονδήποτε λόγο εκτός από το να ασκήσει ένα αμειβόμενο επάγγελμα.
- Ο ημεδαπός τουρίστας, δηλαδή κάθε άτομο που ταξιδεύει τουλάχιστον 80 χιλιόμετρα μακριά από το σπίτι του για οποιονδήποτε λόγο εκτός από το να πάει στη δουλειά του και είτε διανυκτερεύει είτε επιστρέφει αυθημερόν.

Οι ορισμοί διαφέρουν στο ότι διακρίνουν μεταξύ της χρονικής διάρκειας του ταξιδιού και του συνδυασμού των λόγων (εκτός από την εργασία) που αποτελούν το κίνητρο για το ταξίδι, ενώ η ουσία του τουρισμού συνίσταται στο ταξίδι και σε μια τοποθεσία που δεν είναι το σπίτι του τουρίστα (Δέφνερ, 2002).

Το τουριστικό σύστημα αποτελείται, στην απλούστερη μορφή του από τρία χωρικά στοιχεία (Δέφνερ, 2002):

1. Την περιοχή κατοικίας του τουρίστα (περιοχή προέλευσης).
2. Τους τόπους όπου ταξιδεύουν τα άτομα (περιοχές προορισμού).
3. Τις διαδρομές που ακολουθούν τα άτομα μεταξύ των περιοχών προέλευσης και προορισμού.

Οι τέσσερις σημαντικότερες τουριστικές περιοχές του κόσμου, είναι (Δέφνερ, 2002):

1. Η Ευρώπη που αποτελεί τόσο το διεθνές επίκεντρο της προέλευσης του τουρισμού όσο και την κυριότερη περιοχή προορισμού.
2. Η Βόρεια Αμερική που αποτελεί εξίσου σημαντική περιοχή από την πλευρά του όγκου της τουριστικής κίνησης και οι γενικές μορφές της τουριστικής της ανάπτυξης παρουσιάζουν ομοιότητες με αυτές της Ευρώπης.
3. Ο Ειρηνικός και η Αυστραλασία που αποτελεί την περιοχή που αναπτύσσεται με τον ταχύτερο ρυθμό.
4. Οι περιφερειακές περιοχές του κόσμου (Νότια Ασία, Αφρική νότια της Σαχάρα, Κεντρική και Νότια Αμερική). Οι περιοχές αυτές είναι περιφερειακές με την έννοια της οικονομικής σχέσης με τον ανεπτυγμένο κόσμο και των τουριστικών δεσμών με τις σημαντικότερες δυτικές περιοχές προέλευσης.

Οι περιοχές που παρουσιάζουν έντονες συγκεντρώσεις ελκυστικών τουριστικών πόρων (ιδανικά κλίματα και παραλίες, εξέχοντες ιστορικοί και πολιτιστικοί πόροι σε ελκυστικά τοπία συγκεντρωμένα γύρω από τις προστατευμένες θάλασσες) είναι δύο (Δέφνερ, 2002):

1. Η λεκάνη της Μεσογείου που βρίσκεται ακριβώς στα νότια της κύριας περιοχής προέλευσης των Ευρωπαίων τουριστών και

2. Ο Κόλπος του Μεξικού / η Καραϊβική Θάλασσα που βρίσκεται επίσης στα νότια των πληθυσμιακών συγκεντρώσεων από τις οποίες προέρχονται οι περισσότεροι βορειοαμερικανοί τουρίστες.

1.3 Ιστορική Αναδρομή

Ο τουρισμός ως περιήγηση – γνωριμία με πολιτιστικές και κοινωνικές αξίες άλλων λαών προϋπήρχε από την εποχή των πρώτων ιστοριογράφων της αρχαιότητας (τέλη βου αιώνα π.Χ.) και στη μορφή του αυτή οφείλονται πλήθος ταξιδιωτικές, ιστορικές και γεωγραφικές πληροφορίες από ταξιδιώτες άλλων εποχών. Θρησκευτικά, εμπορικά και πνευματικά κέντρα, κέντρα διοργάνωσης αθλητικών αγώνων της αρχαιότητας οδήγησαν στις πρώτες ειδικές μορφές τουρισμού που χάνονται στα βάθη των αιώνων. Ομαδικές μετακινήσεις για προσκύνημα ιερών τόπων, τέλεση αθλητικών αγώνων, εμπόριο δεν είναι παρά οι προπομποί του θρησκευτικού, του αθλητικού, του περιηγητικού, του θαλάσσιου, του θεραπευτικού, του εκπαιδευτικού τουρισμού (Townner, 1995).

Η αρχή επομένως της ιστορικής πορείας του τουρισμού είναι δύσκολο να τοποθετηθεί χρονολογικά με ακρίβεια. Ωστόσο είναι δυνατός ο προσδιορισμός των χρονικών περιόδων αλλά και των γεγονότων που αποτελούν σταθμούς στην διαχρονική του εξέλιξη και σηματοδοτούν την ανάπτυξη του σύγχρονου τουριστικού μοντέλου. Προς την κατεύθυνση αυτή ο 19ος αιώνας μπορεί να χαρακτηριστεί ως αιώνας κλειδί για τη δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού και τη διαμόρφωση των συνθηκών που θα οδηγήσουν μελλοντικά στη μαζικοποίησή του (Κουρτέσας, 2005).

Με την άφιξη του 19ου αιώνα έχουμε δραματικές εξελίξεις οι οποίες οδηγούν στη δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού και τη διαμόρφωση των συνθηκών που θα οδηγήσουν στην μελλοντική μαζικοποίηση του τουρισμού. Αυτές οι εξελίξεις αφορούν τον χώρο των μεταφορών και επικοινωνιών και την οργανωτική και οικονομική επέκταση του τουρισμού στον παγκόσμιο χώρο. Ταυτόχρονα η βιομηχανική επανάσταση διαμόρφωσε νέες συνθήκες, με τη μηχανοποίηση της παραγωγής και την αύξηση της παραγωγικότητας, ενώ οδήγησε στην παραγωγή νέων προϊόντων και τη διεύρυνση των εθνικών αγορών. (Βαρβαρέσος, 1998)

Η δεκαετία του '30 θεωρείται ιστορική για την εξέλιξη του τουρισμού αφού σε αυτήν ολοκληρώνεται η πορεία ωρίμανσης που είχε ήδη ξεκινήσει τον 19ο αιώνα και συνδέθηκε με την πορεία ανάπτυξης της ανθρωπότητας και βελτίωσης των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών διαβίωσης. Στη συνέχεια και κυρίως μεταπολεμικά γίνεται φανερός ο σημαντικός ρόλος του τουρισμού σε οικονομικό επίπεδο. (Βαρβαρέσος, 1998)

Μετά το 1950 ο τουρισμός αρχίζει να αναπτύσσεται με εντυπωσιακούς ρυθμούς που φανερώνουν τόσο οι δείκτες κίνησης των τουριστών, όσο και οι οικονομικοί και αναπτυξιακοί δείκτες. Πρόκειται πλέον για ένα ιδιόμορφο κοινωνικό φαινόμενο που σχετίζεται άμεσα με τα νέα κοινωνικά και καταναλωτικά πρότυπα που επικρατούν στις νέες κοινωνίες (Τσάρτας, 1996).

Η αλματώδης ανάπτυξη του τουρισμού ενισχύθηκε από μια σειρά παραγόντων που σηματοδότησαν τη μεταπολεμική περίοδο. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι ακόλουθοι: (Αναθρεπτάκη, 2007)

- Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου
- Η πολιτική και οικονομική σταθερότητα στις ανεπτυγμένες χώρες που έχουν ως αποτέλεσμα την ύπαρξη περισσευόμενου εισοδήματος σε μεγάλο ποσοστό μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων
- Η ειρηνική συνύπαρξη των λαών
- Η βελτίωση των μεταφορών και η δημιουργία νέων δικτύων
- Η αύξηση του μέσου όρου ηλικίας, με αποτέλεσμα η λεγόμενη τρίτη ηλικία να αποτελεί ένα δυναμικό τμήμα του τουριστικού κύματος
- Το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης
- Η ανάπτυξη πακέτων τουριστικών υπηρεσιών

Ο τουρισμός είναι πλέον μια διαρκώς αναπτυσσόμενη σε ευρύτερο φάσμα δραστηριότητα που παράγει εισόδημα και διαμορφώνει νέες επαγγελματικές εξειδικεύσεις και μορφές απασχόλησης στον παγκόσμιο χώρο. Αποτελεί πλέον ένα κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο συνδεδεμένο με τη διάρθρωση των σύγχρονων παραγωγικών σχέσεων που συνιστά την τομή για τη διάκριση εργάσιμου και ελεύθερου χρόνου. Είναι ένα πολυσχιδές κοινωνικό φαινόμενο, οι διαπλοκές της ανάπτυξης του οποίου επηρεάζουν την κοινωνία, την οικονομία, τον πολιτισμό και το περιβάλλον ενός πλήθους χωρών του κόσμου.

1.4 Τα είδη του Τουρισμού

Ο τουρισμός αποτελεί πολυσύνθετο φαινόμενο και σαν τέτοιο, έχει διακριτά χαρακτηριστικά και μπορεί να κατηγοριοποιηθεί. Παίρνοντας ως βάση για τον διαχωρισμό ποιοτικά αλλά και ποσοτικά χαρακτηριστικά, τον διακρίνουμε σε επιμέρους κατηγορίες. (Ηγουμενάκης, 1997)

Λαμβάνοντας υπόψη το είδος και το περιεχόμενο των τουριστικών δραστηριοτήτων, καταλήγουμε σε μια πρώτη διαφοροποίηση μεταξύ συμβατικού και εναλλακτικού τουρισμού. Αυστηρός ορισμός στις έννοιες του συμβατικού και εναλλακτικού είναι δύσκολο να δοθεί. Μια δραστηριότητα που με βάση το είδος και το περιεχόμενό της θεωρείται εναλλακτική μπορεί, υπό προϋποθέσεις να είναι συμβατική και το αντίθετο. Αυτό που συνιστά το διαχωρισμό είναι οι εποχικές συνήθειες – προτιμήσεις των τουριστών. Ο όρος συμβατικός, συνήθως ταυτίζεται με τουριστικές δραστηριότητες των οποίων το περιεχόμενο βασίζεται στο μοντέλο 4S (sea, sun, sand, sex), αλλά μπορεί να καθορίζεται και από τις συνήθειες των τουριστών μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και σε συγκεκριμένη περιοχή. Επιπλέον, ο όρος εναλλακτικός προσδιορίζεται καλύτερα υπό την έννοια του θεματικού τουρισμού ή τουρισμού ειδικού ενδιαφέροντος, όπως συχνά αναφέρεται στην ξένη βιβλιογραφία. Απευθύνεται σε εξειδικευμένα τουριστικά ενδιαφέροντα, και περιλαμβάνει ειδικές μορφές τουρισμού όπως ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο συνεδριακός και ο πολιτιστικός τουρισμός. Βασικά χαρακτηριστικά του αποτελούν η εξειδικευμένη και εξατομικευμένη τουριστική ανάπτυξη σε συνδυασμό με το υψηλό επίπεδο συμμετοχής και ελέγχου από την τοπική κοινωνία αλλά και σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά του τουριστικού προορισμού (Σκάγιαννης, 2001).

Ο αριθμός των τουριστών που μετακινούνται σε μια συγκεκριμένη τοποθεσία συνιστά το διαχωρισμό μεταξύ μαζικού και μη μαζικού τουρισμού. Αυτό που

καθορίζει εδώ τη διάκριση είναι η «απήχηση» που έχει μια δραστηριότητα, το πώς και κυρίως το πόσοι ανταποκρίνονται. Έτσι έχει επικρατήσει μια συμβατική τουριστική δραστηριότητα να είναι και μαζική, ενώ μια εναλλακτική θεωρείται κατά βάση μη μαζική. (Γαλάνη-Μουτάφη, 2002)

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι δεν αποκλείεται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις πάντοτε ο συμβατικός τουρισμός να είναι και μη μαζικός, όπως επίσης και ο εναλλακτικός να είναι μαζικός. Ειδικότερα έχει παρατηρηθεί μαζικοποίηση κάποιων μορφών εναλλακτικού τουρισμού οι οποίες υπήρχαν την περίοδο που ο μαζικός, συμβατικός τουρισμός έλαβε σημαντικές διαστάσεις. Κλασικό παράδειγμα ο χιονοδρομικός τουρισμός στα μεγάλα χειμερινά θέρετρα της Ευρώπης αλλά και ο θρησκευτικός τουρισμός κατά τη διάρκεια σημαντικών θρησκευτικών εκδηλώσεων που χαρακτηρίζονται από τη μαζικότητα των τουριστικών δραστηριοτήτων (Σφακιανάκης, 2000).

Ένας τρίτος διαχωρισμός του τουρισμού είναι αυτός που αφορά τον τόπο προορισμού και διακρίνεται στον εσωτερικό και στον εξωτερικό. Ο εσωτερικός τουρισμός χαρακτηρίζει την περίπτωση όπου κάτοικοι μιας χώρας ταξιδεύουν εντός των ορίων αυτής, ενώ ο όρος εξωτερικός χρησιμοποιείται όταν κάτοικοι μιας χώρας επισκέπτονται μια ξένη χώρα (Σφακιανάκης, 2000)

1.5 Παράγοντες που Συνέβαλλαν στην Ανάπτυξη του Τουρισμού

Ο τουρισμός φτάνει μεταπολεμικά στη μεγαλύτερη ακμή του. Αποτελεί ένα φαινόμενο παγκόσμιας κλίμακας και αναδεικνύεται σε κύριο ρυθμιστή της οικονομίας πολλών χωρών, που στηρίζουν σε αυτόν τις αναπτυξιακές τους προοπτικές. Κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας, μια σειρά παραγόντων επηρέασαν την εξέλιξή του. Πολιτικοί, κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες συνέβαλλαν στην ανάπτυξή του και διαμόρφωσαν τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου μαζικού τουρισμού (Gartner, 2001).

Για την ανάπτυξη του τουρισμού, μία περιοχή θα πρέπει να διαθέτει ορισμένα βασικά στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία μιας τουριστικής βιομηχανίας. Σύμφωνα με τον Gunn (1988), τα στοιχεία αυτά είναι τα εξής δώδεκα:

1. Φυσικοί πόροι
2. Πολιτιστικοί πόροι
3. Βιώσιμες κοινότητες εξυπηρέτησης
4. Πρόσβαση
5. Αγορές
6. Ευνοϊκή εικόνα ανάπτυξης
7. Τοπική αποδοχή του τουρισμού
8. Ευνοϊκοί κυβερνητικοί έλεγχοι
9. Διαθεσιμότητα γης για ανάπτυξη
10. Διαθεσιμότητα επιχειρηματιών και διευθυντών
11. Διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού
12. Διαθεσιμότητα κεφαλαίων

Πέρα από τα προαναφερθέντα στοιχεία, βασικές πηγές για την επιτυχημένη ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού είναι, σύμφωνα με τον Gartner (2001):

- Η αναβάθμιση της ποιότητας της προσφοράς
- Ο εμπλουτισμός και η διαφοροποίηση του συνολικού τουριστικού προϊόντος
- Η εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού
- Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας
- Η προώθηση και προβολή της χώρας με νέα εργαλεία και σύγχρονες μεθόδους
- Ο εκσυγχρονισμός των δομών της δημόσιας διοίκησης και των μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής

Οι παράγοντες, ωστόσο, που καθορίζουν ουσιαστικά τη ζήτηση για τον τουρισμό, είναι τόσο οι δυνάμεις της αγοράς (προσφορά και ζήτηση) όσο και εξωγενείς παράγοντες, δηλαδή παράγοντες οι οποίοι δε σχετίζονται άμεσα με τον τουρισμό αλλά επηρεάζουν την έκταση και το είδος της ζήτησης για τουριστική δραστηριότητα (Gartner, 2001).

Οι εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν τον τουρισμό περιλαμβάνουν (Gartner, 2001):

➤ Δημογραφικές και κοινωνικές αλλαγές

Ανεξάρτητα από άλλους παράγοντες, οι δημογραφικές και κοινωνικές αλλαγές στον πληθυσμό των ανεπτυγμένων και πρόσφατα εκβιομηχανισμένων χωρών, σημαίνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού θα έχει το χρόνο, την τάση και το εισόδημα να ταξιδέψει. Οι αλλαγές αυτές αφορούν τα ακόλουθα:

- Την παράταση ορίου ηλικίας του πληθυσμού που καθιστά την τρίτη ηλικία ως μια δυναμική ομάδα της τουριστικής πελατείας
- Τη δημιουργία μιας νέας ιδιόμορφης ομάδας καταναλωτών με καλύτερη πληροφόρηση, τους νέους, κυρίως αυτούς που ενηλικιώνονται στα αστικά κέντρα
- Τη χαλάρωση για τους περιορισμούς μετανάστευσης
- Την εισαγωγή των γυναικών στον εργασιακό τομέα και την αύξηση των οικογενειακών εισοδημάτων κατ' επέκταση
- Την αύξηση της αναλογίας των ανύπαντρων ενηλίκων
- Την τάση για τη δημιουργία οικογένειας σε μεγαλύτερη ηλικία
- Τη μεγαλύτερη αύξηση στον πληθυσμό των ζευγαριών χωρίς παιδιά σε σύγκριση με τη γενικότερη αύξηση του πληθυσμού
- Την αύξηση του χρόνου για πληρωμένες διακοπές, την εξασφάλιση αδειών σε ετήσια βάση και την ελαστικότητα των εργασιμων ωρών.

➤ Οικονομικές εξελίξεις

Μεταξύ της τάσης για ταξίδια και των οικονομικών εξελίξεων υπάρχει μια άμεση και ξεκάθαρη σύνδεση. Η ανάπτυξη / αύξηση στα ταξίδια εξαρτάται και επηρεάζεται άμεσα από τις εξελίξεις στην οικονομία. Η οικονομική σταθερότητα των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών προσδιορίζει και την πορεία ανάπτυξης του

παγκόσμιου τουρισμού σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Από αυτές, εξάλλου, προέρχονται, κατά κύριο λόγο οι τουρίστες, άρα και η δαπάνη που οδηγεί στην ανάπτυξη άλλων χωρών ή περιοχών του κόσμου, καθώς και οι επενδύσεις που δημιουργούν υποδομή είτε στο εσωτερικό αυτών των χωρών είτε στο εξωτερικό. Δεδομένου ότι οι υπόλοιποι παράγοντες παραμένουν αναλλοίωτοι, αύξηση της τάξης του 1% στην κατανάλωση έχει σαν αποτέλεσμα αντίστοιχη αύξηση στα ταξίδια, μια αύξηση της τάξης του 2,5% στην κατανάλωση οδηγεί σε 4% αύξηση στα ταξίδια, ενώ αύξηση 5% στην κατανάλωση οδηγεί σε 10% αύξηση στις δαπάνες για ταξίδια.

Το γεγονός που απογείωσε το μαζικό τουρισμό ήταν η ανάπτυξη των μεγάλων διεθνών εταιριών τουρισμού (tour operators), που ξεκίνησαν από τον κλάδο των πρακτορείων και ειδικεύτηκαν στην οργάνωση, προβολή και πώληση ενός πακέτου τουριστικών υπηρεσιών σχετικών με το ταξίδι. Λύθηκαν έτσι πολλά προβλήματα όπως ασφάλεια, κρατήσεις δωματίων, αδυναμία συνεννόησης στη γλώσσα της περιοχής, οργάνωση εκδρομών και δραστηριοτήτων (Cavlec, 2002). Εκτός από αυτές τις υπηρεσίες, ένα επιπλέον στοιχείο που επηρέασε θετικά την ανάπτυξη του οργανωμένου τουρισμού ήταν οι χαμηλές τιμές που προσέφεραν οι εταιρίες, που επιτυγχάνονταν από τα μακροχρόνια συμβόλαια και τις οικονομικές διασυνδέσεις που δημιουργούσαν με ξενοδοχεία και αεροπορικές εταιρίες (Bywater, 1992).

➤ Πολιτικές και νομοθετικές αλλαγές

Οι κυριότερες αλλαγές οι οποίες επηρεάζουν θετικά την ανάπτυξη και τη δομή του τομέα του τουρισμού είναι:

- πολιτικές αλλαγές, όπως η μεγάλη περίοδος ειρήνης που επικράτησε μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου και η πολιτική σταθερότητα που επικράτησε έκτοτε στις περισσότερες χώρες του κόσμου
- οικονομικά και ρυθμιστικά μέτρα εναρμόνισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων διεθνών οργανισμών στους οποίους συμμετέχουν μεγάλες ομάδες χωρών, ανεπτυγμένων κυρίως
- συνοριακές διατυπώσεις για ταξιδιώτες
- πολιτική οικονομικής ανάπτυξης
- κινήματα για την προστασία του περιβάλλοντος
- η έννοια του κοινωνικού κράτους που αναπτύσσει ένα πλέγμα θεσμών και υπηρεσιών υπέρ της βελτίωσης της ποιότητας ζωής και κατοχυρώνει βασικά δικαιώματα για τους εργαζόμενους.

➤ Ανάπτυξη της τεχνολογίας και του εμπορίου, την υποδομή στις μεταφορές και την ασφάλεια των ταξιδιών

Οι ραγδαίες εξελίξεις στον τομέα των μεταφορών και επικοινωνιών συνέβαλλαν στην αύξηση της κινητικότητας μεταξύ των χωρών. Η μαζικοποίηση του τουρισμού στηρίχθηκε και ενισχύθηκε αρχικά από τη βελτίωση των μεταφορικών μέσων και αργότερα από την επέκταση της χρήσης τους σε τεράστια ποσοστά του πληθυσμού των ανεπτυγμένων χωρών. Το μεταφορικό μέσο που έδωσε τη μεγαλύτερη ώθηση στον τουρισμό και τα ταξίδια από τη δεκαετία του '60 κι έπειτα ήταν το αυτοκίνητο. Η χρήση του αυτοκινήτου συνέβαλλε στην ανάπτυξη του λεγόμενου περιηγητικού τουρισμού στο εσωτερικό μιας χώρας. Η πρόοδος

στην τεχνολογία της αεροναυτικής μηχανικής και στα συστήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και προγραμμάτων, η οποία θα συνεχιστεί, θα έχει σαν αποτέλεσμα τη διευκόλυνση των διευθετήσεων για κρατήσεις και ταξίδια, ενώ τα ταξίδια θα γίνουν γρηγορότερα και φθηνότερα λόγω εξοικονόμησης προσωπικού και μείωσης του κόστους λειτουργίας των αεροπορικών εταιριών και ταξιδιωτικών γραφείων.

1.6 Η Συμβολή του Τουρισμού στην Ανάπτυξη

Η οικονομική φύση του τουρισμού και η συμβολή του στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας και την οικονομική ανάπτυξη είναι κάτι που απασχολεί τη χώρα μας και τους αρμόδιους φορείς για τον τουρισμό τα τελευταία χρόνια. Συνολικά ως χώρα πρέπει να αναβαθμίζουμε τη θέση μας, σε όλους τους τομείς εκείνους που έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα και προοπτικές ανάπτυξης, όπως ο τομέας του τουρισμού. Ας σημειωθεί ότι τόσο η εξέλιξη του τουρισμού σε μια δυναμικά αναπτυσσόμενη βιομηχανία, όσο και η τρέχουσα οικονομική σημασία του δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται χωριστά, αλλά στο πλαίσιο του αυξανόμενου ενδιαφέροντος για τον τριτογενή τομέα, δηλαδή του τομέα των υπηρεσιών της οικονομικής δραστηριότητας μιας χώρας. (Ηγουμενάκης, 1997)

Ως προς τη συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη άλλων κλάδων, εκτιμάται ότι ο τομέας αυτός, σε σύγκριση με βιομηχανικούς κυρίως κλάδους, έχει μικρότερη επίδραση στην ανάπτυξη άλλων κλάδων της οικονομίας. Αυτό εξηγείται με το μικρότερο ποσοστό ενδιάμεσων εισροών στο σύνολο ακαθάριστης αξίας παραγωγής, σε σχέση με άλλους κλάδους (Κομίλης, 1986).

Οι χωρικές παράμετροι του τουριστικού φαινομένου είναι (Κομίλης, 1986):

- Ο τόπος εγκατάστασης και το γεωγραφικό σχήμα κατανομής της τουριστικής δραστηριότητας
- Οι τουριστικές ροές ή μετακινήσεις και οι μεταβολές τους διαχρονικά
- Οι παράγοντες που διαφοροποιούν τη διάρθρωση του τουρισμού στο χώρο και προσδιορίζουν το ρόλο του στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Ο οικονομικός χαρακτήρας του τουρισμού αποτελεί βασικό παράγοντα της σημασίας, του ρόλου και της συμβολής του τουρισμού στην ανταγωνιστικότητα του συνόλου της ελληνικής οικονομίας και στην ανάπτυξη. Η σημερινή εικόνα της οικονομικής φύσης του ελληνικού τουρισμού περιλαμβάνει τη διαβίωση περίπου 13 εκατομμυρίων εισερχομένων τουριστών. Οι σημερινές δυναμικότητες της κλασικής ξενοδοχίας ξεπερνούν τις 8.000 μονάδες με πάνω από 312.000 δωμάτια και περισσότερες από 600.000 κλίνες συγκροτούν το θεμελιοδέστερο στοιχείο της τουριστικής ανωδομής, επί του οποίου στηρίζεται και μέσω του οποίου καθορίζεται η διαρθρωτική εξέλιξη του επιπέδου παραγωγής και διάθεσης της ετήσιας τουριστικής κατανάλωσης στη χώρα. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα», 2003)

Η παραγωγική αυτή δομή για την τροφοδότηση και τη διαχειριστική ρύθμιση της ετήσιας κατανάλωσης των 13 εκ. τουριστών, δηλαδή για ένα σημαντικό τμήμα της εγχώριας παραγωγής, παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά, των οποίων η αξιόπιστη προσέγγιση και η συνεχής παρακολούθηση συνιστά βασική προϋπόθεση για κάθε παρέμβαση της τουριστικής και της γενικότερης

οικονομικής πολιτικής με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας τόσο του ίδιου του τουρισμού όσο και της συμβολής του στη συνολική ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. (ΕΠΑΝ, 2003)

Οι τομείς της ελληνικής οικονομίας που ωφελούνται από τον τουρισμό είναι πολλοί, και χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: εκείνους που μέρος του εισοδήματός τους προέρχεται από τον τουρισμό κι εκείνους που όλο το εισόδημά τους προέρχεται από τον τουρισμό. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι εξής τομείς (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του ελληνικού τουρισμού, 2003):

- της διατροφής, όπως εστιατόρια, καφέ, καταστήματα τροφίμων,
- του εμπορίου, κυρίως λιανικό εμπόριο, ένδυση, αναμνηστικά,
- της ψυχαγωγίας, όπως θέατρο, κινηματογράφος, νυχτερινά κέντρα,
- και της μεταφοράς, δημόσια συγκοινωνία, ταξί.

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι τομείς:

- της διαμονής, όπως ξενοδοχεία, παραξενοδοχεία, κάμπινγκ,
- των τουριστικών γραφείων
- των μεταφορών, όπως αεροπορικές εταιρίες, σκάφη αναψυχής, γραφεία ανοικιάσεως αυτοκινήτων.

Η αναπτυσσόμενη τουριστική οικονομία στην Ελλάδα δημιουργεί, με άμεσο και έμμεσο τρόπο, νέες θέσεις εργασίας στη συνολική οικονομία:

- Αυξάνοντας άμεσα την απασχόληση στις επιχειρήσεις που προσφέρουν καταναλωτικές υπηρεσίες τουρισμού,
- Αυξάνοντας έμμεσα την απασχόληση στους κλάδους που στηρίζουν ή προμηθεύουν τους παραπάνω κλάδους όπως η γεωργία, η μεταποίηση, επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες κοινής ωφέλειας κ.ά.
- Αυξάνοντας επίσης έμμεσα την απασχόληση στο δημόσιο τομέα στους τομείς που προσφέρουν τουριστικές υπηρεσίες.

Αν και το γεγονός ότι η εξαγωγή τουριστικών υπηρεσιών και αγαθών, άσχετα αν προσφέρονται και καταναλώνονται στον τόπο παραγωγής τους, συμβάλλει στη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου και της όλης αναπτυξιακής προσπάθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες, δεν μπορεί να αγνοηθεί, πρέπει να τονιστεί ότι μακροπρόθεσμα μια τέτοια συμβολή επιτυγχάνεται κατά τον πιο άριστο τρόπο, όταν η δομή της οικονομίας των τουριστικών χωρών βελτιώνεται μέσω του τουρισμού, κι αυτό ως αποτέλεσμα σχηματισμού ίδιου κεφαλαίου και προοδευτικής μείωσης της διαρροής συναλλάγματος για την εξυπηρέτηση της τουριστικής αγοράς (Κομίλης, 1986). Ο τουρισμός σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει πανάκεια για την αντιμετώπιση όλων των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων των χωρών που επιχειρούν να τον αναπτύξουν, έχει αποδειχτεί όμως, πως στην πράξη κάτω από προϋποθέσεις μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική τους ανάπτυξη ή και μεγέθυνση. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που η ανάπτυξη του επιδιώκεται ολοένα και περισσότερο κυρίως από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη

Τα πολλαπλασιαστικά φαινόμενα του τουρισμού στην οικονομία ολόκληρων περιοχών τον καθιστούν κλειδί για την περιφερειακή ανάπτυξη. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτό αν λάβουμε υπόψη ότι η θέση των τουριστικών πόρων είναι εξαιρετικά διάχυτη, καλύπτοντας ένα μεγάλο τμήμα του εθνικού χώρου. Εάν ταυτόχρονα αναλογιστούμε ότι η κατανάλωση του τουριστικού προϊόντος γίνεται στον τόπο παραγωγής του, τότε μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τον τουρισμό ως δραστηριότητα από τη φύση της αποκεντρωμένη. (Page, 1995)

Ύστερα από αυτά θα μπορούσαμε, λοιπόν, να πούμε ότι η ύπαρξη φθηνών και άφθονων πόρων σε μια περιοχή, καθιστούν την εξειδίκευση στον τουρισμό όχι απλά φυσιολογική εξέλιξη, αλλά και μοναδική διέξοδο που θα οδηγήσει σε επίπεδα ανάπτυξης αντίστοιχα με των προηγμένων περιφερειών, βοηθώντας έτσι στη σύγκλιση των περιφερειών. Όμως, αν εξετάσουμε το θέμα από μια άλλη σκοπιά, θα διαπιστώσουμε ότι τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι. Σε μερικές περιπτώσεις η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να γίνει μπούμερανγκ αυξάνοντας έτσι τις περιφερειακές ανισότητες. (Page, 1995)

Στην ελληνική πραγματικότητα οι περιοχές που τείνουν να προσελκύουν μεγαλύτερο αριθμό τουριστών είναι εκείνες που βρίσκονται κοντά σε αρχαιολογικούς χώρους ή θάλασσα και οι μεγάλες πόλεις ή πρωτεύουσες χωρών (Brij Pal Singh, 1984). Αυτό οφείλεται σε έναν αριθμό παραγόντων όπως:

- στην επιλογή της Ελλάδας ως χώρα προορισμού από αλλοδαπούς κυρίως για τον ήλιο και τη θάλασσα,
- στην άνιση ανάπτυξη της χώρας
- στην τουριστική πολιτική του ελληνικού κράτους, που στόχευε στη ραγδαία αύξηση του αριθμού των ξένων τουριστών με το μικρότερο δυνατό κόστος, η οποία ενίσχυσε ακόμη περισσότερο τους υπάρχοντες πόλους τουριστικής ανάπτυξης
- στα γραφεία μαζικού τουρισμού.

Επομένως, το γεγονός ότι η χωροθέτηση των τουριστικών επιχειρήσεων γίνεται κοντά στους τουριστικούς πόρους δε συνεπάγεται ότι η διασπορά των πόρων αυτών στον εθνικό χώρο αποτελεί συνθήκη ικανή για να εξασφαλίσει την ανάλογη διάχυση των τουριστικών ροών στο χώρο. Παρόλα αυτά, δεν μπορούμε να πούμε ότι ο τουρισμός αποτελεί μίasma και ότι οι αρνητικές του επιπτώσεις επισκιάζουν τις θετικές. Αντιθέτως, η συμβολή του στην ανάπτυξη μιας κοινωνίας είναι ανεκτίμητη. Απλά πρέπει να αντιληφθούμε ότι οι θετικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη του τουρισμού έχουν όρια, και ότι πρέπει να υπάρχει μια πολιτική που να δημιουργεί συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης στις περιφερειακές περιοχές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 Τα Χαρακτηριστικά του Εναλλακτικού Τουρισμού

Ο τουρισμός συμβάλλοντας σημαντικά στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στην εξασφάλιση κεφαλαίων για νέες επενδύσεις, στη βελτίωση και στην αύξηση της υποδομής κ.ά., χρησιμοποιείται από πολλές κυβερνήσεις ως ένα μέσο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης (Vaughan 2003, Andriotis & Wilkes 2000, Andriotis 2001). Απ' την άλλη μεριά εκτός από θετικά αποτελέσματα, ο τουρισμός επιδρά αρνητικά στους προορισμούς υποδοχής τουριστών, με τρόπους όπως: το μμητισμό ποικίλων ξενόφερτων προτύπων από τους ντόπιους κατοίκους, την εμπορευματοποίηση των ανθρωπίνων σχέσεων, τη μεταμόρφωση περιοχών αξιοπρόσεκτου φυσικού κάλους σε υπερκορεσμένες αστικές περιοχές, την περιβαλλοντική μόλυνση, την αλλοίωση του πολιτισμού, κλπ. (Andriotis 2003a, 2003b, Andriotis & Vaughan 2003a, Κοκκώσης 2001, Κοκκώσης & Τσάρτας 2001, Σπιλάνης 2000). Λόγω των εκτεταμένων αρνητικών επιπτώσεων, πολύ συχνά ο τουρισμός έχει επικριθεί από πολλούς σχολιαστές (π.χ. EC 1993, Romeril 1985, UNESCO 1976, Vanhove 1997) ως «τερατούργημα», που παρόλα τα βραχυπρόθεσμα έσοδα, πολλές φορές συμβάλει στην καταστροφή των τουριστικών περιοχών και των πολιτισμών τους.

Η αρνητική κριτική ασκείται κυρίως στη μαζικοποίηση του τουρισμού, καθώς και στο γεγονός ότι τα περισσότερα τουριστικά έσοδα διαρρέουν έξω από τη ντόπια οικονομία, με πολλές τουριστικές επιχειρήσεις (κυρίως μεγάλου μεγέθους) να αγοράζουν εισαγόμενα προϊόντα, να απασχολούν ξενόφερτο εργατικό δυναμικό και να ανήκουν ή να διοικούνται από μη ντόπια άτομα (Andriotis 2002b, Παπαδάκη-Τζεδάκη 1997). Πολλά λοιπόν από τα χρήματα που εισέρχονται σε έναν προορισμό υποδοχής τουριστών και που κάτω από άλλες συνθήκες θα βοηθούσαν στην καλύτερευση του βιοτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού και στην αύξηση του εγχώριου κατά κεφαλή εισοδήματος διαρρέουν έξω από την τοπική κοινωνία, ενώ παράλληλα οι αυξανόμενοι αριθμοί τουριστών συντελούν στην υποβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης των κατοίκων και στην αλλοτρίωση των κοινωνικών θεσμών.

Εξαιτίας των αρνητικών συνεπειών των μαζικών αφίξεων, τις τελευταίες δεκαετίες έχει υπάρξει η ανάγκη για αναζήτηση νέων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα το ενδιαφέρον πολλών επενδυτών, φορέων ανάπτυξης και μελετητών, εστιάζεται στην προώθηση ηπιότερων μορφών τουριστικής ανάπτυξης χωρίς να αποβλέπουν αποκλειστικά στο οικονομικό συμφέρον, αλλά να δείχνουν ιδιαίτερη σημασία και σεβασμό στο περιβάλλον και στον πολιτισμό, καθώς και στην ικανοποίηση των αναγκών του ντόπιου κοινωνικού συνόλου. Ξεκίνησε δηλαδή μια ηπιότερη προσέγγιση ανάπτυξης τουριστικών προορισμών, δημιουργώντας έτσι μια νέα φιλοσοφία, τη φιλοσοφία του εναλλακτικού τουρισμού ως ένα είδος ενεργητικού τουρισμού που αντιτίθεται στο πρότυπο της μαζικής ανάπτυξης. Η διαμόρφωση αυτού του νέου προτύπου, αντιμέτωπου με τη μαζικοποίηση της τουριστικής διακίνησης, έχει αποκτήσει ποικίλους φανατικούς οπαδούς και υποστηρικτές σε ευρύ φάσμα κοινωνικών ομάδων και κινημάτων που υποστηρίζουν με διαφορετικούς τρόπους την αναζήτηση της ποιότητας στο ταξίδι αλλά και τη σύνδεση της διαμονής σ' ένα τόπο με την προστασία του περιβάλλοντος και της ντόπιας κουλτούρας καθώς

και με την αναζήτηση ενός διαφορετικού προτύπου τοπικής ανάπτυξης (Γσάρτας, 1996).

Το "τουριστικό σύμπλεγμα του Ανταίου"

Η τάση του ανθρώπου να επαναπροσδιορίσει τη σχέση του με τη φύση, όταν εκδηλώνεται με τη μορφή τουριστικής δραστηριότητας, ονομάζεται στην ψυχολογία "τουριστικό σύμπλεγμα του Ανταίου". Ο μύθος αναφέρει ότι ο Ανταίος ήταν γίγαντας, γιος του Ποσειδώνα και της Γαίας. Νικούσε κάθε αντίπαλο του στην πάλη, αντλώντας δύναμη από την επαφή του με τη γη. Ηττήθηκε και σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια πάλης του με τον Ηρακλή. Ο Ανταίος έχασε τη δύναμή του, όταν ο Ηρακλής τον κράτησε ψηλά, έτσι ώστε να μην ακουμπά στη γη. Ο μύθος αυτός συμβολίζει την άρρηκτη σχέση της ύπαρξης του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και την «αναγέννηση» που του προσφέρει η επαφή του με αυτό. (Σπυριδάκη, 2003)

2.1.1 Η έννοια του εναλλακτικού τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός εκτός από τη συμβολική έννοια που έχει αποκτήσει ως μορφή τουρισμού, της οποίας τα κύρια χαρακτηριστικά είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με τη φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή των κοσμικών παραλιών ή ο συνδυασμός των διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας, αναφέρεται σε κάθε ειδική μορφή τουρισμού, η οποία προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα, συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τέλος προσφέρει λύσεις σε προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας. Εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται η εναλλαγή της τουριστικής μαζικοποίησης και ως εκ τούτου έχει διαφορετικές επιπτώσεις και πρακτικές ανάπτυξης. Συνεπώς οι εναλλακτικοί τύποι τουρισμού είναι αυτοί που αντιτίθενται στις μέχρι τώρα παραδοσιακές μορφές μαζικής τουριστικής ανάπτυξης (Σπυριδάκη, 2003).

Τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί το ενδιαφέρον για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού από τουριστικούς επενδυτές και φορείς ανάπτυξης που δεν είναι ικανοποιημένοι από τη μαζικοποίηση της τουριστικής διακίνησης και τις επακόλουθες αρνητικές της συνέπειες. Σύμφωνα με τον Butler (1990) οι εναλλακτικοί τύποι τουρισμού (και τουρίστα) επιφέρουν λιγότερες αρνητικές συνέπειες στους προορισμούς υποδοχής τουριστών χωρίς όμως να μειώνουν τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα, πραγματικότητα επιθυμητή από όλους όσους βρίσκονται σε θέσεις κλειδιά στην τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής καθώς και τον ντόπιο πληθυσμό. Ενδεικτικά ο Fennel (2001) σημειώνει ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού δίνουν την ευκαιρία στις χώρες να εκμηδενίσουν τις εξωγενείς επιδράσεις, να αναπτύξουν τη δική τους υποδομή και ανωδομή, ώστε να συμμετέχουν οι ίδιες στην ορθολογική ανάπτυξή τους – ουσιαστικά να κερδίσουν τη μάχη σε σημαντικά θέματα, αντί να τα παραχωρούν όλα σε ξένους επιχειρηματίες και ξένους θεσμικούς παράγοντες του τουριστικού χώρου.

Πολλοί συγγραφείς, όπως οι Cazes (1989), Himmetoglu (1992), Mader (1988) και Weaver (1991), θεωρούν τον εναλλακτικό τουρισμό ως μια σύγχρονη μορφή ανάπτυξης που έχει ερμηνευτεί σε σχέση με άλλες εκφράσεις όπως: «κατάλληλος», «οικο-», «ήπιος», «υπεύθυνος», «ελεγχόμενος», «χαμηλών προσκρούσεων», «ευγενής», «μικρής κλίμακας», «διαφορετικός», «επιδέξιος», «παρορμητικός», «αντιτουρισμός», «συμμετοχικός» και «πράσινος».

Όλες όμως οι παραπάνω εκφράσεις γενικεύουν και δεν δίνουν μια ολοκληρωμένη έννοια του εναλλακτικού τουρισμού. Σύμφωνα με τον Inskoop (1991) ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης καθώς και κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά ευαίσθητος και γεμάτος σεβασμό, σε αντίθεση με το συμβατικό τύπο μαζικού τουρισμού σε μεγάλα θέρετρα.

Συνεπώς ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μια διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού, φιλική προς το περιβάλλον, επιτρέποντας θετικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και από κοινού βιώματα μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνιών.

2.1.2 Εναλλακτικός έναντι μαζικού τουρισμού

Όπως έχουν αποκαλύψει πολλοί μελετητές, (π.χ. Andriotis 2000, EC 1993, Romeril 1985, Vanhove 1997), η πλειοψηφία των αρνητικών συνεπειών της τουριστικής ανάπτυξης προκύπτει από το μαζικό τουρισμό, διότι συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό τουριστών, απαιτεί επενδύσεις μεγάλης κλίμακας και λιγότερη συμμετοχή της ντόπιας κοινωνίας στην αναπτυξιακή διαδικασία (Andriotis 2002a, Doggart & Doggart 1996, Faulkner 1998). Οι αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού είναι πιο έκδηλες για τους τουριστικούς προορισμούς, γιατί ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από συγκέντρωση υποδομής και τουριστών στο χρόνο και στον τόπο, εμφανιζόμενοι με λιγότερη ευαισθησία στους εγχώριους πλουτοπαραγωγικούς πόρους εξ' αιτίας του εντατικού τύπου τουριστικής ανάπτυξης και της συμπεριφοράς των τουριστών που προσελκύονται από φθηνές αγοραστικές επιλογές (Coccosis 1996, Coccosis & Pappairis 1996, Pearce 1989). Έτσι, ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται ως διαμετρικά αντίθετος του μαζικού, με τον εναλλακτικό να εμφανίζεται ως καλός και ο μαζικός ως κακός (Lane 1989, 1993, Pearce 1992). Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι διαφορές μεταξύ μαζικού και εναλλακτικού τουρισμού σύμφωνα με τον Krippendorf.

Πίνακας 2.1. Διαφορές μεταξύ μαζικού και εναλλακτικού τουρισμού

Μαζικός τουρισμός	Εναλλακτικός τουρισμός
A. Γενικές έννοιες	
Απερίσκεπτος	Συνετός
Γρήγορος / ορμητικός	Αργός / στοχαστικός
Υψηλών ρυθμών	Χαμηλών ρυθμών
Εξωτερικά ελεγχόμενος	Ελεγχόμενος από τους ντόπιους
Ποσοτικός	Ποιοτικός
Μικρής αντοχής	Μεγάλης αντοχής
B. Τουριστικές αναπτυξιακές στρατηγικές	

Ανάπτυξη χωρίς σχεδιασμό	Σχεδιασμός πριν την ανάπτυξη
Αναρχη ανάπτυξη	Κεντρικός σχεδιασμός για μεγάλες περιοχές
Εντατική εκμετάλλευση της ιδιαίτερης αξίας των τοποθεσιών	Συντήρηση του εδάφους, διατήρηση ελεύθερου χώρου, σεβασμός στην ιδιαίτερη αξία της κάθε τοποθεσίας
Αστική αρχιτεκτονική / γενικός αυτοματισμός τουριστικών θέρετρων	Ντόπια αρχιτεκτονική (σχέδιο κτιρίων και υλικών)
Εγκατάλειψη των ζημιών στην κοινωνία	Αποτίμηση όλων των οικονομικών, οικολογικών και κοινωνικών επιπτώσεων
Γ. Πλαίσιο πολιτικής	
Εξασφάλιση συγκεντρωτικών αφίξεων	Εναλλασσόμενες διακοπές
Πρόσληψη προσωπικού μη αποδεδειγμένων ικανοτήτων	Βελτίωση εκπαίδευσης των ατόμων με υπεύθυνες θέσεις στον τουρισμό
Θεωρεί τον τουρισμό ως οικονομική πανάκεια	Ψάχνει νέες επιλογές και τουριστικές εναλλαγές
Δ. Διαθέσεις του τουρίστα	
Προσχεδιασμένο δρομολόγιο	Αυθόρμητο δρομολόγιο
Εισαγόμενος τρόπος ζωής	Εγχώριος τρόπος ζωής
«Θεάματα»	Βιώματα
Μικρή ή καθόλου νοητική προετοιμασία	Προ-έρευνα για τον προορισμό

Πηγή: Krippendorf (1982)

2.1.3 Διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρίστας

Σε σχέση με το μαζικό τουρισμό ο εναλλακτικός παρουσιάζει πολλά διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά. Το πρώτο αποδίδεται στον τουρίστα ως άτομο και το κυρίαρχο κίνητρο ή ομάδα κινήτρων που τον οδηγεί στην επιλογή κάποιου ταξιδιού. Το κίνητρο για διακοπές γεννιέται από την ύπαρξη κάποιας ανάγκης. Συνεπώς, αποτελεί την κινητήρια δύναμη που ωθεί κάποιο άτομο στην εκπλήρωση αυτής της ανάγκης. (Ανδριώτης, 2003)

Η ομάδα των κινήτρων που οδηγούν σε εναλλακτικό τουρισμό συνδέεται άμεσα με πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης τα οποία διαφέρουν ριζικά από αυτά που έχει επιβάλλει ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός. Συγκεκριμένα τα κίνητρα που ωθούν κάποιο άτομο σε «εναλλακτικό τύπο» ταξιδιού είναι διαφορετικά από εκείνα του

συνηθισμένου μαζικού τουρίστα που θεωρείται «απαθής», «λιγόψυχος». «νεοαποικιστής» και «άξεστος» (Cazes 1989). Ο εναλλακτικός τουρίστας έχει διαφορετικής μορφής κίνητρα που μπορούν να νοηθούν ως αυτά του λεγόμενου ενεργητικού τύπου τουρισμού (περιπλάνηση, περίπατος, αναρρίχηση, τουρισμός περιπέτειας), εξερευνητικού χαρακτήρα και συνάντησης (ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι, συναναστροφή με τους ντόπιους κατοίκους, τον αυτόχθον πολιτισμό και τα ήθη και έθιμα) και δεσμευτικό χαρακτήρα (εθελοντικές υπηρεσίες σε κράτη του εξωτερικού, προσφορά βοήθειας και ενίσχυσης, συμμετοχή σε αρχαιολογικές ανασκαφές, εργασιακές κατασκηνώσεις, κλπ.) (Cazes 1989).

Συνεπώς, στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι διακοπές δεν πραγματοποιούνται σαν μια μεμονωμένη προσπάθεια φυγής από την καθημερινότητα αλλά το ταξίδι αποκτάει κάποιο νόημα με κοινωνικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντολογικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις. Συνοπτικά, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού «καταγράφουν την έμφαση που δίνεται στα κίνητρα που σχετίζονται με το περιβάλλον και την αυτονομία στο ταξίδι» (Τσάρτας 1996).

Ο εναλλακτικός τουρίστας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «πελάτης» ή «καταναλωτής» αφού διαφέρει από τα καθιερωμένα πρότυπα του φθηνού μαζικού τουρισμού, ενώ είναι γεγονός ότι ο εναλλακτικός τουρισμός προσφέρει μια εναλλαγή από τον καθιερωμένο τρόπο ζωής. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που αναφέρει ο Cohen (1973, 1979) σχετικά με τους νεαρούς ταξιδιώτες του παρελθόντος που δεν αποδέχονταν για τον εαυτό τους τον όρο του τουρίστα, αλλά αυτοαποκαλούνταν «ταξιδευτές» και «κοσμογυρισμένοι», που ταξιδεύουν με σκοπό την αναζήτηση του αυθεντικού, ενώ όλοι οι άλλοι τους αποκαλούσαν άσκοπα περιφερόμενους, χίπις, τουρίστες του σακιδίου κλπ. Οι εναλλακτικοί τουρίστες αποτελούν ένα τμήμα της αγοράς με διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά στα κίνητρα που τους ωθούν σε τουριστική μετακίνηση, τις δραστηριότητές τους κατά τη διάρκεια των διακοπών τους κλπ. Οι διαφορές των εναλλακτικών τουριστών από όλα σχεδόν τα άλλα είδη τουρισμού τείνει να τους απομονώνει σε ευδιάκριτες κατηγορίες που η κάθε μια απ' αυτές παρουσιάζει τις δικές της ιδιαιτερότητες.

Σύμφωνα με τους Laarman & Durst (1987) ο εναλλακτικός τουρίστας έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη που δεν έχει πατήσει ανθρώπινο πόδι
- Διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης
- Προσπαθεί να αποφύγει τον πολιτισμό για κάποιο χρονικό διάστημα
- Προσπαθεί να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό
- Δεν επιζητάει την ύπαρξη τουριστικής υποδομής
- Συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του
- Ταξιδεύει μόνος του ή σε μικρές ομάδες
- Είναι καλά εκπαιδευμένος
- Έχει περισσότερα έσοδα από το μέσο όρο
- Τείνει να παραμένει σε μια χώρα για περισσότερες μέρες από τον παραδοσιακό τουρίστα

Ο τουριστικός προορισμός

Διαφοροποιητικό χαρακτηριστικό του εναλλακτικού τουρισμού είναι επίσης και η τοποθεσία που επισκέπτεται ο τουρίστας. Ο εναλλακτικός τουρισμός προωθεί επιθυμητές διαφορές μεταξύ προορισμών. Όπως σημειώνουν πολλοί συγγραφείς (Ahmed 1987, Andronicos 1979, Berno 1999, Cohen 1989, McCannell 1973) οι περισσότεροι τουριστικοί προορισμοί επικρίνονται για την αποστέρηση από τον τουρίστα της αυθεντικότητας του ταξιδιού με την επίδειξη πλαστών θέλγητρων που έχουν κατασκευαστεί με μοναδικό σκοπό την τουριστική χρήση. Αντίθετα στον εναλλακτικό τουρισμό, ελκυστικά στοιχεία είναι το «νέο, πρωτοποριακό, παρθένο ή ανεξερεύνητο» του προορισμού που τον διαφοροποιούν από άλλες κορεσμένες τουριστικές περιοχές. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο εναλλακτικός τουρίστας ελκύεται από ένα ιδανικά ονειρεμένο και ήσυχο περιβάλλον και από την ιδέα της συνάντησης με τον ντόπιο πληθυσμό, γεγονός που δε συμβαδίζει με την αστικοποίηση του μαζικού τουριστικού προορισμού. Συνεπώς, ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως μια αντίδραση του τουρίστα στην εμπορευματοποίηση των διακοπών του και την προσπάθεια των τουριστικών προορισμών να παρουσιάζουν μια σειρά ψεύτικων γεγονότων ως αυτοχθόνων.

Το μέγεθος των τουριστικών επιχειρήσεων

Οι περισσότεροι τουριστικοί προορισμοί προσελκύουν τουρίστες σε επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους, συνήθως ξενοδοχεία που προσφέρουν ποικίλες υπηρεσίες, τις λεγόμενες «πακεταρισμένες» διακοπές που οργανώνονται από τους tour operators. Στον εναλλακτικό τουρισμό κυριαρχεί η ρήση του Schumacher (1974) «το μικρό είναι πανέμορφο (small is beautiful)» αναφορικά με το μέγεθος των επενδύσεων. Οι εναλλακτικοί τουρίστες διαλέγουν ως επί το πλείστον μικρές μονάδες διαμονής και ντόπιες επιχειρήσεις.

Συγκεκριμένα, διαφορετικής κλίμακας ανάπτυξη έχει διαφορετικές επιπτώσεις στις κοινότητες που επισκέπτονται οι τουρίστες. Για παράδειγμα, ο Rodenburg (1989) πραγματοποίησε μια μελέτη στο νησί του Μπαλί και ομαδοποίησε τις τουριστικές επιχειρήσεις σε τρεις κατηγορίες: μεγάλες, μικρές και επιχειρήσεις χειροτεχνίας. Από την έρευνα φάνηκε, ότι το κάθε είδος τουριστικής εκμετάλλευσης συναντάει διαφορετικούς στόχους οικονομικής ανάπτυξης. Ο Rodenburg κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ίδρυση μικρών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων χειροτεχνίας ωφελεί περισσότερο το νησί του Μπαλί και στους κατοίκους του.

Μια άλλη μελέτη από τον Andriotis (2002), ερεύνησε 52 επιχειρήσεις διαμονής τουριστών στο νησί της Κρήτης κατατάσσοντάς τις ανάλογα με τον αριθμό των δωματίων τους σε τρεις κατηγορίες: τις μικρές (αυτές που έχουν 40 ή λιγότερα δωμάτια), τις μεσαίες (αυτές που έχουν 41-100 δωμάτια) και τις μεγάλες (αυτές που έχουν πάνω από 100 δωμάτια). Από τα αποτελέσματα της έρευνας αποδεικνύεται μέσω της χρήσης στατιστικών τεχνικών ότι η συνεισφορά των επιχειρήσεων διαμονής στην οικονομική ανάπτυξη του νησιού δεν είναι ομοιόμορφη. Συγκεκριμένα, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις απασχολούν περισσότερο ξένο διευθυντικό προσωπικό σε σύγκριση με τις μικρές και τις μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Επίσης, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις αγοράζουν λιγότερο από ντόπιους λιανοπωλητές και χονδρέμπορους σε σύγκριση με τις μικρομεσαίες, ενώ οι μικρές επιχειρήσεις απασχολούν περισσότερα άτομα από τα μέλη της οικογενείας του ιδιοκτήτη. Ως εκ

τούτου όσο μικρότερη είναι η επιχείρηση τόσο μεγαλύτερη η συνεισφορά της στην τοπική ανάπτυξη.

Ενδογενής τουριστική ανάπτυξη και συμμετοχή της κοινότητας στην αναπτυξιακή διαδικασία

Ο κάθε τουριστικός προορισμός αναπτύσσεται στην αρχή προσελκύνοντας μη οργανωμένους τύπους τουριστών, τους λεγόμενους εξερευνητές και περιηγητές, γεγονός που επιδρά θετικά στην οικονομία αυτών των προορισμών μιας και δεν υπάρχουν μεσάζοντες που να εκμεταλλεύονται τις πλουτοπαραγωγικές πηγές και να κρατούν για λογαριασμό τους την πίτα του λέοντος από τα τουριστικά έσοδα (Ανδριώτης, 2003).

Γενικότερα όμως, η εξάπλωση του τουρισμού τις τελευταίες δεκαετίες από τις δυτικού τύπου οικονομίες στις υποανάπτυκτες περιοχές της περιφέρειας έχει προκαλέσει δομικές αλλαγές, που έχουν τη μορφή του εκσυγχρονισμού της οικονομικής δομής. Εμφανίζεται κυρίως με τη διείσδυση ξένων κεφαλαίων και εξωτερικού ελέγχου των πλουτοπαραγωγικών πηγών, όπως επίσης και την ενίσχυση μιας ομάδας ελίτ που λειτουργεί ως καθοριστικός παράγοντας αλλαγής. Σύμφωνα με πολλούς μελετητές (Auty 1995, Britton 1982, 1989, Erisman 1983, Lea 1988, Milne 1997, Wilkinson 1987, 1997) εξαιτίας της αδυναμίας ανάπτυξης του τουρισμού από τα έσω, διάφορες μορφές «εξαρτημένης ανάπτυξης» έχουν εκδηλωθεί σε πολλά αναπτυσσόμενα κράτη.

Η έλλειψη, όμως, επαρκών κεφαλαίων και η επακόλουθη χαμηλή δυνατότητα επενδύσεων και παραγωγικότητας, έχουν ως αποτέλεσμα η περιφέρεια να είναι παγιδευμένη σε ένα φαύλο κύκλο φτώχειας (Myrdal 1957, Potter, Binns, Elliott & Smith 1999), με τον περιφερειακό τουρισμό να ελέγχεται από τις βιομηχανικές μητροπολιτικές χώρες, οι οποίες αποτελούν τον πυρήνα της οργάνωσης του τουριστικού κυκλώματος (Keller 1987, Potter, Binns, Elliott & Smith 1999). Διάφοροι μελετητές (π.χ. Britton 1989, Perez 1973) έχουν επισημάνει τις καταστροφικές συνέπειες της εξωγενούς τουριστικής ανάπτυξης στην οικονομική και κοινωνική δομή του κάθε προορισμού υποδοχής τουριστών, αντιμετωπίζοντας τον τουρισμό ως μια νέα μορφή αποικιοκρατίας. Για να αποφευχθούν οι αρνητικές συνέπειες πολλοί επενδυτές και φορείς ανάπτυξης αναζητούν διέξοδο σε ενδογενή πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην τουριστική ανάπτυξη είναι μια από τις προϋποθέσεις ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού. Ο Brohman (1996) είναι σύμφωνος με τις αρχές του εναλλακτικού τουρισμού προτείνοντας ότι τα τουριστικά οφέλη και οι ζημιές πρέπει να διανέμονται πιο ισομερώς μέσα στην τοπική κοινωνία, επιτρέποντας έτσι ένα μεγαλύτερο μέρος του ντόπιου πληθυσμού να ωφελείται από την εξάπλωση του τουρισμού, αντί να λαμβάνει μόνο το φορτίο των ζημιών.

Διαμέσου της συμμετοχής στην αναπτυξιακή διαδικασία οι κάτοικοι μιας περιοχής έχουν την ευκαιρία να καθορίσουν οι ίδιοι την έκταση και τη μορφή της τουριστικής ανάπτυξης καθώς και τον τρόπο που θέλουν να «πωλήσουν» την περιοχή τους (Γαλάνη-Μουταφή 1992, Timothy 1998). Δυστυχώς στην Ελλάδα τις περισσότερες φορές οι κάτοικοι δε συμμετέχουν στην αναπτυξιακή διαδικασία που επηρεάζει τις ζωές τους (Andriotis 2002c, 2003c, Andriotis & Vaughan 2003b, Papaiοannou, Serntedakis and Tsiolis 1998).

Οι κοινότητες είναι οι προορισμοί των περισσότερων ταξιδιωτών και επομένως η ανάπτυξη και η διαχείριση της τουριστικής βιομηχανίας πρέπει να είναι

αποτελεσματική για να μπορέσει να καρποφορήσει (Blank, 1989). Σύμφωνα με τον Hall (2000) η συμμετοχή των κατοίκων στην αναπτυξιακή διαδικασία είναι μια μορφή σχεδιασμού από κάτω προς τα πάνω (bottom-up), που δίνει έμφαση στην τοπικά ελεγχόμενη ανάπτυξη αντί για την ανάπτυξη της ίδιας της κοινότητας. Ο Haywood (1988) παρατήρησε ότι οι τουρίστες είναι καταναλωτές και χρήστες των πόρων της κοινότητας και επομένως η ίδια η κοινότητα αποτελεί ένα είδος εμπορεύματος. Στην πραγματικότητα μερικές κοινότητες σκόπιμα κατασκευάζονται ή/και τροποποιούνται για κατανάλωση από τους τουρίστες.

Μόνο με το να έχουν τους ντόπιους κατοίκους στο πλευρό τους μπορούν οι τουρίστες να συνυπάρξουν ειρηνικά και μόνο τότε η κοινότητα υποδοχής τουριστών μπορεί να διαβεβαιώσει ότι το περιβάλλον στο οποίο οι τουρίστες ελκύστηκαν αρχικά θα διασφαλιστεί, για τη μακροχρόνια ευημερία των ντόπιων και την απόλαυση της συνεχής ροής τουριστών (Dogart & Dogart, 1996).

2.2 Τα κυριότερα είδη

Για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών, παράγοντες καθοριστικής σημασίας αποδεικνύονται οι τοπικές ιδιομορφίες των χωρών ή περιοχών υποδοχής. Σημαντικός παράγοντας αποτέλεσε, επίσης, πολλές φορές και η συνύπαρξη δύο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης, συχνά με παράδοση πολλών ετών. Σε παγκόσμιο επίπεδο, το Συμβούλιο της Επιτροπής και η Ε.Ε. προχώρησαν στην ανάπτυξη προγραμμάτων, ώστε όλοι οι λαοί να γνωρίσουν τον πολιτισμό τους και να επιτευχθεί ο συνδυασμός της εκπαίδευσης με την αναψυχή. Ειδικότερα το συμβούλιο της Επιτροπής θέσπισε πολιτιστικές διαδρομές, οι οποίες οργανώνονται γύρω από θέματα με ιστορικό και καλλιτεχνικό ενδιαφέρον. Σκοπός όλων αυτών είναι η κατανόηση της σημασίας κάθε πολιτισμού και η χρησιμοποίηση της διαφορετικότητας των λαών και των ιδιαίτερων στοιχείων κάθε χώρας στην ανάπτυξη ήπιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Οι μεγαλύτερες κατηγορίες εναλλακτικών μορφών, που περιλαμβάνουν ένα πλήθος διαφόρων τύπων, είναι ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός. Βέβαια, κάθε περιοχή αναπτύσσει διαφορετικά είδη ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και της δυνατότητές της. Παρακάτω παρουσιάζονται τα κυριότερα είδη εναλλακτικού τουρισμού (Σφακιανάκης 2000, Τσάρτας 1996, Κουρτέσας 2005, Stampoulis and Skayannis 2003, Κουμπανάκη 2007):

➤ Αγροτουρισμός

Είναι εκείνη η μορφή τουρισμού, η οποία αναπτύσσεται σε αγροτικές περιοχές που δεν έχουν κορεστεί τουριστικά και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές, πολιτισμικές και κοινωνικές αξίες, οι οποίες ενεργοποιούν τις παραγωγικές, πολιτιστικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του τόπου όπου δραστηριοποιούνται και επιτρέπουν τόσο στους οικοδεσπότες όσο και στους φιλοξενούμενους – επισκέπτες να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες (Ελληνικός Τουρισμός, 2005).

Όσο αφορά την έννοια του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, σύμφωνα με την πρώτη τοποθέτηση του Ελληνικού Κέντρου Αγροτουρισμού, αυτή αναφέρεται ως «η παράλληλη ανάπτυξη δραστηριοτήτων, που αποσκοπεί στην οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση των αγροτικών χωρών και της υπαίθρου, με τη στήριξη της

τοπικής αγροτικής παραγωγής, της εμπορίας, της ήπιας και μικρής κλίμακας προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών και της ανάδειξης του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου κάθε περιοχής» (Ασκέλη, 2005).

Τα κύρια χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι:

- Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους και την πανίδα και τη χλωρίδα των εκάστοτε περιοχών. Αγροτικές περιοχές που περιλαμβάνουν υδροβιότοπους μπορούν να συνδυάσουν την αγροτουριστική δραστηριότητα με το λεγόμενο "τουρισμό των υδροβιότοπων" (παρατήρηση χλωρίδας και πανίδας, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κ.τ.λ.).
- Η επαφή και η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων, η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις κ.τ.λ.
- Η προσφορά διαφοροποιημένων, υψηλής ποιότητας τουριστικών προϊόντων (π.χ. προσφορά βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων, προϊόντων προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης, προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης).
- Η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτές.
- Η άσκηση παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο.

Ο αγροτουρισμός αφορά στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων σε εξωαστικούς μικροσυνοικισμούς και καλύπτει την υποδοχή και φιλοξενία τουριστών σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών και στις αγροτικές τους δραστηριότητες γενικότερα. Αναφέρεται σε τουριστικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται από άτομα που απασχολούνται κυρίως στον πρωτογενή τομέα, αλλά και από κατοίκους αγροτικών περιοχών και ειδικότερα από οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές αγροτουριστικές μονάδες παροχής υπηρεσιών και αγαθών με σκοπό την ενίσχυση του γεωργικού εισοδήματος, την διαφύλαξη και προώθηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, του φυσικού περιβάλλοντος και της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας (Ιακωβίδου, 2000). Τα είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων είναι τα εξής:

- Μικρές ξενοδοχειακές μονάδες – ξενώνες
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια στα σπίτια αγροτικών οικογενειών
- Ανεξάρτητες αγροτικές κατοικίες παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (που εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον)
- Κάμπινγκ σε αγροκτήματα, τα οποία δεν είναι διαδεδομένα στην Ελλάδα σε αντίθεση με ορισμένες περιοχές της Ευρώπης

Το αγροτουριστικό προϊόν επομένως δεν περιορίζεται μόνο στην παροχή καταλύματος και εστίασης αλλά περιλαμβάνει και ένα πλήθος δραστηριοτήτων (π.χ. γευσιγνωσία – οινογνωσία), οι οποίες αξιοποιούν τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους της περιοχής. Τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, συνοψίζονται στα εξής (Ασκέλη, 2005):

- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πλεονέκτημα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η δημιουργία των θέσεων αυτών εργασίας είναι καθοριστική για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών.
- Δημιουργία υποδομών ήπιας κλίμακας, οι οποίες εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον και συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μόνιμων κατοίκων.
- Προώθηση των γεωργικών παραδοσιακών προϊόντων στην αγορά και αύξηση των εσόδων των ατόμων που ασχολούνται με το γεωργικό τομέα.
- Ο αγροτουρισμός αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυνατότητας συνδυασμού της περιφερειακής ανάπτυξης και της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ο αγροτουρισμός, ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

Όπως είναι φανερό, η απαιτούμενη υποδομή του αγροτουρισμού είναι μικρής κλίμακας, συγκρινόμενη με εκείνη του μαζικού τουρισμού. Ο αγροτουρισμός δεν απαιτεί εξελιγμένη τουριστική υποδομή, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια της ανάπτυξής του. Παράλληλα, η προσφορά των αγροτικών προϊόντων είναι άφθονη, καθώς αυτά είναι κατά κύριο λόγο ελεύθερα αγαθά (αέρας, νερό, φύση).

Αντιπροσωπεύει, λοιπόν, μια ευκαιρία να τεθεί σε νέα βάση η σχέση αστικού κέντρου – αγροτικής περιοχής, και δη των μειονεκτικών περιοχών, δίνοντας τη δυνατότητα σε όποιον το επιθυμεί να έρθει σε επαφή με τη φύση, την αγροτική ζωή, τις γεωργικές και παραδοσιακές ασχολίες και τέχνες, τα μοναδικά χαρακτηριστικά της περιοχής, ακόμη και με εξειδικευμένες αθλητικές δραστηριότητες που συνήθως εκλείπουν κατά τη διάρκεια των κλασικών διακοπών.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι χαρακτηριστικά υποείδη του αγροτουρισμού αποτελούν η γευσιγνωσία και η οινογνωσία, η γνώση δηλαδή και η συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία τοπικών προϊόντων και παραδοσιακής κουζίνας. Αντικείμενο ενδιαφέροντος είναι η προσέγγιση στις ιδιαιτερότητες της τοπικής κουζίνας και στα τοπικά ποτά (κρασιά, κλπ). Περιλαμβάνει τη γνωριμία με τα υλικά, τις μεθόδους παρασκευής, τις παραδοσιακές συνταγές, καθώς επίσης και επισκέψεις σε οινοποιεία, τυροκομεία κλπ (Λάμπρης και Παπαϊωάννου, 2001).

➤ Περιβαλλοντικός τουρισμός / Οικοτουρισμός

Είναι ο τουρισμός στη φύση, που περιλαμβάνει εκπαίδευση και ερμηνεία του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων μιας περιοχής. Τουρισμός δηλαδή, που συνδυάζει την τοπική οικονομική ανάπτυξη, τη διαφύλαξη της ποιότητας του περιβάλλοντος, την ανάδειξη των φυσικών πλεονεκτημάτων και διέπεται από τις αρχές της αειφορικής περιβαλλοντικής διαχείρισης (Ελληνικός Τουρισμός, 2005).

Κατά συνέπεια, ο οικοτουρισμός είναι ένας γενικός όρος για τον τουρισμό σε φυσικές τοποθεσίες, όπου δίνεται έμφαση στην κατανόηση και συντήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Ουσιαστικά είναι τουρισμός που βασίζεται σε μια οικοκεντρική φιλοσοφία και οι δραστηριότητες του συνδέονται με τη φύση, κυρίως σε προστατευόμενες περιοχές. Ενθαρρύνει μια μακροπρόθεσμη άποψη του περιβάλλοντος και ενσωματώνει την αρχή του «υπεύθυνου τουρισμού». Αποκλείει διάφορες άλλες μορφές, όπως ο τουρισμός περιπέτειας στον οποίο η έμφαση δίνεται στη δραστηριότητα και όχι στο περιβάλλον και το γηγενή τουρισμό, κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα του οποίου είναι ο τοπικός πολιτισμός και η παραδοσιακή κληρονομιά. Αντίθετα η συγκεκριμένη μορφή περιλαμβάνει μορφές όπως ο φυσιολατρικός τουρισμός και ο τουρισμός άγριας ζωής. Περιλαμβάνει δραστηριότητες αναψυχής συμβατές με την προστασία του περιβάλλοντος, όπως περιηγήσεις, πεζοπορίες, παρατήρηση ορνιθοπανίδας (bird watching), ορειβασία, ποδηλασία, οδοιπορία, βοτανολογία αλλά και προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Οι διασημότερες και πιο ανεπτυγμένες περιοχές στην Ελλάδα είναι το δάσος Δαδιά, οι Πρέσπες, οι λίμνες Κερκίνη και Πλαστήρα και τα δέλτα μεγάλων ποταμών όπως ο Έβρος και ο Νέστος (Douglas, 2001 και Spilanis and Vayanni, 2003).

➤ Πολιτιστικός τουρισμός

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού που συγκεντρώνει ιδιαίτερη προσοχή τα τελευταία χρόνια σε διεθνές επίπεδο, παρότι δεν πρόκειται για νέο φαινόμενο (Νικολαΐδου, 1999). Στοχεύει στην ανακάλυψη μνημείων και τοποθεσιών. Το αντικείμενο είναι η απόκτηση γνώσεων και εμπειριών γύρω από τα πολιτισμικά και καλλιτεχνικά στοιχεία κάθε περιοχής και την κληρονομιά της (ιστορικά, λαογραφικά, αρχιτεκτονικά στοιχεία). Περιλαμβάνει επίσκεψη σε μνημεία (χαρακτηρισμένα ή όχι), μουσεία, παραδοσιακούς οικισμούς, οικισμούς που διατηρούν τον παραδοσιακό κοινωνικό ιστό, οικισμούς στους οποίους λαμβάνουν χώρα παραδοσιακές δραστηριότητες και τοπικά φεστιβάλ.

Οι γνήσιοι πολιτιστικοί τουρίστες που έχουν ως αρχικό κίνητρο για το ταξίδι τους τον πολιτισμό, αποτελούν τη μειονότητα. Εάν αναφερόμαστε απλώς σε αυτήν την ομάδα, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μια ειδικού ενδιαφέροντος μορφή ταξιδιού. Αλλά, άλλες ομάδες τουριστών μπορούν επίσης να ταξινομηθούν ως πολιτιστικοί τουρίστες, δεδομένου ότι επωφελούνται από πολιτιστικούς πόρους κατά τη διάρκεια της ταξιδιωτικής εμπειρίας, η οποία προκύπτει από άλλα κίνητρα (όπως η αναψυχή, η δουλειά, η επίσκεψη συγγενών ή φίλων, ή επίσκεψη αξιοθέατων). Γι' αυτούς τους τουρίστες, ο πολιτισμός είναι ένα δευτερεύον, βοηθητικό ή ενδεχόμενο κίνητρο (Douglas, 2001).

Ο πολιτιστικός τουρισμός περιλαμβάνει επίσης προσαρμοσμένες εξορμήσεις επισκεπτών σε άλλους πολιτισμούς και τόπους, όπου μαθαίνουν για τις τοπικές κοινωνίες, τον τρόπο ζωής, την κληρονομιά και τις τέχνες. Η έμφαση εδώ δίνεται στην εκπαιδευτική, εμπειρική και επικοινωνιακή εμπειρία και στην αυθεντικότητα τέτοιων συναντήσεων. Δίνεται έτσι μια πιο ανθρωπολογική και εθνογραφική διάσταση στην εμπειρία, δηλαδή, επιτυγχάνοντας ένα επίπεδο διαπροσωπικής και διαπολιτισμικής επικοινωνίας που είναι απύσα από το συμβατικό τουρισμό, ένα είδος πολιτιστικής εμπάπτισης. Έτσι, ο πολιτιστικός τουρισμός περιλαμβάνει μορφές, όπως ο μουσειακός και αρχαιολογικός τουρισμός, ο γηγενής τουρισμός (Douglas, 2001).

Για την ανάπτυξη του πολιτισμικού τουρισμού απαιτείται (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, 2008) :

- Η ιεραρχημένη αναβάθμιση και διασύνδεση του μουσειακού, μνημειακού, αρχαιολογικού και λαογραφικού κεφαλαίου της χώρας.
- Η εξασφάλιση της προσβασιμότητας, της επισκεψιμότητας και οργάνωσης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων και υποστήριξη τους με κατάλληλα έργα υποδομών, καθώς και ένταξη τους σε τουριστικά δίκτυα.
- Η δημιουργία μουσείων και θεματικών πάρκων συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογικών για την ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων και ιδιαιτεροτήτων κάθε περιοχής.
- Η ενίσχυση, προβολή και καθιέρωση φεστιβάλ, πολιτισμικών θεσμών και άλλων σχετικών εκδηλώσεων.
- Η ανάπτυξη του γαστριμαργικού τουρισμού και η ένταξή του στο τουριστικό προϊόν (ανάπτυξη βιολογικών προϊόντων, συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας τους και πιστοποίησης της αξίας και της μοναδικότητας τους).

- Θρησκευτικός τουρισμός

Γενικότερα, κατατάσσεται ως μορφή που περιλαμβάνεται στον πολιτιστικό τουρισμό, λόγω όμως της σημαντικής ζήτησης και θρησκευτικής κίνησης που εμφανίζεται παγκοσμίως, θα μπορούσε να αναφερθεί και ως ξεχωριστή μορφή. Το Βατικανό, τα Ιεροσόλυμα, η Μέκκα αποτελούν παγκοσμίως σημαντικούς θρησκευτικούς προορισμούς.

Κίνητρο για το ταξίδι των τουριστών αποτελούν είτε θρησκευτικοί λόγοι (ταξίδια που υποβάλλονται από τη θρησκεία των τουριστών) είτε πολιτιστικοί, όπως γνωριμία με άλλες κουλτούρες, Το αντικείμενο ενδιαφέροντος εστιάζεται στα θρησκευτικά μνημεία μιας περιοχής, εκκλησίες, μοναστήρια κλπ., ενώ μπορεί να περιλαμβάνει και επισκέψεις με την αφορμή εορτασμών, πανηγυριών ή κάποιων ιδιαιτεροτήτων (θαυματοργές εικόνες, λείψανα αγίων, κλπ.).

Στην Ελλάδα υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός από θρησκευτικά μνημεία (εκκλησίες και μοναστήρια) που αποτελούν μέρος της εθνικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και προσελκύουν ένα σημαντικό ποσοστό επισκεπτών. Τα σημαντικά οφέλη που προκύπτουν από αυτόν τον τύπο τουρισμού είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η αυξανόμενη ζήτηση των τοπικών προϊόντων και η συνεισφορά του στη διατήρηση της παράδοσης (Spilanis and Vayanni, 2003).

Για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού απαιτείται (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, 2008):

- Η ιεραρχημένη ανάδειξη πόλων ανάπτυξης θρησκευτικού τουρισμού (π.χ. Μετέωρα, Πάτμος, Άγιο Όρος).
- Συγκρότηση, οργάνωση και προβολή τους σε δίκτυα.
- Βελτίωση της προσβασιμότητας τους καθώς και των μεταξύ των συνδέσεων.
- Προώθηση μέτρων εξωραϊσμού / αναβάθμισης των λατρευτικών χώρων, των συνοδών τους εγκαταστάσεων διήμερευσης και διαμονής καθώς και του περιβάλλοντα χώρου τους.
- Στήριξη δράσεων που αφορούν στην οργάνωση σχετικών εκδηλώσεων.
- Στήριξη και προώθηση προγραμμάτων ανταλλαγής επισκέψεων μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων.

➤ Αθλητικός

Είναι ο τουρισμός με σκοπό την άθληση σε συγκεκριμένο άθλημα, π.χ. ποδόσφαιρο, μπάσκετ, κωπηλασία, ορειβασία, ιππασία κλπ, ο οποίος προσελκύει συνήθως επαγγελματίες του είδους. Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού απαιτείται (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, 2008):

- Η αξιοποίηση των υφιστάμενων αθλητικών εγκαταστάσεων, ιδίως για τη διοργάνωση τακτικών διεθνών αθλητικών εκδηλώσεων.
- Η ενίσχυση των υφιστάμενων εξειδικεύσεων σε πόλεις που διαθέτουν υψηλών προδιαγραφών αθλητικές εγκαταστάσεις και ξενοδοχειακή υποδομή καθώς και αεροδρόμια.
- Η ανάπτυξη προπονητικών κέντρων σε περιοχές του ορεινού και ημιορεινού χώρου που διαθέτουν ικανοποιητική πρόσβαση και ξενοδοχειακή υποστήριξη καθώς επίσης σε παραθαλάσσιες και παραλίμινες περιοχές για τα αθλήματα του θαλάσσιου σκι, ιστιοδρομίες, κ.λπ. Τα προπονητήρια και οι λοιπές σχετικές υποδομές πρέπει να εναρμονίζονται με την κλίμακα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής εγκατάστασης.
- Η δημιουργία υποδομών μηχανοκίνητου αθλητισμού.
- Η προώθηση της σύνδεσης δράσεων αθλητικών φορέων (συλλόγων και σωματείων) με την τουριστική δραστηριότητα.

Ο αθλητικός τουρισμός περιλαμβάνει και υποείδη, όπως τον ορεινό και τον καταδυτικό τουρισμό, αλλά και τον τουρισμό περιπέτειας.

➤ Ορεινός τουρισμός

Έχει το πλεονέκτημα να ξεπερνάει την εποχικότητα, διότι ασχολείται με δράσεις που αφορούν στην ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων (σπορ) του ορεινού χώρου (π.χ. ορειβασία, αναρρίχηση, αιωροπτερισμός, αλεξιπτωτο πлагιάς) και συμβάλλει στην ενίσχυση σωματείων και συλλόγων αθλημάτων του ορεινού χώρου. Στον ορεινό τουρισμό συγκαταλέγεται και ο χιονοδρομικός τουρισμός, για τον οποίο απαιτείται ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων, συμπεριλαμβανομένης πιθανής συμπλήρωσης, επέκτασης και αναβάθμισης της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών στα σημαντικότερα τουλάχιστον χιονοδρομικά κέντρα και η ταυτόχρονη βελτίωση της ασφάλειας των υποδομών πρόσβασης (οδικό δίκτυο).

➤ Καταδυτικός τουρισμός

Συντελεί στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος σε αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές με την ανάπτυξη οργανωμένων θεματικών καταδυτικών πάρκων. Τα καταδυτικά πάρκα είναι κατάλληλα προστατευόμενοι και διαχειριζόμενοι υποθαλάσσιοι βιότοποι. Η ανάπτυξη τους μπορεί να συνδυαστεί με την ύπαρξη προστατευόμενων θαλάσσιων πάρκων και η λειτουργία τους τόσο με τη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας όσο και με ήπιες μορφές αλιείας στην ευρύτερη τους περιοχή (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, 2008).

Επιλέξιμες περιοχές για την ανάπτυξη τους θεωρούνται όσες διαθέτουν (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, 2008):

α) τους απαιτούμενους προς τούτο πόρους (υποθαλάσσιοι γεωλογικοί σχηματισμοί και πλούσια σε ιχθυοπανίδα οικοσυστήματα ή επιδεχόμενα αναβάθμισης σε αριθμό και μέγεθος ειδών με κατάλληλα μέτρα, ναυάγια, ενάλιες αρχαιότητες, κ.λπ),

β) ικανή πρόσβαση και

γ) βρίσκονται σε χρονοαπόσταση το πολύ 90 λεπτών από υποδομές υγείας για την αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών που συνδέονται με το άθλημα (π.χ. ύπαρξη θαλάμου υπερβαρικής θεραπείας σε λειτουργία).

Απαραίτητη είναι επίσης, η κατασκευή χερσαίων εγκαταστάσεων υποστήριξης της υποβρύχιας δραστηριότητας (μουσειών, ενυδρείων, κ.λπ.) σε περιοχές που γειτνιάζουν με αυτές όπου αναπτύσσονται οι καταδυτικές δραστηριότητες.

➤ Τουρισμός περιπέτειας

Ο τουρισμός περιπέτειας είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων εκείνων που χαρακτηρίζονται έντονα από το στοιχείο της περιπέτειας και στηρίζεται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα του φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο πραγματοποιείται. Μεταξύ των δραστηριοτήτων αυτών, συγκαταλέγονται και οι ακόλουθες:

- **Trekking:** είναι η πεζοπορία μέσα σε μονοπάτια και διαδρομές στο βουνό με συνοδεία επαγγελματιών οδηγών βουνού.
- **River trekking:** είναι η πεζοπορία στις όχθες και σε ορισμένα σημεία μέσα σε ποτάμια. Οι πεζοπορίες αυτές πραγματοποιούνται τους καλοκαιρινούς μήνες.
- **Kayak ποταμού:** κατάβαση ποταμού με καγιάκ και συνοδεία επαγγελματία οδηγού.
- **Rafting:** κατάβαση ποταμού με φουσκωτές βάρκες, το πλήρωμα αποτελείται από 6-8 κωπηλάτες και επαγγελματία οδηγό ποταμού.
- **Monocraft:** κατάβαση ποταμού με μονοθέσια φουσκωτή βάρκα. Επαγγελματίας οδηγός ποταμού συνοδεύει 5-6 βάρκες.
- **Canoe – kayak:** περιήγηση σε λίμνη σε διθέσια canoe – kayak με τη συνοδεία επαγγελματία οδηγού.
- **Αναρρίχηση – canoying:** ανάβαση σε βράχους και αναρριχητικά πεδία με καθοδήγηση έμπειρων συνοδών.
- **Mountain bike:** ποδηλασία σε δασικές διαδρομές, με ποδήλατα 28 ταχυτήτων με δισκόφρενα και πλήρη ανάρτηση με συνοδεία επαγγελματία οδηγού.
- **Ιππασία:** ιππασία με εκπαιδευμένα άλογα ακολουθώντας προκαθορισμένες δασικές διαδρομές με τη συνοδεία επαγγελματιών εκπαιδευτών.
- **Ανεμοπτερισμός:** μικρό ομοίωμα αεροπλάνου, χωρίς μηχανή, το οποίο κινείται με τη βοήθεια των ρευμάτων του αέρα και μεταφέρει συνήθως έναν επιβάτη. Πραγματοποιείται με τη συνοδεία επαγγελματιών εκπαιδευτών.

➤ Θαλάσσιος τουρισμός

Περιλαμβάνει τον τουρισμό τόσο με τη μορφή της κρουαζιέρας, όσο και με τη μορφή του γιότινγκ. Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας σε συνδυασμό με τα 16.000 χλμ ακτογραμμής και τα 2.000 νησιά συντελεί στην ιδιαίτερη ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού. Ο θαλάσσιος τουρισμός προσδιορίζεται από τη δυνατότητα χρήσης ιδιόκτητων και εκμισθωμένων σκαφών αναψυχής διαφορετικών μεγεθών και εμβέλειας ταξιδιών, με ή άνευ πληρώματος και με ποικίλους τρόπους κίνησης.

➤ Επαγγελματικός – Συνεδριακός τουρισμός

Περιλαμβάνει άλλες μορφές όπως ο εκθεσιακός, ο σεμιναριακός και επιχειρηματικός τουρισμός και τουρίστες οι οποίοι ταξιδεύουν με βάση επαγγελματικά κίνητρα. Σχετίζεται με τη διοργάνωση σεμιναρίων, εκθέσεων, συνεδρίων που όμως

προσφέρουν και άλλες δυνατότητες για τους συνέδρους ή τα συγγενικά τους πρόσωπα, όπως πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες, γνωστές και ως pre and post conference activities (προ και μετά συνεδρίου δραστηριότητες). Ο συνεδριακός τουρισμός είναι μια μορφή που απευθύνεται σε τουρίστες υψηλών εισοδημάτων και αποδίδει κατά κεφαλήν εισοδήματα περισσότερο από το διπλάσιο του μαζικού.

Απαραίτητη για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού είναι η ύπαρξη σύγχρονης συνεδριακής υποδομής, άρτιων συγκοινωνιών από και προς τα συνεδριακά κέντρα, ικανοποιητικής ξενοδοχειακής υποδομής (deluxe AA και A κατηγορίας) προσιτής στον «μέσο» σύνεδρο – τουρίστα, ψυχαγωγικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων και καλών κλιματολογικών συνθηκών (Ελληνικός Τουρισμός, 2005). Είναι δυνατή η δημιουργία εγκαταστάσεων συνεδριακού τουρισμού μικρότερης κλίμακας σε μικρότερα αστικά κέντρα και άλλους τουριστικούς προορισμούς, βάσει κριτηρίων, όπως: ύπαρξη Α.Ε.Ι. ή ερευνητικών κέντρων, παρουσία κάποιου ισχυρού / κυρίαρχου παραγωγικού τομέα στην περιοχή, ύπαρξη διεθνούς φήμης ή άλλων αξιόλογων στοιχείων του φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, ιστορίας, αθλητικών ή πολιτιστικών εκδηλώσεων, κ.ά. (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, 2008).

Το κυριότερο πλεονέκτημα του συνεδριακού τουρισμού είναι το γεγονός ότι μπορεί να εφαρμοσθεί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και όχι μόνο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Η σημασία του, λοιπόν, για τους ξενοδόχους και την τοπική απασχόληση είναι πολύ μεγάλη (Spilanis and Vayanni, 2003).

Για την ενίσχυση του συνεδριακού τουρισμού απαιτούνται (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, 2008):

- Μέτρα για τη βελτίωση της ελκυστικότητάς των πόλεων / τουριστικών περιοχών, τον εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και τη δημιουργία νέων, είτε αμιγών είτε συνδυασμένων με καταλύματα υψηλών προδιαγραφών με συνεδριακά κέντρα.
- Δράσεις ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών στις υποδομές του συνεδριακού τουρισμού.
- Πρόσθετα κίνητρα για αποκατάσταση και επανάχρηση αξιόλογων παλαιών κελυφών.
- Προώθηση δράσεων σύνδεσης του συνεδριακού με τον εκθεσιακό τουρισμό.

➤ Εκπαιδευτικός τουρισμός

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός είναι βασισμένος στην έννοια της εκπαίδευσης, χρησιμοποιεί πληροφορίες για συγκεκριμένα μέρη και γεγονότα, για να εμπλουτίσει, να ενισχύσει και να τροποποιήσει τις εμπειρίες των ταξιδιωτών για τον κόσμο και την ιστορία του. Αυτό δίνει στον εκπαιδευτικό τουρισμό εύρος και πεδίο. Είναι μια μορφή που περιλαμβάνεται τόσο στον πολιτιστικό τουρισμό, με την έννοια της γνωριμίας τοπικού πολιτισμού και κοινωνιών όσο και στον οικοτουρισμό, με την έννοια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

➤ Ιατρικός / Ιαματικός τουρισμός

Περιλαμβάνει υπηρεσίες που σχετίζονται με την υγεία, όπως ιατρικό έλεγχο, ειδική διαιτητική, θεραπεία με βιταμίνες, βοτανοθεραπεία, γυμναστική, ειδικές θεραπείες όπως αντικαπνική, θεραπεία του άγχους, ψυχοθεραπεία, κνησιοθεραπεία, χαλάρωση, εκμάθηση ύπνου, έρευνα σωστής γραμμής του σώματος και αισθητική.

Αυτή η μορφή εναλλακτικού τουρισμού βασίζεται στο μεγάλο αριθμό θερμών πηγών (spa) σε πολλές περιοχές της χώρας. Η έλλειψη, όμως, σύγχρονων εγκαταστάσεων και η απουσία της προώθησής του, συγχρόνως με ένα φυσικό και υγιεινό τρόπο ζωής, καθώς και το γεγονός ότι οι περισσότερες από τις περιοχές των θερμών πηγών δεν έχουν διαφοροποιήσει το προϊόν τους, έχει συντελέσει στην προέλευση ενός συγκριτικά χαμηλού αριθμού τουριστών (Spilanis and Vayanni, 2003).

Επιπρόσθετα απαιτείται η λήψη μέτρων για τη διαφύλαξη του φυσικού πόρου (πηγών) από τη ρύπανση και γενικότερα κάθε είδους υποβάθμιση και συνεχής παρακολούθηση της ποιότητας των ιαματικών μέσων, η ανάπτυξη σχετικής επιστημονικής έρευνας / τεκμηρίωσης των θεραπευτικών ιδιοτήτων σε συνδυασμό με τις εφαρμοζόμενες τεχνικές και εκπαίδευση / εξειδίκευση επιστημονικού και μη προσωπικού.

➤ Αστικός Τουρισμός

Προωθείται κατά προτεραιότητα στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, τις μεγάλες πόλεις (Πάτρα, Λάρισα, Ηράκλειο) και σε τουριστικές περιοχές με αξιόλογα αστικά κέντρα (Βόλος, Ναύπλιο, Χώρα Κέρκυρας, Χώρα Ρόδου, Πόλη Χανίων, Ιωάννινα, Καστοριά, Καβάλα, Ξάνθη, Ερμούπολη, Μυτιλήνη, Κω, Καλαμάτα, Κομοτηνή, Ρέθυμνο, Χαλκίδα).

Για την ανάπτυξη του απαιτείται η προώθηση δράσεων (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, 2008):

- Δικτύωσης βάσει θεματικών ενοτήτων π.χ. κοινή ιστορία, αρχιτεκτονική, τοπική παραγωγή, κ.α.
- Εμπλουτισμού παρεχόμενων υπηρεσιών και δραστηριοτήτων, όπως μουσεία, εκθετήρια, σύγχρονες εγκαταστάσεις πληροφόρησης, φεστιβάλ και άλλες θεματικές εκδηλώσεις.
- Εκσυγχρονισμού και βελτίωσης της ποιότητας του ξενοδοχειακού δυναμικού των παραπάνω αστικών περιοχών.
- Ενημέρωσης των επισκεπτών για τη θέση και το περιεχόμενο των τουριστικών πόρων και εξασφάλισης εύκολης πρόσβασης σε αυτούς.
- Αναβάθμισης του ρόλου των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς.
- Βελτίωσης της κυκλοφορίας και της ασφάλειας των πεζών.

➤ Άλλες εναλλακτικές μορφές

Όχι σχετιζόμενες με κάποια ειδική μορφή τουρισμού, αλλά βασισμένες σε εξειδικευμένα ταξιδιωτικά κίνητρα είναι και οι επόμενες μορφές:

- Ο εθνικός τουρισμός αφορά άτομα που επισκέπτονται τις πατρίδες τους ή τους τόπους της προγονικής τους καταγωγής. Ορισμένες χώρες ως σημαντική τουριστική αγορά ενθαρρύνουν άτομα που έχουν μεταναστεύσει στο εξωτερικό να επισκεφτούν την πατρίδα τους.
- Ο νοσταλγικός τουρισμός έχει ως κίνητρο την επίσκεψη περιοχών όπου στο παρελθόν οι τουρίστες είχαν εμπλακεί σε κάποια δραστηριότητα (π.χ. πόλεμος). Για παράδειγμα Αμερικανοί και Ιάπωνες επισκέπτονται μέρη όπου πολέμησαν κατά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Ο νοσταλγικός τουρισμός είναι οστόσο χρονικά περιορισμένος (Inskoop, 1994).

- Ο πολιτικά ορθός τουρισμός αποτελεί μια νέα μορφή που ξεκίνησε από την Αμερική και αφορά ταξίδια που λαμβάνουν χώρα σε περιοχές όπου η διασκέδαση, η εκμετάλλευση, ακόμα και οι συγκρούσεις βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη. Οι διοργανωτές των ταξιδιών αυτών υποστηρίζουν ότι η επαφή του ταξιδιώτη με ανθρώπους που βιώνουν δυσάρεστες και επίπονες καταστάσεις, τους βοηθά να επαναπροσδιορίσουν τη ζωή και τις αξίες τους, ενισχύοντας παράλληλα οικονομικά τους τόπους υποδοχής και ηθικά τους ανθρώπους που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης (Ρόμα, 1999).
- Ο τουρισμός σε Θεματικά Πάρκα είναι μια μορφή που συνδυάζει τουρισμό και αναψυχή. Αφορά πάρκα που δημιουργούνται, έχοντας ένα συγκεκριμένο χαρακτήρα ή θέμα και αποσκοπούν στην αναψυχή των τουριστών. Τέτοια πάρκα είναι η Disneyland, η EuroDisney κ.λπ.

2.3 Προϋποθέσεις εφαρμογής και ανάπτυξης των νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός ως σύγχρονη κοινωνικοοικονομική δραστηριότητα μπορεί να αποτελέσει την ατμομηχανή της ανάπτυξης και συνεπώς να χρησιμοποιηθεί ως οργανικό στοιχείο για τον προγραμματισμό της περιφερειακής και τοπικής τουριστικής ανάπτυξης. Η δυνατότητα αυτή τον καθιστά βασικό παράγοντα ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων, κυρίως, περιφερειών και περιοχών που διαθέτουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις και κατά συνέπεια έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην προώθηση της τουριστικής δραστηριότητας (Λαγός, 1998).

Προς τούτο, απαιτείται οι εν λόγω περιοχές που υποδέχονται τα τουριστικά ρεύματα, να διαθέτουν τις ακόλουθες προϋποθέσεις για την ανάπτυξή του:

- α) φυσικές-κλιματολογικές
- β) γεωγραφικές
- γ) προσπελάσιμες
- δ) οικονομικές
- ε) διαβίωσης
- στ) πολιτιστικές

Οι παραπάνω προϋποθέσεις αποτελούν τη βάση της περιφερειακής οικονομίας πάνω στην οποία θα στηριχθεί η όλη προσπάθεια ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας (Λαγός, 1998).

Για να διασφαλιστεί περαιτέρω η σταθερότητα της τοπικής ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού είναι αναγκαίο να συνυπάρχουν πολλές μικρές επιχειρήσεις υπό τοπικό έλεγχο, μη υπερεδίκευση που δημιουργεί προβλήματα στους άλλους τομείς της οικονομίας, προστασία του περιβάλλοντος, εξασφάλιση σταθερής ζήτησης και κατάλληλη κρατική τουριστική πολιτική. Τα ανωτέρω παρέχουν τη δυνατότητα για μια ασφαλή τουριστική οικονομική ανάπτυξη που συμβάλλει στη γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής. Η ανάπτυξη αυτή επιτυγχάνεται με την κινητοποίηση όλων των παραγωγικών συντελεστών της τουριστικά αναπτυσσόμενης περιοχής, οι οποίοι μεταβάλλουν σταθερά την οικονομική δομή της και την κοινωνικοπολιτιστική διάρθρωση του ιστού της. Επιπλέον, απαιτείται η συγκρότηση μιας αποτελεσματικής

επιλεκτικής τουριστικής πολιτικής και μιας περιφερειακής στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης που θα ενισχύει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής για την ανάπτυξη της εναλλακτικής τουριστικής δραστηριότητάς της (Gartner, 2001).

Οι παραπάνω προϋποθέσεις για να έχουν λειτουργικό χαρακτήρα πρέπει να ενταχθούν στη λογική της αειφόρου και βιώσιμης ανάπτυξης του νέου αυτού προτύπου τουριστικής ανάπτυξης, που άρχισε διεθνώς να αναδύεται τα τελευταία χρόνια και στηρίζεται στην προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη των νέων μορφών τουρισμού, σαφώς διαφοροποιημένων από τον οργανωμένο μαζικό τουρισμό της μεταπολεμικής περιόδου είναι η αναδυόμενη τάση του 21ου αιώνα. Η τάση αυτή είναι το αποτέλεσμα σημαντικών αλλαγών στη διεθνή τουριστική δραστηριότητα που δημιούργησαν την ανάγκη ενός νέου προτύπου τουριστικής ανάπτυξης που στηρίζεται στις αρχές της αειφορίας, στις νέες καταναλωτικές προτιμήσεις των τουριστών, αλλά και στην προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Τέλος, ο σωστός προγραμματισμός της τουριστικής ανάπτυξης είναι μια ακόμη απαραίτητη προϋπόθεση γιατί συμβάλλει στην αύξηση των ωφελειών που προκύπτουν από τα πλεονεκτήματα του τουρισμού και περιορίζει τις αρνητικές επιπτώσεις των μειονεκτημάτων του. Η ανάπτυξη επομένως του εναλλακτικού τουρισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο πρέπει να συνοδευτεί από τη μελέτη και υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας των περιοχών στις οποίες πρόκειται να αναπτυχθεί και από έλεγχο της ζήτησης. Διαφορετικά, η ανάπτυξη του τουρισμού κινδυνεύει να έχει αντίθετα αποτελέσματα και κατά κύριο λόγο οι περιοχές της υπαίθρου αναμένεται, εξαιτίας της νέας και ανεξέλεγκτης ζήτησης που θα δημιουργηθεί, να οδηγηθούν σε υπανάπτυξη.

2.4 Η ελληνική πραγματικότητα

2.4.1 Ιστορική πορεία

Οι παγκόσμιες εξελίξεις, όπως η παγκοσμιοποίηση, που είχαν αντίκτυπο στον τουριστικό τομέα σε διεθνές επίπεδο επηρέασαν και την Ελλάδα, αλλά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι σε σχέση με τις ανεπτυγμένες χώρες της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης, η τάση μετάβασης από το μαζικό, συμβατικό, στο θεματικό τουριστικό μοντέλο παρουσιάστηκε στον ελληνικό χώρο με χρονική υστέρηση και κυρίως μετά το 1980. Τα τελευταία χρόνια οι ειδικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού αναπτύσσονται με σταθερούς ρυθμούς, γεγονός που οφείλεται σε ένα σημαντικό βαθμό τόσο σε αναπτυξιακά προγράμματα όπως τα Leader όσο και στο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης που στοχεύουν κυρίως στον εκσυγχρονισμό των τουριστικών υποδομών, αλλά και σε κρατικές επιδοτήσεις που σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, είναι αρκετά υψηλές (Τσάρτας, 2000).

Παρ' όλα αυτά, το τουριστικό μοντέλο που κυριαρχεί αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα είναι αυτό του μαζικού συμβατικού τουρισμού. Η αναπόφευκτη εξέλιξη του μαζικού τουρισμού και οι γρήγοροι ρυθμοί της ανάπτυξης που ακολούθησαν, οδήγησαν σταδιακά στην διαμόρφωση ενός διαφορετικού προτύπου τουρισμού, των λεγόμενων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Γίνεται όμως φανερό, ότι οι αρμόδιοι φορείς έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία των ειδικών εναλλακτικών μορφών και έχουν στρέψει την προσοχή τους σε αυτήν την κατεύθυνση (Τσάρτας, 2000). Αποτέλεσμα είναι.

ειδικά τα τελευταία χρόνια, να προβάλλονται νέοι τόποι προορισμού με αξιόλογα χαρακτηριστικά, που ουσιαστικά στηρίζουν σε μεγάλο ποσοστό την ανάπτυξη τους στον τουρισμό και ήταν μέχρι στιγμής άγνωστοι.

Η Ε.Ε. έχει αναπτύξει, σε παγκόσμιο επίπεδο, δράσεις (όπως θεματικές ξεναγήσεις, οργάνωση και ίδρυση διαφόρων τύπων μουσείων) που περιλαμβάνονται και εντάσσονται στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η πρώτη αναφορά για την αναγκαιότητα χάραξης μιας πολιτικής για τον πολιτιστικό τουρισμό γίνεται το 1946, σε πόρισμα της Αισθητικής Επιτροπής, που συστήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Τουρισμού. Ο ελληνικός τουρισμός με την τρέχουσα έννοια υφίσταται από τη δεκαετία του 1950. Αρχικά, αναπτύχθηκε ο παραθεριστικός, περιηγητικός και πολιτιστικός τουρισμός καθώς δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση από πλευράς δημοσίου τομέα στη δημιουργία αντίστοιχων έργων υποδομής, όπως ξενοδοχεία του ΕΟΤ κοντά σε αξιόλογες ακτές και πολιτιστικά μνημεία, δρόμοι, τουριστικά περίπτερα καθώς και πολιτιστικές εκδηλώσεις. (ΕΟΤ, 2001)

Το πρότυπο αυτό του τουρισμού εμπλουτίστηκε με πρωτοβουλία της πολιτείας σταδιακά στις δεκαετίες του '50 και του '60. Ειδικότερα από τον ΕΟΤ έγιναν συμπληρωματικά έργα υποδομής για την ανάπτυξη του θεραπευτικού και ορεινού τουρισμού και αργότερα υπήρξαν διευκολύνσεις ελλιμενισμού και ανεφοδιασμού θαλαμηγών σκαφών σε υφιστάμενα λιμάνια για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, ενώ ήδη είχαν αρχίσει οι κρουαζιέρες στα νησιά. Η ίδρυση της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης έδωσε τη δυνατότητα ανάπτυξης εκθεσιακού τουρισμού στη συμπρωτεύουσα. Η δημιουργία του Καζίνο Πάρνηθας κατά τη δεκαετία του '60 και άλλων δύο καζίνο αργότερα, στη Ρόδο και στην Κέρκυρα, προσέδωσε στην Αθήνα και στα δύο τουριστικά νησιά τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα των φημισμένων θέρετρων της εποχής εκείνης. (ΕΟΤ, 2001)

Στην αρχή της δεκαετίας του '70, με πρότυπο την τουριστική Ισπανία προγραμματίστηκαν μεγάλης κλίμακας σύνθετα προγράμματα πολλαπλών τουριστικών δραστηριοτήτων, σε εκτάσεις ιδιοκτησίας του ΕΟΤ, 15 Ειδικά Προγράμματα Τουριστικής Ανάπτυξης, με έμφαση σε μαρίνες, υδροθεραπευτήρια και γήπεδα γκολφ. Μετά το '75 τα προγράμματα μεγάλης κλίμακας και τα αντίστοιχα έργα τουριστικής υποδομής ανεστάλησαν και προωθήθηκε ο χιονοδρομισμός με τη δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων στον Παρνασσό και τη βόρεια Ελλάδα. Το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 χαρακτηρίζεται από μια μεταστροφή του τουρισμού προς τις πολιτιστικές και φυσικές αξίες. Από τον ΕΟΤ προωθούνται Προγράμματα Μετατροπής Παραδοσιακών Σπιτιών σε Ξενώνες και από το Υπουργείο Γεωργίας, Προγράμματα Αγροτουρισμού. (ΕΟΤ, 2001)

Βέβαια στην πράξη, οι εναλλακτικές ή ειδικές μορφές τουρισμού πρωτοεμφανίστηκαν την δεκαετία του '80, με μία σημαντική καθυστέρηση σε σύγκριση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, την περίοδο που ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός δεχόταν έντονη αμφισβήτηση. Μάλιστα, από το '80 και μετά οι εναλλακτικές μορφές άρχισαν να καταλαμβάνουν ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικά ενεργοποιημένης ζήτησης για τουρισμό και στον ελλαδικό χώρο. Κατά τη δεκαετία του '80 αρχίζει η εφαρμογή του Κοινωνικού Τουρισμού, με τη μορφή επιδοτούμενων από το κράτος διακοπών για χαμηλόμισθους και συνταξιούχους και επεκτείνεται η εφαρμογή του αγροτουρισμού με χρηματοδότηση της ΕΟΚ. Παράλληλα γίνεται επεξεργασία θεσμικών πλαισίων για το γυμνισμό, τη χρονομεριστική μίσθωση και τα καζίνο, εκ των οποίων τα δύο πρώτα θεσπίζονται ως νόμοι. Από πλευράς κυβερνητικής πολιτικής, δημιουργούνται μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα και υδροθεραπευτήρια, ως ολοκληρωμένα συμπλέγματα

θαλάσσιου, χειμερινού και θεραπευτικού τουρισμού. Ακόμα, δίνονται κίνητρα για την ανάπτυξη του θαλάσσιου και συνεδριακού τουρισμού. (ΕΟΤ, 2001)

Από το 1990, ο θαλάσσιος τουρισμός προωθείται με προτεραιότητα σε προγράμματα κατασκευής μαρίνων στα πλαίσια των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων. Δίνονται κίνητρα στην ιδιωτική πρωτοβουλία για συνδυασμό ξενοδοχειακών συγκροτημάτων με μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα, υδροθεραπευτήρια. Επίσης, μια από τις μεγαλύτερες αλλαγές που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια στον τουρισμό είναι η μεταστροφή από τις διακοπές που σχετίζονται αποκλειστικά με τον ήλιο και τη θάλασσα σε πιο δραστήριες μορφές. (Costa, 1992)

Από τη σύντομη ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των νέων μορφών τουρισμού στην Ελλάδα φαίνεται ότι οι περισσότερες μορφές έχουν αρχίσει να εφαρμόζονται από δεκαετίες. Γεγονός είναι, όμως, ότι οι ασυντόνιστες προσπάθειες και η έλλειψη οργάνωσης σε όλα τα επίπεδα, ώστε η κάθε μορφή να αποτελέσει τελικά ολοκληρωμένο τουριστικό προϊόν προς την αγορά.

2.4.2 Ο εναλλακτικός τουρισμός ως παράγοντας ανάπτυξης

Ο ρόλος του εναλλακτικού τουρισμού στην αναπτυξιακή διαδικασία είναι πολύ σημαντικός, καθώς μακροχρόνια αυξάνει τα συναλλαγματικά έσοδα, αφού προσελκύει επισκέπτες υψηλών εισοδημάτων. Υπάρχει, βέβαια, μειωμένη διαρροή χρημάτων από την τοπική οικονομία για λόγους όπως αγορά εισαγόμενων προϊόντων, εξάρτηση από ξένους οργανωτές ταξιδιών και απασχόληση αλλοδαπών στην ντόπια βιομηχανία, δημιουργώντας έτσι υψηλούς οικονομικούς δεσμούς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει ο Gannon (1993) «ντόπιοι επιχειρηματίες μικρών επιχειρήσεων μπορούν, με μέτριες δαπάνες, να συνεισφέρουν αξιοσημείωτα στην οικονομική ανάπτυξη γιατί προμηθεύουν μικρότερες αγορές, αξιώνουν σχετικά μικρά κεφάλαια, χρησιμοποιούν ντόπιους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και ακατέργαστα υλικά και δεν απαιτούν δαπανηρή και εξεζητημένη υποδομή».

Οι επενδύσεις μικρής κλίμακας, που προωθούνται διαμέσου του εναλλακτικού τουρισμού, διατηρούν τον έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης από τους ντόπιους κατοίκους και εξασφαλίζουν αυξημένα οικονομικά οφέλη. Ταυτόχρονα, οι μικρής κλίμακας επιχειρήσεις μπορούν να ενσωματωθούν με μεγαλύτερη ευκολία στο υπάρχον κοινωνικοπολιτιστικό και οικονομικό περιβάλλον της κοινότητας, βοηθώντας πιο αποτελεσματικά την αειφόρο ανάπτυξη ενός προορισμού. Έτσι, η άμεση συμβολή του έγκειται στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος μέσω της βελτίωσης της παραγωγικότητας και της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών. Ακόμα, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο παρέχει τη δυνατότητα εκμετάλλευσης και αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών στις οποίες αναπτύσσεται. Έτσι, σε ορισμένες περιπτώσεις αυξάνει τη ζήτηση προϊόντων παραγωγής της περιφέρειας ή της περιοχής (Ανδριώτης, 2003).

Ειδικότερα, ο εναλλακτικός τουρισμός επηρεάζει αποτελεσματικά τον τομέα της απασχόλησης, αφού δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας τόσο στους κλάδους που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό, όσο και στους κλάδους που δραστηριοποιούνται για την αντιμετώπιση της πρόσθετης εναλλακτικής ζήτησης, ενώ αντιμετωπίζει το πρόβλημα της εποχικότητας του τουριστικού προϊόντος, διευρύνοντας την τουριστική περίοδο. Αυξημένη είναι μέσω αυτού η διασύνδεση του τουριστικού τομέα με άλλους τομείς της οικονομίας, π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία και χειροτεχνία. Μ' αυτόν τον

τρόπο και με δεδομένο ότι αναπτύσσεται και σε περιοχές πέραν των παραδοσιακών παραθεριστικών θέρετρων (ορεινές ή μειονεκτικές περιοχές), μπορεί να συμβάλλει στη συγκράτηση του πληθυσμού αμβλύνοντας το πρόβλημα της εσωτερικής μετανάστευσης και αστικοποίησης (Ανδριώτης, 2003).

Τα κίνητρα του εναλλακτικού τουρίστα και τα καταναλωτικά του πρότυπα που κατευθύνονται στην αναζήτηση της αυθεντικότητας και στην συναναστροφή του με την παρθένα φύση και τον αυτόχθονα πολιτισμό, περικλείουν ιδιαίτερη σημασία στην προστασία της κοινωνίας, του πολιτισμού και του περιβάλλοντος της περιοχής υποδοχής τουριστών, συνεισφέροντας έτσι στην αειφόρο ανάπτυξη και στη μακροβιότητα των υπαρχόντων πόρων. Ως εκ τούτου, ο εναλλακτικός τουρισμός υποδεικνύει περιορισμούς αναφορικά με τη φέρουσα ικανότητα μιας τουριστικής περιοχής και μπορεί να θεωρηθεί ως τουρισμός μειωμένων αρνητικών επιπτώσεων, ελαχιστοποιεί τις επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού και συντελεί στην αποκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας από τις ακτές, τη διάχυσή της στην ενδοχώρα (ή στη θάλασσα για το θαλάσσιο τουρισμό) και τη δυνατότητα ορθολογικότερης κατανομής της στο χώρο και το χρόνο. (Πάικου, 2005)

Ο εναλλακτικός τουρισμός αυξάνει το εισόδημα μιας περιοχής και μέσω αυτού, το εθνικό εισόδημα, με συνέπεια να συμβάλλει στην άμβλυνση των υφιστάμενων εισοδηματικών ανισοτήτων μεταξύ των κατοίκων του κέντρου της περιφέρειας. Η μεγάλη βαρύτητα που έχει βέβαια για την οικονομία μιας περιοχής δεν είναι εύκολο να αποτιμηθεί, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν κατάλληλα στατιστικά στοιχεία παροχής πληροφοριών και κανένα ειδικό εργαλείο ανάλυσης που να επιτρέπει την εξαγωγή ολοκληρωμένων αποτελεσμάτων. (Λαγός, 1998)

Επιτυγχάνοντας ενδογενή τουριστική ανάπτυξη μέσω της συμμετοχής του ντόπιου κοινωνικού συνόλου στην αναπτυξιακή διαδικασία, οι κάτοικοι μιας περιοχής έχουν τη δυνατότητα να προσδιορίσουν τη ζωή τους, σε μια κοινωνία που θέλουν να ζήσουν, διαμορφώνοντας τον τρόπο που θέλουν να την «πωλήσουν». Η αποδοχή από τους ντόπιους κατοίκους της τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται σημαντική για την μακροχρόνια επιτυχία του τουρισμού, γιατί εάν οι τουρίστες δεν είναι ευπρόσδεκτοι και υπάρχει ένα είδος εχθρότητας απέναντί τους οι αφίξεις τους θα μειωθούν. Συνεπώς, η συμπεριφορά των ντόπιων κατοίκων προς τους εισερχόμενους τουρίστες αποτελεί ένα από τους καθοριστικούς παράγοντες στην επιτυχία της τουριστικής βιομηχανίας μιας περιοχής (Ανδριώτης, 2003).

Παρόλο που πολλές φορές ο τουρισμός κατηγορείται για υπανάπτυξη και ερήμωση ορισμένων περιοχών της περιφέρειας λόγω της μετανάστευσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού τους στα αστικά κέντρα, ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να μειώσει αισθητά το πρόβλημα της υπανάπτυξης αφού προσελκύει τουρίστες σε αγροτικές και απομονωμένες περιοχές, αποτρέποντας, μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, τη μετανάστευση των ντόπιων κατοίκων, και ιδιαίτερα της νέας γενιάς, στα μεγάλα αστικά κέντρα. Τέλος, διαμέσου της ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού τα τουριστικά οφέλη και οι ζημιές διανέμονται πιο ισάξια μέσα στην τοπική κοινωνία, επιτρέποντας έτσι ένα μεγαλύτερο μέρος του ντόπιου πληθυσμού να ωφελείται από την αναπτυξιακή διαδικασία, αντί να λαμβάνει μόνο το φορτίο των ζημιών (Ανδριώτης, 2003).

Σύμφωνα με τον Ανδριώτη, η ανάπτυξη μιας τουριστικής περιοχής, όμως, δεν μπορεί σε όλες τις περιπτώσεις να ξεκινήσει και να ολοκληρωθεί εσωτερικά της κοινότητας υποδοχής τουριστών. Όπως επιτάσσει ο εναλλακτικός τουρισμός. Στις περιπτώσεις που η ενδογενής τουριστική ανάπτυξη δεν είναι δυνατή, λόγω του χαμηλού δείκτη

συμμετοχής του ντόπιου πληθυσμού σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, τις μειωμένες δυνατότητες παραγωγής καταναλωτικών αγαθών, των ανεπαρκών κεφαλαίων για επενδύσεις και την έλλειψη ντόπιου εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, οι κυβερνήσεις πρέπει να καταβάλλουν προσπάθειες για να διατηρηθεί ο μεγαλύτερος έλεγχος της ανάπτυξης από τον ντόπιο πληθυσμό, επιχειρώντας να αυξήσουν τη συμμετοχή της ντόπιας κοινωνίας στην αναπτυξιακή διαδικασία, π.χ. με τη χορήγηση κινήτρων για επενδύσεις σε τοπικούς επιχειρηματίες και με νομοθεσία που να αυξάνει τις ευκαιρίες για εργασία των ντόπιων κατοίκων. Εναλλακτικά, εάν ο προορισμός έχει τη δυνατότητα και τους οικονομικούς πόρους για ενδογενή ανάπτυξη, η κυβέρνηση πρέπει να ενθαρρύνει τους ντόπιους κατοίκους να επενδύσουν στην τουριστική βιομηχανία και να προσπαθήσουν να αξιοποιήσουν λογικά τους διαθέσιμους κοινωνικοπολιτιστικούς και περιβαλλοντολογικούς πόρους.

Οι τουριστικές επενδύσεις (ιδιωτικές ή δημόσιες) αποφέρουν στην περιφερειακή οικονομία πολλαπλά οικονομικά οφέλη (π.χ. αύξηση παραγωγής, απασχόλησης, εισοδήματος κλπ) και δημιουργούν θετικές οικονομικές επιπτώσεις σε όλο το φάσμα της περιφερειακής οικονομίας. Οι επενδύσεις για τον τουρισμό διακρίνονται σε (Λαγός, 1998):

- Άμεσες παραγωγικές επενδύσεις (π.χ. μέσα τουριστικής διαμονής, εστιατόρια κλπ) για την κάλυψη βασικών τουριστικών αναγκών,
- Επενδύσεις για ψυχαγωγία και για τη βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών και επενδύσεις για έργα υποδομής (π.χ. μαρίνες, δρόμοι, αεροδρόμια, λιμάνια, κλπ), προκειμένου να εξασφαλιστούν βασικές υπηρεσίες από τις οποίες εξαρτάται η συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης.

Από τις παραπάνω κατηγορίες των τουριστικών επενδύσεων, η δεύτερη και η τρίτη είναι δυνατόν να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο υπηρεσιών και διευκολύνσεων που δύναται να ενθαρρύνει την εισροή νέων τουριστικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην περιοχή με αποτέλεσμα την αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης, καθώς και την προώθηση της τουριστικής αναπτυξιακής διαδικασίας.

2.4.3 Τα προβλήματα του εναλλακτικού τουρισμού

Η Ελλάδα μπορεί να προσφέρει πληθώρα εναλλακτικών μορφών τουρισμού εκμεταλλευόμενη τα εξής στοιχεία:

- Ποικίλο φυσικό περιβάλλον εξαιρετικής ομορφιάς
- Αυξανόμενη ζήτηση για νέες τουριστικές εμπειρίες οδηγούν σε ευσίωνες προοπτικές ανάπτυξης
- Εξαιρετικός πολιτισμικός και ιστορικός πλούτος
- Αναπτυγμένη υφιστάμενη τουριστική υποδομή η οποία μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά και να υποστηρίξει προϊόντα εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Ελλάδα: Αναγνωρισμένο εμπορικό σήμα παγκόσμιου τουριστικού προορισμού.
- Αύξηση των τουριστών υψηλού οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου

Όσο κι αν φαίνεται, όμως, περίεργο, η διαδικασία ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη χώρα μας παρουσιάζει αρκετά προβλήματα που συνίστανται στα παρακάτω (Πελεκανάκης, 2008):

- Παρά την ύπαρξη των αναπτυξιακών κινήτρων για τη βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και διατυπώσεις αναιρούν τα οφέλη που μπορούν να προκύψουν από την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Η διαμόρφωση των αναπτυξιακών κινήτρων που εφαρμόζονται από τους εκάστοτε αναπτυξιακούς νόμους δεν λαμβάνουν υπόψη ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προβληματικότητας και απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών.
- Η περιφερειακή οργάνωση του τουρισμού παρότι αποτέλεσε αντικείμενο διάφορων νομοθετικών ρυθμίσεων, μέχρι στιγμής δεν έχει διαμορφωθεί σε ένα αποτελεσματικό και λειτουργικό οργανωτικό σχήμα που να συνδέει το κέντρο με την περιφέρεια ως διοικητική μονάδα και την περιφέρεια με το νομό και τις επαρχίες.
- Απαρχαιωμένη και εξωπραγματική εθνική νομοθεσία. Έλλειψη εφαρμογής κινήτρων για την επάνδρωση πλοίων.
- Αδυναμία υπαγωγής του κλάδου του θαλάσσιου τουρισμού σε αναπτυξιακό νόμο λόγω των κανονισμών χρηματοδότησης της Ε.Ε.
- Ανεπαρκείς μαρίνες, λιμάνια και καταφύγια για την εξυπηρέτηση της τουριστικής ζήτησης του θαλάσσιου τουρισμού.
- Έλλειψη έργων υποστηρικτικής υποδομής στους λιμένες και τις μαρίνες.
- Τα προγράμματα του ΚΠΣ δεν συνέβαλαν ικανοποιητικά προς την κατεύθυνση της ορθολογικής ανάπτυξης των θεματικών μορφών τουρισμού. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι με το πρόγραμμα Leader χρηματοδοτήθηκαν καταλύματα που αποτελούν απλώς μικρογραφία (και συνήθως κακέκτυπα) των καταλυμάτων που επιδοτούνται από τον αναπτυξιακό νόμο και οι δυνατότητες συγχρηματοδότησης δράσεων προβολής θεματικών μορφών τουρισμού που υπάρχουν στο ΕΠΑΝ-Μέτρο 5.3 έμειναν, δυστυχώς, ανεκμετάλλευτες με αποτέλεσμα όχι μόνο να μην υπάρξουν ουσιαστικές παρεμβάσεις αλλά και να μην απορροφηθούν πόροι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

3.1 Οριοθέτηση Περιοχής

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του νομού Καρδίτσας, ο οποίος καταλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα της Θεσσαλίας. Η περιφέρεια Θεσσαλίας καταλαμβάνει το κεντρικό – ανατολικό τμήμα του ηπειρωτικού κορμού της Ελλάδας. Αποτελείται από τους νομούς Λάρισας, Μαγνησίας, Τρικάλων, Καρδίτσας και σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, καταλαμβάνει συνολική έκταση 14.036,65 τ.χλμ. (10,6% της συνολικής έκτασης της χώρας). Συνορεύει προς βορρά με τις περιφέρειες Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας, προς νότο με την περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, δυτικά με την περιφέρεια Ηπείρου, ενώ ανατολικά βρέχεται από το Αιγαίο Πέλαγος.

Η ανάλυση ασχολείται με ένα μέρος της ορεινής περιοχής του νομού Καρδίτσας και περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του ημιορεινού τμήματος, το οποίο σήμερα χαρακτηρίζεται ως περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα. Η έκταση αυτή οριοθετείται από τα διοικητικά όρια των Δημοτικών διαμερισμάτων που βρίσκονται περιμετρικά της λίμνης Ν. Πλαστήρα. Συγκεκριμένα, η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει τα δημοτικά διαμερίσματα Κερασιάς, Μορφοβουνίου, Μεσενικόλα, Μοσχάτου, και Λαμπερού, τα οποία ανήκουν στο Δήμο Πλαστήρα, τα Δημοτικά διαμερίσματα Μπελοκομίτη, Νεοχωρίου, Πεζούλας, Φυλακτής και Κρυονερίου, που ανήκουν στο Δήμο Νεβρόπολης καθώς και το Δημοτικό διαμέρισμα της Καστανιάς, το οποίο υπάγεται στο Δήμο Ιτάμου. Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει την τεχνητή λίμνη Ν. Πλαστήρα, το φράγμα του Ταυρωπού και την κοινοτική και ιδιωτική γη αυτών των περιοχών στα διοικητικά τους όρια.

3.2 Αβιοτικό Περιβάλλον

3.2.1 Κλιματολογικά στοιχεία

Η περιοχή μελέτης περιβάλλεται από ορεινούς όγκους και υψώματα, ενώ υφίσταται και την επίδραση από την παρουσία της τεχνητής λίμνης Πλαστήρα (Ταυρωπού). Το κλίμα χαρακτηρίζεται ηπειρωτικό με χαμηλές θερμοκρασίες και υψηλές βροχοπτώσεις κατά τη χειμερινή περίοδο και με ελάχιστες βροχοπτώσεις και υψηλή θερμοκρασία κατά τη θερινή περίοδο. Έντονη είναι επίσης, η εναλλαγή υγρής και ξηρής περιόδου. Η υγρή περίοδος σημειώνεται από τα μέσα Φθινοπώρου έως τα μέσα της Άνοιξης. Ο χειμώνας εδώ είναι συνήθως βαρύς και κατά την διάρκειά του σημειώνονται αρκετά χαμηλές θερμοκρασίες, χιονοπτώσεις και μεγάλο ύψος βροχής. Αντίθετα, το καλοκαίρι είναι ιδιαίτερα ξηρό και ζεστό. (Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ) Περιοχής Λίμνης Ν. Πλαστήρα Ν. Καρδίτσας, 2001)

Τα στοιχεία για τις κλιματικές συνθήκες της περιοχής προέρχονται από το Μετεωρολογικό Σταθμό που λειτουργεί στο εργοστάσιο της ΔΕΗ και αφορούν την περίοδο 1973-1995. Στην περιοχή μελέτης υπάρχει επίσης ο βροχομετρικός σταθμός της Πεζούλας από όπου αντλήθηκαν στοιχεία για το χρονικό διάστημα 1970-1980.

Θερμοκρασία

Οι θερμοκρασίες είναι υψηλές κατά τη θερινή περίοδο, ενώ το χειμώνα και νωρίς την άνοιξη σημειώνονται ιδιαίτερα χαμηλές θερμοκρασίες, οι οποίες δημιουργούν προβλήματα παγετού. Παρακάτω, παρουσιάζονται οι μέσες μηνιαίες θερμοκρασίες για τα έτη 1973-1985, καθώς και οι μέγιστες και ελάχιστες μηνιαίες θερμοκρασίες που παρατηρήθηκαν για τα έτη 1986, 1987, 1991 και 1995.

Πίνακας 3.1: Μέσες μηνιαίες τιμές θερμοκρασίας στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα για τα διαστήματα 1970-1980 και 1973-1985

Μήνας	Μέση μηνιαία θερμοκρασία (°C)	
	Μετεωρολογικός Σταθμός ΥΗΣ ΔΕΗ (1973-1985)	Σταθμός Πεζούλας (1970-1980)
Ιανουάριος	1,8	2,0
Φεβρουάριος	2,6	2,8
Μάρτιος	5,6	7,3
Απρίλιος	8,9	12,2
Μάιος	14,6	16,3
Ιούνιος	18,4	22,0
Ιούλιος	20,9	22,2
Αύγουστος	17,4	21,3
Σεπτέμβριος	17,0	17,1
Οκτώβριος	11,8	9,5
Νοέμβριος	7,5	11,5
Δεκέμβριος	4,3	2,2
Μέση ετήσια	10,9	12,2

Πηγή: Μετεωρολογικός Σταθμός ΥΗΣ ΔΕΗ - Βροχομετρικός Σταθμός Πεζούλας

Πίνακας 3.2: Μέγιστες και ελάχιστες μηνιαίες θερμοκρασίες στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα για τα έτη 1986, 1987, 1991 και 1995

Μήνας	Θερμοκρασία (°C)							
	1986		1987		1991		1995	
	max	min	max	min	max	min	max	min
Ιανουάριος	15	-5	20	-7			14,3	-6,7
Φεβρουάριος	19	-1	16	-3			13,9	-6,7
Μάρτιος	23	0	22	-9			16,4	-3,8
Απρίλιος	30	5	27	2			21,1	2,1
Μάιος	35	9	28	6	22	4	25,8	4,9
Ιούνιος	39	12	41	11	32	7	30,4	8,5
Ιούλιος	41	13	44	13	32	8	33,4	11,6
Αύγουστος	41	15	39	15	31	10	32,5	11,8
Σεπτέμβριος	36	11	38	15	32	1	30,3	8,2
Οκτώβριος	27	4			30	10	26	3,5
Νοέμβριος	16	0			16	0	20,4	1,9
Δεκέμβριος	12	-10			8	-12	14,6	-5,4

Πηγή: Διαχειριστικό Σχέδιο Λ. Ταυρωπού (Μετεωρολογικός Σταθμός ΥΗΣ ΔΕΗ)

Από τον πίνακα 3.1 παρατηρούμε πως ο θερμότερος μήνας για την περιοχή μελέτης είναι ο Ιούλιος με θερμοκρασία 20,9°C, ενώ ο ψυχρότερος είναι ο Ιανουάριος με 1,8°C.

Από τον πίνακα 3.2, αν συγκρίνουμε τις μέγιστες τιμές της θερμοκρασίας παρατηρούμε γενικά μια πτώση αυτών από το 1986 μέχρι το 1995, ενώ συμπεραίνουμε πως το 1986 και το 1987 σημειώθηκαν ιδιαίτερα υψηλές θερμοκρασίες. Συγκεκριμένα τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1986 το θερμόμετρο άγγιξε τους 41°C και τον Ιούλιο του 1987 τους 44°C, ενώ το 1991 δεν ξεπέρασε τους 32°C και το 1995 τους 33,4°C. Οι μέγιστες τιμές της θερμοκρασίας στα έτη 1991 και 1995 δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες μεταβολές.

Όσο αφορά τις ελάχιστες τιμές θερμοκρασίας, διαπιστώνουμε μια σχετική μείωση στους περισσότερους μήνες του χρόνου. Από τις τιμές που σημειώθηκαν το 1995, η μικρότερη παρατηρήθηκε τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο, με το θερμόμετρο να δείχνει -6,7 °C.

Βροχοπτώσεις

Στην περιοχή μελέτης, οι βροχοπτώσεις διαρκούν όλο το χρόνο με περιόδους αιχμής τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο για το φθινόπωρο και τους μήνες Δεκέμβριο και Φεβρουάριο για το χειμώνα. Το μικρότερο ύψος βροχοπτώσεων σημειώνεται στο διάστημα Ιουλίου-Αυγούστου. Αρκετά συχνές είναι και οι χιονοπτώσεις κατά την ίδια περίοδο και μέχρι το Μάρτιο. Η ομίχλη, επίσης, είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται πολύ συχνά το μεγαλύτερο διάστημα του έτους, υποβοηθούμενη από τα νερά της περιοχής. Τέλος, η σχετική υγρασία διατηρείται σε υψηλά επίπεδα όλους τους μήνες του χρόνου, γεγονός φυσιολογικό, λόγω της αφθονίας επιφανειακών νερών στην περιοχή μελέτης. (ΕΠΜ Περιοχής Λίμνης Πλαστήρα, 2001)

Στον πίνακα 3.3 παρουσιάζονται οι μέσες μηνιαίες βροχοπτώσεις για τα έτη 1973-1985 που μετρήθηκαν στο Μετεωρολογικό Σταθμό του ΥΗΣ της ΔΕΗ και οι αντίστοιχες τιμές για τα έτη 1970-1980 από το βροχομετρικό σταθμό Πεζούλας, ενώ στον πίνακα 3.4 δίνονται οι μέσες μηνιαίες βροχοπτώσεις σε mm, όπως αυτές μετρήθηκαν τα έτη 1986,1987,1991 και 1995.

Πίνακας 3.3: Μέσες μηνιαίες βροχοπτώσεις (mm) στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα για τα διαστήματα 1970 – 1980 και 1973 – 1985

Μήνας	Μέση Μηνιαία Βροχόπτωση (mm)	
	Μετεωρολογικός Σταθμός ΥΗΣ ΔΕΗ (1973-1985)	Βροχομετρικός Σταθμός Πεζούλας (1970-1980)
Ιανουάριος	134,8	93,5
Φεβρουάριος	157,2	160,5
Μάρτιος	127,5	111,4
Απρίλιος	90,3	55,5
Μάιος	40,7	55,0
Ιούνιος	41,4	18,8
Ιούλιος	9,3	25,8
Αύγουστος	13,9	41,8
Σεπτέμβριος	45,5	90,2
Οκτώβριος	190,8	186,0
Νοέμβριος	184,1	140,0
Δεκέμβριος	231,9	104,0
Μέση ετήσια	1267,40	1082,5

Πηγή: Μετεωρολογικός Σταθμός ΥΗΣ ΔΕΗ - Βροχομετρικός Σταθμός Πεζούλας

Πίνακας 3.4: Μέσες μηνιαίες βροχοπτώσεις (mm) στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα για τα έτη 1986, 1987, 1991 και 1995

Μήνας	Μέση Μηνιαία Βροχόπτωση (mm)			
	1986	1987	1991	1995
Ιανουάριος	169	235		86.4
Φεβρουάριος	142	99		67.5
Μάρτιος	119	217		89.7
Απρίλιος	78	75		119.5
Μάιος	83	71	139	75.7
Ιούνιος	67	22	6	36.3
Ιούλιος	46	0	26	18.6
Αύγουστος	42	7.4	45	20.6
Σεπτέμβριος	48		42	16.1
Οκτώβριος			4	120
Νοέμβριος	61		197	152.4
Δεκέμβριος	81		45	94.4
Σύνολο	1465			897,2

Πηγή: Διαχειριστικό Σχέδιο Λ. Ταυρωπού (Μετεωρολογικός Σταθμός ΥΗΣ ΔΕΗ)

Από τα παραπάνω δεδομένα μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το 1995, σε σχέση με το 1986, οι βροχοπτώσεις μειώθηκαν σχεδόν σε όλους τους μήνες και η συνολική μείωση ήταν 567,8mm. Το Σεπτέμβρη σημειώθηκαν οι λιγότερες βροχοπτώσεις, μόλις 16,1mm, σε αντίθεση με το Νοέμβριο (152,4mm). Εντυπωσιακή όμως είναι και η αύξηση που παρατηρήθηκε, σε σχέση πάντα με το 1986, το Νοέμβριο (91,4mm), αλλά και τον Απρίλιο (41,5mm).

Παρακάτω παρουσιάζεται το διάγραμμα στο οποίο φαίνεται το ύψος των κατακρημνισμάτων (σε mm) ανά μήνα για το χρονικό διάστημα 1973-1985 στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα.

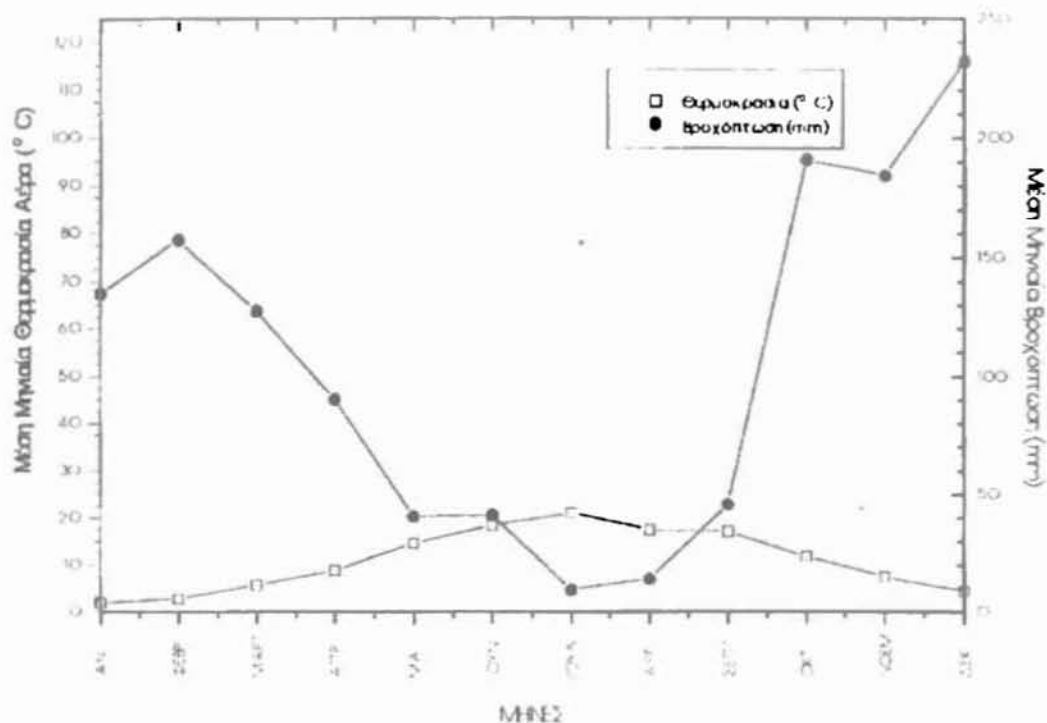
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Ομβροθερμικό διάγραμμα

Για την περιγραφή των κλιματικών παραγόντων της βροχόπτωσης και της θερμοκρασίας και για τη διάκριση των διαφόρων βλαστητικών περιοχών της γης με βάση τους παράγοντες αυτούς, χρησιμοποιείται το ομβροθερμικό διάγραμμα. Ένα ομβροθερμικό διάγραμμα έχει τα εξής χαρακτηριστικά: στην τετμημένη του βρίσκονται οι μήνες του έτους, στη μία τεταγμένη οι μηνιαίες βροχοπτώσεις R σε mm και στην άλλη οι μέσες μηνιαίες θερμοκρασίες T σε $^{\circ}\text{C}$. Η κλίμακα του άξονα των βροχοπτώσεων είναι διπλάσια από αυτήν των θερμοκρασιών ($R=2T$). Με την ένωση των σημείων των μηνιαίων βροχοπτώσεων σχηματίζεται η καμπύλη βροχοπτώσεων και με την ένωση των σημείων των μέσων μηνιαίων θερμοκρασιών η καμπύλη των θερμοκρασιών. Τα δύο σημεία τομής των καμπυλών δείχνουν τη χρονική στιγμή όπου $R=2T$. Το διάστημα όπου $R < 2T$ ονομάζεται ξηροθερμική περίοδος και σύμφωνα με τις θεωρίες του Gaussen τα φυτά υποφέρουν κατά την περίοδο αυτή. (Γεωργίου, κ.ά., 2003)

Στη συνέχεια δίνεται το ομβροθερμικό διάγραμμα για την περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα. Από το διάγραμμα φαίνεται ότι η περιοχή παρουσιάζει μικρή περίοδο ξηρασίας από τον Ιούνιο έως τα μέσα Αυγούστου.

Γράφημα 3.2: Ομβροθερμικό διάγραμμα της λίμνης Ν. Πλαστήρα

Πηγή: ΕΠΜ Περιοχής Λίμνης Πλαστήρα (2001)

Άνεμοι

Οι συχνότεροι άνεμοι κατά τη διάρκεια του έτους είναι οι νότιοι, ενώ ακολουθούν οι βόρειοι και οι νοτιοδυτικοί. Αόγω της μορφολογίας του εδάφους, οι άνεμοι αλλάζουν συχνά κατεύθυνση, διαμορφώνοντας κατά τόπους διαφορετικές μικροκλιματικές συνθήκες. Γενικά στη συγκεκριμένη περιοχή μελέτης, λόγω των γεωμορφολογικών ορεινών συνθηκών, πνέουν πάντοτε άνεμοι, άλλοτε ασθενείς και άλλοτε ισχυροί.

3.2.2 Γεωμορφολογικά στοιχεία

Η περιοχή μελέτης καλύπτει το δυτικό κυρίως τμήμα του νομού και συγκεκριμένα, την περιοχή γύρω από τη λίμνη Πλαστήρα. Πρόκειται γενικά για την πιο ορεινή περιοχή του Νομού Καρδίτσας. Το βασικό γεωμορφολογικό χαρακτηριστικό της, είναι ότι εντάσσεται σε ενιαία ορεινή ενότητα, η οποία αποτελεί μέρος της οροσειράς της Πίνδου. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από έντονες κλίσεις εδάφους στο μεγαλύτερο τμήμα της. Παρακάτω παρουσιάζεται ο τοπογραφικός χάρτης της περιοχής, σύμφωνα με την Αναπτυξιακή Καρδίτσας (ΑΝ.ΚΑ).

Χάρτης 3.1: Τοπογραφικός χάρτης της περιοχής μελέτης

Πηγή: AN.KA

Γεωμορφολογία

Στην περιοχή μελέτης περιλαμβάνονται κάποιες από τις υψηλότερες κορυφές του Νομού. Πιο συγκεκριμένα (AN.KA, 1997):

- Ζυγουρολίβαδο, με υψόμετρο 1971 μ.
- Βουτσικάκι, με υψόμετρο 2.154 μ.
- Χαρίσι, με υψόμετρο 1773 μ.
- Βοϊδολίβαδο, με υψόμετρο 1776 μ.
- Καλύβια, με υψόμετρο 2018 μ.
- Μαραθιά, με υψόμετρο 2042 μ.

Στη συνέχεια αναφέρονται μερικά κύρια μορφολογικά χαρακτηριστικά για κάθε ένα από τα δημοτικά διαμερίσματα που βρίσκονται μέσα στη ζώνη της περιοχής μελέτης (AN.KA, 1997):

➤ **Δ.Δ. Κερασιάς:** Βρίσκεται στο βόρειο τμήμα της περιοχής μελέτης. Στην περιοχή αυτή έχουμε μεγάλες υψομετρικές διαφορές δηλ. από 300 μέχρι 1.400 μέτρα. Ο ομώνυμος οικισμός βρίσκεται σε υψόμετρο 920 μέτρα, ενώ δυτικά του εκτείνεται ο μικρότερος οικισμός της Νεβρόπολης.

➤ **Δ.Δ. Μορφοβουνίου:** Βρίσκεται βόρεια της λίμνης με την οποία συνορεύει. Γενικά έχει ημιορεινή διαμόρφωση με κλίσεις πρανών 15° - 20° . Το υψόμετρο κυμαίνεται από 200 μέχρι 1000 μέτρα και ο οικισμός βρίσκεται σε ύψος 800 μέτρων. Εκτός από τον ομώνυμο οικισμό περιλαμβάνει και το μικρό οικισμό Ράζια.

- **Δ.Δ. Μεσενικόλα:** Βρίσκεται Β.Α. της λίμνης, όπου και συνορεύει με αυτήν. Η διαμόρφωση του εδάφους είναι ημιορεινή, ενώ το υψόμετρο κυμαίνεται από 200 μέχρι 1000 μέτρα. Η ομώνυμη έδρα του διαμερίσματος βρίσκεται σε υψόμετρο 700 μέτρα.
- **Δ.Δ. Μοσχάτου:** Εκτείνεται στα ανατολικά της λίμνης. Έχει ημιορεινή διαμόρφωση και συνορεύει κατά μικρό μέρος με τη λίμνη. Το υψόμετρο κυμαίνεται και εδώ από 200 μέχρι 1000 μέτρα. Εκτός από τον ομώνυμο οικισμό (υψόμετρο 407 μέτρα) περιλαμβάνει και τους οικισμούς Τσαρδάκι και Άγιο Νικόλαο.
- **Δ.Δ. Λαμπερού:** Βρίσκεται ανατολικά της λίμνης και έχει ημιορεινό ανάγλυφο. Το υψόμετρο κυμαίνεται από 200 μέχρι 900 μέτρα, ενώ οι ακτές είναι ομαλές και έχουν μεγάλο μήκος. Ο ομώνυμος οικισμός βρίσκεται σε υψόμετρο 740 μέτρα, ενώ κοντά του εκτείνεται και ο οικισμός του Αγ. Αθανασίου.
- **Δ.Δ. Καστανιάς:** Βρίσκεται νοτιοανατολικά της λίμνης. Το ανάγλυφο είναι κατά το πλείστον ορεινό και το υψόμετρο κυμαίνεται από 300 μέχρι 1.400 μέτρα. Αποτελείται από τρεις οικισμούς με έδρα την Καστανιά σε υψόμετρο 816 μέτρα. Οι άλλοι δύο οικισμοί είναι ο Κουτσοπάπουλος και η Μούχα, η οποία είναι ο κοντινότερος οικισμός στο φράγμα Ν. Πλαστήρα.
- **Δ.Δ. Μπελοκομίτη:** Εκτείνεται στα νοτιοδυτικά της λίμνης. Το τμήμα που αγγίζει τη λίμνη είναι απότομο, το δε βάθος στην περιοχή αυτή που βρίσκεται κοντά στο φράγμα είναι μεγάλο. Το υψόμετρο κυμαίνεται από 700 μέχρι 1.600 μέτρα. Εκτός από τον ομώνυμο οικισμό (930 μέτρα) συναντάμε και αυτόν του Κέδρου.
- **Δ.Δ. Νεοχωρίου:** Βρίσκεται δυτικά της λίμνης. Η διαμόρφωση του εδάφους είναι ορεινή με υψόμετρο από 720 μέχρι 1.600 μέτρα. Έχει τη μεγαλύτερη σε μήκος ακτή και μάλιστα ομαλή στο μεγαλύτερο μέρος. Η ομώνυμη έδρα του διαμερίσματος βρίσκεται σε υψόμετρο 980 μέτρα.
- **Δ.Δ. Πεζούλας:** Εκτείνεται στα δυτικά της λίμνης. Η υψομετρική διαβάθμιση είναι από 700 μέχρι 1.550 μέτρα και εφάπτεται κατά μικρό αλλά ομαλό μέρος με την λίμνη. Αποτελείται από τρεις οικισμούς, με έδρα την Πεζούλα σε υψόμετρο 860 μέτρα. Οι άλλοι δύο οικισμοί είναι τα Καλύβια και η Νεράιδα, με την τελευταία να θεωρείται συνεταιριστικός παραθεριστικός οικισμός και να μην έχει μόνιμους κατοίκους.
- **Δ.Δ. Φυλακτής:** Βρίσκεται δυτικά της λίμνης με την οποία εφάπτεται κατά ένα μικρό τμήμα. Το υψόμετρο κυμαίνεται από 700 μέχρι 1.600 μέτρα, ενώ ο ομώνυμος οικισμός φτάνει στα 987 μέτρα. Περιλαμβάνει επίσης και τον οικισμό Καλύβια.
- **Δ.Δ. Κρουνερίου:** Βρίσκεται Β.Δ. της λίμνης με την οποία και συνορεύει. Το υψόμετρο κυμαίνεται από 720 μέχρι 1.600 μέτρα και η διαμόρφωσή του είναι ορεινή. Ο ομώνυμος οικισμός βρίσκεται σε υψόμετρο 880 μέτρα ενώ περιλαμβάνει και αυτόν του Κουτσοδήμου.

Έδαφος

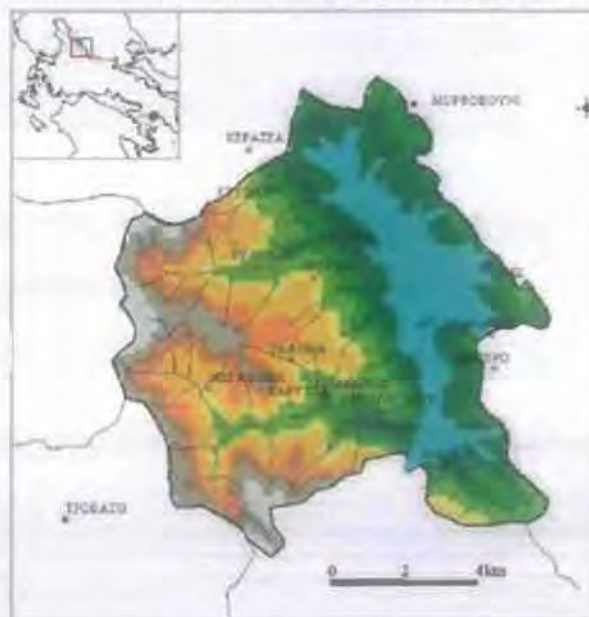
Στην περιοχή μελέτης παρουσιάζονται έντονα προβλήματα κινητικότητας και διάβρωσης των εδαφών, εξαιτίας κυρίως της αποσάθρωσης του φλύσχη. Η κατάσταση επιδεινώνεται λόγω των μεγάλων κλίσεων του εδάφους σε συνδυασμό με την ποσότητα των όμβριων υδάτων και των χιονοπτώσεων. Αποτέλεσμα είναι η μετατόπιση των εδαφών για την απόκτηση νέων θέσεων ισορροπίας. Επίσης παρατηρούνται και καθιζήσεις στα οριζόντια εδάφη. Συγκεκριμένα, έχει προταθεί η μεταφορά του οικισμού Κερασιάς σε κοντινή θέση με ασφαλέστερη εδαφολογική κατασκευή, λόγω των έντονων προβλημάτων κατολίσθησης. Παρόμοια έντονα φαινόμενα κατολίσθησης παρουσιάζονται και στην περιοχή του Κρουονερίου. Ακόμα, μικρής έκτασης κατολισθητικά φαινόμενα έχουν παρατηρηθεί στο κέντρο του οικοδομικού χώρου του οικισμού Νεοχωρίου, κατά μήκος ενός μικρού υδατορεύματος που τη διαρρέει. Ανάλογα φαινόμενα σημειώθηκαν και στον οικισμό Φυλακτής. (ΕΠΜ Λίμνης Πλαστήρα, 2001)

3.2.3 Υδρολογία

Υδρογραφικό Δίκτυο

Το υδρογραφικό δίκτυο της περιοχής μελέτης είναι πλούσιο, αρκετά αναπτυγμένο, δενδρικού τύπου, ο οποίος είναι χαρακτηριστικός για περιοχές όπου κυριαρχεί ο φλύσχος και γενικά αδιαπέρατα πετρώματα, όπου επικρατεί η επιφανειακή απορροή. Η λίμνη Ταυρωπού (Ν. Πλαστήρα) αποτελεί τον αποδέκτη αυτού του εκτεταμένου δικτύου. Η λεκάνη απορροής της λίμνης έχει έκταση 167 Km², ελάχιστο υψόμετρο 750 μ. και μέγιστο 2150 μ. (κοίτη ποταμού Ταυρωπού ή Μέγδοβα) (ΑΝΚΑ, 1997).

Χάρτης 3.2: Η λεκάνη απορροής της λίμνης Πλαστήρα (Ταυρωπού)

Πηγή: «Υδρολογική θεώρηση της λειτουργίας του υδροηλεκτρικού έργου Πλαστήρα» Δημήτρης Κουτσογιάννης - Τομέας Υδατικών Πόρων Ε.Μ.Π. - Δημερίδα για τη διαχείριση των υδατικών πόρων στη λίμνη Πλαστήρα - Νεοχώρι Καρδίτσας (26-27 Ιανουαρίου 2001)

Σύμφωνα με την Υπηρεσία Εγγείων Βελτιώσεων της Καρδίτσας, το υδρογραφικό δίκτυο της περιοχής περιλαμβάνει περίπου 15 παραποτάμους που εκβάλλουν στη λίμνη, οι περισσότεροι από τους οποίους πηγάζουν από τα δυτικά (όπου απαντούν και τα μεγαλύτερα υψόμετρα) προς τα ανατολικά. Αρκετοί εκβάλλουν στην Τεχνητή Λίμνη Ταυρωπού (Μεγάλο Ποτάμι, Καριτσιώτης, Κρεμαστά, Μπελαγιάς και άλλοι μικρότεροι), ενώ άλλοι (Οξούλα, Άσπρος, Πεθαμένος) εκβάλλουν στον ίδιο τον Ταυρωπό, ο οποίος είναι και ο σημαντικότερος ποταμός, και οριοθετεί την περιοχή μελέτης. Ο μεγαλύτερος από τους υπόλοιπους παραποτάμους είναι ο Καριτσιώτης, που διασχίζει τα Δ.Δ. Καρβασαρά, Καρίτσας και Μπελοκομίτη, ο οποίος παρουσιάζει μόνιμη ροή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, ενώ αρκετοί άλλοι μικρότεροι ξεραίνονται κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου.

Οι σημαντικότεροι κλάδοι του υδρογραφικού δικτύου στα όρια της περιοχής μελέτης και τα χαρακτηριστικά του καθενός φαίνονται παρακάτω:

Πίνακας 3.5: Οι κυριότεροι κλάδοι του υδρογραφικού δικτύου της περιοχής μελέτης

Όνομα Κλάδου	Τάξη Κλάδου	Διεύθυνση Ροής
Κερασιώτικο	4η	Δ.ΝΔ.-Α.ΝΑ
Μεγάλο Ποτάμι	4η	Δ.-Α.
Καριτσιώτης	5η	Δ.-Α.
Κρεμαστά	4η	ΝΔ.-ΝΑ.
Οξούλα	4η	Δ.-Α.
Άσπρος	5η	Δ.-Α.
Κόπανος	4η	Ν.ΝΔ.-Β.ΒΑ.
Καρούλας	4η	ΒΔ.-ΝΑ.
Πεθαμένος	5η	Δ.-Α.
Ταυρωπός	6η	Δ.-Α.

Πηγή: Υ.Ε.Β. Καρδίτσας

Σημαντικό ρόλο στη μορφή του υδρογραφικού δικτύου παίζουν και οι τεκτονικές δομές της περιοχής. Απότομες αλλαγές διεύθυνσης κλάδων, δείχνουν μία μετακίνηση από τεκτονικά αίτια, δηλ. τη δράση κάποιου ρήγματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην περιοχή μελέτης αποτελεί το Ρέμα Καρυάς (παραπόταμος του Καριτσιώτη). Στην περιοχή μελέτη επίσης, υπάρχουν πηγές οι οποίες τροφοδοτούν με νερό τους χείμαρρους. Κάποιες από αυτές είναι συνεχούς λειτουργίας, παρουσιάζουν δηλαδή ροή κατά τη διάρκεια όλου του έτους. Κάποια ενδεικτικά στοιχεία, που προέρχονται από την Υπηρεσία Εγγείων Βελτιώσεων της Καρδίτσας γι' αυτές τις πηγές δίνονται στη συνέχεια. Οι σημαντικότερες πηγές που τροφοδοτούν τη λίμνη Ν. Πλαστήρα, είναι:

- Μαλαμούλη στο χείμαρρο Οξούλα
- Σβον στο χείμαρρο Άσπρο
- Καρελού στην Πεζούλα
- Φυλακτής
- Κερασιάς
- Καροπλεσίου

Στον παρακάτω πίνακα, δίνεται η μεταβολή των υδάτων ανά κοινότητα για το διάστημα 1971-1991.

Πίνακας 3.6: Μεταβολή των υδάτων (σε εκτάρια) στην περιοχή μελέτης κατά το διάστημα 1971 – 1991

Οικισμοί	1971	1981	1991	Διαφορά (1971-1991)
Καστανιά	830	120	120	-710
Κερασιά	80	80	80	0
Κρυονέρι	140	140	140	0
Λαμπερό	510	510	510	0
Μεσενικόλας	410	410	410	0
Μορφοβούνι	250	250	250	0
Μοσχάτο	80	80	80	0
Μπελοκομίτης	110	110	110	0
Νεοχώρι	660	660	660	0
Πεζούλα	250	250	210	-40
Φυλακτή	150	150	150	0
Σύνολο	3610	2900	2860	-750

Πηγή: ΕΣΥΕ

Παρατηρούμε ότι στη διάρκεια της εικοσαετίας δε σημειώθηκαν μεταβολές υδάτων σε κανέναν από τους οικισμούς της περιοχής μελέτης εκτός από την Πεζούλα και την Καστανιά όπου μειώθηκαν οι εκτάσεις των υδάτων κατά 16% και 85,54% αντίστοιχα. Συνολικά, οι εκτάσεις των υδάτων σε όλους τους οικισμούς φτάνουν σήμερα τα 2860 εκτάρια.

Πάντως, το κυρίαρχο υδρολογικό στοιχείο της περιοχής μελέτης αποτελεί η Λίμνη Πλαστήρα, στην οποία και γίνεται εκτενής αναφορά πιο κάτω.

Η Λίμνη Πλαστήρα

Η λίμνη Ν. Πλαστήρα ή Ταυρωπού ή Μέγδοβα, δημιουργήθηκε κυρίως από τα νερά του ποταμού Μέγδοβα (πρόκειται για τον αρχαίο Ταυρωπό), παραπόταμου του Αχελώου, αλλά και άλλων παραπόταμων και χειμάρρων της λεκάνης απορροής της γύρω περιοχής. Βρίσκεται 25 χιλιόμετρα δυτικά του νομού Καρδίτσας, σε υψόμετρο 720 μέτρων, πάνω στην οροσειρά των Αγράφων, η οποία είναι τμήμα της Νότιας Πίνδου.

Το φράγμα της λίμνης δημιουργήθηκε στο νότιο τμήμα της και στα σύνορα με το νομό Ευρυτανίας στο τέλος της δεκαετίας του '50. Η σύλληψη της ιδέας της τεχνητής λίμνης έγινε το 1925, από τον τότε κυβερνήτη της χώρας Στρατηγό

Εικόνα 3.1 Πανοραμική θέα της λίμνης Ν. Πλαστήρα

Πηγή: www.odigoslimnisplastira.gr

Νικόλαο Πλαστήρα, από όπου πήρε και το όνομά της. Η κατασκευή του φράγματος θα έδινε λύση στο πρόβλημα της άρδευσης του θεσσαλικού κάμπου, της ύδρευσης της Καρδίτσας και άλλων οικισμών, αλλά και την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, με την εκμετάλλευση της δύναμης του νερού. Βέβαια η ιδέα του άργησε πολύ να υλοποιηθεί, καθώς τα επόμενα χρόνια η Ελλάδα πέρασε από πολλά δεινά (Κατοχή, Εμφύλιο).

Η ιδέα ωρίμασε τη δεκαετία του '50 οπότε και άρχισε, από γαλλικές εταιρείες, η υλοποίηση του οράματός του. Η αρχική πρόταση προέβλεπε την κατασκευή χωμάτινου φράγματος σε άλλη θέση (περίπου στο ύψος του Νεοχωριού), όμως τελικά επιλέχθηκε η θέση «Κακαβάκια» και η κατασκευή τιμεντένιου φράγματος. Η κατασκευή του φράγματος ολοκληρώθηκε το 1960, οπότε και άρχισε η πλήρωση του ταμιευτήρα με νερό από τους παραπόταμους του Ταυρωπού, από εποχικά ρέματα και από τη μητέρα Φύση (βροχή και χιόνι).

Έτσι, προέκυψε η Λίμνη Ταυρωπού, καταλαμβάνοντας έκταση περίπου 25.000 στρεμμάτων, με μέγιστο μήκος 14 km και πλάτος 4 km περίπου. Η συνολική επιφάνειά της είναι 24,4 Km² και η χωρητικότητά της φτάνει τα 400.000.000 m³ με μέγιστο βάθος 60 m. Το φράγμα της βρίσκεται στο νότιο τμήμα της λίμνης, κοντά στον οικισμό Μούχα. Όπως φαίνεται και παρακάτω, είναι τοξωτού σχήματος, κατασκευασμένο από οπλισμένο σκυρόδεμα, με υψόμετρο στέψης 795m, μήκος στέψης 220m και ύψος 85 m.

Εικόνα 3.2: Κάτοψη του φράγματος Ταυρωπού

Πηγή: ΔΕΗ

Η λίμνη για να δημιουργηθεί πήρε από τους κατοίκους των γύρω χωριών αρκετά περιουσιακά στοιχεία (χωράφια, αγροικίες κλπ). Φρόντισε όμως μακροπρόθεσμα, σαν ένας αξιόπιστος επενδυτικός οργανισμός, να τους τα επιστρέψει διπλά και τριπλά. Το νερό της τροφοδοτεί τον Υδροηλεκτρικό Σταθμό της ΔΕΗ, ισχύος 141 MW, που άρχισε να λειτουργεί το 1962 και βρίσκεται στο Δ.Δ. Μοσχάτου. Το ύψος πτώσης του νερού είναι 577 m. Η εβδομαδιαία παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας

φτάνει τις 400 MWh. Εκτός από την παραγωγή ενέργειας, το νερό της λίμνης χρησιμοποιείται για την κάλυψη σημαντικών αναγκών ύδρευσης και άρδευσης. Υδροδοτεί την πόλη της Καρδίτσας μαζί με 38 κωμοπόλεις και χωριά του νομού και αρδεύει τον καρδιτσιώτικο κάμπο αλλά και ευρύτερη περιοχή καλλιεργειών στο Θεσσαλικό κάμπο. Αυτές όμως οι χρήσεις του νερού της (κυρίως η άρδευση) έχουν ως αποτέλεσμα την εποχιακή αυξομείωση της στάθμης των νερών της και την παλινδρόμηση στις όχθες της.

Στους πίνακες που ακολουθούν, παρουσιάζεται η διακύμανση της στάθμης της λίμνης για τη χρονική περίοδο 1989-1997, καθώς και οι μέσες μηνιαίες εισροές και εκροές νερού στη λίμνη Ταυρωπού για το χρονικό διάστημα Ιανουάριος 1990- Ιούνιος 2000, με βάση μετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν από τη ΔΕΗ.

Πίνακας 3.7: Διακύμανση στάθμης λίμνης Ν. Πλαστήρα

Μήνες	Στάθμη λίμνης Ν. Πλαστήρα (m)								
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Ιανουάριος	780,13	778,66	780,84	782,90	782,64	782,78	785,35	786,41	788,66
Φεβρουάριος	780,64	778,80	782,10	782,52	782,97	784,42	786,25	788,50	789,86
Μάρτιος	781,83	779,08	783,49		783,50	785,96	787,03	789,50	790,46
Απρίλιος	783,32	779,43	784,94	784,06	785,27	786,78	787,48	790,30	791,12
Μάιος	783,45	779,43	785,95	785,09	785,72	785,46	788,38	790,30	792,00
Ιούνιος	782,78	779,50	785,39		785,88	786,74	787,82	789,01	
Ιούλιος	781,48	778,64	784,12	784,38	783,06	783,72	786,44	786,69	
Αύγουστος	778,06	778,31	784,12	781,37	780,58	780,94	782,44	785,41	
Σεπτέμβριος	777,59	775,50	782,22	781,22	779,64	780,60	783,19	784,70	
Οκτώβριος	777,57	777,36	781,88	780,84	779,42	781,21	783,45	785,54	
Νοέμβριος	777,76	777,55	782,29	780,95	779,44	783,02	783,28	786,58	
Δεκέμβριος	778,29	778,65	782,31	782,06	781,59	784,74	783,70	787,59	
Μ.Ο. έτους	780,24	778,40	783,30	652,12	782,48	783,86	785,40	787,54	790,42

Πηγή: Διαχειριστικό Σχέδιο Λ. Ταυρωπού

Πίνακας 3.8: Μέσες μηνιαίες εισροές και εκροές νερού στη λίμνη Ν. Πλαστήρα στο χρονικό διάστημα Ιανουάριος 1990 – Ιούνιος 2000

Μήνας	Εισροές (10^3 m^3)	Εκροές (10^3 m^3)
Ιανουάριος	16.449,09	1.593,64
Φεβρουάριος	19.439,64	1.398,73
Μάρτιος	20.643,82	1.615,91
Απρίλιος	18.712,09	2.177,91
Μάιος	13.933,00	10.367,64
Ιούνιος	496,91	20.845,09
Ιούλιος	461,09	37.762,70
Αύγουστος	25,40	39.238,70
Σεπτέμβριος	557,50	4.587,40
Οκτώβριος	6.191,44	2.089,60
Νοέμβριος	15.145,80	1.601,80
Δεκέμβριος	26.508,60	1.852,60
Μέση ετήσια τιμή περιόδου	138.564,38	125.131,71

Πηγή: Διαχειριστικό Σχέδιο Λ. Ταυρωπού

Από τη σύγκριση των δεδομένων των παραπάνω πινάκων γίνεται σαφές πως η λίμνη Ν. Πλαστήρα λειτουργεί ως μια μεγάλη αποθήκη, συσσωρεύοντας νερό κατά τους χειμερινούς μήνες, όπου η βροχοπτώσεις είναι έντονες και πολλές. Από τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα της ευρύτερης περιοχής της λίμνης είναι το γεγονός, ότι κάθε χρόνο αυξομειώνεται σημαντικά η στάθμη της, ανάλογα με τις απαιτήσεις του νερού για αρδευτικές και υδρευτικές ανάγκες του θεσσαλικού κάμπου. Έτσι το χειμώνα τα νερά συχνά φθάνουν μέχρι το ανώτατο όριο, ενώ τα καλοκαίρια και ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες υποχωρούν σημαντικά. Κατά τους θερινούς μήνες, το εξαρτώμενο από τα επιφανειακά ύδατα οικοσύστημα αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα. Επίσης τραυματίζεται πρόσκαιρα η αισθητική του τοπίου και δεν μπορούν να αναπτυχθούν μόνιμες εγκαταστάσεις στις ακτές. Στην αντιμετώπιση του προβλήματος αναμένεται να συμβάλει αποφασιστικά το έργο της εκτροπής του Αχελώου.

3.3 Βιοτικό Περιβάλλον

3.3.1 Χλωρίδα και πανίδα

Χλωρίδα

Η γεωμορφολογία του εδάφους και οι γενικότερες περιβαλλοντικές και κλιματολογικές συνθήκες του ορεινού συμπλέγματος του νομού Καρδίτσας, διαμορφώνουν ένα ιδανικό χώρο ανάπτυξης πλούσιας σε ποικιλία χλωρίδας.

Σύμφωνα με την ΕΠΜ Περιοχής Λίμνης Πλαστήρα (2001), η χλωρίδα της περιοχής μελέτης περιλαμβάνει περίπου 650 είδη και υποείδη, ορισμένα από τα οποία απειλούνται με εξαφάνιση. Χαρακτηριστικό της στοιχείο αποτελεί ο μεγάλος αριθμός φυτικών ειδών της ημιορεινής, ορεινής και υπαλπικής ζώνης που αναπτύσσονται ανάλογα με το υψόμετρο. Ακόμα, είναι πλούσια σε αρωματικά φυτά, βότανα και αγριολούλουδα.

Σε χαμηλό υψόμετρο, μεταξύ 700 και 900 μέτρων περίπου, εμφανίζονται κυρίως θερμόφιλα είδη της υπομεσογειακής ζώνης βλάστησης, όπως δρυς, πρίνος, αγριοκορτσιά, κουτσουπιά κ.ά. Σε ότι αφορά την ποώδη βλάστηση, τα επικρατέστερα είδη είναι οι φτέρες, τα γεράνια, τα κυκλάμινα, οι κρόκοι, οι νάρκισσοι, κάποια είδη ορχιδέας, φρύγανα και χειλανθή, πολλά από τα οποία μπορεί να παρατηρήσει κάποιος αν επισκεφτεί το "Βοτανικό Κήπο" στο Νεοχώρι. (ΕΠΜ Περιοχής Λίμνης Πλαστήρα, 2001)

Στα 900 με 1500 μέτρα και σε μεγάλη έκταση, επικρατούν τα παραμεσογειακά οικοσυστήματα πλατύφυλλης δρυός. Σχεδόν σε ολόκληρη την έκταση των δρυοδασών υπάρχει υποόροφος ελάτης σε συνδυασμό με καστανιά. Άλλα διάσπαρτα ή σε μικροομάδες δασοπονικά είδη που απαντώνται στα συγκεκριμένα οικοσυστήματα είναι η σφένδαμος, η ορεινή φτελιά, η ελάτη, η καστανιά, η αγριοκερασιά, η καρυδιά, η κρανιά, διάφορα είδη βάτου, καθώς και πολύ μεγάλη ποικιλία ποώδους βλάστησης. Όσο για τα παρόχθια στη λίμνη οικοσυστήματα, σε υγρές και ελώδεις θέσεις κυριαρχούν τα τυπικά είδη αυτού του τύπου οικοσυστημάτων: πλάτανος, σκλήθρο και ιτιά. (ΕΠΜ Περιοχής Λίμνης Πλαστήρα, 2001)

Σημαντικό ρόλο στην οικονομία της περιοχής παίζουν τα λιβάδια που βρίσκονται στις πλαγιές και στις βουνοκορφές, καθώς χρησιμοποιούνται από τους κτηνοτρόφους για τη βοσκή των ζώων τους θερινούς μήνες, όταν τα κοπάδια επιστρέφουν από τα χειμαδιά.

Τα οικοσυστήματα της περιοχής έχουν υποστεί στο παρελθόν εντατική εκμετάλλευση, με αλόγιστες υλοτομίες και υπερβόσκηση, με αποτέλεσμα πολλά από αυτά να φέρουν ακόμη και σήμερα έντονα τα σημάδια της κακοδιαχείρισης και της απρογραμματίστης αξιοποίησης. Κατά την τελευταία περίοδο έχει γίνει απαγόρευση των αποψιλωτικών υλοτομιών και έχει δρομολογηθεί διαχείριση των οικοσυστημάτων, με σκοπό την ανόρθωσή τους. Τέλος, σημαντικό ρόλο παίζει και η λίμνη, που βελτίωσε αισθητά τη σχετική υγρασία του αέρα (ΕΠΜ Περιοχής Λίμνης Πλαστήρα, 2001).

Πανίδα

Η πανίδα της περιοχής μελέτης είναι εξαιρετικά πλούσια και ενδιαφέρουσα, διότι αφενός περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό ειδών ασπόνδυλων και σπονδυλωτών και αφετέρου οι πληθυσμοί των περισσότερων ειδών βρίσκονται σε ικανοποιητική κατάσταση. Επίσης, η κατάσταση των ενδιαιτημάτων όπου φιλοξενούνται οι ζωικές ομάδες κρίνεται αρκετά καλή. Στην περιοχή συναντάμε τα περισσότερα από τα είδη που ζουν και στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο. Δεκάδες είδη πουλιών, ερπετών, τρωκτικών, και μικρών θηλαστικών βρίσκουν καταφύγιο. Πολλά από τα είδη που καταγράφηκαν προστατεύονται από διεθνείς Συμβάσεις και από Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και από την ελληνική νομοθεσία. Ειδικότερα στην περιοχή τα είδη που επικρατούν είναι (ΕΠΜ Λίμνης Πλαστήρα, 2001):

- ο *Θηλαστικά*: αλεπούδες, αγριογούρουνα, αγριοκούνελα, σκίουροι, ελάφια, σκαντζόχοιροι, αγριόγατοι, λαγοί, λύκοι, νυφίτσες, τσακάλια, αρκούδες, βίδρες, ζαρκάδια, τυφλασπάλακες, ασβοί
- ο *Ερπετά*: κονάκια, σαύρες, χελώνες, φίδια
- ο *Αμφίβια*: βάτραχοι, τρίτωνες
- ο *Ψάρια*: γλήνοι, κορήγωνοι, χέλια, ασπρόψαρα, κέφαλοι, πεταλούδες, πέστροφες, γριβάδια
- ο *Πτηνά*: πέρδικες, σπίνοι, φασιανοί, ορτύκια, μπεκάτσες, τρυγόνια, σπουργίτια, κίσσες, γεράκια, κουκουβάγιες, κότσυφες, κοκκινολαίμηδες, καρδερίνες, κ.ά. Από τα 67 συνολικά είδη, αξιοπρόσεκτα θεωρούνται, λόγω της σπανιότητάς τους ο λευκοτσικνιάς, το όρνιο, ο χρυσαετός και ο πετρίτης.

Επίσης, με μεγάλη ποικιλία στην περιοχή εμφανίζονται τα ασπόνδυλα του εδάφους και κυρίως οι ομάδες των αρθροπόδων - κολεοπτέρων.

Κατά το παρελθόν το Δασαρχείο επικήρυξε κάποια είδη, όπως λύκους και τσακάλια τα οποία πλέον κινδυνεύουν να αφανιστούν. Άλλα είδη περιορίστηκαν, εξαιτίας της παράνομης θήρας και της καταστροφής των φυσικών τόπων διαβίωσης και αναπαραγωγής τους, με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια η πανίδα της περιοχής να υφίσταται υποβάθμιση.

3.3.2 Περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής προστασίας

Στο Νομό Καρδίτσας εντοπίζονται δύο προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες εντάσσονται στο Δίκτυο Natura 2000. Οι περιοχές αυτές είναι τα Άγραφα, τα οποία δεν ανήκουν στην άμεση περιοχή μελέτης, και η περιοχή της Λίμνης Ταυρωπού που βρίσκεται εντός αυτής.

Natura 2000

Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου, τα Πανεπιστήμια Αθήνας, Θεσσαλονίκης και Πάτρας, υπό την επίβλεψη του ΥΠΕΧΩΔΕ και με συντονισμό από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων, προχώρησαν στην κατάρτιση ενός καταλόγου με τους οικοτόπους της χώρας που πρέπει να προστατευθούν. Η σχετική μελέτη έγινε βάσει των προδιαγραφών που ορίζονται σε σχετική οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (92/43/ΕΟΚ), για "τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας", οι δε περιοχές που προτείνονται χαρακτηρίζονται ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης, ενταγμένες στο Ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000 (Επιχειρησιακό Σχέδιο Ανάπτυξης Ν. Καρδίτσας, 2007-2013).

Μέχρι πρότινος οι περιοχές αυτές αποτελούσαν την πρόταση των φορέων και δεν ήταν βέβαιο πως θα συμπεριληφθούν στον τελικό κατάλογο που θα διαβιβάσει η χώρα μας στην Ε.Ε. Σήμερα, και σύμφωνα με την Απόφαση 2006/613/ΕΚ: "σχετικά με την έγκριση, σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΚ του Συμβουλίου, του καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή", οι περιοχές αυτές απέκτησαν πλέον και θεσμικό χαρακτήρα. Σημειώνεται πως η Λίμνη Ταυρωπού ανήκει στον κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή (Επιχειρησιακό Σχέδιο Ανάπτυξης Ν. Καρδίτσας, 2007-2013).

Περιοχή Λίμνης Ταυρωπού (NATURA GR1410001)

Η περιοχή της Λίμνης Ταυρωπού (Ν. Πλαστήρα) αποτελεί προστατευόμενη φυσική περιοχή του δικτύου NATURA 2000, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στοιχεία (χερσαία και υδάτινα), που την αναδεικνύουν ως μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες περιοχές της χώρας μας στο πλαίσιο του δικτύου. Χωροθετείται στην ορεινή περιοχή των Αγράφων (Ν. Πίνδος). Ο τόπος «Περιοχή Λίμνης Ταυρωπού» με κωδικό GR1410001 έτσι όπως περιγράφεται στην τυποποιημένη μορφή δεδομένων του προγράμματος "ΦΥΣΗ 2000" είναι τύπου Β, δηλαδή τόπος Κοινοτικού Ενδιαφέροντος που δε σχετίζεται με άλλες περιοχές του δικτύου "ΦΥΣΗ 2000". Η περιοχή GR1410001, όπως περιγράφεται, περιλαμβάνει την τεχνητή λίμνη Ταυρωπού, καθώς και χερσαία οικοσυστήματα περιμετρικά της λίμνης (Δ. Νεβρόπολης, Δ. Πλαστήρα, Δ. Ιτάμου) (Επιχειρησιακό Σχέδιο Ανάπτυξης Ν. Καρδίτσας 2007-2013).

Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η βιοποικιλότητα που παρουσιάζει, αφού στο μωσαϊκό των οικοτόπων φιλοξενεί εξαιρετικά πλούσια πανίδα τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά. Όσον αφορά στην ποικιλότητα της βλάστησης φαίνεται η παρουσία μιας πλούσιας και ενδιαφέρουσας χλωρίδας, η οποία όμως δεν έχει ακόμη μελετηθεί. Κάποια από τα πιο σημαντικά φυτά της περιοχής είναι το είδος *Aesculus hippocastanum* και το είδος *Dianthus formanekii*, ενώ το είδος *Rosa arvensis* περιλαμβάνεται στον κατάλογο απειλούμενων ειδών της IUCN (International

Union for Conservation of Nature) ως κινδυνεύον είδος των Rosaceae σε παγκόσμιο επίπεδο (ΕΠΜ Λίμνης Πλαστήρα, 2001).

Γενικότερα, παρά την υποβάθμιση που έχει υποστεί η περιοχή, η ποιότητα των συστάδων των δένδρων κρίνεται πολύ καλή και τοπικά εξαιρετική. Παρά τις ανθρώπινες δραστηριότητες η δομή των δασικών εκτάσεων και της πανίδας διατηρείται σε ικανοποιητικό επίπεδο. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι η λίμνη Ν. Πλαστήρα αποτελεί ιδιοκτησία της ΔΕΗ, η οποία με την υπ' αριθμό 87/29.3.1988 απόφασή της ενέκρινε την προσωρινή παραχώρηση προς το Δημόσιο για 30 έτη, του δικαιώματος χρήσης της λίμνης και των παραλίμνιων περιοχών για την αξιοποίησή τους σύμφωνα με σχετικές μελέτες της Νομαρχίας Καρδίτσας.

3.3.3 Φυσικό τοπίο

Το φυσικό τοπίο είναι ιδιαίτερα αξιόλογο και αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής, που ενισχύει τις αναπτυξιακές της δυνατότητες, μέσα από ένα πλαίσιο ανάπτυξης συμβατής με την προστασία της φύσης. Τα σημαντικότερα στοιχεία τα οποία στο σύνολό τους δημιουργούν ένα τοπίο ιδιαίτερης αισθητικής αξίας είναι οι ορεινοί όγκοι της Ν. Πίνδου, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται κάποιες από τις υψηλότερες κορυφές του Ν.Καρδίτσας (Ζυγουρολίβαδο, Βουτσικάκι, Χαρίσι, Βοϊδολίβαδο, Καλύβια και Μαραθιάς), η λίμνη Ταυρωπού που βρίσκεται σε στενή γειτνίαση με το βουνό, η ποικιλία των οικοσυστημάτων που δημιουργούνται από τα εκτεταμένα δάση κωνοφόρων, πλατύφυλλης δρυός και μεικτών δασών, η παρουσία πολλών χειμάρρων και ρεμάτων και η ανάπτυξη πολλών αξιόλογων παρόχθιων οικοσυστημάτων, καθώς και η παρουσία αλπικών λιβαδιών στα οποία υπάρχουν σημαντικά είδη χλωρίδας και πανίδας (Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) Δήμου Πλαστήρα, 2007).

3.4 Ανθρωπογενές Περιβάλλον

3.4.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στη συγκεκριμένη ενότητα πραγματοποιείται διερεύνηση των δημογραφικών χαρακτηριστικών που αναφέρονται στην κατανομή, εξέλιξη, ηλικιακή διάρθρωση, πυκνότητα και μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, στην έκταση, καθώς και στα χαρακτηριστικά των νοικοκυριών.

Κατανομή και εξέλιξη του πληθυσμού

Με βάση τις τελευταίες απογραφές της ΕΣΥΕ του 1991 και 2001, τα πληθυσμιακά στοιχεία της περιοχής μελέτης, έχουν ως εξής:

Πίνακας 3.9: Πραγματικός και μόνιμος πληθυσμός της περιοχής μελέτης σύμφωνα με τις απογραφές του 1991 και 2001

Δημοτικά Διαμερίσματα / Οικισμοί	Πραγματικός Πληθυσμός*		Μόνιμος Πληθυσμός**	
	1991	2001	1991	2001
Δ.Δ. Κερασέας	528	776	310	298
Κερασέα	431	602	263	234
Νεβρόπολη	97	174	47	64
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	844	1204	680	730
Μορφοβούνι	844	1139	680	667
Ράζια	0	65	0	63
Δ.Δ. Μεσενικόλα	679	745	576	486
Μεσενικόλας	674	742	571	483
Μονή Κορώνης	5	3	5	3
Δ.Δ. Μοσχάτου	333	576	328	541
Μοσχάτο	278	509	275	487
Άγιος Νικόλαος	55	27	53	18
Τσαρδάκι	0	40	0	36
Δ.Δ. Λαμπερού	333	490	270	310
Λαμπερό	187	278	127	101
Άγιος Αθανάσιος	146	212	143	209
Δ.Δ. Καστανιάς	419	554	411	368
Καστανιά	264	370	280	228
Κουτσοπάπουλος	12	12	12	12
Μούχα	143	172	119	128
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	202	206	50	89
Μπελοκομίτη	148	172	50	89
Κέδρος	54	54	0	0
Δ.Δ. Νεοχωρίου	1108	1119	583	493
Νεοχώρι	1108	1119	583	493
Δ.Δ. Πεζούλας	547	633	259	263
Πεζούλα	217	248	111	98
Καλύβια	328	377	148	161
Νεράιδα	2	8	0	4
Δ.Δ. Φυλακτής	464	531	290	289
Φυλακτή	401	476	249	243
Καλύβια Φυλακτής	63	55	41	46
Δ.Δ. Κρυονερίου	688	818	450	380
Κρυονέρι	631	692	417	315
Κουτσοδήμος	57	126	33	65

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

* **Πραγματικός πληθυσμός** είναι ο αριθμός των ατόμων (ομοδημότες, ετεροδημότες, αλλοδαποί), που βρέθηκαν παρόντα κατά την ημέρα της απογραφής, σε κάθε περιφέρεια, νομό, δήμο/κοινότητα, δημοτικό/κοινοτικό διαμέρισμα και αυτοτελή οικισμό.

** **Μόνιμος πληθυσμός** είναι ο αριθμός των ατόμων που δήλωσαν ως μόνιμη κατοικία τους κατά την απογραφή τους τον συγκεκριμένο τόπο, ανεξάρτητα από το πού βρέθηκαν και απογράφηκαν στην επικράτεια της χώρας. (ΕΣΥΕ, 2001)

Η σημαντική διαφορά μεταξύ πραγματικού και μόνιμου πληθυσμού (1938 και 3.405 άτομα στις απογραφές του 1991 και 2001 αντίστοιχα) οφείλεται στο μεγάλο αριθμό ετεροδημοτών ή και ομοδημοτών καταγόμενων από τα Δημοτικά διαμερίσματα, οι οποίοι για συναισθηματικούς ή άλλους λόγους απογράφονται στον τόπο καταγωγής του. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο μόνιμος πληθυσμός απογράφεται για πρώτη φορά από την ΕΣΥΕ κατά την απογραφή του 1991 και επομένως υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία μόνο για τα έτη 1991 και 2001.

Τα επίσημα απογραφικά στοιχεία για τον πραγματικό πληθυσμό, αν και είναι τα μόνα που επιτρέπουν ποσοτικές προσεγγίσεις σε μακρά χρονική περίοδο, αποτυπώνουν εν μέρει μόνο την πληθυσμιακή εικόνα της περιοχής, που στην πραγματικότητα φαίνεται ότι εμπεριέχει έντονα χαρακτηριστικά κινητικότητας. Η μικρή χρονοαπόσταση των παραλίμνιων οικισμών από την Καρδίτσα και η στενή εξάρτησή τους από την πόλη, σε συνδυασμό με τον εποχικό χαρακτήρα των τουριστικών δραστηριοτήτων, επιτρέπουν μορφές «ταυτόχρονης διπλής κατοίκησης», κάνοντας πιο ρευστή την έννοια της μόνιμης κατοικίας, κατά συνέπεια και αυτήν του μόνιμου πληθυσμού. Επίσης, φαινόμενα που εκτείνονται τα τελευταία χρόνια, όπως η εποχική κατοίκηση μέσης ή μεγάλης διάρκειας, συνήθως συνταξιούχων που επιστρέφουν τους καλοκαιρινούς μήνες στον τόπο καταγωγής τους, οι σύντομες διάρκειες ή ακόμα και ημερήσιες μετακινήσεις για λόγους εργασίας κλπ, κάνουν ακόμα πιο δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ μόνιμου και πραγματικού πληθυσμού. Στις αβεβαιότητες αυτές μπορούν να προστεθούν και οι συνήθειες (ειδικά το 1991) μετακινήσεις πληθυσμού στους τόπους καταγωγής του την ημέρα της απογραφής. Ο πραγματικά μόνιμος πληθυσμός της περιοχής μελέτης (διαμονή μεγαλύτερη των έξι μηνών) είναι αισθητά μικρότερος του μόνιμου πληθυσμού των απογραφών του 1991 και 2001.

Για να γίνει εκτίμηση της πραγματικής κατάστασης του αληθινά μόνιμου πληθυσμού θα πρέπει να εξεταστούν τα στατιστικά στοιχεία για τις κενές και τις κατοικούμενες κανονικές κατοικίες στα δημοτικά διαμερίσματα της περιοχής έτσι όπως καταγράφηκαν στις απογραφές το 1991 και το 2001, καθώς και τα στατιστικά στοιχεία για τις νέες οικοδομές που ανεγέρθηκαν σε αυτές τις περιοχές κατά την ίδια χρονική περίοδο. Στη συνέχεια, όλα τα παραπάνω στοιχεία θα συγκριθούν με τα αντίστοιχα στοιχεία για το νομό Καρδίτσας και την περιφέρεια Θεσσαλίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κατοικίες που απογράφονται από την ΕΣΥΕ ως κενές είναι είτε εξοχικές ή δευτερεύουσες είτε κατοικίες προοριζόμενες για ενοικίαση, ή πώληση, ενώ στις κύριες κατοικούμενες κατοικίες συμπεριλαμβάνονται και εκείνες όπου κατά την ημέρα της απογραφής το νοικοκυριό απουσίαζε προσωρινά.

Πίνακας 3.10: Κενές και κατοικούμενες κανονικές κατοικίες της περιοχής μελέτης κατά τις απογραφές του 1991 και 2001

Περιφέρεια / Νομός / Δημοτικό Διαμέρισμα	Έτος απογραφής	Σύνολο κατοικιών	Κατοικούμενες*	Κενές**
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1991	126.277	82.757	43.520
	2001	344.610	235.560	109.050
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	1991	29.642	21.258	8.384
	2001	54.293	38.669	15.624
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	1991	2982	1729	1253
	2001	3377	1606	1771

Δ.Δ. Κερασέας	1991	170	125	45
	2001	190	103	87
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	1991	442	275	167
	2001	503	278	225
Δ.Δ. Μεσενικόλα	1991	356	217	139
	2001	408	203	205
Δ.Δ. Μοσχάτου	1991	207	113	94
	2001	219	184	35
Δ.Δ. Λαμπερού	1991	160	107	53
	2001	171	119	52
Δ.Δ. Καστανιάς	1991	330	147	183
	2001	348	149	199
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	1991	84	57	27
	2001	106	33	73
Δ.Δ. Νεοχωρίου	1991	341	232	109
	2001	384	201	183
Δ.Δ. Πεζούλας	1991	398	145	253
	2001	473	100	373
Δ.Δ. Φυλακτής	1991	264	146	118
	2001	308	113	195
Δ.Δ. Κρυονερίου	1991	230	165	65
	2001	267	123	144

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

* **Κατοικούμενες κατοικίες** θεωρούνται οι κατοικίες στις οποίες διαμένουν τα νοικοκυριά το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου και βρέθηκαν κατοικούμενες την ημέρα της απογραφής.

** **Κενές κατοικίες** είναι οι κατοικίες που βρέθηκαν χωρίς ενοίκους κατά την ημέρα της απογραφής.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί φαίνεται ότι μέσα στην δεκαετία 1991-2001, ενώ στη Θεσσαλία και το νομό Καρδίτσας εμφανίζουν μικρή μείωση και σταθεροποίηση αντίστοιχα τα ποσοστά των κενών κατοικιών τους, αντίθετα στην υπό μελέτη περιοχή εμφανίζουν σημαντική αύξηση.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Παράλληλα η οικοδομική δραστηριότητα, σε ότι αφορά την ανέγερση κατοικιών, στα υπό μελέτη δημοτικά διαμερίσματα εμφανίζεται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα κατά την εξεταζόμενη δεκαετία 1991–2001, σε σχέση με την περιφέρεια Θεσσαλίας και το Νομό Καρδίτσας, όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.11: Νέες κατοικίες και ποσοστά αυτών κατά τις απογραφές του 1991 και 2001

Περιφέρεια / Νομός / Περιοχή μελέτης	Έτος απογραφής	Σύνολο κατοικιών	Νέες κατοικίες ανεγερθείσες μέσα στη δεκαετία 1991-2001	Ποσοστά νέων κατοικιών (1991-2001) επί του συνόλου των κατοικιών του 2001
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1991	126.277	218.333	63,36%
	2001	344.610		
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	1991	29.642	24.651	45,40%
	2001	54.293		
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	1991	2982	395	11,69%
	2001	3377		

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Διαπιστώνεται ότι ενώ κατά την δεκαετία 1991–2001 κατασκευάστηκαν 395 νέες κατοικίες στην περιοχή μελέτης, ο αριθμός των κενών κατοικιών της απογραφής του 2001 εμφανίζεται κατά πολύ αυξημένος, ενώ ο αριθμός των κατοικούμενων κατοικιών των δύο απογραφών βρίσκεται στα ίδια περίπου επίπεδα.

Επίσης, όπως φαίνεται από τον πίνακα 3.1, ο πραγματικός πληθυσμός το 2001 παρουσιάζει σημαντική αύξηση της τάξεως του 19,7% σε σχέση με τον αντίστοιχο του 1991, ενώ κάτι τέτοιο δε συμβαίνει και με το μόνιμο πληθυσμό, όπου η αύξηση είναι ελάχιστη (0,9%). Το γεγονός αυτό υποδηλώνει τη μεγάλη κινητοποίηση των ετεροδημοτών κατά την απογραφή του 2001. Ακόμα, επισημαίνεται ότι σημαντικό

ποσοστό των ομοδημοτών δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι, αλλά δημότες των δημοτικών διαμερισμάτων της περιοχής μελέτης εγγεγραμμένοι στα δημοτολόγια και κινητοποιούμενοι κατά την ημέρα της απογραφής. Εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι παρά την αύξηση του κτιριακού αποθέματος της περιοχής κατά 395 νέες κατοικίες, ο αριθμός των κατοικούμενων κατοικιών το 2001 είναι μικρότερος από αυτόν του 1991! Ο συνδυασμός των παραπάνω στοιχείων αποτελεί ένδειξη για το ότι ο πραγματικά μόνιμος πληθυσμός της μελετώμενης περιοχής το 2001 είτε έχει υποστεί μείωση, είτε τουλάχιστον βρίσκεται περίπου στα ίδια επίπεδα με τον αντίστοιχο του 1991.

Η διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού, όπως απεικονίζεται από τα στοιχεία των απογραφών της ΕΣΥΕ, χαρακτηρίζεται από μια έντονη πληθυσμιακή συρρίκνωση μέχρι το 1991, όπως συμβαίνει και στις περισσότερες ορεινές αγροτικές περιοχές της χώρας, η οποία όμως ανακόπτεται στη συνέχεια, εμφανίζοντας πληθυσμιακή ανάκαμψη. Η δεκαετία 1991-2001 αποτελεί την αρχή της ανάκαμψης αυτής για την περιοχή μελέτης. Το φαινόμενο αυτό συνδέεται εν μέρει και με την τουριστική ανάπτυξη της λίμνης που εξελίσσεται σε αυτό το διάστημα. Οι επιπτώσεις της νέας αυτής αναπτυξιακής προοπτικής γίνονται αισθητές στα δημογραφικά μεγέθη που απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.12: Διαχρονική εξέλιξη πραγματικού πληθυσμού της περιοχής μελέτης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Πραγματικός Πληθυσμός							Μεταβολή Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 (%)
	1940	1951	1961	1971	1981	1991	2001	
Δ.Δ. Κερασέας	561	533	565	421	450	528	776	27,7%
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	1553	1368	1412	1149	1138	844	1204	-29%
Δ.Δ. Μεσενικόλα	1466	1038	1021	834	930	679	745	-96,8%
Δ.Δ. Μοσχάτου	705	615	691	508	392	333	576	-22,4%
Δ.Δ. Λαμπερού	661	699	800	463	447	333	490	-34,9%
Δ.Δ. Καστανιάς	1031	964	1152	672	489	419	554	-86,1%
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	305	241	318	200	148	143	172	-77,3%
Δ.Δ. Νεοχωρίου	1227	1186	1223	788	955	1108	1119	-9,7%
Δ.Δ. Πεζούλας	733	702	645	465	341	547	633	-15,8%
Δ.Δ. Φυλακτής	858	760	783	520	377	464	531	-61,6%
Δ.Δ. Κρουονερίου	565	609	656	568	610	688	818	30,9%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Πιο συγκεκριμένα, από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και τη μεταπολεμική και μετεμφυλιακή περίοδο (1940-1961), η περιοχή μελέτης κατορθώνει να συγκρατεί τον πληθυσμό της, παρά τα δεινά των δύο πολέμων. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 έως και αυτή του 1990, παρατηρείται όμως μια έντονη μεταναστευτική τάση των κατοίκων της, ιδιαίτερα των νέων, η οποία έχει ως συνέπεια τη σημαντική μείωση του συνολικού πληθυσμού.

Η κατασκευή της λίμνης είχε αρχικά αρνητικές συνέπειες στην εξέλιξη της περιοχής. Αφ' ενός δυσκόλεψε την επικοινωνία των χωριών με την πρωτεύουσα του Νομού την Καρδίτσα, αφ' ετέρου διέκοψε την επικοινωνία μεταξύ των χωριών που βρίσκονται περιφερειακά από τη λίμνη. Οι λόγοι αυτοί, σε συνδυασμό με τις δομές της ελληνικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, και το γενικότερο κλίμα στη χώρα της δεκαετίας του '60,

του '70 και του '80, καθώς και την επιθυμία των κατοίκων της περιοχής να επενδύσουν στην πεδιάδα τα χρήματα των αποζημιώσεων που αποκόμισαν (αφού η κατασκευή του φράγματος κατέκλυσε σημαντικό τμήμα των γεωργικών γαιών της περιοχής), είχαν ως συνέπεια τη μετανάστευση σημαντικού τμήματος των κατοίκων της περιοχής και τη μείωση του πληθυσμού κατά 30% κατά τις επόμενες τρεις δεκαετίες. (Ζαχαράτος, 1986)

Χαρακτηριστικό είναι επίσης το φαινόμενο, που ισχύει και σε όλη την ελληνική ύπαιθρο, της φυγής των νεότερων θηλυκών μελών της οικογένειας, γεγονός που δευτερευόντως προκαλεί μεταναστευτικές τάσεις και στους νέους άνδρες. Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζεται η ηλικιακή σύνθεση του μόνιμου πληθυσμού της περιοχής μελέτης κατά φύλο.

Πίνακας 3.13: Ηλικιακή διάρθρωση του μόνιμου πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών της περιοχής μελέτης (απογραφή 2001)

Δημοτικό Διαμέρισμα	Άντρες						Γυναίκες					
	Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-64	65+	Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-64	65+
Δ.Δ. Κερασέας	157	16	30	24	36	51	141	13	15	18	43	52
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	374	30	49	61	100	134	356	26	35	46	132	117
Δ.Δ. Μεσσηνικόλα	235	21	27	58	40	89	251	21	26	31	64	109
Δ.Δ. Μοσχάτου	238	30	38	48	68	54	303	33	48	56	88	78
Δ.Δ. Λαμπερού	158	15	23	36	39	45	152	22	22	24	40	44
Δ.Δ. Καστανιάς	194	13	22	32	55	72	174	15	16	17	46	80
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	45	3	4	11	10	17	44	3	3	6	14	18
Δ.Δ. Νεοχωρίου	256	20	22	51	66	97	237	21	21	26	69	100
Δ.Δ. Πεζούλας	130	9	18	19	26	58	133	14	12	19	41	47
Δ.Δ. Φυλακτής	145	14	11	23	28	69	144	11	8	10	43	72
Δ.Δ. Κρουονερίου	195	26	25	51	44	49	185	23	23	27	54	58
Σύνολο	2127	197	269	414	512	735	2120	202	229	280	634	775

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Αναφορικά με την κατά φύλο σύνθεση του πληθυσμού, η αναλογία αρρένων στο σύνολο της περιοχής μελέτης ανέρχεται στο 50,2% εμφανίζοντας ελάχιστη υπεροχή έναντι των θηλέων. Σε σχέση με την κατά ηλικία σύνθεση του πληθυσμού, η υψηλότερη συγκέντρωση με ποσοστό 35,6% κατέχει η ομάδα ηλικίας 65+, η οποία υπερέρχει σχεδόν σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα. Τη μικρότερη συγκέντρωση εμφανίζει η ηλικιακή ομάδα 0-14 ετών με ποσοστό μόλις 9,4%, χαρακτηριστικό του προβλήματος υπογεννητικότητας που απασχολεί όχι μόνο της περιοχή, αλλά και ολόκληρης της χώρας.

Η γήρανση του τοπικού πληθυσμού αποτελεί το πιο σημαντικό πρόβλημα και οδηγεί σε δυσοίωνα πρόβλεψη για την ανάπτυξη της περιοχής, (όπως και για πλήθος άλλων ορεινών οικισμών της χώρας). Το γεγονός ότι οι παλιννοστούντες που εγκαθίστανται στα χωριά είναι άτομα μεγάλης ηλικίας και κυρίως συνταξιούχοι, σε συνδυασμό με την έντονη μείωση των γεννήσεων διαχρονικά έχει ως αποτέλεσμα η φυσική κίνηση του πληθυσμού (γεννήσεις μείον θάνατοι) να παρουσιάζει συνεχή μείωση.

Τέλος, σε ότι αφορά την πληθυσμιακή πυκνότητα (πληθυσμός / έκταση) στο σύνολο της περιοχής μελέτης, αυτή ανέρχεται στα 23,19 κατ./τ.χλμ. Στον παρακάτω πίνακα

παρουσιάζονται αναλυτικά τα στατιστικά στοιχεία (απογραφή ΕΣΥΕ του 2001) που αφορούν την πυκνότητα και την έκταση για το κάθε δημοτικό διαμέρισμα.

Πίνακας 3.14: Έκταση και πυκνότητα πληθυσμού της περιοχής μελέτης

Δημοτικά Διαμερίσματα	Έκταση (τ.χλμ.)		Πυκνότητα πληθυσμού ανά τ.χλμ.
	Επιφάνεια (τ.χλμ.) με εσωτερικά ύδατα	Επιφάνεια (τ.χλμ.) χωρίς εσωτερικά ύδατα	
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	14.036,646	14.003,492	52,73
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	2.635,954	2.617,449	45,62
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	200,38	183,68	21,19
Δ.Δ. Κερασέας	14,003	13,053	21,28
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	27,378	26,603	26,66
Δ.Δ. Μεσενικόλα	19,690	18,690	24,68
Δ.Δ. Μοσχάτου	10,598	10,398	51,05
Δ.Δ. Λαμπερού	21,497	16,697	14,42
Δ.Δ. Καστανιάς	34,130	32,930	10,78
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	12,414	11,564	7,17
Δ.Δ. Νεοχωρίου	19,188	14,413	25,69
Δ.Δ. Πεζούλας	12,202	10,777	21,55
Δ.Δ. Φυλακτής	17,553	17,153	25,69
Δ.Δ. Κρυονερίου	11,727	11,402	32,40

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Συγκρινόμενη με το νομό Καρδίτσας και την περιφέρεια Θεσσαλίας, παρατηρείται ότι η περιοχή μελέτης εμφανίζει αισθητά μικρότερη πυκνότητα (ποσοστό τουλάχιστον υποδιπλάσιο). Σε αυτό βοηθάει και η ύπαρξη της λίμνης, τα ύδατα της οποίας καλύπτουν ένα αρκετά μεγάλο κομμάτι επιφάνειας από τα δημοτικά διαμερίσματα που την περιβάλλουν.

Χαρακτηριστικά νοικοκυριών

Με βάση τα αναλυτικά στοιχεία της απογραφής της ΕΣΥΕ, του έτους 2001, τα οποία παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα, στην περιοχή μελέτης καταγράφηκαν 1506 νοικοκυριά που διέμεναν σε κανονικές κατοικίες και 2 νοικοκυριά που διέμεναν σε μη κανονικές κατοικίες. Το σύνολο των μελών των νοικοκυριών ήταν 3.967 και 3 αντίστοιχα.

Πίνακας 3.15: Νοικοκυριά κατά μέγεθος και μέλη αυτών που διαμένουν σε κανονικές και μη κανονικές κατοικίες (2001)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Σύνολο νοικοκυριών		Νοικοκυριά που διαμένουν			
			Σε κανονικές κατοικίες*		Σε μη κανονικές κατοικίες**	
	Νοικοκυριά	Μέλη	Νοικοκυριά	Μέλη	Νοικοκυριά	Μέλη
Δ.Δ. Κερασέας	103	277	103	277	0	0
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	269	686	269	686	0	0
Δ.Δ. Μεσενικόλα	195	475	195	475	0	0
Δ.Δ. Μοσχάτου	146	495	146	495	0	0
Δ.Δ. Λαμπερού	98	298	97	296	1	2
Δ.Δ. Καστανιάς	144	349	144	349	0	0
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	32	80	32	80	0	0
Δ.Δ. Νεοχωρίου	192	446	192	446	0	0
Δ.Δ. Πεζούλας	96	245	95	244	1	1
Δ.Δ. Φυλακτής	113	267	113	267	0	0
Δ.Δ. Κρυονερίου	120	351	120	351	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	1508	3970	1506	3967	2	3

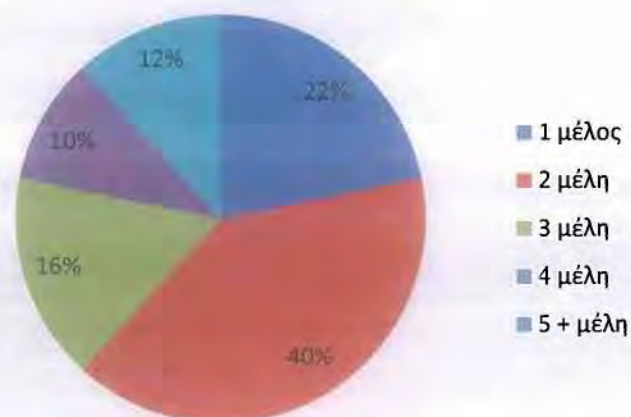
Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

* **Κανονικές κατοικίες** είναι οι μόνιμες και ανεξάρτητες κατασκευές που αποτελούνται από ένα, τουλάχιστον, κανονικό δωμάτιο και προορίζονται για κατοικίες των νοικοκυριών.

** **Μη κανονικές κατοικίες** θεωρούνται οι κατασκευές από ευτελή και πρόχειρα υλικά, χωρίς προκαθορισμένο σχέδιο, προοριζόμενες ή μη για κατοικία, οι οποίες βρέθηκαν να κατοικούνται την ημέρα της απογραφής. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται και οι κινητές κατοικίες. (ΕΣΥΕ, 2001)

Ως προς την κατανομή των νοικοκυριών σε σχέση με τον αριθμό των μελών τους, όπως φαίνεται και στα διαγράμματα, υπεροχή παρουσιάζουν τα νοικοκυριά με 2 μέλη με ποσοστό 40%. Το 22% του συνόλου των νοικοκυριών αποτελείται από μόλις ένα μέλος, ενώ τα μικρότερα ποσοστά έχουν τα νοικοκυριά που αποτελούνται από 4 ή 5 και άνω μέλη.

Γράφημα 3.4: Ποσοστιαία κατανομή νοικοκυριών ανάλογα με τα μέλη τους (απογραφή 2001)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Η μεγάλη συμμετοχή των μικρών νοικοκυριών είναι συμβατή με την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού. Από τα παραπάνω, επιβεβαιώνεται για την περιοχή μελέτης:

- αφενός μεν το υψηλό ποσοστό ηλικιωμένων, οι οποίοι συνήθως ζουν σε νοικοκυριά με ένα ή δύο μέλη το πολύ
- αφετέρου δε την τάση υπογεννητικότητα που εμφανίζει η περιοχή,

γεγονότα που παραπέμπουν σε δυσμενή δημογραφικά μακροπρόθεσμη τάση για τα παραλίμνια δημοτικά διαμερίσματα.

Μορφωτικό επίπεδο

Το μορφωτικό επίπεδο του μόνιμου πληθυσμού της περιοχής μελέτης είναι χαμηλό σε σύγκριση με το αντίστοιχο του νομού και της περιφέρειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (2001) για το μόνιμο πληθυσμό, το 43,51% των κατοίκων είναι απόφοιτοι Δημοτικού, ενώ το 29,65% δεν τελείωσαν το Δημοτικό ή είναι αναλφάβητοι. Οι πτυχιούχοι ΑΕΙ - ΤΕΙ αντιπροσωπεύουν μόλις το 4,31% και οι απόφοιτοι Γυμνασίου - Λυκείου το 22,53%.

Πίνακας 3.16: Μορφωτικό επίπεδο του μόνιμου πληθυσμού της περιοχής μελέτης (απογραφή 2001)

	Σύνολο	Πτυχιούχοι ΑΕΙ - ΤΕΙ	Απόφοιτοι Γυμνασίου - Λυκείου	Απόφοιτοι Δημοτικού	Δεν τελείωσαν το Δημοτικό - Αναλφάβητοι
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	696.754	68.205	241.155	236.253	151.141
Ποσοστά	100	9,79%	34,61%	33,91%	21,69%
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	113.700	7.892	33.546	42.055	30.207
Ποσοστά	100	6,94%	29,50%	36,99%	26,57%
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	4105	177	925	1786	1217
Ποσοστά	100	4,31%	22,53%	43,51%	29,65%

Δ.Δ. Κερασέας	287	14	80	112	81
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	709	24	107	330	248
Δ.Δ. Μεσενικόλα	470	32	132	193	113
Δ.Δ. Μοσχάτου	517	38	177	223	79
Δ.Δ. Λαμπερού	294	12	68	103	111
Δ.Δ. Καστανιάς	362	7	68	171	116
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	89	5	22	47	15
Δ.Δ. Νεοχωρίου	482	18	102	230	132
Δ.Δ. Πεζούλας	247	10	57	89	91
Δ.Δ. Φυλακτής	281	10	41	94	136
Δ.Δ. Κρυονερίου	367	7	71	194	95

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

3.4.2 Οικονομική φυσιογνωμία

Γενικά Στοιχεία

Η τοπική οικονομία της περιοχής μελέτης βασιζόταν παραδοσιακά στον πρωτογενή τομέα και ιδιαίτερα στη φυτική παραγωγή, η οποία στήριζε και την κτηνοτροφία. Τα τελευταία χρόνια όμως, έχουν αναπτυχθεί εκτός από τον πρωτογενή τομέα και σημαντικές δραστηριότητες στον τριτογενή τομέα (τουρισμό), ενώ περιορισμένη είναι η ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα, όπου επηρεάζει ελάχιστα το προϊόν και την απασχόληση της περιοχής.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ (απογραφή 2001), οι βασικές κατηγορίες χρήσεων γης κατανέμονται ως ακολούθως στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα:

Πίνακας 3.17: Κατανομή εκτάσεων κατά βασικές κατηγορίες χρήσεων γης (2001) (εκτάσεις σε χιλιάδες στρέμματα)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Σύνολο εκτάσεων	Καλλιεργούμενες εκτάσεις & αγροαπαύσεις	Βοσκότοποι		Δάση	Εκτάσεις που καλύπτονται από νερά	Εκτάσεις που πίνουν οι οικισμοί (πλατείες, δρόμοι κλπ)	Άλλες εκτάσεις
			Κοινοτικό	Ιδιωτικό				
Δ.Δ. Κερασέας	14,0	1,6	0	0,3	11,1	0,8	0,1	0,1
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	27,4	8,5	1,5	0	14,5	2,5	0,2	0,2
Δ.Δ. Μεσενικόλα	19,7	4,5	0,6	0	10,2	4,1	0,3	0
Δ.Δ. Μοσχάτου	10,6	2,9	0,4	0	6,3	0,8	0,3	0
Δ.Δ. Λαμπερού	21,5	2,5	0	1,5	12,2	5,1	0,2	0
Δ.Δ. Καστανιάς	34,1	3,5	0	20,7	8,4	1,2	0,3	0
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	12,4	0,7	2,1	1,2	7,2	1,1	0,2	0
Δ.Δ. Νεοχωρίου	19,2	1,8	0,2	0	10,3	6,6	0,3	0
Δ.Δ. Πεζούλας	12,2	1,5	1,1	0,6	6,4	2,1	0,4	0,1
Δ.Δ. Κρυονερίου	11,7	1,5	0	1,8	6,9	1,4	0,1	0
Δ.Δ. Φυλακτής	17,6	2,2	4,5	0	9,1	1,5	0,3	0
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	200,4	31,2	10,4	26,1	102,6	27,2	2,5	0,4

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Από τα παραπάνω στοιχεία είναι εμφανές ότι τα δάση καλύπτουν πάνω από το μισή έκταση της περιοχής μελέτης. Σημαντικό ποσοστό (18,2%) καλύπτουν οι βοσκότοποι, ενώ ακολουθούν οι καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις, καθώς και οι εκτάσεις που καλύπτονται από νερά με ποσοστά 15,6% και 13,6% αντίστοιχα.

Όσο αφορά τον οικονομικώς ενεργό πληθυσμό της περιοχής μελέτης αυτός ανέρχονταν σε 1241 άτομα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το μόνιμο πληθυσμό, ενώ ο οικονομικώς μη ενεργός έφτανε τα 2765 άτομα.

Πίνακας 3.18: Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός (απογραφή 2001)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Οικονομικώς ενεργοί ¹				Οικονομικώς μη ενεργοί ³
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Ανεργοί		
			Σύνολο	«Νέοι» ²	
Δ.Δ. Κερασέας	99	91	8	4	186
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	197	173	24	13	492
Δ.Δ. Μεσενικόλα	140	131	9	4	319
Δ.Δ. Μοσχάτου	177	150	27	25	325
Δ.Δ. Λαμπερού	101	87	14	12	182
Δ.Δ. Καστανιάς	86	73	13	13	269
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	26	24	2	0	63
Δ.Δ. Νεοχωρίου	134	109	25	23	340
Δ.Δ. Πεζούλας	72	67	5	4	174
Δ.Δ. Φυλακτής	60	56	4	1	215
Δ.Δ. Κρυονερίου	149	137	12	12	200
ΣΥΝΟΛΟ	1241	1098	143	111	2765

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

¹ Οικονομικώς ενεργοί θεωρούνται (ΕΣΥΕ, 2001) :

- Οι απασχολούμενοι, οι οποίοι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:
 - σε άτομα ηλικίας 10 ετών και άνω (για λόγους συγκρισιμότητας με τις προηγούμενες απογραφές), τα οποία την προηγούμενη της απογραφής εβδομάδα εργάστηκαν έστω και μία ώρα με σκοπό το κέρδος ή την αμοιβή (μισθό, ημερομίσθιο, κατ' αποκοπή) ή για να βοηθήσουν την επιχείρηση της οικογένειάς τους, έστω και χωρίς αμοιβή, εκτός από τα έξοδα συντήρησής τους,
 - σε άτομα που κατέχουν θέση εργασίας, αλλά την προηγούμενη της απογραφής εβδομάδα δεν εργάστηκαν λόγω ασθένειας, άδειας, απεργίας, καιρικών συνθηκών, εποχικότητας ή για άλλο λόγο προσωρινού χαρακτήρα.

- Οι άνεργοι, δηλαδή τα άτομα ηλικίας 10 ετών και άνω (για λόγους συγκρισιμότητας με τις προηγούμενες απογραφές) που δήλωσαν ότι ζητούν εργασία και ενεργούν προς την κατεύθυνση αυτή. Αυτοί διακρίνονται:

- α) σε άτομα που έχασαν την εργασία τους για οποιονδήποτε λόγο, και
- β) στους «νέους»², δηλαδή στα άτομα που ζητούσαν εργασία για πρώτη φορά

³ Οικονομικώς μη ενεργοί θεωρούνται τα άτομα που δήλωσαν ότι δεν εργάζονται και συγχρόνως δε ζητούσαν εργασία. (ΕΣΥΕ, 2001)

Η διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας δίδεται στον παρακάτω πίνακα, από τον οποίο προκύπτουν οι ακόλουθες βασικές διαπιστώσεις:

- 1098 είναι οι απασχολούμενοι κάτοικοι στην περιοχή μελέτης, με ποσοστό 88,5% στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού
- Στο 11,5% ανέρχεται η ανεργία το 2001, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ

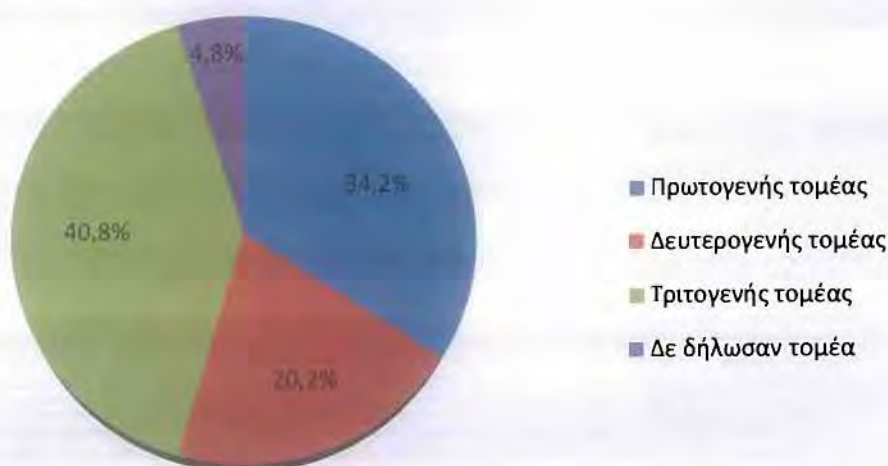
- Η πλειοψηφία των απασχολούμενων κατοίκων δραστηριοποιείται στον τριτογενή τομέα (το 40,8%).
- Σημαντικό ποσοστό δραστηριοποιείται στον πρωτογενή τομέα (το 34,2%).
- Στον δευτερογενή τομέα δραστηριοποιείται το 20,2% των απασχολούμενων.

Πίνακας 3.19: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (απογραφή 2001 για το μόνιμο πληθυσμό)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Απασχολούμενοι				
	Σύνολο	Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής τομέας	Τριτογενής τομέας	Δε δήλωσαν τομέα
Δ.Δ. Κερασέας	91	26	18	46	1
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	173	56	51	66	0
Δ.Δ. Μεσενικόλα	131	63	20	45	3
Δ.Δ. Μοσχάτου	150	18	19	83	30
Δ.Δ. Λαμπερού	87	15	19	41	12
Δ.Δ. Καστανιάς	73	26	21	25	1
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	24	5	2	15	2
Δ.Δ. Νεοχωρίου	109	39	24	44	2
Δ.Δ. Πεζούλας	67	19	12	36	0
Δ.Δ. Φυλακτής	56	22	16	17	1
Δ.Δ. Κρυονερίου	137	86	20	30	1
ΣΥΝΟΛΟ	1098	375	222	448	53

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Γράφημα 3.6: Ποσοστιαία κατανομή απασχολούμενων ανάλογα με τον τομέα της οικονομικής δραστηριότητας

Πρωτογενής τομέας

► Γεωργία

Η γεωργία στην περιοχή μελέτης έχει περιοριστεί αρκετά τα τελευταία χρόνια κυρίως λόγω της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και των διαμορφωμένων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών. Το ορεινό του εδάφους, η διασπορά και ο κατατεμαχισμός των αγροτεμαχίων δυσχεραίνουν την κατάσταση. Ειδικότερα, το ποσοστό των καλλιεργούμενων εκτάσεων σε σχέση με τη διατιθέμενη αγροτική γη είναι μικρό και μεγάλο ποσοστό της αγροτικής γης δηλώνεται σαν κοφτολίβαδα ή αγρανάπαυση. Το μικρό μέγεθος των αγροτεμαχίων, καθώς και οι κλίσεις του εδάφους δεν επιτρέπουν αξιόλογο τεχνολογικό εξοπλισμό, παρόλο που υπάρχουν αρκετά μηχανήματα. Σύμφωνα με πληροφορίες και στοιχεία από τη Διεύθυνση Γεωργίας και το Δασαρχείο Καρδίτσας, διαπιστώνεται ότι το σύνολο της καλλιεργούμενης έκτασης είναι περίπου 26.000 στρέμματα. Από τις εκτάσεις αυτές αρδεύονται πλημμελώς περίπου 5.400 στρέμματα, δηλαδή το 21% του συνόλου των καλλιεργούμενων εκτάσεων της περιοχής. Γίνονται όμως προσπάθειες βελτίωσης της κατάστασης με την κατασκευή αγροτικής οδοποιίας και αρδευτικών έργων.

Οι επικρατούσες καλλιέργειες στην περιοχή μελέτης είναι οι ακόλουθες:

- Κηπευτικά (ντομάτα, πατάτες, φασολάκια, κρεμμύδια)
- Δενδρώδεις καλλιέργειες (ελιές, μηλιές, αχλαδιές, καρυδιές, κερασιές, αμυγδαλιές)
- Ετήσιες και πολυετείς καλλιέργειες (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, βαμβάκι, βρώμη, βίκος)
- Αμπέλια

Κυρίαρχη παρουσία στις αροτραίες καλλιέργειες έχουν τα κτηνοτροφικά φυτά, καθώς και τα σιτηρά. Τα καλλιεργούμενα κτηνοτροφικά φυτά καλύπτουν σε μικρό ποσοστό τις ανάγκες της τοπικής κτηνοτροφίας σε ζωτροφές, γι' αυτό και οι κτηνοτρόφοι της περιοχής καλύπτουν το έλλειμμα με την αγορά ζωτροφών. Γενικά η γεωργική παραγωγή της περιοχής είναι αρκετά περιορισμένη και καλύπτει σχεδόν αποκλειστικά τις ανάγκες ιδιοκατανάλωσης των κατοίκων. Πρόκειται κατά κύριο λόγο, για μικρές οικογενειακές καλλιέργειες που καλύπτουν τις ανάγκες των κατοίκων των χωριών και όχι για οργανωμένες καλλιέργειες.

Συστηματική καλλιέργεια αρωματικών φυτών δεν υφίσταται στην περιοχή μελέτης. Στα περισσότερα όμως δημοτικά διαμερίσματα καταγράφονται διάφορα αυτοφυή αρωματικά φυτά και κυρίως ρίγανη, τσάι βουνού κλπ., τα οποία συλλέγονται, επεξεργάζονται υποτυπωδώς από τα τοπικά νοικοκυριά και εξυπηρετούν τις ανάγκες τους και τις ανάγκες συγγενικών προσώπων. Εκτιμάται ότι οι δυνατότητες συστηματικής καλλιέργειας είναι σημαντικές και μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων για τους αγρότες της περιοχής.

Σύμφωνα με πληροφορίες, ύστερα από επιτόπια έρευνα στη Διεύθυνση Γεωργίας του νομού Καρδίτσας, καταγράφονται ελάχιστες βιολογικές καλλιέργειες σε μόλις τρία δημοτικά διαμερίσματα γύρω από τη λίμνη. Συγκεκριμένα, έχουμε:

- Δ.Δ. Λαμπερού: 4 στρέμματα καρυδιές, 2 στρέμματα μηλιές, 1 στρέμμα κερασιές και 2,6 στρέμματα κηπευτικά.
- Δ.Δ. Πεζούλας: 6 στρέμματα καρυδιές και 26 στρέμματα μηλιές
- Δ.Δ. Μεσενικόλα: 1 αμπέλι έκτασης 10 στρεμμάτων, καθώς και

- Ο πειραματικός οικολογικός αγρός του Συνεταιρισμού Γυναικών λίμνης Ν. Πλαστήρα έκτασης 5 στρεμμάτων.

Η πειραματική βιολογική καλλιέργεια που πραγματοποιείται από το Συνεταιρισμό Γυναικών λίμνης Ν. Πλαστήρα, έγινε στα πλαίσια του προγράμματος Life. Η δραστηριότητα του συνεταιρισμού, που ιδρύθηκε το 1994 είναι αξιόλογη. Οι γυναίκες που συμμετέχουν έχουν εκπαιδευθεί σε θέματα αγροτουρισμού και παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων και απόκτησαν πολύτιμες γνώσεις στη βιοκαλλιέργεια. Σήμερα ο συνεταιρισμός παράγει προϊόντα που κατευθύνονται στην τουριστική αγορά της περιοχής, κυρίως παραδοσιακά γλυκά κουταλιού, παραδοσιακά τρόφιμα (διάφορα είδη τραχανάδων, χυλοπίτες), διάφορα ποτά με βάση το τσίπουρο, κρασί, κλπ. και συμμετέχει ενεργά στις πολιτιστικές εκδηλώσεις, συνεργαζόμενος με τους άλλους φορείς της περιοχής. (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δήμου Πλαστήρα, 2007). Επίσης, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι όλα τα δημοτικά διαμερίσματα της περιοχής μελέτης έχουν και από έναν γεωργικό συνεταιρισμό, όπως φαίνεται και από τον πίνακα πιο κάτω.

Πίνακας 3.20: Γεωργικοί συνεταιρισμοί στην περιοχή μελέτης

Δημοτικά Διαμερίσματα	Αριθμός	Μέλη
Δ.Δ. Κερασέας	1	56
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	1	130
Δ.Δ. Μεσενικόλα	1	172
Δ.Δ. Μοσχάτου	1	113
Δ.Δ. Λαμπερού	1	21
Δ.Δ. Καστανιάς	1	66
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	1	17
Δ.Δ. Νεοχωρίου	1	205
Δ.Δ. Πεζούλας	1	30
Δ.Δ. Φυλακτής	1	29
Δ.Δ. Κρυονερίου	1	51
ΣΥΝΟΛΟ	1	940

Πηγή: Ένωση γεωργικών συνεταιρισμών Καρδίτσας

Ορισμένα γεωργικά προϊόντα της περιοχής πωλούνται επιτόπου (σε κιάσκια) σε επισκέπτες της Λίμνης Πλαστήρα, είτε μεταποιημένα (γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, κρασί, τσίπουρο), είτε αυτούσια, όμως η δραστηριότητα αυτή αποφέρει χαμηλό συμπληρωματικό εισόδημα στους κατοίκους της περιοχής.

Ιδιαίτερη αναφορά όμως θα πρέπει να γίνει για την αμπελουργική ζώνη παραγωγής οίνων Ονομασίας Προέλευσης «ΜΕΣΣΕΝΙΚΟΛΑ», που αποτελεί ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτει η περιοχή μελέτης.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη δική μας, την εθνική, οι οίνοι διακρίνονται σε Ονομασίας Προέλευσης και Επιτραπέζιους. "Ονομασία προέλευσης" αποτελεί το τοπωνύμιο μιας περιοχής, όταν χρησιμοποιείται ως εμπορική επωνυμία ενός προϊόντος. Σύμφωνα με τη διεθνή νομολογία, το προϊόν αυτό πρέπει να προέρχεται από την περιοχή της οποίας φέρει το όνομα και οι ποιοτικοί χαρακτήρες του πρέπει να οφείλονται σε φυσικούς και τεχνικούς παράγοντες της περιοχής αυτής. Φυσικοί παράγοντες είναι το οικοσύστημα της περιοχής παραγωγής του, ενώ τεχνικοί η τεχνολογία παραγωγής που εφαρμόζεται.

Αυτά τα κρασιά χαρακτηρίζονται από μία "τυπικότητα". Είναι αντιπροσωπευτικά των συνθηκών της περιοχής παραγωγής τους. Εμφανίζουν ατομικότητα, ιδιαίτερο χαρακτήρα, προσωπικότητα, δηλαδή μία "μοναδικότητα" που οφείλεται: στο οικοσύστημα, εφ' όσον παράγονται από τον συγκεκριμένο συνδυασμό εδάφους, κλίματος και ποικιλίας σταφυλιού, στην ελεγχόμενη ποσότητα παραγωγής εφ' όσον οι ζώνες καλλιέργειας και η στρεμματική απόδοση του αμπελιού είναι οριοθετημένες, στην επί τόπου παραγωγή των κρασιών, στις παραδόσεις της συγκεκριμένης περιοχής όπως αντανακλώνται στην αμπελοκαλλιέργεια, την οινοποίηση και την παλαίωση των κρασιών. Έτσι λοιπόν, ένα κρασί που έρχεται στην αγορά εμφιαλωμένο με το τοπωνύμιο μιας περιοχής, προέρχεται από αμπελουργική ζώνη νομοθετικά οριοθετημένη της οποίας το όνομα φέρει στην ετικέτα του (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δήμου Πλαστήρα, 2007)

Τα ελληνικά κρασιά με Ονομασία Προέλευσης προέρχονται από αμπελουργικές περιοχές με υψηλό ποιοτικό δυναμικό γι' αυτό και χαρακτηρίζονται, σύμφωνα με τη νομοθεσία της Ε.Ε. ως V.Q.P.R.D., από τα αρχικά των γαλλικών λέξεων Vin de Qualite Produit de Region Determinee που σημαίνουν: Οίνος Ποιότητας Παραγόμενος σε Καθορισμένη Περιοχή. Διακρίνονται σε Οίνους Ονομασίας Προέλευσης Ανωτέρας Ποιότητας (Ο.Π.Α.Π.) και σε Οίνους Ονομασίας Προέλευσης Ελεγχόμενης (Ο.Π.Ε.). Στην Ελλάδα παράγονται 27 κρασιά Ονομασίας Προέλευσης εκ των οποίων τα 19 είναι Ο.Π.Α.Π. και τα υπόλοιπα είναι Ο.Π.Ε (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δήμου Πλαστήρα, 2007).

Για τα κρασιά Ονομασίας Προέλευσης έχουν νομοθετηθεί οι ενδείξεις Reserve και Grande Reserve. Η ένδειξη Reserve αναφέρεται σε παλαίωση δύο χρόνων συνολικά για τα λευκά κρασιά και τεσσάρων για τα ερυθρά. Αντίστοιχα τα κρασιά που φέρουν την ένδειξη Grande Reserve, αυτά έχουν παλιώσει: τα μεν λευκά τρία χρόνια (εκ των οποίων ένα χρόνο σε βαρέλια και ένα χρόνο σε φιάλες), τα δε ερυθρά τέσσερα (εκ των οποίων δύο χρόνια σε βαρέλια και δύο σε φιάλες) (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δήμου Πλαστήρα, 2007).

Η αμπελουργική ζώνη που παράγει Οίνους Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας, με το χαρακτηριστικό όνομα «ΜΕΣΕΝΙΚΟΛΑ», με βάση το Π.Δ. 16/8.2.94 "Αναγνώριση ονομασίας προέλευσης οίνων Μεσενικόλα" (ΦΕΚ 17/Α/14.2.94) και την Υ.Α. 332176 ΦΕΚ Β 214 1/4/1994 του Υπουργού Γεωργίας, περιλαμβάνει τα Δ.Δ. Μοσχάτου, Μεσενικόλα και Μορφοβουνίου του Δήμου Πλαστήρα.

Η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Καρδίτσας παραλαμβάνει από την περιοχή ετησίως περίπου 80 - 100 τόνους σταφύλι «Μαύρο Μεσενικόλα», καθώς και 50 - 60 τόνους Syrah και Carignan. Ετησίως, μόνο γύρω στο 20% (25.000 φιάλες) πωλείται ως Ο.Π.Α.Π., ενώ το υπόλοιπο πωλείται χύμα. Από το οινοποιείο Γ. Καραμήτρος στο Μεσενικόλα, 15.000 φιάλες ετησίως διατίθενται ως Ο.Π.Α.Π., ενώ γύρω στους 30 τόνους πωλείται ως κρασί χύμα. Τέλος, ένας μεγάλος αριθμός νοικοκυριών οινοποιεί κρασί που προορίζεται για ιδιοκατανάλωση. (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δήμου Πλαστήρα, 2007)

Επίσης, παράγεται τσίπουρο το οποίο προορίζεται κυρίως για ιδιοκατανάλωση, ενώ κάποιες ποσότητες διατίθενται στην αγορά της Καρδίτσας καθώς και στην ευρύτερη περιοχή του Νομού.

Σημειώνουμε ως θετικό γεγονός την ύπαρξη αμπελουργικού μητρώου στην περιοχή μελέτης και ευρύτερα στο Νομό Καρδίτσας (πλήρης καταγραφή των γεωπονικών και

γεωμετρικών χαρακτηριστικών των αμπελώνων). Το αμπελουργικό μητρώο παρέχει (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δήμου Πλαστήρα, 2007):

- Πλήρη καταγραφή του υφιστάμενου φυτικού κεφαλαίου, της γεωγραφικής κατανομής του, αλλά και των κοινωνικοοικονομικών όρων εκμετάλλευσής του.
- Εύκολη παρακολούθηση και καταπολέμηση των ασθενειών των φυτών.
- Παρακολούθηση προγραμμάτων αναδιάρθρωσης.
- Διαχείριση προγραμμάτων ενίσχυσης και επιδότησης.
- Δυνατότητα άμεσου υπολογισμού και καταβολής των αποζημιώσεων από φυσικές καταστροφές.
- Αξιόπιστες πληροφορίες για τη θέση το μέγεθος, τα χαρακτηριστικά αλλά και το καθεστώς εκμετάλλευσης των αμπελώνων.

Η αμπελοκαλλιέργεια αποτελεί ασφαλώς κλάδο με ιδιαίτερη σπουδαιότητα για την περιοχή, ο οποίος μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω.

➤ *Κτηνοτροφία*

Η κτηνοτροφία αποτελεί σημαντική δραστηριότητα για την περιοχή, αν και τα τελευταία χρόνια σταδιακά μειώνεται. Τα κυριότερα κτηνοτροφικά προϊόντα που παράγονται είναι το γάλα, το κρέας και τα αυγά. Από αυτά, μεγάλο ποσοστό διατίθεται για αυτοκατανάλωση. Όλοι σχεδόν οι κάτοικοι της περιοχής διατηρούν οικόσιτα ζώα για την κάλυψη των οικογενειακών τους αναγκών. Αυτοί που έχουν σαν κύρια απασχόλησή τους την κτηνοτροφία, διαθέτουν τα προϊόντα τους στις αγορές της Καρδίτσας όπου βρίσκονται μικρού και μεσαίου μεγέθους γαλακτοκομικές επιχειρήσεις. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχουν σφαγεία. Τα πιο κοντινά βρίσκονται στο Μουζάκι και στην Καρδίτσα (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008 και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Ιτάμου 2008).

Ο κύριος κλάδος της κτηνοτροφίας είναι η προβατοτροφία, όπως άλλωστε και στις περισσότερες ορεινές περιοχές της Ελλάδας. Στην περιοχή κυριαρχούν τα εκτατικά συστήματα εκμεταλλεύσεων που βασίζονται στη χρήση βοσκοτόπων και χαρακτηρίζονται από μικρές μονάδες οικογενειακού χαρακτήρα με ευκολότερη διαχείριση σε ότι αφορά την εκτροφή και τις μετακινήσεις μικρού αριθμού ζώων. Οι κτηνοτρόφοι έχουν κυρίως πρόβατα τα οποία το χειμώνα μένουν σταβλισμένα για μεγάλο χρονικό διάστημα λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών. Στο διάστημα αυτό η διατροφή τους γίνεται με καλλιεργούμενα κτηνοτροφικά φυτά (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008 και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Ιτάμου 2008)

Η αιγοτροφία, λιγότερο σημαντική σε αριθμό ζώων, συναντάται με μορφή κοπαδιών μόνο στα δημοτικά διαμερίσματα του Λαμπερού και του Μορφοβουνίου. Στα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα συναντώνται ως οικόσιτα ζώα. Επίσης, στην περιοχή παράγεται και εξαιρετικής ποιότητας μέλι. Οι περισσότερες κυψέλες μελισσών βρίσκονται στα δημοτικά διαμερίσματα Μοσχάτου, Κερασέας, Πεζούλας και Φυλακτής. Ο κλάδος της μελισσοκομίας έχει σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης λόγω του αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της λίμνης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008 και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Ιτάμου 2008).

Η βοοτροφία περιορίζεται σε λίγες μονάδες σημαντικού μεγέθους και οικοσίτα ζώα. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία και την επί τόπου έρευνα, τέτοιες μονάδες εντοπίζονται στα δημοτικά διαμερίσματα του Λαμπερού, της Κερασιάς, του Κρουονερίου και του Μπελοκομίτη. Οι υπόλοιπες μορφές κτηνοτροφίας (εκτροφή πουλερικών, χοίρων και κουνελιών) φαίνεται να είναι περιορισμένης σημασίας στα όρια της περιοχής μελέτης.

Σημειώνεται ότι στην περιοχή παράγονται και προϊόντα προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης όπως φέτα, γαλοτύρι, κεφαλογραβιέρα, κασέρι, μανούρι και μπάτζος. Τέλος, σημειώνεται ότι ένα σχετικά μικρό τμήμα της παραγωγής κρέατος διατίθεται τοπικά σαν λουκάνικο πολύ καλής ποιότητας.

➤ *Αλιεία*

Σύμφωνα με την ισχύουσα ΖΟΕ (1998) απαγορεύεται εντός της λίμνης Πλαστήρα η δραστηριότητα της ιχθυοκαλλιέργειας, καθώς και η χρήση ταχύπλοων σκαφών. Επιτρέπεται η κολύμβηση και η ιστιοπλοΐα, καθώς και η αλιεία από επαγγελματίες αλιείς σε πολύ περιορισμένη κλίμακα. Στην περιοχή λειτουργούν τρία ιδιωτικά ιχθυοτροφεία στα οποία εκτρέφονται κυρίως πέστροφες. Το ένα βρίσκεται στην Φυλακτή και είναι πολύ καλά οργανωμένο, ενώ τα άλλα δύο στον Μπελοκομίτη (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων, 2008).

Συνεταιρισμός αλιέων δεν υπάρχει στην περιοχή, ενώ σε ότι αφορά τους επαγγελματίες αλιείς, από τη Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Ν. Καρδίτσας αναφέρεται ότι επιτρέπεται να εκδωθούν μόνο μέχρι 30 άδειες.

Επισημαίνεται ότι η αλιεία εγκαταλείπεται λόγω της μεγάλης ηλικίας των αλιέων, της ανυπαρξίας διαδοχής και της δυσκολίας του επαγγέλματος λόγω των μεταβολών της στάθμης των υδάτων της λίμνης, της ύπαρξης δένδρων κάτω από το νερό και της ανεπαρκώς οργανωμένης αγοράς σε ότι αφορά τα αλιεύματα γλυκού νερού.

➤ *Δασική παραγωγή*

Τα σπουδαιότερα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από τα δάση και τις δασικές εκτάσεις της περιοχής μελέτης για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των κατοίκων της περιοχής, των κατοίκων του Νομού, αλλά και του κοινωνικού συνόλου γενικότερα, είναι: τεχνητή ξυλεία, καυσόξυλα, βοσκήσιμη ύλη, νερό, αναψυχή (οικοτουρισμός, θήρα, χιονοδρομία, ορειβασία), εκτροφή μελισσών, εγκατάσταση ιχθυοτροφικών μονάδων κ.ά.

Σύμφωνα με πληροφορίες, ύστερα από επιτόπια έρευνα στη Διεύθυνση Δασών του νομού Καρδίτσας, διαπιστώθηκε ότι τα δάση που υπάρχουν στην περιοχή είναι εκμεταλλεύσιμα με βάση διαχειριστικές μελέτες, οι οποίες καθορίζουν τον τρόπο, το χώρο, την ποσότητα και τον χρόνο απόληψης της ξυλείας. Κάποια από αυτά υποβαθμίζονται εξαιτίας των μεγάλων κλίσεων και των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων όπως η υπερβόσκηση, η λαθροϋλοτομία κλπ. Τα δάση ανάλογα με το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- *Δημόσια*: είναι τα δάση που την υψηλή κυριότητα και την επικαρπία έχει το Δημόσιο
- *Δημοτικά*: είναι τα δάση που την υψηλή κυριότητα και την επικαρπία έχει το Νομικό Πρόσωπο του Δήμου

- *Διακατεχόμενα*: είναι τα δάση που ανήκουν κατά πλήρες δικαίωμα κυριότητας στο Δημόσιο, οι δε διακάτοχοι (Δήμος – Συνεταιρισμοί) ασκούσαν και ασκούν περιορισμένα δικαιώματα καρπώσεως, χωρίς να μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτά για άλλους εκτός της δασικής εκμετάλλευσης σκοπούς (δηλ. εκχερσώσεις, κατατμήσεις, κ.λ.π.)
- *Ιδιωτικά*: είναι τα δάση που την υψηλή κυριότητα και την επικαρπία έχουν φυσικά ή νομικά πρόσωπα.
- *Μοναστηριακά*: Ανάλογα με το ποιος έχει την επικαρπία εντάσσονται στα διακατεχόμενα ή στα ιδιωτικά δάση.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται σε στρέμματα οι εκτάσεις που καλύπτονται από δάση, καθώς και η ιδιοκτησιακή κατάστασή τους. Τα επικρατέστερα δασοπονικά είδη στην περιοχή μελέτης αποτελούν οι καστανιές, τα έλατα, οι δρύες, τα έλατα και οι οξιές.

Πίνακας 3.21: Κατανομή των δασών της περιοχής μελέτης ανάλογα με την έκταση, το δασοπονικό είδος και το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους (2002)

Όνομασία δάσους	Έκταση (στρέμματα)	Δασοπονικό είδος	Ιδιοκτησιακό καθεστώς
Καρταλικής Επιτροπής	1.610	δρυς	ιδιωτικό
Καστανιάς	7.587	ελάτη – δρυς – καστανιά	δημοτικό
Κερασιάς	5.650	ελάτη – δρυς	δημοτικό
Κρυονερίου	5.575	ελάτη – δρυς	διακατεχόμενο
Λαμπερού	12.089	δρυς	διακατεχόμενο
Μεσενικόλα	10.746	δρυς – καστανιά	διακατεχόμενο
Μονή Κορώνης	330	δρυς – καστανιά	μοναστηριακό
Μορφοβουνίου	15.196	δρυς – καστανιά	δημοτικό
Μοσχάτου	5.154	δρυς – καστανιά	δημοτικό
Μούχας	8.950	ελάτη – δρυς	δημόσιο
Μπελάγιας	1.650	ελάτη – δρυς	ιδιωτικό
Μπελοκομίτη	5.950	ελάτη – οξιά – δρυς	δημόσιο
Νεοχωρίου	7.949	ελάτη – δρυς	δημοτικό
Πεζούλας	5.494	ελάτη – δρυς – καστανιά	δημοτικό
Ραχωβίτσας	570	δρυς – καστανιά	ιδιωτικό
Φυλακτής	8.515	ελάτη – δρυς	δημοτικό

Πηγή: Δασαρχείο Καρδίτσας

Από τα παραπάνω στοιχεία διαπιστώνεται ότι οι δασικές εκτάσεις καταλαμβάνουν συνολικά 103.015 στρέμματα, γεγονός που δείχνει ότι αποτελούν και το μεγαλύτερο ποσοστό της εδαφικής περιφέρειας της περιοχής μελέτης (51,4% επί της συνολικής επιφάνειας με εσωτερικά ύδατα και 56,3% επί της συνολικής επιφάνειας χωρίς εσωτερικά ύδατα).

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι στην περιοχή μελέτης έχουν συσταθεί συνολικά 6 δασικοί συνεταιρισμοί, δύο στο Δημοτικό διαμέρισμα Πεζούλας και από έναν στα Δημοτικά διαμερίσματα Λαμπερού, Καστανιάς, Νεοχωρίου και Μπελοκομίτη.

Δευτερογενής τομέας

Οι δραστηριότητες του δευτερογενή τομέα είναι περιορισμένες. Σ' αυτό συντελούν διάφοροι παράγοντες, όπως η έλλειψη πρώτων υλών, το υψηλό κόστος μεταφοράς, η έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, το μικρό μέγεθος της τοπικής αγοράς, η έλλειψη οργάνωσης, η απροθυμία ανάληψης επενδυτικών πρωτοβουλιών και τέλος η κατάσταση που επικρατεί στους άλλους τομείς παραγωγής. Οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι ατομικές και ανήκουν στον κλάδο των κατασκευών (εργολάβοι οικοδομών), της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων (οινοποιεία, τυροκομεία) και των εργαστηρίων (σιδηρουργεία, φανοποιεία κλπ.). Συνολικά στην περιοχή καταγράφηκαν 52 μικρές επιχειρήσεις που, βάση της ταξινόμησης της ΕΣΥΕ το 2001, κατατάσσονται στο δευτερογενή τομέα.

Το μικρό μέγεθος των αγροτοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και οι ελλείψεις βασικών υποδομών, σε συνδυασμό με τις δυσμενείς δημογραφικές μεταβολές στον πληθυσμό, δεν επέτρεψαν να αναπτυχθούν κατά το παρελθόν σημαντικές ευέλικτες τοπικές δραστηριότητες μεταποίησης γεωργικών, κτηνοτροφικών και δασικών προϊόντων με εξαίρεση την οινοποίηση σταφυλιών και την τυροκόμηση μικρών ποσοτήτων γάλακτος που γίνονται σε περιορισμένη κλίμακα με παραδοσιακό τρόπο. εντός των οικισμών της περιοχής. Επιπλέον από το 1998 και μετέπειτα δεν υπάρχει η δυνατότητα μεταποίησης των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων εντός του εξωαστικού χώρου των οικισμών της περιοχής, λόγω των δυσμενών διατάξεων της ΖΟΕ 98. (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008 και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Ιτάμου 2008).

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, ουδεμία βιοτεχνική μονάδα υφίσταται σήμερα στον εξωαστικό χώρο της περιοχής μελέτης. Οι λίγες μονάδες μεταποίησης που υπάρχουν είναι μικρά ερασιτεχνικά οινοποιεία στα Δημοτικά διαμερίσματα του Μεσενικόλα και του Μοσχάτου (κάτω των 22 KW), καθώς και μικρά οικογενειακά τυροκομεία εντός των οικισμών (στις κατοικίες με σκοπό την ιδιοκατανάλωση). Τέλος, βιομηχανικές εγκαταστάσεις στην περιοχή μελέτης δεν υφίστανται, όπως δεν υπάρχει και καμία δραστηριότητα εξόρυξης, ούτε θεσμοθετημένη λατομική περιοχή αδρανών υλικών.

Τριτογενής τομέας

Στον τριτογενή τομέα παραγωγής ο κλάδος του τουρισμού έχει κυρίαρχη θέση (μικρές επιχειρήσεις ξενώνων – ενοικιαζόμενων δωματίων και χώρων εστίασης – αναψυχής). Στον τομέα της δημόσιας διοίκησης οι δραστηριότητες που καταγράφονται είναι τοπικού χαρακτήρα και αφορούν σχεδόν αποκλειστικά την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η εμπορική κίνηση στην περιοχή βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα και περιορίζεται στη διεξαγωγή του λιανικού εμπορίου. Αυτό οφείλεται πρώτα απ' όλα στο περιορισμένο περίσσειμα γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής που διατίθεται προς πώληση. Επίσης, υπάρχει και το πρόβλημα του υψηλού κόστους μεταφοράς των προϊόντων αλλά και της κακής οργάνωσης του εμπορίου. Το εμπορικό δίκτυο είναι ανύπαρκτο και μόνο βάσει μεμονωμένων πρωτοβουλιών διακινούνται τα προϊόντα προς τα αστικά κέντρα του νομού Καρδίτσας. Τα καταστήματα εξυπηρετούν τους κατοίκους για είδη πρώτης ανάγκης, αλλά και τους επισκέπτες (παντοπωλεία που συχνά παρέχουν ταυτόχρονα και υπηρεσίες εστίασης, κρεοπωλεία, ένα κατάστημα γενικού εμπορίου, ένα φαρμακείο στα Καλύβια Πεζούλας και μια μάντρα οικοδομικών υλικών στο Κρυονέρι). Επιχειρήσεις που απευθύνονται κατά κύριο λόγο στους επισκέπτες περιλαμβάνουν εμπορία ειδών λαϊκής τέχνης, παραδοσιακών προϊόντων, τουριστικών ενθυμίων.

δώρων, καθώς και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών στον τομέα των εναλλακτικών τουριστικών και αθλητικών δραστηριοτήτων. Επίσης, υπάρχουν τρία βενζινάδικα (στο Κρυονέρι και στα Καλύβια). Τέλος, αμελητέα είναι η απασχόληση σε λοιπούς κλάδους του τριτογενή τομέα (μεταφορές – αποθήκευση – επικοινωνίες – χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες – εκπαίδευση κλπ) (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008 και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Ιτάμου 2008).

Η λίμνη Πλαστήρα και το ευρύτερο οικοσύστημά της αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης για φυσιολάτρες παρέχοντας τη δυνατότητα για ποικίλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού (ορειβασία, ψάρεμα, ιππασία, ποδήλατο βουνού, ανεμόπτερο, παραπέντε, περιπάτους στο δάσος, κολύμπι κ.ά.), είναι δε η αιτία που η Καρδίτσα εξελίχθηκε σε τουριστικό προορισμό. Ο μεγαλύτερος όγκος των επισκεπτών συγκεντρώνεται στη δυτική γεωγραφική ενότητα της λίμνης (στον άξονα Νεοχώρι – Πεζούλα του Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων), η οποία έχει ευνοϊκότερη θέση λόγω της θέας προς τη λίμνη από τους περισσότερους οικισμούς της, ενώ η περιοχή ανατολικά της λίμνης έχει αναπτυχθεί τουριστικά σε πολύ περιορισμένη κλίμακα.

Η υφιστάμενη υποδομή υποδοχής επισκεπτών καλύπτει όλους τους τύπους τουριστικών καταλυμάτων, κλασικών ξενοδοχείων και ξενώνων, ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων, με ή χωρίς παροχές ξενοδοχείου. Με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία διαφόρων πηγών ("Τομέας Τουρισμού και Πολιτισμού της Νομαρχίας Καρδίτσας, "Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού – ΕΟΤ Θεσσαλίας", "Σύλλογος ιδιοκτητών ενοικιαζόμενων δωματίων λίμνης Πλαστήρα", "Τμήμα Στατιστικής Υπηρεσίας για το νομό Καρδίτσας"), αλλά και την επί τόπου διερεύνηση, οι μονάδες τουριστικών καταλυμάτων κάθε κατηγορίας στα όρια της περιοχής μελέτης εκτιμάται ότι ανέρχονται σε 79. Η συνολική δυναμικότητα των τουριστικών μονάδων εκτιμάται σε 564 δωμάτια και 1198 κλίνες (πίνακες 3.21 και 3.22). Το μέγεθος αυτό μπορεί να είναι υποεκτιμημένο αφ' ενός διότι ο αριθμός κλινών, ιδίως σε ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, μπορεί ως ένα βαθμό να προσαρμόζεται στις ανάγκες των επισκεπτών, αφ' ετέρου διότι μπορεί να υπάρχουν μικρές μονάδες που λειτουργούν άτυπα ή ευκαιριακά που δεν έχουν εντοπιστεί. Οι ξενοδοχειακές μονάδες αντιπροσωπεύουν το 26,6% του συνόλου των μονάδων, αλλά 57,9% των κλινών, ενώ το υπόλοιπο αποτελείται από ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα. Σημειώνεται ότι με βάση το σύστημα λειτουργικών και τεχνικών προδιαγραφών και βαθμολογούμενων κριτηρίων, τα ξενοδοχεία κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με το "σύστημα Αστέρων", ενώ τα ενοικιαζόμενα δωμάτια σύμφωνα με το "σύστημα Κλειδιών".

Πίνακας 3.22: Κατανομή των ξενοδοχείων και επιπλωμένων διαμερισμάτων της περιοχής μελέτης ανά κατηγορία, σύνολο δωματίων και κλινών (2009)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Ξενοδοχεία και επιπλωμένα διαμερίσματα						
	Σύνολο	1 Α	2 Α	3 Α	4 Α	Δωμάτια	Κλίνες
Δ.Δ. Κερασέας	0	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	1	0	1	0	0	10	22
Δ.Δ. Μεσενικόλα	1	0	0	1	0	13	22
Δ.Δ. Μοσχάτου	1	0	1	0	0	6	12
Δ.Δ. Λαμπερού	1	0	0	1	0	17	34
Δ.Δ. Καστανιάς	2	0	2	0	0	18	39
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	0	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ. Νεοχωρίου	7	0	2	3	2	130	268

Δ.Δ. Πεζούλας	4	0	4	0	0	51	171
Δ.Δ. Φυλακτής	1	1	0	0	0	23	55
Δ.Δ. Κρουνερίου	3	0	2	1	0	36	71
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	21	1	12	5	2	304	694

Πηγές: Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού – ΕΟΤ Θεσσαλίας, Σύλλογος ιδιοκτητών ενοικιαζόμενων δωματίων λίμνης Πλαστήρα

Πίνακας 3.23: Κατανομή των ενοικιαζόμενων δωματίων της περιοχής μελέτης ανά κατηγορία, σύνολο δωματίων και κλινών (2009)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Ενοικιαζόμενα δωμάτια						
	Σύνολο	1 Κ	2 Κ	3 Κ	4 Κ	Δωμάτια	Κλίνες
Δ.Δ. Κερασέας	5	0	2	3	0	20	50
Δ.Δ. Μορφοβουνίου	1	0	1	0	0	4	9
Δ.Δ. Μεσσηνικόλα	2	0	2	0	0	13	26
Δ.Δ. Μοσχάτου	3	0	2	1	0	21	44
Δ.Δ. Λαμπερού	1	0	1	0	0	3	5
Δ.Δ. Καστανιάς	5	1	4	0	0	20	38
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	1	0	1	0	0	4	7
Δ.Δ. Νεοχωρίου	20	0	18	2	0	86	159
Δ.Δ. Πεζούλας	12	0	10	1	1	48	97
Δ.Δ. Φυλακτής	2	0	1	1	0	8	15
Δ.Δ. Κρουνερίου	6	0	5	1	0	33	54
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	58	1	47	9	1	260	504

Πηγές: Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού – ΕΟΤ Θεσσαλίας, Σύλλογος ιδιοκτητών ενοικιαζόμενων δωματίων λίμνης Πλαστήρα

Όσο αφορά το μέγεθος, αριθμητικά κυριαρχούν οι μικρές τουριστικές μονάδες (έως 10 κλίνες), οι οποίες ανέρχονται σε 44 και αποτελούν το 55,7% του συνόλου. Οι επιχειρήσεις αυτές αφορούν αποκλειστικά ενοικιαζόμενα δωμάτια και, κατά πάσα πιθανότητα, αποτελούν συμπληρωματική δραστηριότητα νοικοκυριών που απασχολούν ελάχιστους ή καθόλου εργαζόμενους.

Στην επόμενη κατηγορία, 11-20 κλινών, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι απαιτεί συστηματική, αν όχι αποκλειστική απασχόληση των επιχειρηματιών, εντάσσονται 18 επιχειρήσεις που αντιπροσωπεύουν το 22,8% των μονάδων. Στις επιχειρήσεις της κατηγορίας αυτής εντάσσονται και μικρά ξενοδοχεία.

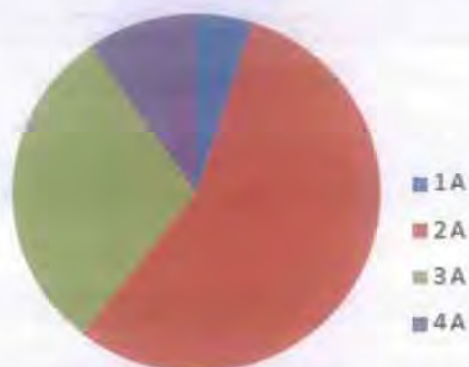
Οι μεγάλες μονάδες (21 και άνω κλίνες) που αποτελούνται αποκλειστικά από ξενοδοχεία είναι 17 και αντιπροσωπεύουν το 21,5% του συνόλου των μονάδων. Τέλος, στην κατηγορία άνω των 5 κλινών κατατάσσονται 4 μονάδες που αντιπροσωπεύουν 26% των κλινών.

Γράφημα 3.7: Κατανομή τουριστικών καταλυμάτων ανάλογα με το μέγεθος τους

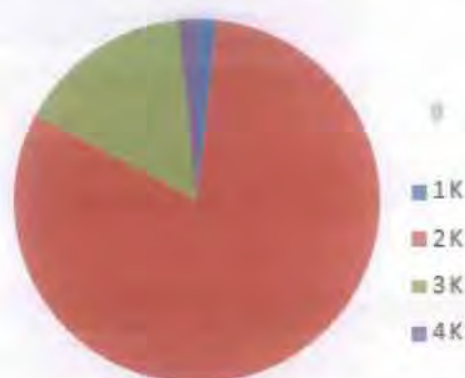

Σε ότι αφορά τις κατηγορίες καταλυμάτων, η μεγάλη πλειοψηφία των ξενοδοχείων και επιπλωμένων διαμερισμάτων, ανήκουν στην κατηγορία των 2 αστέρων. Στην κατηγορία των 3 αστέρων εντάσσονται 6 μονάδες και σε αυτή των 4 αστέρων δύο μονάδες (μεταξύ αυτών και η μεγαλύτερη μέχρι στιγμής μονάδα της περιοχής, οι "Ναΐάδες" στο Νεοχώρι, δυναμικότητας 150 κλινών), ενώ με 1 αστέρι υπάρχει μόλις ένα ξενοδοχείο (διάγραμμα 8). Αντίστοιχα για τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, η συντριπτική πλειοψηφία εντάσσεται στην κατηγορία των 2 κλειδιών. Στην κατηγορία των 3 κλειδιών ανήκουν 9 μονάδες, ενώ σε αυτή του 1 και των 4 κλειδιών κατατάσσονται από μία μονάδα. (διάγραμμα 9).

Διάγραμμα 8: Ξενοδοχεία και επιπλωμένα διαμερίσματα ανάλογα με την κατηγορία τους

Διάγραμμα 9: Ενοικιαζόμενα δωμάτια ανάλογα με την κατηγορία τους

Η κατανομή της υποδομής στα δημοτικά διαμερίσματα δείχνει ότι κυριαρχεί το Νεοχώρι που συγκεντρώνει περίπου το 1/3 των καταλυμάτων και όλες τις ξενοδοχειακές μονάδες 4 αστέρων. Τα τουριστικά καταλύματα δευτερευόντως διαχέονται κατά μήκος του παραλίμνιου άξονα της δυτικής γεωγραφικής ενότητας της λίμνης (Δημοτικό διαμέρισμα Πεζούλας που συγκεντρώνει περίπου 20% των καταλυμάτων, Κρυονερίου το 11,4%, Κερασιάς το 6,3% και Φυλακτής το 3,8%). Στα δημοτικά διαμερίσματα της ανατολικής γεωγραφικής ενότητας της λίμνης υπάρχουν λίγες σχετικά μονάδες, αφού συνολικά όλα μαζί τα δημοτικά διαμερίσματα (Καστανιάς, Λαμπερού, Μοσχάτου, Μεσενικόλα και Μορφοβουνίου) συγκεντρώνουν μόλις το 22,8% των καταλυμάτων της περιοχής μελέτης.

Η τουριστική κίνηση που διαμορφώνεται προς την περιοχή, κυρίως κατά τη θερινή περίοδο, έχει το χαρακτήρα του "εσωτερικού" και όχι του "αλλοδαπού" τουρισμού, με κριτήριο την προέλευση των τουριστών – παραθεριστών. Το μεγαλύτερο μέρος των τουριστών – παραθεριστών αποτελείται από άτομα που κατάγονται από την περιοχή, αλλά έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Το παραθεριστικό πλήθος διακρίνεται σε δύο κύριες κατηγορίες, σε σχέση με τη μορφή του χρησιμοποιούμενου καταλύματος.

1. Σε παραθεριστές που επιστρέφουν κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου στις πατρογονικές κατοικίες, των οποίων ο αριθμός, με συντηρητικές εκτιμήσεις, φθάνει σε πολλούς από τους οικισμούς το εξαπλάσιο των μόνιμων κατοίκων.
2. Σε παραθεριστές δεύτερης ιδιωτικής κατοικίας (νέας κατασκευής), των οποίων ο αριθμός αυξάνει κάθε χρόνο με γρήγορους ρυθμούς. Συγκεκριμένα παρατηρείται μια αύξηση παραθεριστικών κατοικιών στις περιοχές των οικισμών Νεοχωρίου, Πεζούλας, Φυλακτής, Καλυβιών και Νεράιδας. (Ζαχαράτος, 1986)

Εκτός από τις ενδείξεις που παρέχει ο αριθμός των τουριστικών καταλυμάτων, η εκτίμηση της τουριστικής κίνησης μπορεί να βασιστεί μόνο στα διαθέσιμα στοιχεία της απογραφής τουρισμού για την περίοδο 1998-2006 που, από τη φύση τους, υποτιμούν τα συνολικά μεγέθη, δεδομένου ότι αναφέρονται σε αρκετά λιγότερες μονάδες του συνολικού εκτιμώμενου αριθμού καταλυμάτων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του τμήματος τουρισμού της ΕΣΥΕ το 2006 πραγματοποιήθηκαν 34723 διανυκτερεύσεις στις ξενοδοχειακές μονάδες της περιοχής μελέτης, οι οποίες αντιστοιχούν σε 18963 αφίξεις, δηλαδή η μέση διάρκεια παραμονής αντιστοιχεί σε 1,8 διανυκτερεύσεις, παραπέμποντας σαφώς σε επισκέψεις σαββατοκύριακου ή τριήμερου (πίνακες 3.23 και 3.24).

Πίνακας 3.24: Αφίξεις πελατών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής μελέτης (1998 – 2006)

Δημοτικό Διαμέρισμα	Αφίξεις								
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Δ.Δ. Κερασέας					41	2020			
Δ.Δ. Μορφοβουνίου					219	624	377	409	435
Δ.Δ. Μεσενικόλα	147	216	84	50	32				
Δ.Δ. Μοσχάτου					103	281	64	72	269
Δ.Δ. Λαμπερού									
Δ.Δ. Καστανιάς	1041	2393	529	443	260	270	286	23	313
Δ.Δ. Μπελοκομίτη					66	110			
Δ.Δ. Νεοχωρίου	4218	4366	5347	12130	14419	15503	12957	14389	13931
Δ.Δ. Πεζούλας	2130	2668	2531	1536	1146	2659	3115	2223	3141
Δ.Δ. Φυλακτής	210					214	147		
Δ.Δ. Κρουνερίου					261	423	358	659	874
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	7746	9643	8491	14159	16547	22104	17304	17775	18963

Πηγή: Τμήμα Τουρισμού – ΕΣΥΕ

Πίνακας 3.25: Διανυκτερεύσεις πελατών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής μελέτης (1998 – 2006)

Δημοτικό Διαμέρισμα	Διανυκτερεύσεις								
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Δ.Δ. Κερασεάς					128	3965			
Δ.Δ. Μορφοβουνίου					392	1244	766	808	859
Δ.Δ. Μεσενικόλα	292	355	162	102	64				
Δ.Δ. Μοσγάτου					160	440	130	153	532
Δ.Δ. Λαμπερού									
Δ.Δ. Καστανιάς	1957	4017	1371	1064	634	525	569	24	441
Δ.Δ. Μπελοκομίτη					160	190			
Δ.Δ. Νεοχωρίου	7579	7496	8966	21584	24191	29334	23189	26470	27159
Δ.Δ. Πεζούλας	3917	5098	4346	3137	1974	4113	4327	3629	4695
Δ.Δ. Φυλακτής	1230					321	321		
Δ.Δ. Κρουνερίου					613	830	443	878	1037
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	14975	16966	14845	25887	28316	40962	29745	31962	34723

Πηγή: Τμήμα Τουρισμού – ΕΣΥΕ

Τα στοιχεία της τουριστικής κίνησης, όπως και αυτά των τουριστικών καταλυμάτων, υποδεικνύουν της κυριαρχία της περιοχής Νεοχωρίου, όχι μόνο στον αριθμό των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων, αλλά και στη διάρκεια παραμονής, την εποχικότητα και την πληρότητα των καταγεγραμμένων καταλυμάτων.

Ο αριθμός των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων. Τα τρία πρώτα χρόνια (1998-2000) η κίνηση κυμαίνεται από 14.000 έως 17.000 περίπου διανυκτερεύσεις. Η κίνηση σχεδόν διπλασιάζεται το 2001 με τη λειτουργία της νέας μεγάλης μονάδας 4 αστέρων στο Νεοχώρι ("Ναϊάδες") και τα επόμενα χρόνια αυξάνεται σταθερά, ενώ ταυτόχρονα προστίθενται νέες μονάδες. Αντίθετα, η μέση διάρκεια της παραμονής παραμένει περίπου σταθερή. Θα πρέπει τέλος, να σημειωθεί ότι τα διαθέσιμα στοιχεία είναι εξαιρετικά ελλιπή για ορισμένα Δημοτικά διαμερίσματα (κυρίως του Λαμπερού, της Κερασεάς, της Φυλακτής, του Μεσενικόλα και του Μπελοκομίτη).

Η τουριστική κίνηση αποτελείται σχεδόν αποκλειστικά από ημεδαπούς. Όπως φαίνεται και στους παρακάτω πίνακες οι αλλοδαποί συμβάλλουν κάθε χρονιά μόνο από 0,2 έως 1,6% στις αφίξεις και από 0,1 έως 1,9% στις διανυκτερεύσεις, με σαφή τάση ανόδου τα τελευταία χρόνια, κυρίως στις μεγάλες μονάδες υψηλής κατηγορίας που ενδεχομένως προσφέρουν ελκυστικούς όρους.

Πίνακας 3.26: Αφίξεις πελατών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής μελέτης ανάλογα με την εθνικότητά τους (1998 – 2006)

		Αφίξεις									
		Εθνικότητα	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	Ημεδαποί		7734	9593	8470	14093	16367	21924	17020	17593	18723
	Αλλοδαποί		12	50	21	66	180	180	284	182	240
	Σύνολο		7746	9643	8491	14159	16547	22104	17304	17775	18963

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Τμήματος Τουρισμού – ΕΣΥΕ

Πίνακας 3.27: Διανυκτερεύσεις πελατών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής μελέτης ανάλογα με την εθνικότητά τους (1998 – 2006)

		Διανυκτερεύσεις									
		Εθνικότητα	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	Ημεδαποί		14963	16860	14809	25778	28078	40618	29280	31673	34051
	Αλλοδαποί		12	106	36	109	238	344	465	289	672
	Σύνολο		14975	16966	14845	25887	28316	40962	29745	31962	34723

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων Τμήματος Τουρισμού – ΕΣΥΕ

Η διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών, αν και παρουσιάζει κάποια τάση αύξησης, παραμένει σύντομη, ένδειξη ότι η περιοχή της λίμνης αποτελεί περισσότερο σταθμό περιήγησης παρά αυτόνομο προορισμό. Από αυτήν την άποψη, η ένταξη της περιοχής σε κυκλώματα περιήγησης της ευρύτερης περιοχής μπορεί να ενισχύσει το αλλοδαπό στοιχείο των τουριστών.

Η τουριστική περίοδος εμφανίζεται εκτεταμένη, παρά τις εποχικές διακυμάνσεις που παρακολουθούν τις περιόδους αργιών και σχολικών διακοπών. Οι περίοδοι αιχμής εμφανίζονται τις περιόδους των γιορτών, Χριστουγέννων και Πάσχα, ενώ οι μήνες με τη μικρότερη τουριστική κίνηση είναι ο Φεβρουάριος και Ιούνιος. Ο Αύγουστος, μήνας παραθεριστικής αιχμής για τον εποχικό πληθυσμό που κατάγεται από την περιοχή, αποτελεί μικρότερης έντασης αιχμή για την αμιγώς τουριστική κίνηση που τείνει να χάνει σε σημασία. Οι εποχικές διακυμάνσεις οπωσδήποτε θα συνεχίσουν να υπάρχουν, μπορούν όμως να βελτιωθούν με τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και την προσέλκυση και άλλων κατηγοριών τουριστών.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι σημαντικό ρόλο στην προβολή της περιοχής διαδραματίζει και η Αναπτυξιακή Καρδίτσας (ΑΝ.ΚΑ), η οποία παρέχει τεχνική και συμβουλευτική τους επιχειρηματίες του τουριστικού κλάδου. Μάλιστα αρκετοί από τους επιχειρηματίες του τουριστικού τομέα, συνεργαζόμενοι με την ΑΝ.ΚΑ, έχουν δημιουργήσει τη σύνταξη και εφαρμογή ενός "Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας" (ΤΣΠ) που αποτελείται από ένα σύνολο κανόνων που συζήτησαν και συμφώνησαν ομόφωνα οι συμμετέχοντες. Το ΤΣΠ λειτουργεί σαν μη κερδοσκοπική εταιρεία με στόχο τη βελτίωση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών στην περιοχή του Νομού Καρδίτσας και μέσω αυτής τη βελτίωση του εισοδήματος των μελών του. Στους συμβεβλημένους χορηγείται σήμα, το οποίο αναρτάται υποχρεωτικά σε εμφανές σημείο της επιχείρησής τους. Οι στόχοι του ΤΣΠ είναι οι εξής (ΑΝ.ΚΑ, 2001):

- Η παροχή τουριστικών υπηρεσιών αναβαθμισμένης ποιότητας
- Η διαφύλαξη των αισθητικών και καταναλωτικών προτύπων της περιοχής
- Η προστασία του περιβάλλοντος από τις τουριστικές δραστηριότητες
- Η προστασία των καταναλωτών – επισκεπτών από κερδοσκοπικές πρακτικές
- Η εξυπηρέτηση και η ενημέρωση των επισκεπτών
- Η προστασία των συμβεβλημένων από τον αθέμιτο ανταγωνισμό
- Η διασφάλιση της αειφορικής ανάπτυξης της περιοχής
- Η εκπαίδευση, κατάρτιση και ευαισθητοποίηση των μελών του και του προσωπικού που απασχολούν
- Η συνεργασία με ειδικούς σε θέματα τουρισμού

3.4.3 Δίκτυα τεχνικής και κοινωνικής υποδομής

Η περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα κατέχει τη δυτική πλευρά του νομού Καρδίτσας, η δε πλησιέστερη πρόσβαση στο κύριο οδικό δίκτυο του νομού και της περιφέρειας γίνεται μέσω της Ε.Ο. Λαμίας – Καρδίτσας – Τρικάλων, με πλησιέστερο σημείο την Καρδίτσα, που ταυτόχρονα αποτελεί και το πλησιέστερο σημείο πρόσβασης στο κύριο σιδηροδρομικό δίκτυο της χώρας (Σ.Γ. Παλαιοφάρσαλος – Καλαμπάκα)¹.

Η προσπέλαση σε άλλους κλάδους του κύριου οδικού δικτύου των περιφερειών Στερεάς Ελλάδος, Δυτικής Ελλάδος και Ηπείρου δεν είναι εφικτή παρά μόνο με πολύωρες διαδρομές μέσω δευτερευόντων επαρχιακών οδικών δικτύων και δασικών δρόμων, δύσβατων κατά τη χειμερινή περίοδο.

Οδικό δίκτυο

Μεγάλης σημασίας οδικά έργα έχουν προγραμματιστεί ή εκτελούνται στην ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα. Τα έργα αυτά έχουν ως κύριο στόχο την άμεση σύνδεση με τη Δυτική και Νότια Ελλάδα και την ενίσχυση όλων των παραγωγικών τομέων, ιδίως με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών δραστηριοτήτων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές του νομού Καρδίτσας (Ολοκληρωμένο Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Δ. Πλαστήρα, 2004).

Τα εν λόγω έργα που επηρεάζουν εμμέσως θετικά και την περιοχή μελέτης, είναι τα ακόλουθα (Επιχειρησιακό Σχέδιο Ανάπτυξης Νομού Καρδίτσας, 2007-2013):

- Εθνική οδός Καρδίτσας – Καρπενησίου – Αγρινίου (μέσω Ραχούλας – Μούχας – Βίνιανης). Η εν λόγω οδική αρτηρία έχει μεγάλη σημασία γιατί θα συνδέσει απ' ευθείας το νομό Καρδίτσας με τη Δυτική και Νότια Ελλάδα. Η οδός θα συνδέεται με το νότιο τμήμα του κυκλώματος της Λίμνης Πλαστήρα (Μούχα).
- Εθνική Οδός Τρίκαλα – Μουζάκι – Αργιθέα – Άρτα. Έργο μεγάλης σημασίας αφού θα συνδέσει τη Θεσσαλία με την Ήπειρο. Η περιοχή μελέτης θα συνδέεται μέσω Μουζακίου με την παραπάνω αρτηρία. Εν τούτοις, η υλοποίηση του έργου προβλέπεται να καθυστερήσει γιατί συνδέεται με τα έργα εκτροπής του Αχελώου. Για την ολοκλήρωση του εν λόγω οδικού άξονα απαιτείται η κατασκευή της Σήραγγας Τυμπάνου, μήκους 1.450 μέτρων.
- Διαπλάτυνση της οδού Σοφάδες – Νέο Μοναστήρι. Έργο με το οποίο θα λυθούν σοβαρά προβλήματα οδικής ασφάλειας, αλλά και ταχύτητας στη σύνδεση του νομού Καρδίτσας με την Ανατολική Ελλάδα.

Υπό εκτέλεση είναι το έργο «Βελτίωση και νέα χάραξη του οδικού κυκλώματος της λίμνης Ν. Πλαστήρα». Ένα μεγάλο μέρος των έργων έχει ήδη αποπερατωθεί και υλοποιείται στο πλαίσιο της επιδιωκόμενης ανάπτυξης της περιοχής. Έχει δοθεί ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να μην προκληθούν αρνητικές επιπτώσεις στα ευαίσθητα περιβαλλοντικά στοιχεία της περιοχής.

¹ Σημερινή χρονοαπόσταση 3 ώρες και 45 λεπτά από την Αθήνα και 30 λεπτά από Καλαμπάκα.

Η κύρια πρόσβαση της περιοχής της λίμνης πραγματοποιείται σήμερα κυρίως από την Καρδίτσα και δευτερευόντως από το Μουζάκι. Το πρωτεύον επαρχιακό δίκτυο της περιοχής, όπως φαίνεται και στην παρακάτω εικόνα, αποτελείται από τους εξής χαρακτηρισμένους δρόμους (Επιχειρησιακό Σχέδιο Ανάπτυξης Νομού Καρδίτσας, 2007-2013) :

- Επαρχιακός δρόμος: Κρουνέρι – Μορφοβούνι – Μεσενικόλας – Μονή Κορώνης – Αγ. Αθανάσιος – Καστανιά – Μπελοκομίτη – Νεοχώρι – Καλύβια Πεζούλας. Αποτελεί μέρος του ευρύτερου οδικού κυκλώματος που καλύπτει συνολικά τους Δήμους Πλαστήρα και Νεβρόπολης Αγράφων, καθώς και το δημοτικό διαμέρισμα Καστανιάς του Δήμου Ιτάμου, διατρέχει περιμετρικά τη λίμνη Πλαστήρα και ενώνει τους παραλίμνιους οικισμούς.
- Επαρχιακός δρόμος: Μητρόπολη – διασταύρωση προς Μεσενικόλα – Μορφοβούνι. Η οδός αυτή είναι νέα, με πολύ καλά γεωμετρικά χαρακτηριστικά, διατομή με ερείσματα και οδόστρωμα σε άριστη κατάσταση, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνονται σχετικά υψηλές ταχύτητες. Αντικατέστησε το οδικό τμήμα Μητρόπολη – Μεσενικόλας – Μορφοβούνι, συντομεύοντας και διευκολύνοντας σημαντικά τη διαδρομή από την Καρδίτσα προς το Μορφοβούνι.
- Επαρχιακός δρόμος: Μητρόπολη – Μεσενικόλας – Μορφοβούνι, που παρείχε την απ' ευθείας σύνδεση από την Καρδίτσα προς το βόρειο τμήμα της λίμνης πριν από την ολοκλήρωση του προηγούμενου τμήματος. Διαθέτει φτωχά γεωμετρικά χαρακτηριστικά χωρίς ερείσματα, παρόμοιας με αυτήν του νέου τμήματος, όμως με κατάσταση οδοστρώματος σχετικά ικανοποιητική, λόγω της εφαρμοζόμενης συντήρησης.
- Επαρχιακός δρόμος: Μητρόπολη – Μοσχάτο – Τσαρδάκι, που παρέχει απ' ευθείας σύνδεση από την Καρδίτσα προς το νότιο τμήμα της λίμνης. Η κατάσταση του οδοστρώματος κρίνεται μέτρια, χωρίς ερείσματα. Η διάβαση διαμέσου του οικισμού του Μοσχάτου, χαρακτηρίζεται από κυκλοφοριακά προβλήματα (σοβαρές ελλείψεις στάθμευσης, δύσκολη διακίνηση μεγάλων οχημάτων κ.ά.), ενώ μετά την έξοδο από τον οικισμό του Μοσχάτου και σε απόσταση 1,5-2,0 χλμ. εκτελούνται έργα προστασίας πρανών και αποκατάστασης διατομής με την εφαρμογή διαπλατύνσεων του οδοστρώματος.

Χάρτης 3.3: Πρωτεύον επαρχιακό δίκτυο περιοχής λίμνης Πλαστήρα

Πηγή: www.sitemaker.gr/mouha/assets/lakediadromi.jpg

Οι παλαιότεροι δρόμοι που βρίσκονται σε ισχύ και παρουσιάζονται ως δευτερεύον επαρχιακό οδικό δίκτυο, σύμφωνα με το Β.Δ. 6-2-1956, όπως τροποποιήθηκε με την Υ.Α. του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ αρ. ΔΜΕΟ/Ε/0/266 (ΦΕΚ 293/Β/1995) είναι:

- Το οδικό τμήμα Καρδίτσα – Αυχίν Βουτσικάκι – Γέφυρα Κοράκου προς Άρτα από Μεσενικόλα – Μορφοβούνι – Κρυνέρι – Πεζούλα – Φυλακτιή προς Πετρίλο – Στεφανιάδα.
- Το οδικό τμήμα Μουζάκι – Πεζούλα μέσω Κερασιάς – Νεοχωρίου – Μπελοκομίτη και φράγμα Μέγδοβα – Καστανιά»

Ύστερα από μελέτη των στοιχείων του Επιχειρησιακού Σχεδίου Ανάπτυξης Νομού Καρδίτσας (2007-2013), των Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. των Δήμων Πλαστήρα, Νεβρόπολης, Ιτάμου, καθώς και του Τοπικού Προγράμματος Βιώσιμης Ανάπτυξης Δ. Πλαστήρα, παρουσιάζονται παρακάτω τα συμπεράσματα σχετικά με το οδικό δίκτυο της περιοχής μελέτης.

Το συνολικό μήκος του ασφαλτοστρωμένου επαρχιακού οδικού δικτύου της περιοχής της λίμνης είναι 115 χλμ. περίπου. Στο μήκος αυτό περιλαμβάνεται μέρος του συνόλου του νομοθετημένου (πρωτεύοντος και δευτερεύοντος) επαρχιακού οδικού δικτύου του νομού Καρδίτσας. Επίσης, στον εξωαστικό χώρο υπάρχουν διάφοροι άλλοι δρόμοι του επαρχιακού δικτύου, καθώς και πλήθος αγροτικών και δασικών χωματόδρομων που εξυπηρετούν τις αγροτικές και δασικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην περιοχή μελέτης. Το συγκεκριμένο όμως δίκτυο έχει μικρά πλάτη οδοστρώματος, διέρχεται κυρίως από περιοχές με έντονο ανάγλυφο και παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις και προβλήματα. Η κατάσταση του οδοστρώματος στο μεγαλύτερο μήκος του δικτύου είναι κακής ποιότητας, με ελλιπή διαγράμμιση

και σήμανση, καθώς και με προβληματικό σχεδιασμό σε ότι αφορά τις κλίσεις και τις παράπλευρες τάφρους απορροής ομβρίων. Κατά τη χειμερινή περίοδο η κατάσταση επιδεινώνεται από τις καιρικές συνθήκες (χιονοπτώσεις, βροχοπτώσεις, παγετός, ομίχλη). Επίσης υπάρχουν αρκετά προβλήματα καταπτώσεων και κατολισθήσεων.

Οι υφιστάμενοι δασικοί δρόμοι εξυπηρετούν τις υλοτομικές εργασίες, τη μεταφορά των δασικών προϊόντων, την αντιπυρική προστασία και γενικά την συνολική διαχείριση του δάσους. Οι αγροτικοί δρόμοι εξυπηρετούν την πρόσβαση σε βοσκότοπους και αγρούς. Οι συνθήκες μεταφοράς των δασικών προϊόντων από το δασικό οδικό δίκτυο δεν είναι ικανοποιητικές, ενώ υπάρχει η ανάγκη συνεχούς συντήρησης και βελτίωσής του (τοίχοι αντιστήριξης, κατασκευή οχετών, διαπλατύνσεις, καθαρισμοί, διανοίξεις τάφρων κ.ά.).

Σημειώνεται ότι η περιμετρική οδός της λίμνης διέρχεται πάνω από το φράγμα σε δρόμο που η διατομή του και τα γενικότερα χαρακτηριστικά του δεν επιτρέπουν διακίνηση μεγάλων λεωφορείων. Η διέλευση των βαρέων οχημάτων, (λεωφορείων και πούλμαν) δεν επιτρέπεται πάνω από το Φράγμα με αποτέλεσμα να μην πραγματοποιείται ο γύρος της λίμνης και τα δρομολόγια να γίνονται σε δύο κλάδους ανατολικά και δυτικά.

Το εσωτερικό οδικό δίκτυο των οικισμών είναι σε μέτρια έως κακή κατάσταση. Τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι η στενότητα (η οποία καθιστά σχεδόν αδύνατη την αντίθετη κίνηση των οχημάτων) και οι έντονες κλίσεις (εξαιτίας της μορφολογίας του εδάφους). Τα πλάτη των εσωτερικών δρόμων κυμαίνονται από 3 έως 4 μέτρα, ενώ οι περισσότεροι εσωτερικοί δρόμοι των οικισμών λειτουργούν είτε ως πεζόδρομοι, είτε ως χώροι στάθμευσης των οχημάτων. Επίσης μέσω των δρόμων αυτών γίνεται και η επιφανειακή απορροή των ομβρίων υδάτων με αποτέλεσμα την πρόκληση φθοράς στην επίστρωσή τους.

Σε ότι αφορά την επίστρωση του εσωτερικού οδικού δικτύου των οικισμών, αυτή αποτελείται κατά σημαντικό μέρος από τσιμεντόδρομους ή πλακοστρώσεις λόγω των μεγάλων κλίσεων του εδάφους. Επισημαίνεται ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό καταλαμβάνουν οι χωματόδρομοι, ενώ οι ασφαλτόδρομοι αποτελούν κυρίως τμήματα του τοπικού και επαρχιακού δικτύου της περιοχής, διερχόμενα από τους οικισμούς.

Συγκοινωνιακό δίκτυο

Η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα εξυπηρετείται από το ΚΤΕΛ Ν. Καρδίτσας με δρομολόγια που διέρχονται από τους οικισμούς. Τα δρομολόγια που πραγματοποιούνται είναι:

- Καρδίτσα – Μοσχάτο – Αγ. Αθανάσιος – Λαμπερό – Καστανιά – Μούχα
- Καρδίτσα – Μεσενικόλας – Μορφοβούνι – Κερασιά – Κρυονέρι
- Καρδίτσα – Πεζούλα – Νεοχώρι – Φυλακτή – Μπελοκομίτη
- Μουζάκι – Κρυοπηγή – Ανθοχώρι – Κερασιά (δύο δρομολόγια κάθε Σάββατο). Το καλοκαίρι υπάρχει πιθανότητα για καθημερινό δρομολόγιο (εξαρτάται από τη ζήτηση).

Το σύστημα δημόσιων συγκοινωνιών δεν καλύπτει πλήρως τις ανάγκες επικοινωνίας μεταξύ των οικισμών. Εξαιτίας και των μικρών χιλιομετρικών αποστάσεων των Δημοτικών διαμερισμάτων από την πόλη της Καρδίτσας, πολλοί κάτοικοι μετακινούνται με Ι.Χ. επιβατικά αυτοκίνητα.

Σιδηροδρομικό δίκτυο

Στην περιοχή μελέτης δεν υφίσταται κάποιο σιδηροδρομικό δίκτυο. Το υφιστάμενο δίκτυο του ΟΣΕ που εξυπηρετεί την ευρύτερη περιοχή της λίμνης Πλαστήρα είναι η σιδηροδρομική γραμμή Παλαιοφάρσαλος – Καρδίτσα – Τρίκαλα – Καλαμπάκα.

Στο μακροπρόθεσμο σχεδιασμό του ΟΣΕ εκτός από τα έργα αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού που εκτελούνται στο υφιστάμενο σιδηροδρομικό δίκτυο, περιλαμβάνονται επίσης οι γραμμές Καλαμπάκας – Ιωαννίνων – Ηγουμενίτσας και Καλαμπάκα – Σιάτιστα – Κοζάνη και Σιάτιστα – Καστοριά.

Ύδρευση

Η λίμνη Πλαστήρα αποτελεί δίκτυο ύδρευσης υπερτοπικής εμβέλειας, αφού το μεγαλύτερο μέρος του νομού Καρδίτσας υδρεύεται από αυτή με διύλιση νερού χωρίς ποιοτικά και ποσοτικά προβλήματα.

Στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχουν έντονα προβλήματα ύδρευσης. Όλα τα δημοτικά διαμερίσματα έχουν ολοκληρωμένο εσωτερικό και εξωτερικό δίκτυο με επάρκεια νερού, εκτός από την παραθεριστική περίοδο του Αυγούστου, τότε που οι ανάγκες διπλασιάζονται. Πάντως το πρόβλημα είναι κυρίως διαχειριστικό γιατί, λόγω της απουσίας μετρητών για την κατανάλωση του νερού, το νερό χρησιμοποιείται και για την άρδευση των κήπων, οπότε δεν είναι δυνατόν να υπάρχει επάρκεια. (ΑΝΚΑ ΑΕ, 1997). Αυτό βέβαια προβλέπεται να αντιμετωπιστεί για ορίζοντα 40ετίας από το προγραμματιζόμενο έργο κατασκευής δικτύου ύδρευσης από τη Λίμνη Πλαστήρα που περιλαμβάνει πλωτή εξέδρα υδροληψίας, διυλιστήριο και δίκτυο ύδρευσης που θα καλύπτει κατά προτεραιότητα τους οικισμούς της παραλίμνιας ζώνης που αντιμετωπίζουν άμεσο πρόβλημα.

Η κατάσταση των δικτύων ύδρευσης θεωρείται καλή έως πολύ καλή με εξαίρεση τον οικισμό της Φυλακτής, όπου το δίκτυο της χρονολογείται από τη δεκαετία του 1970 και παρουσιάζει φθορές λόγω παλαιότητας. Στα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα τα εσωτερικά δίκτυα ύδρευσης έχουν αντικατασταθεί τα τελευταία χρόνια και επομένως είναι κατασκευασμένα με σύγχρονες προδιαγραφές (ΑΝΚΑ, 1997).

Η ποιότητα του πόσιμου νερού θεωρείται γενικά ικανοποιητική, αφού σε όλα τα Δημοτικά διαμερίσματα της περιοχής της λίμνης ακολουθείται διαδικασία χλωρίωσης.

Αποχέτευση

Στην περιοχή υπάρχουν υποτυπώδη δίκτυα αποχέτευσης των όμβριων (μικρά κανάλια εκατέρωθεν των δρόμων) στα δημοτικά διαμερίσματα Μεσενικόλα, Μορφοβουνίου, Κερασιάς, Κρυονερίου, Μπελοκομίτη, Καστανιάς και Μοσχάτου (ΑΝΚΑ, 1997). Τα δίκτυα όμβριων γενικά είναι σε καλή κατάσταση εκτός από αυτό του Μοσχάτου. Στην Κερασιά ειδικά, επειδή αντιμετωπίζουν πρόβλημα διάβρωσης των εδαφών από τα όμβρια, το δίκτυο είναι πιο επιμελημένο και αποχετεύει και ποσοστό των υδάτων από οικιακή χρήση (από τις κουζίνες).

Σε κανένα Δημοτικό διαμέρισμα της περιοχής μελέτης δεν υπάρχει αποχετευτικό δίκτυο ακαθάρτων. Η αποχέτευση ακαθάρτων γίνεται κυρίως σε απορροφητικούς βόθρους ή σπανιότερα σε σηπτικούς (στεγανούς) βόθρους για κάθε οικία ή άλλη χρήση κτιρίου, είτε εντός των οριοθετημένων οικισμών, είτε στον εξωαστικό χώρο.

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Θεσσαλίας, θεωρείται αναγκαία η υλοποίηση έργων αποχέτευσης και εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων για τους οικισμούς που βρίσκονται στην λεκάνη απορροής της λίμνης Πλαστήρα.

Γενικά, σε σχέση με την ποιότητα των νερών της λίμνης επισημαίνεται ότι δε διοχετεύονται αστικά λύματα απ' ευθείας στη λίμνη. Η λίμνη δε δέχεται επίσης βιομηχανικά λύματα αφού δεν υπάρχουν εγκατεστημένες βιομηχανίες στην περιοχή. Η ισχύουσα νομοθεσία προβλέπει, για τις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, αυτόνομα συστήματα βιολογικού καθαρισμού, ενώ στο Βοτανικό Κήπο Νεοχωρίου λειτουργεί πειραματική μονάδα βιολογικού καθαρισμού.

Ωστόσο, η αύξηση της τουριστικής κίνησης και οι διαφαινόμενες τάσεις καθιστούν αναγκαία τη ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος με την κατασκευή δικτύου αποχέτευσης. Προς την κατεύθυνση αυτή έχει ανατεθεί από το Δήμο Νεβρόπολης, ως φορέα υλοποίησης διαδημοτικής συνεργασίας μεταξύ των παραλίμνιων Δήμων, η Μελέτη Αποχέτευσης ΟΤΑ λίμνης Ν. Πλαστήρα, Ν. Καρδίτσας, η οποία προκρίνει την κατασκευή αποχετευτικού δικτύου στους οικισμούς των Δ.Δ. Κρυονερίου, Πεζούλας (με εξαίρεση τη Νεράιδα), Φυλακτής και Νεοχωρίου που περιλαμβάνει κεντρικό συλλεκτήριο αγωγό λυμάτων και κατασκευή βιολογικού καθαρισμού που θα οδηγεί τα επεξεργασμένα λύματα εκτός λεκάνης απορροής. Για τους μικρότερους και πιο απομακρυσμένους οικισμούς (Νεράιδα, Μπελοκομίτη) προτείνεται η κατασκευή μικρών αυτόνομων συστημάτων αποχέτευσης λυμάτων.

Διαχείριση απορριμμάτων

Η διάθεση των απορριμμάτων μέχρι το 2001 γινόταν σε μη οργανωμένους χώρους των οποίων η καταλληλότητα, η πληρότητα και ο υγειονομικός έλεγχος δεν έχει μελετηθεί. Στους χώρους αυτούς πραγματοποιούνταν απόθεση, καύση και ταφή των απορριμμάτων και βρίσκονταν μακριά από οικισμούς. Παρόλα αυτά ο κίνδυνος της ρύπανσης του περιβάλλοντος και μόλυνσης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων ήταν μεγάλος (Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Δ. Πλαστήρα, 2004)

Από το 2001 και μετά η συλλογή των απορριμμάτων γίνεται με απορριμματοφόρα που διαθέτουν σύστημα μηχανικής φόρτωσης των κάδων. Την αποκομιδή έχει αναλάβει ο Δήμος Καρδίτσας στο πλαίσιο διαδημοτικής συνεργασίας των Δήμων Καρδίτσας, Νεβρόπολης, Πλαστήρα και Ιτάμου. Για το σκοπό αυτό έχουν τοποθετηθεί ειδικοί κάδοι στους οικισμούς και ειδικά απορριμματοφόρα συλλέγουν τα απορρίμματα από τους οικισμούς 3 φορές την εβδομάδα στους καλοκαιρινούς μήνες και 1 φορά την εβδομάδα τους χειμερινούς μήνες. Η διάθεση των απορριμμάτων γίνεται προσωρινά σε χωματερή της Καρδίτσας (χώρο ημιελεγχόμενης διάθεσης) με προοπτική στο μέλλον να μεταφέρονται στο χώρο Υγειονομικής Ταφής, όπου και όταν αυτός κατασκευασθεί. Η συχνότητα συλλογής των απορριμμάτων είναι 2 φορές την εβδομάδα τους καλοκαιρινούς μήνες και 1 φορά την εβδομάδα τους χειμερινούς μήνες, ενώ ο αριθμός των κάδων κρίνεται επαρκής και η κατάστασή τους καλή. (Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Δ. Πλαστήρα, 2004)

Το θέμα της χωροθέτησης Χώρου Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (Χ.Υ.Τ.Α) στο νομό Καρδίτσας παραμένει άλυτο επί χρόνια. Από τις τεχνικές υπηρεσίες αλλά και από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία της νομαρχίας καταβάλλεται προσπάθεια για την εξεύρεση της καταλληλότερης περιβαλλοντικά θέσης. Η λειτουργία του Χ.Υ.Τ.Α. (όταν αυτός τελικά χωροθετηθεί και κατασκευασθεί) θα συμπληρωθεί με δίκτυο Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ) στο νομό, των οποίων βεβαίως ο

σχεδιασμός (αριθμός, δυναμικότητα και θέσεις) εξαρτάται άμεσα από την θέση του Χ.Υ.Τ.Α. (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα, 2007)

Τέλος, επισημαίνεται ότι δεν έχει αναφερθεί καμία δραστηριότητα στον τομέα της ανακύκλωσης.

Ενεργειακή υποδομή

Από το 1960 λειτουργεί ο υδροηλεκτρικός σταθμός Ν. Πλαστήρα (περίπου 2 χλμ. από τη Μητρόπολη στο δρόμο προς Μοσχάτο) με τρεις μονάδες συνολικής μικής/καθ. ισχύος 129,9 MW, ο οποίος ανήκει στο διασυνδεδεμένο σύστημα. Ο σταθμός αυτός εκμεταλλεύεται την υδατόπτωση του φράγματος/τεχνητής λίμνης Πλαστήρα, ύψους 83 μ. Ο ταμιευτήρας έχει ωφέλιμη χωρητικότητα 300.000.000 m³, ανώτατη στάθμη λειτουργίας +792 και μέγιστη επιφάνεια 25,2 Km². Εκτός από την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από τον ταμιευτήρα αρδεύονται 120.000 στρέμματα και υδρεύεται η Καρδίτσα, οι Σοφάδες και 26 οικισμοί (Σύνδεσμος Ύδρευσης Καρδίτσας & Σοφάδων (ΣΥΚΑΣ)).

Η ΔΕΗ καλύπτει επαρκώς την περιοχή μελέτης με εναέριο ηλεκτρικό δίκτυο. Η κάλυψη των αναγκών σε ηλεκτρισμό θεωρείται επαρκής, χωρίς να αναφέρονται σημαντικά προβλήματα διακοπών του ηλεκτρικού ρεύματος. Τέλος, από την περιοχή της λίμνης Πλαστήρα δε διέρχεται αγωγός φυσικού αερίου.

Τηλεπικοινωνίες

Το σταθερό δίκτυο τηλεπικοινωνιών της περιοχής είναι ψηφιακό και ασύρματο (με χρήση κατόπτρων μεταξύ κέντρων και υποκέντρων) με αποτέλεσμα να υπάρχει επάρκεια γραμμών χωρίς προβλήματα, καθώς και δυνατότητα νέων συνδέσεων. Εντός των οικισμών αναπτύσσεται δίκτυο (υπόγειων και εναέριων καλωδίων) που συνδέει τους συνδρομητές με τα υπερκείμενα κέντρα.

Αναφορικά με τις προοπτικές κάλυψης της περιοχής με ευρυζωνικό δίκτυο (ADSL), σύμφωνα με πληροφορίες από το Τεχνικό Τμήμα του ΟΤΕ Καρδίτσας, το Δημοτικό διαμέρισμα του Μοσχάτου μπορεί να εξυπηρετηθεί μέσω DSLAM που λειτουργεί στον οικισμό της Μητρόπολης. Ενδεχομένως να είναι εφικτή η εγκατάσταση μηχανήματος DSLAM και στους υπόλοιπους οικισμούς της περιοχής της λίμνης.

Τα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας δεν παρουσιάζουν επίσης προβλήματα με εξαίρεση κάποια απομακρυσμένα σημεία όπου καταγράφονται προβλήματα λήψης, οφειλόμενα κυρίως στη γεωμορφολογία της περιοχής.

Υπάρχει, τέλος λήψη σε όλα τα τηλεοπτικά μέσα ενημέρωσης εθνικής και τοπικής εμβέλειας καθώς και ραδιοφώνου. Η λήψη είναι καλή και αυτό οφείλεται στο μεγάλο αριθμό αναμεταδοτών που έχουν τοποθετηθεί στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης.

Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Καρδίτσας, η σχολική υποδομή στην περιοχή μελέτης περιορίζεται σε μόλις 6 σχολικές μονάδες. Στους οικισμούς του Μεσενικόλα, Κρυονερίου και Μορφοβουνίου λειτουργούν από ένα νηπιαγωγείο και ένα δημοτικό σχολείο.

Το δημοτικό σχολείο του Μεσενικόλα στεγάζεται σε δημόσιο κτίριο, το οποίο κατασκευάστηκε το 1954. Μία αίθουσα του δημοτικού χρησιμοποιείται για τη λειτουργία και του νηπιαγωγείου. Το νηπιαγωγείο, όπως και το δημοτικό, εξυπηρετεί

μόνο το Μεσενικόλα. Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι και το 2008 λειτουργούσε στην περιοχή και γυμνάσιο, αλλά λόγω της έλλειψης παιδιών σταμάτησε να λειτουργεί (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δήμου Πλαστήρα, 2007).

Το δημοτικό σχολείο και το νηπιαγωγείο του Μορφοβουνίου συστεγάζονται στο κτίριο του Δημαρχείου και του Κέντρου Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.), το οποίο κατασκευάστηκε το 1974. Όμως το νηπιαγωγείο δεν έχει σήμερα κανένα μαθητή και το δημοτικό μόνον ένα, επομένως υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να κλείσει. (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δήμου Πλαστήρα, 2007)

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Καρδίτσας, στον οικισμό του Κρυονερίου, ο μαθητικός πληθυσμός το 2008 ήταν 20 παιδιά (7 στο νηπιαγωγείο και 13 στο δημοτικό).

Κατά το παρελθόν λειτουργούσαν επιπλέον και άλλα δημοτικά σχολεία σε ορισμένους οικισμούς περιμετρικά της λίμνης. Όμως, η πληθυσμιακή συρρίκνωση και η σταδιακή απομάκρυνση του πληθυσμού των νέων κυρίως ηλικιών από την περιοχή μελέτης είχε ως συνέπεια την δραστική μείωση των μαθητών. Στη συνέχεια δίνονται στοιχεία που αφορούν το τελευταίο έτος λειτουργίας των δημοτικών σχολείων στην περιοχή (ΑΝΚΑ, 1997).

Πίνακας 3.28: Τελευταία έτη λειτουργίας των δημοτικών σχολείων της περιοχής μελέτης

Δημοτικά Διαμερίσματα	Τελευταίο έτος λειτουργίας
Δ.Δ. Κερασέας	1987
Δ.Δ. Μοσχάτου	1984
Δ.Δ. Λαμπερού	2003
Δ.Δ. Καστανιάς	1996
Δ.Δ. Μπελοκομίτη	1981
Δ.Δ. Νεοχωρίου	1996
Δ.Δ. Πεζούλας	1980
Δ.Δ. Φυλακτής	1987

Πηγή: ΑΝΚΑ, 1997

Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν την εξαιρετικά δυσμενή δημογραφική κατάσταση της περιοχής, η οποία εξελίσσεται αρνητικά από την δεκαετία του '80 μέχρι πρόσφατα.

Σήμερα, οι οικογένειες που παραμένουν στην περιοχή με μικρά παιδιά ή εφήβους αντιμετωπίζουν προβλήματα σε ότι αφορά τη μόρφωση των παιδιών τους. Κυρίως οι λιγοστές οικογένειες που έχουν παιδιά του Λυκείου βρίσκονται στο δίλημμα να εγκαταλείψουν την περιοχή τους και να μετακομίσουν σε ημιαστικό ή αστικό κέντρο.

Υγεία – Κοινωνική Πρόνοια

Η υποδομή υγείας περιορίζεται σε δύο μόνο περιφερειακά ιατρεία που λειτουργούν στην Πεζούλα, την Καστανιά και το Μεσενικόλα. Η μικρή απόσταση της περιοχής από την Καρδίτσα δεν κάνει, πιθανώς, ιδιαίτερα αισθητή την έλλειψη υποδομών υγείας που, με βάση τα σταθερότυπα είναι ανεπαρκής. Έτσι, οι περισσότεροι κάτοικοι της περιοχής απευθύνονται για επείγοντα περιστατικά στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Καρδίτσας και δευτερευόντως στο Κέντρο Υγείας Μουζακίου. Όμως, το πληθυσμιακό μέγεθος της περιοχής της λίμνης, αλλά και το μέγεθος του εποχικού πληθυσμού επιβάλλει τη δημιουργία κάποιου, μικρού έστω, Κέντρου Υγείας

(Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008 και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Ιτάμου 2008).

Επίσης, στους οικισμούς είναι απαραίτητη η δημιουργία κατάλληλων χώρων για τη λειτουργία αγροτικών ιατρείων που μπορούν να στεγαστούν σε υφιστάμενα δημοτικά κτίρια όπως τα παλιά σχολεία. Σήμερα η επίσκεψη του αγροτικού γιατρού γίνεται στα παλιά κοινοτικά γραφεία που συχνά δε διαθέτουν ούτε στοιχειώδη υποδομή. Τέλος, λειτουργεί μόνο ένα φαρμακείο, το οποίο βρίσκεται στον οικισμό της Πεζούλας (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008).

Όσο αφορά τον τομέα της πρόνοιας, η μοναδική λειτουργία που υφίσταται σήμερα στην περιοχή μελέτης είναι το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι». Σύμφωνα με πληροφορίες που αντλήθηκαν από την επιτόπια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο δημαρχείο του Δ. Πλαστήρα, το συγκεκριμένο πρόγραμμα κοινωνικής στήριξης και προστασίας επιδιώκει να παρέχει οργανωμένη συστηματική φροντίδα σε ανήμπορα άτομα και κατ' επέκταση να αποδεσμεύσει και να βοηθήσει στην επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων και κυρίως, των γυναικών που μέχρι πρότινος δεν ήταν σε θέση να εργαστούν καθώς έπρεπε να φροντίζουν το ανήμπορο μέλος της οικογένειάς τους.

Στόχος του προγράμματος αυτού είναι, μέσω του εξειδικευμένου προσωπικού που απασχολεί, να εξασφαλίσει στα άτομα αυτά τις προϋποθέσεις για μια αυτόνομη και αξιοπρεπή διαβίωση, μέσω της παραμονής τους στο οικείο οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον, αποφεύγοντας τον ιδρυματικό εγκλεισμό, να αξιοποιήσει τις δεξιότητές τους και γενικά να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής τους. Την υλοποίηση των παραπάνω στόχων του προγράμματος, αναλαμβάνει ο Δήμος Πλαστήρα με τη συνδρομή της πολιτείας, παρέχοντας τις υπηρεσίες του δωρεάν στα σπίτια.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται είναι: συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη των ατόμων που χρίζουν βοήθεια και του οικογενειακού τους περιβάλλοντος, νοσηλευτική μέριμνα και ιατροφαρμακευτική φροντίδα, πρόληψη αγωγής υγείας, φροντίδα του νοικοκυριού, πληρωμές λογαριασμών, μικροαγορές, οικογενειακή φροντίδα στην ατομική υγιεινή και άλλες υπηρεσίες που κρίνονται αναγκαίες. Οι υπηρεσίες παρέχονται μέσω των επισκέψεων του προσωπικού στο σπίτι των εξυπηρετούμενων με συχνότητα η οποία εκτιμάται ανάλογα με τις ανάγκες και ιδιαιτερότητες τους. Συγκεκριμένα το εξειδικευμένο προσωπικό που καλύπτει τις ανάγκες του προγράμματος «Βοήθεια στο σπίτι», αποτελείται από μια κοινωνική λειτουργό, μια νοσηλεύτρια και μία οικογενειακή βοηθό.

Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της κάθε ειδικότητας είναι:

- 1) Η κοινωνική λειτουργός αναλαμβάνει την έρευνα της υγείας, των συνθηκών διαμονής και διατροφής, της οικογενειακής, οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης του εξυπηρετούμενου ατόμου, παρέχοντας την ανάλογη συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη του.
- 2) Ο νοσηλευτής αναλαμβάνει την νοσηλευτική και ιατροφαρμακευτική φροντίδα του ατόμου που χρίζεται βοήθειας, παρέχοντας τις βασικές κατ' οίκου νοσηλευτικές υπηρεσίες.
- 3) Η οικογενειακή βοηθός προσφέρει οικογενειακή φροντίδα και είναι υπεύθυνη για την καθαριότητα του εξυπηρετούμενου και της οικίας του.

Μέσω του προγράμματος εξασφαλίζεται στενή συνεργασία με τους αρμόδιους τοπικούς φορείς (ΚΑΠΗ, Φιλόπρωχο Ταμείο, Εκκλησίας, Ιερέας, Τοπικοί Σύμβουλοι του κάθε Δημοτικού Διαμερίσματος)

Τέλος λόγω των σημερινών πληθυσμιακών δεδομένων, δεν τίθεται θέμα ίδρυσης προνοιακής υποδομής για τα νήπια (Βρεφονηπιακός Σταθμός ή Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών), διότι υπάρχει ελάχιστος αριθμός νηπίων.

Αθλητισμός

Αν και η υποδομή σε αθλητικές εγκαταστάσεις δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη, υποτυπώδης αθλητικούς χώρους διαθέτουν όλα τα δημοτικά διαμερίσματα της περιοχής. Επίσης, στοιχειώδεις αθλητικές εγκαταστάσεις υπάρχουν και στα προαύλια των σχολείων (στο Μεσενικόλα και το Κρυονέρι). Επιπλέον, σημαντικές ελλείψεις σημειώνονται αναφορικά με τον εξοπλισμό και τα αθλητικά όργανα των χώρων άθλησης, ενώ οι περισσότεροι χρειάζονται συντήρηση και ανακατασκευή (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008 και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Ιτάμου 2008).

Οι εγκαταστάσεις που υπάρχουν σήμερα μπορεί να θεωρηθεί ότι καλύπτουν οριακά τις ανάγκες του μόνιμου πληθυσμού, όχι όμως και του εποχικού. Όμως, οι δυνατότητες αθλητικών δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο που υπάρχουν στην περιοχή της λίμνης, δεν εξαντλούνται στις προβλεπόμενες συμβατικές εγκαταστάσεις. Σημαντικό πόλο αποτελεί η λίμνη και τα αθλήματα που συνδέονται με αυτήν, καθώς και το βουνό. Έτσι, ανεξαρτήτως σταθεροτύπων, υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες βελτίωσης και ανάπτυξης των εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν τόσο τους μόνιμους, όσο και τους εποχικούς κατοίκους και επισκέπτες.

3.4.4 Ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά

Προϊστορικοί – Ιστορικοί χρόνοι: Πρόγονοι των κατοίκων της περιοχής θεωρούνται οι Δόλοπες. Η Δολοπία πήρε το όνομά της από το μυθικό ήρωα Δολόπα. Τα σύνορα βέβαια δεν είναι σαφώς καθορισμένα, γιατί οι ιστορικοί όπως ο Θουκυδίδης, ο Στράβων και ο Μελέτιος τα τοποθετούν διαφορετικά και αυτό είναι φυσικό γιατί από το 1522 π.Χ. μέχρι το 27 π.Χ. που η Δολοπία επέζησε σαν κράτος, τα σύνορα θα πρέπει να άλλαξαν πολλές φορές. Ερείπια Δολοπικών οικισμών μυκηναϊκής περιόδου εντοπίστηκαν στην περιοχή μελέτης, στην Τσούκα Καστανιάς και στο Μπελοκομίτη. Οι Δόλοπες, λαός τραχύς, ορεινός, φτωχός και με καλούς πολεμιστές, έλαβαν μέρος στον Τρωικό Πόλεμο υπό την αρχηγία του Αχιλλέα. Περιελήφθησαν επίσης, κατά τους ιστορικούς χρόνους, στην Αιτωλική Συμπολιτεία. Το 279 π.Χ. αντιστάθηκαν με τους Αθηναίους, Ευρυτάνες κ.λ.π. στην εισβολή των Κελτών και Γαλατών. Τους τελευταίους αιώνες π.Χ., άρχισε η παρακμή της Δολοπίας. Στον Φίλιππο τον Ε΄ το 198 π.Χ. δεν πρόβαλαν καμιά αντίσταση. Η τελευταία ιστορική μαρτυρία για τους Δόλοπες αναφέρεται στο έτος 48 π.Χ. στη μάχη των Φαρσάλων κατά την οποία νικήθηκε ο Πομπήιος από τον Καίσαρα, τον οποίο υποστήριζαν οι Δόλοπες. Το έτος 27 π.Χ. το κράτος των Δολόπων καταλύθηκε από τους Ρωμαίους.

Ρωμαϊκή περίοδος: Για την περίοδο αυτή δεν υπάρχουν σημαντικές μαρτυρίες. Οι Δόλοπες συνεχίζουν να ζουν στα βουνά της περιοχής.

Βυζαντινή περίοδος: Είναι περίοδος μεγάλων κοινωνικών αναστατώσεων στην κεντρική Ελλάδα. Οι Βυζαντινοί αδυνατούν να συγκρατήσουν τα κύματα των

Σλαβικών – Αλβανικών φυλών που κατεβαίνουν από το Βορρά. Οι φυλές αυτές δεν κατόρθωσαν να εγκατασταθούν στην περιοχή. Το 996 μ.Χ. μετά την ήττα τους στο Σπερχείο από το Βυζαντινό στρατηγό Νικηφόρο Ουρανό, οι Σλάβοι προσπάθησαν να περάσουν στη Θεσσαλία διασχίζοντας τα Άγραφα, όπου αποδεκατίστηκαν από τους αγραφιώτες. Συνέπεια πάντως των ανακατατάξεων ήταν η καταστροφή της οικονομίας της περιοχής.

Τουρκοκρατία: Στην πρώιμη Τουρκοκρατία, οι περισσότεροι ορεινοί οικισμοί των Αγράφων αναφέρονται ήδη με τα ονόματα που έφεραν μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα (απογραφή του 1454). Από την απογραφή αυτή και άλλες μεταγενέστερες διαφαίνονται τα φορολογικά προνόμια που είχαν χορηγηθεί στην περιοχή από τους Τούρκους που, σύμφωνα με αρκετούς συγγραφείς, αποτελούν επιβεβαίωση παλαιότερων και καθιερώνονται οριστικά με τη συνθήκη του Ταμασίου το 1525. Τα προνόμια αυτά περιλάμβαναν την ελεύθερη επικοινωνία πεδινών και ορεινών, την απαγόρευση κατοίκησης Τούρκων στην περιοχή και τη δημιουργία αυτοδιοίκησης με έδρα το Νεοχώρι και θα πρέπει να αποτέλεσαν τη βάση της ανάπτυξης που γνωρίζει η περιοχή από τα μέσα του 16ου αιώνα. Χαρακτηριστικό για το βαθμό ανάπτυξης είναι ότι το 16ο αιώνα ο επίσκοπος της περιοχής ονομάζεται Φαναρίου και Νεοχωρίου. Κατά την περίοδο αυτή της οικονομικής και κοινωνικής άνθησης, γίνονται σημαντικά έργα, κτίζονται ή επισκευάζονται μοναστήρια και εκκλησίες, γεφύρια, δρόμοι και σημαντικά οικοδομήματα, δείγματα εξαιρετικής τέχνης. (Σταυρούλα Σδρόλια, Η ορεινή περιοχή του Νομού Καρδίτσας στο Βυζάντιο και την Τουρκοκρατία, Οικοτουριστικός Οδηγός Καρδίτσα – Λίμνη Πλαστήρα – Ρεντίνα, Λάρισα, 2003, σελ. 80-86). Η περιοχή μελέτης υπήρξε ορμητήριο και καταφύγιο των Αρματολών και των Κλεφτών που έλαβαν μέρος σε όλα τα πολεμικά κινήματα της περιόδου. Διάφορα σημαντικά γεγονότα αναφέρονται για το διάστημα 1684 έως το 1700, με πρωταγωνιστές τους Βλάχο, Μείντάνη, Μικρό Χαρμπόπουλο και τον Μπουκοβάλα. Στην προεπαναστατική περίοδο κυριαρχεί ο Κατσαντώνης που σκοτώθηκε το 1809. Στα πρώτα χρόνια της επανάστασης δρα στην περιοχή ο Καραϊσκάκης, θρυλική μορφή του '21 με συναρχηγό τον Ράγκο. Την επανάσταση στα Άγραφα κήρυξε ο Βελής στις 10 Μαΐου του 1921. Με το θάνατό του, στη μάχη με το Δράμαλη, έσβησε το απελευθερωτικό κίνημα.

Μεταπελευθερωτική περίοδος: Η περιοχή έμεινε εκτός των ορίων του Ελληνικού κράτους μέχρι το 1878, οπότε απελευθερώθηκε ολόκληρη η Θεσσαλία. Κατά την περίοδο αυτή δεν σταμάτησαν οι εξεγέρσεις. Κατά τα έτη 1854 με την επανάσταση Ηπείρου και Θεσσαλίας και το έτος 1867 με την επανάσταση της Κρήτης, επαναστάτησαν και τα Θεσσαλικά Άγραφα. Η τελευταία εξέγερση (1877 - 78) έδωσε την αφορμή να επέμβουν οι μεγάλες δυνάμεις για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας. Με την ένταξη της Θεσσαλίας στο Ελληνικό κράτος, η περιοχή ακολούθησε την τύχη της ενιαίας πλέον Ελλάδας. Ταραγμένη ιστορική περίοδο για την περιοχή αποτέλεσε η δεκαετία 1940-1950. Αλλεπάλληλες συγκρούσεις έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της κατοχής. Στο χώρο όπου υπάρχει σήμερα η λίμνη Ν. Πλαστήρα, οι σύμμαχοι δημιούργησαν αεροδρόμιο, που επέτρεπε την μεταφορά υλικών στις αντιστασιακές οργανώσεις. Επίσης κατά την περίοδο του εμφυλίου πολέμου, το πλήθος των μαχών και ανακατατάξεων που σημειώθηκαν είχε ως αποτέλεσμα να θιγεί σημαντικά ο τοπικός κοινωνικός και οικονομικός ιστός της περιοχής.

Η σύγχρονη εξέλιξη της περιοχής καθορίζεται από την κατασκευή της τεχνητής λίμνης κατά τη δεκαετία του 1950, έργο του οποίου η αρχική σύλληψη αποδίδεται στο στρατηγό και αργότερα πρωθυπουργό, Νικόλαο Πλαστήρα.

Μνημεία – Αρχαιολογικοί χώροι

Τα μνημεία και οι αρχαιολογικοί χώροι που υπάρχουν στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, είναι (Χατζηαγγελάκης, Λ., κ.ά., 2007):

- Ο Αρχαϊκός Ναός του Απόλλωνα και το Αρχαίο Νεκροταφείο στο Δημοτικό διαμέρισμα του Μοσχάτου.
- Αρχαίοι ρωμαϊκοί τάφοι στη θέση «Πλάκες» και «Μνήματα» στο Μεσενικόλα.
- Αρχαιολογικός χώρος στη θέση «Κάστρο» στο Μορφοβούνι.
- Το Αρχαίο νεκροταφείο στη θέση «Κοντογιαννίτικα». Βρίσκεται στα νότια του Δημοτικού διαμερίσματος Μεσενικόλα, όπου εντοπίστηκαν τάφοι ύστερης ελληνιστικής και ρωμαϊκής περιόδου.
- Ερείπια Δολοπικών οικισμών μυκηναϊκής περιόδου. Εντοπίστηκαν στην Τσούκα Καστανιάς και στον Μπελοκομίτη.
- Παλαιολιθικά ευρήματα στο Λαμπερό.
- Το σπήλαιο Γάκη, σε υψόμετρο 1700 μ. στο βουνό Αράπης. Βρίσκεται στο Δήμο Νεβρόπολης και εκτιμάται ότι είναι το σπουδαιότερο του Νομού Καρδίτσας και το μόνο όπου, μέχρι στιγμής, έχουν εντοπιστεί παλαιοντολογικά ευρήματα. Μικρότερης σημασίας είναι τα σπήλαια που έχουν εντοπιστεί στη Φυλακτή (κοντά στο χωριό), καθώς και στη Δρακότρυπα Πεζούλας σε υψόμετρο 800 μέτρων, νοτιοδυτικά του οικισμού.

Έντονο είναι το θρησκευτικό συναίσθημα των κατοίκων, όπως φανερώνει το πλήθος των μοναστηριών, εκκλησιών και εξωκκλησιών που συναντάει κανείς στο σύνολο των οικισμών της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα. Τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία της περιοχής, είναι (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας, 2007):

- Η Ι.Μ. (Ιερά Μονή) Γεννήσεως της Θεοτόκου Κορώνας, στο Μεσενικόλα.
- Η Ι.Μ. Αγ. Τριάδας, στο Μορφοβούνι
- Η Ι.Μ. Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Δημοτικό διαμέρισμα της Κερασιάς.
- Η Ι.Μ. Αγ. Τριάδας, στη Φυλακτή.
- Η Ι.Μ. Μούχας, στο δημοτικό διαμέρισμα της Καστανιάς.
- Ο Ι.Ν. (Ιερός Ναός) του Αγίου Νικολάου στο Νεοχώρι.
- Ο Ι.Ν. Ζωοδόχου Πηγής (εξωκλήσι), στο Μεσενικόλα.
- Ο Ι.Ν. του Μπελοκομίτη.
- Ο Ι.Ν. Αγ. Νικολάου, στο Κρυονέρι.
- Ο Ι.Ν. Αγ. Παντελεήμονα, στην Πεζούλα.
- Ο Ι.Ν. Γεννήσεως της Θεοτόκου, στην Καστανιά.

Πέρα από τις αρχαιολογικές ενδείξεις, τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία και την ιστορική βαρύτητα του τόπου εξαιτίας του ρόλου που διαδραμάτισε στην Εθνική Αντίσταση, στην περιοχή καταγράφονται και νεότερα μνημεία λαϊκής αρχιτεκτονικής, όπως νερόμυλοι, μαντάνια, παραδοσιακά εργαστήρια, αλώνια, γεφύρια, κρήνες, κ.ά.

Πολιτιστικές υποδομές

Η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα διαθέτει αξιόλογη πολιτιστική υποδομή (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008):

- Το Κέντρο Ιστορικών Μελετών «Νικόλαος Πλαστήρας», στο Μορφοβούνι.
- Το Πνευματικό και Πολιτιστικό Κέντρο «Αντώνης Σαμαράκης», στο Μορφοβούνι.
- Ο «Οίκος Αμπέλου και Κρασιού», στο Μεσενικόλα.
- Το Λαογραφικό Μουσείο Κρυονερίου.
- Πνευματικό Κέντρο και βιβλιοθήκη, στο Μεσενικόλα.

Στα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα (Λαμπερού, Πεζούλας, Κερασιάς, Νεοχωρίου, της Φυλακτής, Μοσχάτου, Καστανιάς) λειτουργούν πολιτιστικά κέντρα και χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Οι βασικές πολιτιστικές δραστηριότητες για την περιοχή εξακολουθούν να είναι τα παραδοσιακά ετήσια πανηγύρια και ορισμένες άλλες εκδηλώσεις που οργανώνονται κατά την περίοδο του καλοκαιριού από τους πολιτιστικούς συλλόγους στις πλατείες των χωριών ή στα ξωκλήσια και στα μοναστήρια που γιορτάζουν. Οι εκδηλώσεις αυτές προσελκύουν κόσμο από την πόλη της Καρδίτσας και από την ευρύτερη περιοχή του Νομού, αλλά και πολλούς απόδημους.

Ο επισκέπτης της λίμνης Πλαστήρα και των παραλίμνιων χωριών και οικισμών έχει τη δυνατότητα να συμμετάσχει, ιδιαίτερα κατά τις ημέρες των εορτών και κατά τους θερινούς μήνες, σε πολυάριθμες εκδηλώσεις, οι κυριότερες των οποίων είναι (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007, Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Νεβρόπολης Αγράφων 2008):

- Η «Γιορτή Κρασιού» που λαμβάνει χώρα στο Μεσενικόλα από 13/8 - 15/8.
- Τα «Πλαστήρεια» στο Μορφοβούνι.
- Το αντάμωμα των Αγραφιωτών που γίνεται κάθε χρόνο στο Νεοχώρι.

Γενικότερα, σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα της περιοχής, το Πάσχα γιορτάζεται ακόμα με παραδοσιακό τρόπο. Το βράδυ της Ανάστασης, οι νέοι καίνε τον "αφανό", δημιουργώντας ένα φαντασμαγορικό θέαμα. Την Κυριακή το απόγευμα στην πλατεία του χωριού χορεύεται ο "διπλός χορός" ή ο "χορός της αγάπης" όπως λέγεται, ενώ τη δεύτερη μέρα, αναβιώνει το θρησκευτικό έθιμο «Σίγνα» (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007).

Τέλος, τα «Λοκατζάρια» ή «Ρογκατσάρια» είναι ένα πανάρχαιο έθιμο που τελείται αδιάλειπτα εδώ και πολλούς αιώνες στις 5 Ιανουαρίου. Οι νέοι του χωριού μεταμφιέζονται και επισκέπτονται τα σπίτια τραγουδώντας ειδικά κάλαντα για κάθε περίπτωση (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ. Πλαστήρα 2007).

Όλα αυτά τα στοιχεία του εθνικού βίου, που επιβιώνουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην κοινωνική ζωή των χωριών ή και στη μνήμη των ανθρώπων, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν δημιουργικά στο πλαίσιο ενός προγράμματος εκδηλώσεων που θα συνδέονται πλέον με διαφορετικό τρόπο και με την παραγωγική διαδικασία (τουρισμός – διάδοση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων).

Υπό προϋποθέσεις, οι τοπικές εθνικές εκδηλώσεις (θρησκευτικές, πολιτιστικές και κοινωνικές) θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά στην ενδυνάμωση της τουριστικής κίνησης στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται μία συνοπτική αναφορά στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα που σχετίζεται με τον τουριστικό τομέα. Παρουσιάζονται εκείνα τα θεσμικά κείμενα που παρέχουν κατευθύνσεις, κανόνες και κριτήρια για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας και αφορούν άμεσα την περιοχή μελέτης. Στη συνέχεια παρατίθενται τα κυριότερα από τα προγράμματα που εφαρμόζονται στην περιοχή της λίμνης και αφορούν την τουριστική ανάπτυξή της. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στους στόχους και τις δράσεις των προγραμμάτων αυτών, καθώς και στα μέτρα που προβλέπονται για την επίτευξή τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για τη σύνταξη αυτής της ενότητας αντλήθηκαν στοιχεία κατά κύριο λόγο από την Αναπτυξιακή Καρδίτσας, τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) των Δήμων Πλαστήρα, Νεβρόπολης Αγράφων και Ιτάμου, καθώς και από την Ε.Π.Μ. Περιοχής Λίμνης Πλαστήρα και το Ολοκληρωμένο Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Δ. Πλαστήρα.

4.1. Θεσμικό Πλαίσιο της Περιοχής Μελέτης

4.1.1 Ο Νόμος 2742/99 για την περιοχή της λίμνης Πλαστήρα

Ο Ν.2742/99 θεσπίζει γενικές αρχές και στόχους χωροταξικού σχεδιασμού της χώρας, ορίζει τα όργανα και τις διαδικασίες θέσπισης επί μέρους νομοθετημάτων που αποτελούν τα λεγόμενα «Πλαίσια» Χωροταξικού Σχεδιασμού αλλά και ορισμένους μηχανισμούς για την εφαρμογή συγκεκριμένων χωροταξικών παρεμβάσεων, που συνδυάζονται και με χρηματοδοτικούς μηχανισμούς.

Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Θεσσαλίας (Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.-Φ.Ε.Κ. 1484/Β/10.10.2003), αναφέρεται στο πρότυπο χωρικής ανάπτυξης όπου αναγνωρίζεται ο βασικός ανατολικός άξονας της Περιφέρειας, τα αναπτυγμένα διαπεριφερειακά αστικά κέντρα Λάρισας – Βόλου και η σχετική απομόνωση της δυτικής Θεσσαλίας από τη Δυτική Ελλάδα. Τονίζεται όμως ταυτόχρονα ο ρόλος νέων αξόνων της ενδοχώρας (Ε65) και οι αναμενόμενες θετικές επιπτώσεις.

Η περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα εντάσσεται σε μια από τις τέσσερις ζώνες εσωτερικής οργάνωσης: «Ορεινή περιμετρική ζώνη, βασισμένη σε γεωργικές δραστηριότητες (πολυλειτουργικότητα αγροτικού τομέα καθώς και ορισμένα προϊόντα με πλεονεκτήματα στην αγορά) και σε νέες (ήπιες, κατά τεκμήριο) μορφές τουρισμού».

Σημαντική είναι και η τοποθέτηση στο θέμα του τουρισμού και της δευτερεύουσας κατοικίας, όπου η περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα κατατάσσεται σε αυτές που «εμφανίζουν ήδη έντονες τάσεις ανάπτυξης και κατά συνέπεια προβλήματα σύγκρουσης χρήσεων».

Για το νομό Καρδίτσας αναγνωρίζεται ανάμεσα στους κύριους στόχους και ο εξής: «Ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού εθνικής εμβέλειας (φυσικό περιβάλλον –

ορεινά – Λίμνη Πλαστήρα) με δυνατότητες εξέλιξης σε διεθνούς εμβέλειας (σύμπλεγμα τεχνητών λιμνών – Σμοκόβου, Πλαστήρα, Συκιάς». Λόγω της σπουδαιότητας παραθέτουμε αυτούσια τα τρία σημεία που αφορούν τις κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης των περιοχών αυτών:

- Αξιοποίηση του υπάρχοντος αποθέματος με την πολεοδόμηση των οικισμών καθώς και την προστασία και ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων και παραδοσιακών συνόλων μέσω της επαναχρησιμοποίησης τους.
- Ανάπτυξη εναλλακτικών ήπιων μορφών τουρισμού που θα έχει ως αποτέλεσμα την διερεύνηση χρονικά της τουριστικής περιόδου και χωρικά της τουριστικής ανάπτυξης. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η προβολή και αξιοποίηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- Συντονισμό του σχεδιασμού σε επίπεδο ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ με βασική αρχή την επιδίωξη της παράλληλης, όχι απαραίτητα ισόρροπης αλλά ανάλογα με την ιδιαιτερότητα κάθε ενότητας, ανάπτυξης των χρήσεων και της αποφυγής συγκρούσεων μεταξύ τους και με το περιβάλλον. Αυτό σημαίνει καθορισμό χρήσεων γης, διαμόρφωση οργανωμένων υποδοχέων και παράλληλα περιορισμό/κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης με παράλληλη ενεργοποίηση συγκεντρωτικών χωρικά πολεοδομικών μηχανισμών (επεκτάσεις σχεδίων κλπ). Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην αυστηρή τήρηση της σχετικής με τις ακτές νομοθεσίας (χάραξη – καθορισμός αιγιαλού, παραλίας) στη χωρική εξειδίκευση των πάσης φύσεως κινήτρων (αναπτυξιακού νόμου, πολεοδομικών, κλπ.) με στόχο την υποστήριξη του σχεδιασμού καθώς και στην σύνταξη Δασικού Κτηματολογίου.

Στον περιβαλλοντικό τομέα αναφέρονται οι δύο περιοχές του Εθνικού Καταλόγου Natura 2000, των οποίων τμήματα βρίσκονται στην εδαφική έκταση της περιοχής, αναφέρεται δε η Ζ.Ο.Ε. ως θεσμοθετημένη προστασία παρά το γεγονός ότι τυπικά δεν αντλεί θεσμοθέτηση με βάση το Ν1650/86.

Για τη μεταφορική υποδομή, εκτός από τη βελτίωση του κύριου οδικού δικτύου και την κατασκευή του νέου αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδας (Ε65), αναφέρονται ρητά οι δύο συνδέσεις:

- Καρδίτσας - Μούχας- Ε.Ο. Καρπενησίου/Αγρινίου
- Καρδίτσας – Μουζακίου – Αργιθέας – Καρυάς – Συκιάς - Άρτας.

Προδιαγράφονται επίσης και όροι για την εγκατάσταση συστημάτων βιολογικού καθαρισμού λυμάτων για την περιοχή μελέτης. Ειδικά για τη λίμνη Πλαστήρα χρειάζεται άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος αφού το νερό χρησιμοποιείται για ύδρευση.

Τέλος, το Χωροταξικό Πλαίσιο αναφέρεται και στον ορεινό χώρο της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Εστιάζει σε διάφορες θέσεις (Ολυμπο, Πήλιο) και αναφέρεται στις περιοχές που ήδη αναπτύσσονται με γρήγορους ρυθμούς (Περτούλι – Ελάτη, Λίμνη Πλαστήρα), καθώς και σε εκείνες που αναμένεται να υποστούν έντονη πίεση στο άμεσο μέλλον (Σμόκοβο, Μεσοχώρα, Συκιά).

4.1.2 Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Μέχρι σήμερα έχουν δημοσιευτεί ή βρίσκονται στη διαδικασία διαβούλευσης τέσσερα θεσμικά κείμενα:

1. Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Γ.Π./γνωστό ως Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο)
2. Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (Ε.Π. Τουρισμού)
3. Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη βιομηχανία (Ε.Π. Βιομηχανίας)
4. Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Ε.Π.Α.Π.Ε.).

Τα θεσμικά αυτά κείμενα θα κινηθούν σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει ο Ν.2742/99 με τα εξής βήματα: Εισαγωγή στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και μετά τη σχετική γνωμοδότηση, τα μεν Ειδικά Πλαίσια θα αποτελούν Κ.Υ.Α. το δε Γενικό, αφού εισαχθεί στην αρμόδια Κυβερνητική Επιτροπή, επικυρώνεται από το Κοινοβούλιο.

Ήδη τα Ειδικά Πλαίσια δια της προβλεπόμενης διαδικασίας Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ) έχουν τύχει γνωματεύσεων από πολλά Νομαρχιακά Συμβούλια της χώρας πριν την εισαγωγή τους στο Εθνικό Συμβούλιο. Σημειώνεται εδώ ότι το Γενικό Πλαίσιο εξαιρείται από την διαδικασία ΣΠΕ.

Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό (Ε.Π. Τουρισμού)

Σκοπός του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό είναι η παροχή κατευθύνσεων, κανόνων και κριτηρίων για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών καθώς και η διατύπωση ενός ρεαλιστικού προγράμματος δράσης για την επόμενη δεκαετία (2009 – 2024).

Βασικός άξονας που διατρέχει το περιεχόμενο του Ειδικού Πλαισίου είναι η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος η οποία εξάλλου αποτελεί προϋπόθεση για την επιβίωση και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τομέα.

Με το εν λόγω Ειδικό Πλαίσιο επιδιώκεται επίσης η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, η εξασφάλιση της προστασίας και της βιωσιμότητας των πόρων που ενδιαφέρουν τον τουρισμό, η ενίσχυση των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης καθώς και η διαμόρφωση ενός σαφέστερου πλαισίου κατευθύνσεων προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, τις αδειοδοτούσες αρχές και τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις.

Το σχέδιο κειμένου αποτελείται από ένα σύντομο εισαγωγικό κείμενο για τις διαπιστώσεις στον τομέα του τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο και σε σχέση με τον εθνικό χώρο, τις τάσεις της τουριστικής αγοράς και των χαρακτηριστικών της ζήτησης και της προσφοράς τουριστικών καταλυμάτων, των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας καθώς και τις αδυναμίες των υποδομών και τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η επισήμανση ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη πολιτική για τον τομέα σε επίπεδο Ε.Ε., στηρίζοντας επιπλέον την

αναγκαιότητα υιοθέτησης ενός ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού για τον τομέα του Τουρισμού στον εθνικό χώρο.

Το κυρίως κείμενο, μετά από τα αρχικά κεφάλαια που θέτουν το Σκοπό, τους Στόχους και τους Ορισμούς, επιχειρούν την Κατηγοριοποίηση του Εθνικού Χώρου ως υποδοχέα της δραστηριότητας του Τουρισμού και τη διατύπωση Κατευθύνσεων Χωρικής Οργάνωσης για κάθε κατηγορία χώρου.

Το Ε.Π. Τουρισμού αναφέρεται στις κατηγορίες των Ειδικών Μορφών Τουρισμού όπως αυτές έχουν διατυπωθεί και οριστεί μέχρι ένα βαθμό από τις ισχύουσες διατάξεις που δεν προσφέρουν κανένα ιδιαίτερο κανονιστικό πλαίσιο. Στην συνέχεια, αναφέρεται στο σημαντικό κεφάλαιο των υποδομών με κυριότερες τις ρυθμίσεις που αφορούν τα δίκτυα μεταφορών, αναδεικνύοντας στο εθνικό σύστημα μεταφορών τις συγκεκριμένες απαιτήσεις και προτεραιότητες για τον τομέα του τουρισμού. Στις λοιπές τεχνικές υποδομές (ύδρευση – διαχείριση αποβλήτων – ενέργεια – τηλεπικοινωνίες) το Ε.Π. Τουρισμού δεν προσφέρει παρά γενικές κατευθύνσεις λίγο πολύ ευρείας αποδοχής χωρίς ιδιαίτερους χωρικούς προσδιορισμούς. Τέλος, το Ε.Π. Τουρισμού αναφέρεται σε θέματα επίλυσης συγκρούσεων με άλλες χρήσεις γης. Εδώ έμμεσα αναδεικνύεται το πρόβλημα της «εκτός σχεδίου δόμησης» και της θεσμοθέτησης της προτεραιότητας του Τουρισμού έναντι κάθε άλλης μη συμβατής με αυτήν τη δραστηριότητα χρήσης γης.

Σε γενικές γραμμές οι κατευθύνσεις του Ε.Π. Τουρισμού αφορούν στοιχεία τουριστικής και χωροταξικής πολιτικής που συμπυκνώνουν εμπειρία προτάσεων της τελευταίας δεκαετίας από τον ΕΟΤ, το ΥΠΕΧΩΔΕ και άλλους φορείς.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου ανάπτυξης για τον Ορεινό χώρο (ΕΠΧΣΑΑ)

Αναφορικά με τον ορεινό χώρο έχουν ήδη εγκριθεί από το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας οι χωροταξικές κατευθύνσεις για τη στρατηγική χωρική ανάπτυξή του και θα προωθηθούν για θεσμοθέτηση ως Ειδικό Πλαίσιο ΧΣΑΑ. Αν και η έγκριση και θεσμοθέτηση αυτού του Πλαισίου εκκρεμεί μέχρι και σήμερα, αποτελεί χρήσιμο συμβουλευτικό κείμενο που εκφράζει την επίκαιρη αντίληψη πολιτικής για τον ορεινό χώρο.

Οι κατευθύνσεις αυτές, που αφορούν άμεσα το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής, συνοψίζονται στα εξής:

Α. Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών όγκων (δασική, γεωργική, κτηνοτροφική, τουριστική, πολιτιστική και περιβαλλοντική). Στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης ανάπτυξης ως προωθητικοί τομείς ανάπτυξης του ορεινού χώρου επιλέγονται ο τουρισμός, ο ορεινός αγροτικός τομέας στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης πολιτικής Υπαίθρου και η αξιοποίηση και ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων.

Β. Κατά προτεραιότητα ενδυνάμωση και οργάνωση επιλεγμένων ορεινών οικιστικών κέντρων σε επίπεδο κωμοπόλεων, στο πλαίσιο μιας εξειδικευμένης πολιτικής «ορεινής αστικής ανάπτυξης».

Γ. Αξιοποίηση των νέων μεγάλων οδικών και σιδηροδρομικών έργων για την άρση της απομόνωσης των ορεινών περιοχών, ιδίως δε του δυτικού διαμερίσματος και της βόρειας μεθοριακής ζώνης της χώρας.

Δ. Υπέρβαση της υφιστάμενης απομόνωσης του ορεινού όγκου με μέτρα ανάπτυξης – αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού, με προστασία των ορεινών περιοχών που πλήττονται από τις αναπόφευκτες διαρθρωτικές μεταβολές, με προσαρμογή της οικονομίας στις διεθνείς εξελίξεις, με ολοκληρωμένη ανάπτυξη των υποδομών και κυρίως των οδικών αξόνων, ως αξόνων για παραγωγικούς σκοπούς, αναψυχή και αναγνώριση του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου, αλλά και των τηλεπικοινωνιών με σταδιακή εισαγωγή της τηλε-επιμόρφωσης, της τηλε-εκπαίδευσης και της τηλε-εργασίας.

Ε. Προσαρμογή της οικονομίας των ορεινών περιοχών στις Κοινοτικές και Διεθνείς εξελίξεις.

ΣΤ. Έλεγχος της εκτός σχεδίου δόμησης στις ορεινές περιοχές, ιδίως δε στις προστατευόμενες από διεθνείς συμβάσεις και προγράμματα και σε αυτές με μεγάλο υψόμετρο, καθώς και προώθηση του σχεδιασμού χρήσεων γης στα ορεινά οικιστικά κέντρα σε επίπεδο Ο.Τ.Α. ή και ενοτήτων Ο.Τ.Α.

Ζ. Μελέτη και εφαρμογή πρότυπων προγραμμάτων ολοκληρωμένης ανάπτυξης σε επιλεγμένες περιοχές του ορεινού χώρου.

Η. Υλοποίηση των ευρωπαϊκών πολιτικών Προστασίας της Φύσης με διαφύλαξη του τοπίου, των παρθένων δασών και δασικών εκτάσεων, των περιβαλλοντικών ιδιαιτεροτήτων και της βιοποικιλότητας, καθώς και των πολιτιστικών πόρων των ορεινών περιοχών.

Θ. Προσδιορισμός εξειδικευμένων δράσεων προστασίας και ανάδειξης της φυσικής κληρονομιάς και του ορεινού τοπίου στις ιδιαίτερα απομονωμένες ή φυσικά ευαίσθητες περιοχές.

Ι. Προσαρμογή του σχεδιασμού του ορεινού χώρου στις απαιτήσεις ενοποίησης και ανάδειξης των δικτύων φυσικού περιβάλλοντος (πράσινων και γαλάζιων).

ΙΑ. Ενθάρρυνση της συνεργασίας και ενίσχυση της διαπραγματευτικής ικανότητας της χώρας σε διεθνές επίπεδο.

Οι παραπάνω, βασικές κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου αφορούν άμεσα σημαντικό τμήμα της περιοχής μελέτης.

4.1.3 Η Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.) για την περιοχή της λίμνης Πλαστήρα

Ολόκληρη η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα περιλαμβάνεται στο Π.Δ. (Προεδρικό Διάταγμα) της 6ης Νοεμβρίου 1998 (ΦΕΚ Δ' 885) «Καθορισμός Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου κατωτάτου ορίου κατάτμησης και λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφιστάμενων του έτους 1923 περιοχή των Κοινοτήτων Μορφοβουνίου, Μεσενικόλα, Μοσχάτου, Λαμπερού, Καστανιάς, Καροπλεσίου, Μπελοκομίτη, Καρίτσας, Καρβασαρά, Νεοχωρίου, Πεζούλας, Φυλακτής, Κρυονερίου και Κερασιάς (Περιοχή οικισμών λίμνης Ν. Πλαστήρα - Ταυρωπού Ν. Καρδίτσας)».

Η Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) για τη λίμνη Πλαστήρα θεσμοθετήθηκε με το από 26.1.1991 Π.Δ. (ΦΕΚ 315 Δ/28.5.91), με βασικό στόχο την προστασία του

φυσικού περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής του ταμιευτήρα, ο οποίος εκτός από υδροηλεκτρικό εργοστάσιο της ΔΕΗ υδροδοτεί την πόλη της Καρδίτσας μαζί με 38 κωμοπόλεις και χωριά του νομού και αρδεύει τον καρδιτσιώτικο κάμπο.

Το 1998 αναθεωρήθηκε η ΖΟΕ του 1991 με τον νέο ισχύον Π.Δ. της 6ης Νοεμβρίου 1998 - ΦΕΚ Δ' 885, το οποίο ορίζει ευρύτερη ζώνη προστασίας και αυστηρότερους περιορισμούς στις χρήσεις και την οικιστική ανάπτυξη. Η ΖΟΕ του '98, προκάλεσε αμέσως εντονότατες διαμαρτυρίες από τους κατοίκους των παραλίμνιων περιοχών.

Η κύρια ένσταση των κατοίκων είναι ότι σε μια αγροτική περιοχή η οποία χαρακτηρίζεται από πληθυσμιακό μαρασμό, συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης και ανεργία, η ΖΟΕ του '98 θέτει εξαιρετικά αυστηρούς έως απαγορευτικούς όρους στις λίγες δυνατότητες ανάπτυξης που έχουν απομείνει στην περιοχή (τουρισμός, οικιστική ανάπτυξη, κτηνοτροφία, μεταποίηση τοπικών προϊόντων κλπ.), ακόμα και στις περιοχές που βρίσκονται εκτός λεκάνης απορροής της λίμνης, ενώ σημαντικές είναι και οι αρνητικές επιπτώσεις στην αγορά γης (αξίες, ζήτηση κλπ).

4.1.4 Ο Νόμος 3028/2002 «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Ο νόμος Ν. 3028/2002 (ΦΕΚ 153 Α της 28.06.2000) συγκεντρώνει παλιά στοιχεία της νομοθεσίας για την προστασία του πολιτιστικού κεφαλαίου της χώρας και εισάγει ένα περισσότερο οργανωμένο πλαίσιο για την αντιμετώπιση του τομέα αυτού. Εισάγει, επίσης και διευκρινίζει νέες έννοιες και διαδικασίες που έχουν σαφή διασύνδεση με την έννοια της ρύθμισης του χώρου.

Με τους αρχικούς ορισμούς των όρων που υιοθετεί ο νόμος, καθορίζονται ως «αρχαία μνημεία» αυτά που «χρονολογούνται μέχρι το 1836» και «νεώτερα» τα μεταγενέστερα. Παραπέρα, ο νόμος εξειδικεύει όρους που ενδιαφέρουν, όπως «ακίνητα μνημεία», «αρχαιολογικοί χώροι», ιστορικοί τόποι», ακόμα και «άυλα πολιτιστικά αγαθά». Σημαντικά στοιχεία των ορισμών είναι η δυνατότητα ή και η ανάγκη επέκτασης της προστασίας στο άμεσο περιβάλλον του μνημείου. Επίσης, η δυνατότητα κήρυξης αρχαιολογικού χώρου σε περιοχές «στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν κατά τους αρχαιότετους χρόνους μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα».

4.2. Προγραμματικό Πλαίσιο της Περιοχής Μελέτης

Σημαντικές εισροές όσον αφορά το χωροταξικό και προγραμματικό πλαίσιο θα προκύψουν από τα αποτελέσματα της τρέχουσας διαδικασίας κατάρτισης του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013 στο πλαίσιο της Τέταρτης Προγραμματικής Περιόδου, καθώς και το υπό κατάρτιση Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο (πρώην Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.) και το ΠΕΠ της Περιφέρειας Θεσσαλίας.

Η Θεσσαλία ανήκει στην νέα προγραμματική περιφέρεια Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου. Περιλαμβάνει το μεγάλο θεσσαλικό κάμπο, ο οποίος περιβάλλεται προς όλες τις διευθύνσεις από ορεινούς όγκους, με αρκετές απομακρυσμένες

περιοχές. Η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα εντάσσεται στον ορεινό-ημιορεινό χώρο της ενδοχώρας. Έτσι μετέχει σε μια ποικιλία μέτρων και προγραμμάτων.

Στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Θεσσαλίας διατυπώνονται οι παρακάτω ειδικοί στόχοι:

1. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Θεσσαλικών τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών και ειδικότερα ποιοτικών προϊόντων πιστοποιημένης ποιότητας
2. Ενίσχυση της εξωστρέφειας της Θεσσαλικής οικονομίας
3. Ενίσχυση επιχειρηματικότητας, των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας
4. Βελτίωση της προσπελασιμότητας μέσω της δημιουργίας ή/ και αναβάθμισης υποδομών και δικτύων τοπικού και υπερτοπικού χαρακτήρα
5. Βιώσιμη πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη
6. Προστασία, βελτίωση και βιώσιμη αξιοποίηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, σύνδεση μεταξύ περιβάλλοντος και οικονομίας στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης
7. Βελτίωση απασχόλησης και ποιότητας ζωής
8. Ενίσχυση της ενδο-περιφερειακής χωρικής και οικονομικής συνοχής
9. Προώθηση της διαπεριφερειακής και διεθνούς συνεργασίας
10. Προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης

Συνολικά, οι πρώτοι τέσσερις στόχοι της Περιφέρειας Θεσσαλίας υπηρετούν την υλοποίηση του γενικού στόχου της πραγματικής σύγκλισης. Οι στόχοι 5 και 6 αποτελούν εξειδικευμένους στόχους για την προώθηση του γενικού στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι ειδικοί στόχοι 7,8 και 9 προάγουν το γενικό στόχο της χωρικής και κοινωνικοοικονομικής συνοχής. Τέλος, ο ειδικός στόχος 10 λειτουργεί οριζόντια και υποστηρικτικά στην επίτευξη όλων των γενικών και ειδικών στόχων.

Το σύνολο των προγραμμάτων που έχουν εφαρμοστεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα συγκλίνουν στην προσπάθεια ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης με άξονα τις ήπιες μορφές τουρισμού. Ειδικότερα αφορούν αφενός μεν στην ενδυνάμωση σε άμεση διασύνδεση με την προστασία του περιβάλλοντος και του τρόπου ζωής των κατοίκων και αφετέρου στην ενθάρρυνση του τοπικού πληθυσμού να ασχοληθεί με τη μεταποιητική δραστηριότητα αξιοποιώντας τα πρωτογενή προϊόντα.

Παράλληλα, βασική παράμετρος για την ανάπτυξη στην περιοχή αποτελεί η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων και η δημιουργία επιπλέον εισοδημάτων. Η φιλοσοφία αυτών των προγραμμάτων, αφορά στη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης με σκοπό τη συγκράτηση του πληθυσμού μέσω της δημιουργίας προϋποθέσεων απασχόλησης. Τα κυριότερα από τα προγράμματα που εφαρμόζονται στην περιοχή μελέτης και αφορούν την τουριστική ανάπτυξή της, είναι (ΑΝ.ΚΑ, 2001 και Ολοκληρωμένο Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Δ. Πλαστήρα, 2005):

4.2.1 Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Θεσσαλίας

Στο πλαίσιο του προγράμματος, ιδιαίτερη έμφαση δίδεται σε 3 «ειδικούς» τύπους δράσεων που αποσκοπούν στην ανάπτυξη και διάχυση της καινοτομίας στην Περιφέρεια, στην «ολοκληρωμένη» ανάπτυξη υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και στην «ολοκληρωμένη» αντιμετώπιση ορεινών – απομακρυσμένων περιοχών της

υπαίθρου στην Περιφέρεια. Οι δράσεις αυτές διαχέονται σε όλους τους άξονες προτεραιότητας, ενώ δρουν παράλληλα και συμπληρωματικά με τις υπόλοιπες δράσεις. Στο παρακάτω κείμενο παρατίθενται για κάθε άξονα ξεχωριστά, τα μέτρα που προβλέπονται για την επίτευξή τους, καθώς και γίνεται αναφορά στους στόχους των μέτρων αυτών. Αναφέρονται επιλεκτικά μόνο εκείνα τα μέτρα που αφορούν άμεσα ή έμμεσα την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής (Ολοκληρωμένο Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Δ. Πλαστήρα, 2005).

□ *Άξονας 1: «Παραγωγικό Περιβάλλον»*

Αφορά παρεμβάσεις, οι οποίες αναμένεται να αναπροσανατολίσουν τους παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας στην αγορά και στην ποιότητα. Επιδιώκεται η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων, ο εκσυγχρονισμός των οργανωτικών και παραγωγικών διαδικασιών και η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Αποσκοπεί στη διατήρηση της πολυτομεακότητας της παραγωγικής βάσης με την υποστήριξη επενδύσεων σε όλους τους τομείς και ιδιαίτερα των νέων τεχνολογιών και καινοτομίας.

– METPO 1.1 «Υποδομές Παραγωγικού Περιβάλλοντος»

- ⇒ Ενίσχυση ή δημιουργία ή βελτίωση των περιφερειακών υποδομών για την προώθηση της έρευνας – τεχνολογίας και καινοτομίας.
- ⇒ Ενίσχυση της εκθεσιακής υποδομής για την προώθηση των τοπικών προϊόντων και την ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων της Θεσσαλίας.

– METPO 1.3 «Ιδιωτικές Επενδύσεις»

- ⇒ Προσέλκυση νέων παραγωγικών ιδιωτικών επενδύσεων.
- ⇒ Τεχνολογικός εκσυγχρονισμός υφισταμένων επιχειρήσεων.
- ⇒ Συνολική αύξηση της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Θεσσαλικών επιχειρήσεων.
- ⇒ Μείωση της ανεργίας και ενίσχυση της απασχόλησης στον τομέα της μεταποίησης.

– METPO 1.5 «Ενίσχυση - Εκσυγχρονισμός Τουριστικών Καταλυμάτων»

- ⇒ Εκσυγχρονισμός των υπάρχουσών υποδομών τουριστικών καταλυμάτων.
- ⇒ Αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας.

– METPO 1.6 «Βελτίωση Ανταγωνιστικότητας Τουριστικών ΜΜΕ»

- ⇒ Ο εκσυγχρονισμός των τουριστικών επιχειρήσεων της Περιφέρειας και ταυτόχρονα η τουριστική προβολή της Θεσσαλίας, κατά δύο προτεραιότητες:
 - Ενίσχυση των επιχειρήσεων για:
 - ⇒ τεχνολογικό εκσυγχρονισμό,
 - ⇒ ανάπτυξη δικτύων συνεργασιών για παροχή ολοκληρωμένου τουριστικού προϊόντος,
 - ⇒ βελτίωση της διαχείρισης με καινοτομικές διαδικασίες,
 - ⇒ απόκτηση τεχνογνωσίας για τη διαχείριση ειδικών μορφών τουρισμού.
 - Συνολική και κατά κλάδους και περιοχές τουριστική προβολή:

- ⇒ με βάση την εκπόνηση marketing plan για την Περιφέρεια ώστε να εξειδικευθούν οι δράσεις προβολής,
- ⇒ δια της δημιουργίας φορέα προβολής.

□ *Άξονας 2: «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Υπαιθρου»*

Ο άξονας αυτός αφορά παρεμβάσεις οι οποίες αναμένεται να άρουν τα διαρθρωτικά προβλήματα που χαρακτηρίζουν την ύπαιθρο, ιδιαίτερα στις πεδινές περιοχές και να αναδείξουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Θεσσαλικής υπαίθρου. Επιδιώκει την αύξηση των δεξιοτήτων του τοπικού πληθυσμού, την κατάρτιση, την πληροφόρηση και υποστηρίζει τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων, την αύξηση της δυνατότητας, τις ίσες ευκαιρίες για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας και τη συμμετοχή στις σύγχρονες μορφές διαχείρισης και συλλογικής επιχειρηματικότητας.

– METPO 2.2 «Ενίσχυση Προσανατολισμού στην Αγορά και Διεθνή Οικονομία»

- ⇒ Ευαισθητοποίηση και υποστήριξη των κατοίκων του αγροτικού χώρου για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων (εισαγωγή βιολογικών καλλιεργειών, διασφάλιση ποιοτικών χαρακτηριστικών των προϊόντων).
- ⇒ Υποστήριξη της δημιουργίας χώρων και θεσμών διεπιστημονικής, διεπαγγελματικής και τοπικής συνεργασίας.
- ⇒ Διερεύνηση παραμέτρων (κοινωνικών, πολιτιστικών, περιβαλλοντικών, παραγωγικών, οικονομικών, κ.λ.π.) που επηρεάζουν τη βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα της αγροτικής παραγωγής σε κάθε νομό ώστε να αυξηθεί η απασχόληση και η συγκράτηση του πληθυσμού στην θεσσαλική ύπαιθρο.
- ⇒ Προώθηση του πολιτισμού στη θεσσαλική ύπαιθρο (υποστήριξη της δικτύωσης μορφωτικών και πολιτιστικών συλλόγων, συγκέντρωσης και αξιοποίησης λαογραφικού υλικού, ανάδειξη αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, προβολή τοπικών παραδοσιακών προϊόντων, ενίσχυση δράσεων απασχόλησης και ανάπτυξης στον κοινωνικό τομέα της οικονομίας κ.α.).

– METPO 2.6 «Προστασία Διαχείριση και Ανάδειξη του Φυσικού Περιβάλλοντος»

- ⇒ Ανάδειξη «περιοχών φυσικού κάλλους» θεσμοθετημένων με ένταξη στο δίκτυο «Φύση 2000» καθώς και μη ενταγμένων, αλλά ευαίσθητων οικοσυστημάτων και βιοτόπων παραποτάμιων, παραλίμιων και παράκτιων περιοχών, με αυστηρά κριτήρια επιλογής.
- ⇒ Εκπόνηση και υλοποίηση μελετών και έργων αποκατάστασης και ανάδειξης των περιοχών και του τοπίου και διαχείρισης της διακίνησης επισκεπτών.
- ⇒ Δημιουργία κέντρων και περιπτέρων Πληροφόρησης και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, υλικού ενημέρωσης.
- ⇒ Χάραξη και οργάνωση μονοπατιών και διαδρομών.

– METPO 2.8 «Ορθολογική Διαχείριση Υδάτινων και Εδαφικών Πόρων»

- ⇒ Διατήρηση, στον Προγραμματικό ορίζοντα του 2010, της παραγωγικής ικανότητας και βιωσιμότητας της Θεσσαλικής Υπαιθρου και των κατοίκων της.

– METPO 2.10 «Διαχείριση Φυσικών και Πολιτιστικών Πόρων, Οικισμών της Θεσσαλικής Υπαιθρου»

⇒ Δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών ποιότητας ζωής στον τομέα των βασικών υποδομών (εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων με δίκτυα αποχέτευσης, περιβαλλοντική αποκατάσταση οικισμών, προστασία και αξιοποίηση των ιστορικών μνημείων, η δημιουργία υποδομών εκθετηρίων λαογραφικού υλικού και ιστορικών βιβλιοθηκών και πολιτισμικών πόρων υπαίθρου, σε συνδυασμό με την αγροτική ζωή, την ιστορία και παράδοση, τα ήθη και έθιμα των τοπικών κοινωνιών) και δικτύωσης του τοπικού ενδογενούς δυναμικού για ανάπτυξη των κοινωνικών υποδομών και δραστηριοτήτων στην Ύπαιθρο.

– METPO 2.11 «Προστασία και Διαχείριση Δασών»

⇒ Υλοποίηση έργων / δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης από φυσικές καταστροφές και προληπτικών ενεργειών.
 ⇒ Ανάδειξη της κοινωνικής και οικολογικής αξίας όλων των δασών (δημόσια, δημοτικά / κοινοτικά, ιδιωτικά). Επιπλέον για τα δημοτικά/κοινοτικά και ιδιωτικά δάση, το μέτρο στοχεύει στην εκπόνηση διαχειριστικών και αναπτυξιακών σχεδίων και παραγωγικών επενδύσεων για τη διατήρηση της οικονομικής αξίας του δάσους.

– METPO 2.12 «Βελτίωση Προσβασιμότητας και Δημιουργία Υποδομών Ανάδειξης Ορεινών, Τουριστικών Κέντρων και Μειονεκτικών Περιοχών»

⇒ Διευκόλυνση της πρόσβασης και επισκεψιμότητας των ορεινών και τουριστικών κέντρων και μειονεκτικών περιοχών της Περιφέρειας Θεσσαλίας.
 ⇒ Άρση της απομόνωσης των εν λόγω περιοχών.
 ⇒ Μείωση του κόστους παραγωγής τοπικών προϊόντων και ομαλή διακίνησή τους.
 ⇒ Υποστήριξη της τουριστικής κίνησης.
 ⇒ Προσέλκυση επενδυτών.
 ⇒ Ανάπτυξη των υπηρεσιών και βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους και των επισκεπτών τους.

– METPO 2.13 «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας των Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων του Αγροτουρισμού και της Μεταποίησης»

⇒ Μείωση του κόστους παραγωγής, βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων της εκμετάλλευσης, προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωση της υγιεινής και διαβίωσης των ζώων.
 ⇒ Να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων ή απόκτησης εναλλακτικών εισοδημάτων σε κατοίκους των περιοχών παρέμβασης για τη μείωση της υποαπασχόλησης, τη δημιουργία ίσων ευκαιριών, τη βελτίωση των εισοδημάτων και τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο τους.
 ⇒ Ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού, στήριξη βιοτεχνίας και οικοτεχνίας μικρής κλίμακας και δημιουργία προϋποθέσεων για προσέλκυση και εγκατάσταση νέων κατοίκων στην ύπαιθρο.
 ⇒ Διατήρηση και ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας μέσω επενδύσεων που αυξάνουν την προστιθέμενη αξία των τοπικών γεωργικών προϊόντων μέσω της μεταποίησης – τυποποίησης – εμπορίας τους σε τοπικό επίπεδο.

□ *Άξονας 3: «Ποιότητα Ζωής»*

Αφορά παρεμβάσεις, οι οποίες αναμένεται να ενδυναμώσουν τον αναπτυξιακό ρόλο των μεγάλων αστικών κέντρων. Επιδιώκεται η βελτίωση των συνθηκών για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και εργασίας των κατοίκων τόσο στην ύπαιθρο όσο και στα μεγάλα αστικά κέντρα.

– METPO 3.1 «Υποδομές Υγείας Πρόνοιας»

Στο μεν τομέα της Υγείας η βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών Υγείας, στο δε τομέα της Πρόνοιας η βελτίωση της παρεχόμενης κοινωνικής προστασίας ιδιαίτερα στις ηλικιακές ομάδες των παιδιών και των ηλικιωμένων.

– METPO 3.3 «Συστήματα Διαχείρισης Στερεών και Υγρών Αποβλήτων, Υδρεύσεις»

Η κατά το μέγιστο δυνατό βαθμό:

- α) κάλυψη των αναγκών ορθολογικής περιβαλλοντικά διαχείρισης των στερεών και των υγρών αποβλήτων της Περιφέρειας Θεσσαλίας προκειμένου να επιτευχθεί η συμμόρφωση με την ισχύουσα κοινοτική και εθνική νομοθεσία, και
- β) κάλυψη των αναγκών σε ύδρευση κατά προτεραιότητα οικιστικών κέντρων 3ου επιπέδου της Περιφέρειας Θεσσαλίας.

Οι ειδικοί στόχοι του τομέα των Στερεών Αποβλήτων έχουν ως εξής :

- ⇒ Ολοκλήρωση των υποδομών Υγειονομικής διάθεσης Απορριμμάτων.
- ⇒ Αποκατάσταση παλαιών χώρων διάθεσης απορριμμάτων οι οποίοι δεν χρησιμοποιούνται πλέον.

Για τα Υγρά Απόβλητα, οι ειδικοί στόχοι έχουν ως εξής :

- ⇒ Ολοκλήρωση των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων και δικτύων αποχέτευσης με προτεραιότητα στις ευαίσθητες περιοχές ή περιοχές τουριστικής ανάπτυξης ή περιοχές πολιτιστικής ανάδειξης.

– METPO 3.4 «Ανάδειξη - Αξιοποίηση Τουριστικών και Πολιτιστικών Κέντρων»

Το Μέτρο στοχεύει στην αναβάθμιση του Θεσσαλικού βασικού τουριστικού προϊόντος αφενός με την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Περιφέρειας και αφετέρου με την ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών κέντρων.

□ *Άξονας 4: «Αξιοποίηση της Κεντροβαρούς Θέσης της Περιφέρειας και Ανάδειξη της σε Κόμβο Δικτύων»*

Αφορά παρεμβάσεις οι οποίες αναφέρονται σε δημιουργία σύγχρονων υποδομών (όπως οδικό δίκτυο, λιμενικές υποδομές και σιδηροδρομικές μεταφορές), οι οποίες θα προωθήσουν την προσέλκυση επενδύσεων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγικών της τομέων.

– METPO 4.1 «Διαπεριφερειακά Δίκτυα Μεταφορών και Υποδομών»

Η σύνδεση της Περιφέρειας Θεσσαλίας με την Εγνατία οδό, που θα συμβάλλει στην άρση της απομόνωσης της Δυτικής Θεσσαλίας και θα τη συνδέσει με τους βασικούς οικονομικούς άξονες της χώρας και τα Δευρωπαϊκά δίκτυα, αναδεικνύοντας τη Θεσσαλία σε στρατηγικό «κόμβο δικτύων» και σε ένα σύγχρονο διαμετακομιστικό κέντρο. Επίσης, η ολοκλήρωση των διαπεριφερειακών οδικών αξόνων, για τη σύνδεση της Θεσσαλίας με τη Δυτική Μακεδονία, την Ήπειρο και τη Στερεά Ελλάδα.

– METPO 4.2 «Διανομαρχιακές Οδικές Συνδέσεις»

Η ολοκλήρωση των διανομαρχιακών οδικών αξόνων, η σύνδεση των αστικών κέντρων της Περιφέρειας με τους κύριους οδικούς άξονες, οι οδικές συνδέσεις των αστικών και ημιαστικών κέντρων, η εγκατάσταση ηλεκτροφωτισμού, ο εξοπλισμός για την οδική ασφάλεια και η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων τηλεπληροφορικής.

□ *Άξονας 5: «Ανάπτυξη Ανθρώπινων Πόρων»*

Αφορά παρεμβάσεις οι οποίες αναφέρονται στη διατήρηση και δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων. Επιδιώκεται η κάλυψη των αναγκών που υπάρχουν στον τομέα της αγοράς εργασίας και η αντιμετώπιση των περιφερειακών ιδιαιτεροτήτων.

– ΜΕΤΡΟ 5.1 «Ανάπτυξη Ανθρώπινων Πόρων»

Η αναβάθμιση του εργατικού και στελεχιακού δυναμικού της περιφέρειας, λαμβάνοντας υπόψη:

- ⇒ την τάση της αγοράς για εξειδικευμένη απασχόληση,
- ⇒ τις ειδικότητες που τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση, σε συνδυασμό με τους τομείς προτεραιότητας του ΠΕΠ,
- ⇒ τις ομάδες του ενεργού πληθυσμού που πλήττονται από ανεργία, στις διάφορες εκδοχές της ή κινδυνεύουν μεσοπρόθεσμα να βρεθούν εκτός εργασίας.

– ΜΕΤΡΟ 5.2 «Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης για Άνεργους και Ειδικές Κοινωνικές Ομάδες»

Η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης μέσα από τη σύσταση εταιρικών σχημάτων και με την ενεργή στήριξη των φορέων της Αυτοδιοίκησης και η ανάληψη πρωτοβουλιών για άρση των αιτιών αποκλεισμού από την αγορά εργασίας.

– ΜΕΤΡΟ 5.3 «Ανάπτυξη της Γυναικείας Απασχόλησης και Επιχειρηματικότητας και Προώθηση της Ισότητας Ευκαιριών των Δύο Φύλων»

- ⇒ Διασφάλιση της ισότητας ευκαιριών των δύο φύλων.
- ⇒ Προώθηση της γυναικείας απασχόλησης και ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας.
- ⇒ Υποστήριξη της συμμετοχής των γυναικών στα κέντρα λήψης των αποφάσεων ιδιαίτερα στον τομέα της εργασίας και των επιχειρήσεων.
- ⇒ Διευκόλυνση της επανένταξης στην αγορά εργασίας.
- ⇒ Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον κοινωνικό τομέα
- ⇒ Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας με ευαισθητοποίηση σε θέματα κοινωνικού φύλου και την συμφιλίωση οικογενειακού και επαγγελματικού βίου.

□ *Άξονας 6: «Εφαρμογή»*

Οι ενέργειες αυτού του άξονα, έχουν στόχο την υποστήριξη της ομαλής υλοποίησης των δράσεων που περιλαμβάνονται εντός αυτών. Οι ενέργειες αυτές αφορούν κυρίως τον προγραμματισμό και σχεδιασμό, την προετοιμασία, την αξιολόγηση, τη δημοσιότητα, την εφαρμογή και τον έλεγχο του προγράμματος.

– ΜΕΤΡΟ 6.1 «Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ»

Ενίσχυση της ποιότητας και επιτάχυνση της συνέπειας των παρεμβάσεων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και βέλτιστη χρησιμοποίησή του. Τα μέσα που θα διατεθούν για την Τεχνική Βοήθεια θα έχουν στόχο να ενδυναμώσουν την ποιότητα και τη συνοχή των παρεμβάσεων στους άξονες, ώστε να διασφαλίσουν την ορθή και αποτελεσματική χρήση τους.

– ΜΕΤΡΟ 6.2 «Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ»

Ενίσχυση της ποιότητας και της συνέπειας των παρεμβάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και βέλτιστη χρησιμοποίησή του. Τα μέσα που τίθενται για την Τεχνική Βοήθεια έχουν στόχο να ενδυναμώσουν την ποιότητα και τη συνοχή των παρεμβάσεων στους άξονες για να διασφαλίσουν την ορθή και αποτελεσματική χρήση τους.

– ΜΕΤΡΟ 6.3 «Τεχνική Βοήθεια ΕΓΤΠΕ-Π»

Ενίσχυση της ποιότητας και της συνέπειας των παρεμβάσεων του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού & Εγγυήσεων, ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και βέλτιστη χρησιμοποίησή του. Τα μέσα που τίθενται για την Τεχνική Βοήθεια έχουν στόχο να ενδυναμώσουν την ποιότητα και τη συνοχή των παρεμβάσεων στους άξονες και να διασφαλίσουν την ορθή και αποτελεσματική χρήση τους.

4.2.2 Κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+

Το υπό μελέτη πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), από το Τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ-Π), από το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και από το αντίστοιχο Υπουργείο Γεωργίας. Για την Ελλάδα, ως υπεύθυνη αρχή για την υλοποίηση της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER+ έχει οριστεί το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Αποτελεί τη συνέχεια των κοινοτικών πρωτοβουλιών LEADER I και LEADER II που αποτέλεσαν την ουσιαστική κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της υπαίθρου.

Το Εθνικό Πρόγραμμα LEADER+ υιοθετεί δύο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους, οι οποίοι σύμφωνα με την ΑΝ.ΚΑ είναι οι εξής:

- 1) Η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητα αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών. Επίσης, μέσω των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων στις περιοχές ενισχύεται η ανάπτυξή τους με σκοπό να μειωθούν οι ανισότητες που παρατηρούνται στην ποιότητα ζωής των κατοίκων, κυρίως μεταξύ ορεινών και μη ορεινών περιοχών.
- 2) Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών, σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Ο στόχος αυτός βρίσκεται σε αντιστοιχία με τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ανάπτυξη, διατήρηση και ενίσχυση ενός βιώσιμου κοινωνικού ιστού στις αγροτικές περιοχές.

Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+ περιλαμβάνει 4 άξονες προτεραιότητας, που η καθεμία διαθέτει διάφορες δράσεις, οι οποίες εντάσσονται σε ορισμένα μέτρα. Παρακάτω, παρατίθενται για κάθε άξονα ξεχωριστά, τα μέτρα που προβλέπονται για την επίτευξή τους.

- *Άξονας 1: «Ολοκληρωμένες και Πιλοτικού Χαρακτήρα Στρατηγικές Αγροτικής Ανάπτυξης»*

Πρόκειται για το βασικό άξονα της πρωτοβουλίας LEADER+, αφού παρουσιάζει τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα και είναι απαραίτητο να περιλαμβάνεται σε

όλα τα τοπικά αναπτυξιακά σχέδια που υποβάλλονται. Ο άξονας αυτός αποτελείται από 4 μέτρα, που καθένα από αυτά περιλαμβάνει κάποιες δράσεις υλοποίησης της υπό εξέταση πρωτοβουλίας. Τα μέτρα και οι αντίστοιχες δράσεις του 1^{ου} άξονα προτεραιότητας, είναι:

– METPO 1.1 «Τεχνική Στήριξη των Φορέων Υλοποίησης (Ομάδων Τοπικής Δράσης)»

Το μέτρο αυτό αφορά δράσεις, όπως την υποστηρικτική ενίσχυση των φορέων υλοποίησης των προγραμμάτων τόσο σε προσωπικό όσο και σε τεχνολογικό εξοπλισμό, ώστε να είναι σε θέση να αξιολογηθούν τα επενδυτικά σχέδια και να προχωρούν σε ενέργειες με στόχο πάντα την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας της υπαίθρου.

– METPO 1.2 «Ενισχύσεις σε Επενδύσεις – Στήριξη στην Επιχειρηματικότητα»

Το μέτρο αυτό αναφέρεται σε δράσεις που έχουν να κάνουν με θέματα του αγροτικού τουρισμού, όπως ανάδειξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ιδιαίτερα του αγροτουρισμού, μέσα σε επαγγελματικά πρότυπα και ανεπτυγμένα δίκτυα (clusters). Με αυτό τον τρόπο ενισχύεται η δυναμικότητα των αγροτικών περιοχών και ιδιαίτερα των μειονεκτικών ορεινών περιοχών. Επίσης, με το μέτρο αυτό επιδιώκεται η ανάδειξη των αγροτικών επιχειρήσεων μέσω της προώθησης νέων τεχνικών, εφαρμογή σύγχρονης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, ώστε να αναβαθμιστεί η τοπική κοινωνία.

– METPO 1.3 «Υποστηρικτικές Ενέργειες»

Το μέτρο αυτό αφορά την προώθηση ενεργειών που ενισχύουν τις δράσεις για την ολοκληρωμένη βιώσιμη ανάπτυξη της υπαίθρου, όπως η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και η προβολή της υπαίθρου και των ενεργειών από τους συλλογικούς φορείς.

– METPO 1.4 «Προστασία, Ανάδειξη και Αξιοποίηση Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Το μέτρο αυτό αναφέρεται σε δράσεις που αναδεικνύουν την ταυτότητα και τη φυσιογνωμία μιας περιοχής, αλλά παράλληλα και σε θέματα προστασίας περιοχών φυσικού κάλλους, όπως περιοχές NATURA 2000.

□ *Άξονας 2: «Στήριξη Συνεργασίας μεταξύ Αγροτικών Περιοχών»*

Στόχος αυτού του άξονα, είναι να καταφέρουν οι αγροτικές περιοχές να ξεφύγουν από την απομόνωση στην οποία έχουν περιέλθει. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της συνεργασίας και της ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών όλων των εμπλεκόμενων φορέων τόσο σε τοπικό, εθνικό και διακρατικό επίπεδο. Ο άξονας αυτός αποτελείται από δύο επιμέρους μέτρα:

– METPO 2.1 «Συνεργασία μεταξύ Περιοχών της Χώρας: Διατοπική και Διαπεριφερειακή Συνεργασία»

– METPO 2.2 «Διακρατική Συνεργασία»

□ *Άξονας 3: «Δικτύωση»*

Ο άξονας αυτός αφορά τη στήριξη της λειτουργίας του ελληνικού δικτύου LEADER και τη στήριξη του σχεδίου δράσης της Μονάδας Εμπύκωσης Δικτύου LEADER+ (Μ.Ε.Δ.). Αποτελείται από τα παρακάτω δύο μέτρα:

– ΜΕΤΡΟ 3.1 «Λειτουργία Δικτύου LEADER»

Το μέτρο αυτό αναφέρεται στο δίκτυο LEADER, στο οποίο συμμετέχουν οι ομάδες τοπικής δράσης, αλλά και όλοι οι φορείς αγροτικής ανάπτυξης, οι οποίοι συνεργάζονται προκειμένου να βγουν χρήσιμα συμπεράσματα μέσα από τις ξεχωριστές εμπειρίες και γνώσεις που διαθέτουν.

– ΜΕΤΡΟ 3.2 «Μονάδα Εμπύκωσης Δικτύου LEADER+ (Μ.Ε.Δ.)»

Η μονάδα αυτή αποτελεί το φορέα που έχει ως σκοπό την υποστήριξη των ενεργειών και εκδηλώσεων που απαιτούνται για τη μετάδοση και διακίνηση της πληροφορίας μέσα στο δίκτυο που έχει δημιουργηθεί.

□ *Άξονας 4: «Διαχείριση – Παρακολούθηση – Αξιολόγηση του Προγράμματος»*

Ο άξονας αυτός έχει να κάνει με τη δημιουργία επιτροπών που θα ασχολούνται με θέματα διαχείρισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των προγραμμάτων, με σκοπό να συντονίζονται, να ελέγχονται, αλλά και να επιταχύνονται όλες οι διαδικασίες της εφαρμογής του LEADER+, αλλά και να υπάρχει πλήρης συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Επίσης, μέσω της αξιολόγησης, όλες οι προηγούμενες εμπειρίες αξιοποιούνται, ώστε να δημιουργηθούν πρότυπα καλών πρακτικών, τα οποία και θα αποτελέσουν τους προπομπούς για την ορθή εκτέλεση του LEADER+.

Γενικότερα, το LEADER+ μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για μια αλυσιδωτή αντίδραση θετικών αλλαγών για την τοπική οικονομία, όπως η τουριστική προβολή της περιοχής, η παραγωγή εναλλακτικού εισοδήματος για τους κατοίκους, η ενίσχυση των υφιστάμενων επαγγελματικών δράσεων, η είσοδος νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, η μείωση της ανεργίας, η αύξηση του ανταγωνισμού και η προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας.

4.2.3 *Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης «Θησέας»*

Με την πεποίθηση ότι η άσκηση αποτελεσματικής και ποιοτικής διοίκησης των τοπικών υποθέσεων συνδέεται με την υποστήριξη της επενδυτικής δραστηριότητας των Ο.Τ.Α. και την ορθολογική και διαφανή κατανομή των πόρων που κατευθύνονται σε αυτούς, η κυβέρνηση θεσμοθέτησε το αναπτυξιακό πρόγραμμα «Θησέας», ώστε να:

- προωθηθεί η μετεξέλιξη των Ο.Τ.Α. σε πραγματικά αυτοδιοικούμενους οργανισμούς, με στόχο τη μείωση του χάσματος μεταξύ του πολίτη και της εξουσίας,
- ενισχυθεί η ικανότητα της διοίκησης των Ο.Τ.Α. να διαχειρίζεται τις τοπικές υποθέσεις με διαφάνεια, νομιμότητα και σεβασμό στα δικαιώματα των πολιτών,
- προσδιοριστούν οι επιτελικές αρμοδιότητες των κεντρικών υπηρεσιών και να υποστηριχθεί η μεταφορά των αρμοδιοτήτων που αφορούν τοπικές υποθέσεις

στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση βάσει των αρχών της αποκέντρωσης, της επικουρικότητας και της αποτελεσματικότητας,

- ενισχυθεί η ανάπτυξη των Ο.Τ.Α. σε ορεινές και νησιωτικές προβληματικές περιοχές,
- αναδειχθεί η ισόρροπη και βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη ως στόχος κύριας εθνικής προτεραιότητας.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα στοχεύει στην:

- ενδυνάμωση των θεσμών της αποκέντρωσης και της αυτοδιοίκησης,
- εξυπηρέτηση του πολίτη στον πληρέστερο δυνατό βαθμό,
- ισόρροπη εθνική ανάπτυξη και
- ορθολογική οργάνωση των περιφερειακών υπηρεσιών του κράτους.

Γενικότερα, το αναπτυξιακό Πρόγραμμα «Θησέας» επιχειρεί να συγκροτήσει μια ολοκληρωμένη πολιτική για τους Ο.Τ.Α., η οποία θα ενισχύσει τον αναπτυξιακό ρόλο της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, μέσω συντονισμένων δράσεων και χρηματοδοτήσεων.

Το πρόγραμμα «Θησέας» περιλαμβάνει 3 υποπρογράμματα, που το καθένα ξεχωριστά διαθέτει διάφορα μέτρα που προβλέπονται για την επίτευξη των υποπρογραμμάτων αυτών. Παρακάτω παρουσιάζονται οι στόχοι για κάθε υποπρόγραμμα ξεχωριστά, καθώς και γίνεται αναφορά στα μέτρα που περιλαμβάνουν αυτά.

□ *Υποπρόγραμμα 1: «Οργάνωση και Ανάπτυξη των Υπηρεσιών των Δήμων»*

- ⇒ Οργάνωση των Ο.Τ.Α. με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία τους.
- ⇒ Αύξηση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας των Ο.Τ.Α.
- ⇒ Ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες.
- ⇒ Καλύτερη διαχείριση των πόρων των Ο.Τ.Α.
- ⇒ Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού των Ο.Τ.Α. και αναβάθμιση των συνθηκών εργασίας.
- ⇒ Ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης.

Το υποπρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει τα ακόλουθα Μέτρα:

- Μέτρο 1.1.: Κατάρτιση επιχειρησιακών προγραμμάτων.
- Μέτρο 1.2α.: Μελέτες οργάνωσης και ανάπτυξης των υπηρεσιών των Ο.Τ.Α.
- Μέτρο 1.2β.: Υποστήριξη της προσυμβατικής διαδικασίας των συμπράξεων Ο.Τ.Α. με ιδιώτες (προκαταρκτικές μελέτες σκοπιμότητας χρήσης της μεθόδου, διαγωνιστική διαδικασία επιλογής ιδιωτών – επενδυτών, κατάρτιση συμβάσεων).
- Μέτρο 1.3.: Έργα οργάνωσης και ανάπτυξης των υπηρεσιών των Ο.Τ.Α.
- Μέτρο 1.4.: Μηχανοργάνωση των Ο.Τ.Α. και εφαρμογή τεχνολογιών πληροφορικής.
- Μέτρο 1.5.: Συμπράξεις των Ο.Τ.Α. με τον ιδιωτικό τομέα με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του Υποπρογράμματος 1.
- Μέτρο 1.6.: Οριζόντιες δράσεις.

- Μέτρο 1.7.: Αντιμετώπιση ειδικών, εκτάκτων και επειγουσών λειτουργικών δαπανών.
 - Μέτρο 1.8.: Συμμετοχή σε κοινοτικά προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- *Υποπρόγραμμα 2: «Τοπική Ανάπτυξη και Προστασία του Περιβάλλοντος»*

- ⇒ Ανάπτυξη της υπαίθρου και προώθηση της εταιρικής σχέσης πόλης και υπαίθρου.
- ⇒ Ανάπτυξη τοπικών δικτύων μεταφοράς.
- ⇒ Δημιουργία σύγχρονων ανοικτών πόλεων.
- ⇒ Βελτίωση του οικιστικού ιστού των αστικών πόλεων.
- ⇒ Ισότητα της πρόσβασης στις υποδομές.
- ⇒ Αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- ⇒ Συντονισμό των τοπικών δημόσιων επενδύσεων.
- ⇒ Συγκράτηση του πληθυσμού – Μείωση της ανεργίας.
- ⇒ Προστασία των φυσικών πόρων.
- ⇒ Ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων.
- ⇒ Ελαχιστοποίηση του υδρευτικού και αποχετευτικού προβλήματος των Ο.Τ.Α.
- ⇒ Εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων επεξεργασίας υγρών και στερεών αποβλήτων.

Το υποπρόγραμμα 2 περιλαμβάνει τα ακόλουθα Μέτρα:

- Μέτρο 2.1α.: Μελέτες.
- Μέτρο 2.1β.: Υποστήριξη της προσυμβατικής διαδικασίας των συμπράξεων Ο.Τ.Α. με ιδιώτες.
- Μέτρο 2.2.: Συγκοινωνιακά έργα – Μεταφορές.
- Μέτρο 2.3.: Ύδρευση.
- Μέτρο 2.4.: Αποχέτευση – Επεξεργασία λυμάτων.
- Μέτρο 2.5.: Διαχείριση απορριμμάτων.
- Μέτρο 2.6.: Οικισμοί.
- Μέτρο 2.7.: Εγγειοβελτιωτικά – Αντιπλημμυρικά έργα.
- Μέτρο 2.8.: Υποστήριξη οικονομικών δραστηριοτήτων.
- Μέτρο 2.9.: Τεχνικός και μηχανολογικός εξοπλισμός των Ο.Τ.Α.
- Μέτρο 2.10.: Απαλλοτριώσεις ακινήτων.
- Μέτρο 2.11.: Συμπράξεις των Ο.Τ.Α. με τον ιδιωτικό τομέα.
- Μέτρο 2.12.: Ενίσχυση των διαδημοτικών συνεργασιών και των συνεργασιών των Ο.Τ.Α. πρώτου βαθμού σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, καθώς και της συμμετοχής τους σε κοινοτικά προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του Υποπρογράμματος 2.
- Μέτρο 2.13.: Οριζόντιες δράσεις.
- Μέτρο 2.14.: Αντιμετώπιση έκτακτων και επειγουσών αναγκών.

- *Υποπρόγραμμα 3: «Κοινωνικές – Πολιτιστικές Υποδομές και Δραστηριότητες»*

- ⇒ Προώθηση της υγείας, ιδίως της πρωτοβάθμιας φροντίδας, της προληπτικής ιατρικής και του οικογενειακού προγραμματισμού.
- ⇒ Αναβάθμιση και διεύρυνση των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών προς τους δημότες, με έμφαση στις ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες.
- ⇒ Εξασφάλιση της ισότητας των ευκαιριών, παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και άρση του κοινωνικού αποκλεισμού.
- ⇒ Εξασφάλιση – ενίσχυση των απαραίτητων υποδομών, εξοπλισμού και μέσων για την παροχή κοινωνικών, πολιτιστικών και αθλητικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων.
- ⇒ Συγκράτηση του πληθυσμού και ειδικότερα των νέων στις γενέτειρες περιοχές.
- ⇒ Ανάπτυξη της ενεργούς συμμετοχής των πολιτών.
- ⇒ Ανάδειξη του τοπικού πολιτιστικού πλούτου.

Το υποπρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει τα ακόλουθα Μέτρα:

- Μέτρο 3.1α.: Μελέτες.
- Μέτρο 3.1β.: Υποστήριξη της προσυμβατικής διαδικασίας των συμπράξεων Ο.Τ.Α. με ιδιώτες.
- Μέτρο 3.2.: Υποδομές και έργα διοικητικής εξυπηρέτησης.
- Μέτρο 3.3.: Υγεία – Πρόνοια – Αντιμετώπιση κοινωνικού αποκλεισμού.
- Μέτρο 3.4.: Αθλητισμός.
- Μέτρο 3.5.: Πολιτισμός.
- Μέτρο 3.6.: Εκπαίδευση – Κατάρτιση.
- Μέτρο 3.7.: Προγράμματα Νέας Γενιάς.
- Μέτρο 3.8.: Απαλλοτριώσεις κτιρίων.
- Μέτρο 3.9.: Συμπράξεις των Ο.Τ.Α. με τον ιδιωτικό τομέα.
- Μέτρο 3.10.: Ενίσχυση των διαδημοτικών συνεργασιών και των συνεργασιών των Ο.Τ.Α. πρώτου βαθμού σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, καθώς και της συμμετοχής τους σε κοινοτικά προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του Υποπρογράμματος 3.
- Μέτρο 3.11.: Οριζόντιες δράσεις.
- Μέτρο 3.12.: Αντιμετώπιση εκτάκτων και επειγουσών αναγκών.

4.2.4 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΕΠΠΕΡΑΑ)

Κύρια αναπτυξιακή επιδίωξη του προγράμματος είναι η προστασία, αναβάθμιση και αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος, ώστε να αποτελέσει το υπόβαθρο για την προστασία της δημόσιας υγείας, την άνοδο της ποιότητας ζωής των πολιτών καθώς και να συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας. Μερικές από τις κυριότερες παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος, είναι η ολοκληρωμένη διαχείριση στερεών και επικίνδυνων αποβλήτων και η προστασία των εδαφών, η διαχείριση αστικών λυμάτων, η εφαρμογή σχεδίων δράσης για τον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των ακτών. Στοχεύει επίσης στην ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των βιότοπων, στις υποδομές

αντιπλημμυρικής προστασίας μεγάλης κλίμακας, στην πρόληψη και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών.

Το ΕΠΠΕΡΑΑ αποτελεί κατά κάποιο τρόπο τη συνέχεια του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (ΕΠΠΕΡ) 2000-2006, το οποίο αποτέλεσε την περίοδο 2000-2006 τον κορμό μιας συνολικής παρέμβασης με στόχο την περιβαλλοντική αναβάθμιση της χώρας και τη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την υλοποίηση και εφαρμογή των αρχών της αειφόρου και βιώσιμης ανάπτυξης. Η διάρθρωσή του σε άξονες προτεραιότητας ακολούθησε τη διάρθρωση του ΚΠΣ 2000-2006, σε ότι αφορά τους βασικούς στόχους στον τομέα του Περιβάλλοντος. Οι άξονες προτεραιότητας του ΕΠΠΕΡ 2000-2006 είναι:

1. Υδατικό Περιβάλλον
2. Στερεά Απόβλητα
3. Πολιτική Προστασία, Προστασία Τοπίων και Θαλασσίου Περιβάλλοντος
4. Ατμοσφαιρικό Περιβάλλον - Θόρυβος
5. Θεσμοί, Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση
6. Βασικά έργα υποδομής στον τομέα των υδάτων, της προστασίας εδαφικών πόρων και προσαρμογής της χώρας στην κοινοτική νομοθεσία
7. Χωροταξία - Πολεοδομία - Αναπλάσεις
8. Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών, Βιότοποι
9. Περιβαλλοντικές Δράσεις με τη συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα (συμβατές με την Κοινοτική νομοθεσία)
10. Τεχνική Βοήθεια

Η διάρθρωση του ΕΠΠΕΡΑΑ σε άξονες προτεραιότητας ακολούθησε τη διάρθρωση του Δ΄ ΚΠΣ 2007-2013. Παρακάτω παρουσιάζονται οι δύο γενικοί στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη για την περίοδο 2007-2013:

- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 1: Η Αειφορική Διαχείριση των περιβαλλοντικών μέσων, του φυσικού αποθέματος και των Αστικών Κέντρων (Εδαφος, Υδατικό Περιβάλλον, Ατμόσφαιρα, Φύση).
- ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 2: Η Βελτίωση της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης στο σχεδιασμό και την εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής και η βελτίωση της απόκρισης της Κοινωνίας και των Πολιτών σε θέματα Περιβαλλοντικής Προστασίας.

Για την επίτευξη των γενικών στόχων του προγράμματος διαμορφώνονται διακριτοί τομείς παρέμβασης, που οργανώνονται επιχειρησιακά σε δύο Ομάδες Αξόνων Προτεραιότητας (Α και Β), μια για κάθε ένα από τα Κοινοτικά Ταμεία που το χρηματοδοτούν, το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) αντίστοιχα.

Οι αναπτυξιακοί και περιβαλλοντικοί (γενικοί) στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» ταυτίζονται, και συνεπώς η επίτευξη των στόχων αυτών αναμένεται να οδηγήσει τόσο στην προώθηση της ανάπτυξης όσο και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Οι συνολικά (11) Άξονες Προτεραιότητας με τους αντίστοιχους περιβαλλοντικούς στόχους έχουν ως εξής (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον & Λειψόρος Ανάπτυξη, 2007):

- *Άξονας 1: «Προστασία Ατμοσφαιρικού Περιβάλλοντος & Αστικές Μεταφορές – Αντιμετώπιση Κλιματικής Αλλαγής – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας»*

⇒ Συμβολή στη μείωση της ρύπανσης του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος και της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής με την υλοποίηση έργων εξοικονόμησης ενέργειας και αξιοποίησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

- *Άξονας 2: «Προστασία και Διαχείριση Υδατικών Πόρων»*

⇒ Προστασία της ποιότητας των υδάτων καθώς και διασφάλιση της παροχής πόσιμου νερού επαρκούς σε ποσότητα και καλής ποιότητας σε επιλεγμένα αστικά κέντρα, σε τουριστικές περιοχές της χώρας και σε περιοχές με οξυμένα προβλήματα λειψυδρίας.

- *Άξονας 3: «Πρόληψη και Αντιμετώπιση Περιβαλλοντικού Κινδύνου »*

⇒ Ενίσχυση των υποδομών πρόληψης και αντιμετώπισης περιβαλλοντικού κινδύνου σε ότι αφορά υποδομές αντιπλημμυρικής προστασίας, οι οποίες είναι απαραίτητες για την προστασία της ζωής και των περιουσιών των πολιτών καθώς και για την προσέλκυση επενδύσεων.

- *Άξονας 4: «Προστασία Εδαφικών Συστημάτων – Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων »*

⇒ Διασφάλιση της προστασίας της δημόσιας υγείας, των εδαφικών πόρων και των υπόγειων υδροφορέων από τη ρύπανση που προκαλείται από την ανεξέλεγκτη διάθεση αστικών στερεών αποβλήτων.

- *Άξονας 5: «Τεχνική Βοήθεια»*

⇒ Υποστήριξη της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος και των Τελικών Δικαιούχων στην υλοποίηση του Προγράμματος και των έργων που αντίστοιχα εκτελούν.

- *Άξονας 6: «Προστασία Ατμοσφαιρικού Περιβάλλοντος – Αντιμετώπιση Κλιματικής Αλλαγής»*

⇒ Προστασία της ποιότητας του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος από την υποβάθμιση που προκαλούν τόσο οι εκπομπές αερίων ρύπων όσο και ο θόρυβος και οι ακτινοβολίες.

- *Άξονας 7: «Προστασία και Διαχείριση Υδατικών Πόρων»*

⇒ Ορθολογική και αειφορική διαχείριση των υδατικών πόρων της χώρας ώστε να διασφαλιστεί σε μακροχρόνια βάση η επαρκής διαθεσιμότητα υψηλής ποιότητας υδατικών πόρων για όλες τις απαραίτητες χρήσεις (άρδευση, βιομηχανική και οικιακή χρήση).

□ *Άξονας 8: «Πρόληψη και Αντιμετώπιση Περιβαλλοντικού Κινδύνου»*

⇒ Συνολική ενίσχυση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης στην πρόληψη και αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού κινδύνου μέσα από την οργάνωση ενός αξιόπιστου και πλήρως ανεπτυγμένου δικτύου πολιτικής προστασίας με έμφαση στην πρόληψη, που όμως δίνει τη δυνατότητα για έγκαιρη επέμβαση και αποκατάσταση.

□ *Άξονας 9: «Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας»*

⇒ Ανάσχεση της απώλειας και προστασία της βιοποικιλότητας στο πλαίσιο της επίτευξης και διατήρησης ικανοποιητικής κατάστασης των οικοτόπων και των πληθυσμών των απειλούμενων και κινδυνευόντων ειδών.

□ *Άξονας 10: «Θεσμοί και Μηχανισμοί»*

⇒ Βελτίωση της διοικητικής αποτελεσματικότητας του ΥΠΕΧΩΔΕ στην άσκηση περιβαλλοντικής πολιτικής

□ *Άξονας 11: «Τεχνική Βοήθεια»*

⇒ Υποστήριξη της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος και των Τελικών Δικαιούχων στην υλοποίηση του Προγράμματος και των έργων που αντίστοιχα εκτελούν.

4.2.5 Κοινοτικό Πρόγραμμα Life+

Το Life+ είναι το χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον (αποτελεί συνέχεια του Life). Ο Κανονισμός που θεσπίζει το Life+ είναι ο (ΕΚ) 614/2007. Σκοπός του είναι να συμβάλλει στην εφαρμογή, ενημέρωση και ανάπτυξη της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος σε άλλες πολιτικές, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Το Life+ στηρίζει την εφαρμογή του 6ου Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον (Απόφαση 1600/2002/ΕΚ), συμπεριλαμβανομένων των θεματικών στρατηγικών. Μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος χρηματοδοτούνται μέτρα και έργα με ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία για τα κράτη – μέλη. Το Life+ αποτελείται από τρία στοιχεία:

1. «Life+ Φύση και Βιοποικιλότητα» με στόχο να συμβάλλει στην εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής και νομοθεσίας για τη φύση και τη βιοποικιλότητα ιδιαίτερα σε σχέση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ για τη διατήρηση των άγριων πτηνών και την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση της χλωρίδας και πανίδας και των φυσικών οικοσυστημάτων και την υποστήριξη και περαιτέρω ανάπτυξη και εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 συμπεριλαμβανομένων των παράκτιων και θαλάσσιων ειδών.
2. «Life+ Περιβαλλοντική Πολιτική και Διακυβέρνηση» για την εφαρμογή των στόχων του 6ου Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων προτεραιότητας για τις κλιματικές αλλαγές, το περιβάλλον και την υγεία και ποιότητα ζωής, τους φυσικούς πόρους και τα

απόβλητα και να συνεισφέρει στην ανάπτυξη και επίδειξη των καινοτόμων προσεγγίσεων πολιτικής, τεχνολογιών, μεθόδων και εργαλείων.

3. «Life+ Πληροφόρηση και Επικοινωνία» με στόχο τη διάχυση της πληροφόρησης και την αύξηση της ευαισθητοποίησης σε περιβαλλοντικά θέματα συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης των δασικών πυρκαγιών.

Η Αναπτυξιακή Καρδίτσας μέσω των προγραμμάτων Life σε συνεργασία με τους δήμους της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα πραγματοποίησε αρκετές δράσεις προς την κατεύθυνση του οικοτουρισμού με απώτερο στόχο την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής. Στην κατεύθυνση αυτή και λόγω ότι η περιοχή της λίμνης είναι προστατευμένη περιοχή NATURA 2000, κινήθηκαν τα προγράμματα:

- Life (1993-1997) με τίτλο «Περιοχή Λίμνης Ν. Πλαστήρα: Μια Πιλοτική, Αειφορική, Τουριστική Παρέμβαση». Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε από το στελεχιακό δυναμικό της Αναπτυξιακής Καρδίτσας Α.Ε. σε συνεργασία με τον τομέα Οικολογίας & Ταξινόμησης του Πανεπιστημίου Αθηνών και εξωτερικούς επιστημονικούς συνεργάτες. Στόχος του ήταν η εφαρμογή μιας πιλοτικής παρέμβασης στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη του οικοτουρισμού
- Life (1999-2003) με τίτλο «Υλοποίηση Διαχειριστικών Δράσεων στη Λίμνη Ταυρωπού». Το πρόγραμμα, το οποίο υλοποιήθηκε από την Αναπτυξιακή Καρδίτσας Α.Ε. σε συνεργασία με τα Πανεπιστήμια Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας, το Τ.Ε.Ι. Λάρισας (Τμήμα Δασοπονίας Καρδίτσας) και με ομάδα ανεξάρτητων μελετητών, αφορούσε τη μελέτη και προστασία του ευαίσθητου οικολογικά περιβάλλοντος, καθώς και ελέγχους για την ποιότητα των νερών της λίμνης Πλαστήρα.

4.2.6 Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal

Η Equal αποτελεί εργαλείο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση, χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχόλησης. Το Πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί για να στηρίξει μια οριζόντια προσέγγιση στις πολιτικές και τις υπηρεσίες προς τις οποίες θα έχουν πρόσβαση πολλαπλές κατηγορίες αποκλεισμένων ή απειλούμενων από αποκλεισμό από την αγορά εργασίας ομάδων και να αντιμετωπίσει την αποσπασματικότητα και την έλλειψη συντονισμού των εφαρμοζόμενων πολιτικών.

Σύμφωνα με το νέο θεσμικό πλαίσιο η παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των αρχών της EQUAL στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΚΤ της περιόδου 2007 – 2013 ασκείται από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας (Κ.Π.) «EQUAL», η οποία μετονομάζεται σε Ειδική Υπηρεσία για την Ενσωμάτωση των Αρχών της EQUAL & για τη Διαχείριση Δράσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού».

Οι αρχές της Κ.Π. EQUAL σχετίζονται με όλους τους γενικούς στόχους της θεματικής προτεραιότητας «Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ). Οι γενικοί στόχοι της θεματικής προτεραιότητας «Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή» είναι οι εξής:

- Γενικός στόχος 7: Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων
- Γενικός στόχος 8: Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση.
- Γενικός στόχος 9: Προώθηση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης.
- Γενικός στόχος 10: Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας.
- Γενικός στόχος 11: Η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση – κοινωνική συνοχή).

Γενικότερα η πρωτοβουλία αυτή δεν περιλαμβάνει άμεσα μέτρα που να προωθούν άμεσα τον τουρισμό, όμως προωθεί τη δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών που είναι δυνατόν να δραστηριοποιηθούν στους τουριστικούς προορισμούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου συνεταιρισμού αποτελεί ο γυναικείος αγροτικός συνεταιρισμός της Λίμνης Πλαστήρα με έδρα το Μορφοβούνι, που παράγει γλυκά κουταλιού και άλλα παραδοσιακά προϊόντα.

4.2.7 Προγραμματιζόμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα

Τα σημαντικότερα έργα υποδομής που εκτελούνται ή προγραμματίζονται στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα αφορούν το οδικό δίκτυο με την ολοκλήρωση του οδικού κυκλώματος της λίμνης (χρηματοδοτούμενο από το Πρόγραμμα Ενίσχυσης Περιφέρειας Θεσσαλίας) και τα έργα κατασκευής και βελτίωσης του εσωτερικού οδικού δικτύου (Πρόγραμμα Θησέας), καθώς και τη βελτίωση των δασικών δρόμων που ολοκληρώνουν το ορεινό δασικό οδικό δίκτυο στο τμήμα Πελεκητή – Καραμανώλη – Χιονοδρομικό (ΠΕΠ). Τα έργα αυτά είναι σημαντικά τόσο για τη βελτίωση της πρόσβασης των οικισμών, όσο και για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής μελέτης.

Τα έργα ύδρευσης που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα Θησέας αφορούν κυρίως τα δημοτικά διαμερίσματα που υδρεύονται από τη λίμνη. Τις δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα αφορά ο εκσυγχρονισμός του αρδευτικού δικτύου Ταυρωπού (ΠΕΠ).

Τα υπόλοιπα προγραμματιζόμενα και εκτελούμενα έργα σχετίζονται εμμέσως ή αμέσως με την τουριστική δραστηριότητα μέσω της ανάδειξης της φυσιογνωμίας των οικισμών (έργα ανάπλασης και ανάδειξης ιστορικών κτιρίων), της βελτίωσης του περιβάλλοντος (καθαρισμός των ρεμάτων και του περιβάλλοντος χώρου της λίμνης), αλλά και της τουριστικής προβολής ή βελτίωσης των τουριστικών υποδομών (Leader+). Τέλος, έργα που αφορούν κατ' εξοχήν το μόνιμο πληθυσμό είναι η λειτουργία μονάδας «Βοήθειας στο Σπίτι», καθώς και η χρηματοδότηση στεγνοκαθαριστηρίου.

Παρακάτω παρατίθενται αναλυτικά όλα τα ενταγμένα και εκτελούμενα έργα για την περιοχή μελέτης, σύμφωνα με τα ΠΕΠ Θεσσαλίας, Πρόγραμμα Θησέας, Leader+, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον» (ΕΠΠΕΡ) και Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (ΥΠΕΣΔΔΑ).

Πίνακας 4.1: Εντεταγμένα και εκτελούμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα σύμφωνα με το ΠΕΠ Θεσσαλίας

Τίτλος έργου	Ποσό
Ολοκλήρωση Οδικού Κυκλώματος Λίμνης Πλαστήρα	6.541.207 €
Εκσυγχρονισμός Αρδευτικού Δικτύου Ταυρωπού	1.467.920 €
Ψηφιακή Οργάνωση και Δικτυακή Παρουσίαση του Βοτανικού Κήπου Νεοχωρίου Λίμνης Πλαστήρα	16.600 €
Βελτίωση των Δασικών Δρόμων Πελεκητή – Καραμανώλη – Ρ. Βαένι και Καραμανώλη – Χιονοδρομικό (Φορέας Υλοποίησης Δ/ση Δασών – Δασαρχείο Καρδίτσας	715.000 €
Αγροτική Οδοποιία Δήμου Πλαστήρα	355.000 €
Βελτίωση Δικτύου Δασοδρόμων Δημόσιου Δάσους Μούχας (Φορέας Υλοποίησης Δ/ση Δασών – Δασαρχείο Καρδίτσας	900.000 €
Επιχορήγηση ΑΝ.ΚΑ Α.Ε. για τη λειτουργία μονάδας βοήθειας στο σπίτι στο δήμο Νεβρόπολης Αγράφων	147.087 €
Επιχορήγηση ΑΝ.ΚΑ Α.Ε. για τη λειτουργία μονάδας βοήθειας στο σπίτι στο δήμο Ιτάμου	147.087 €
Εκπόνηση Μελέτης Σχεδίου Χωρικής Οργάνωσης Ανοιχτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ) Περιοχής Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων	112.720 €
Εκπόνηση Μελέτης Σχεδίου Χωρικής Οργάνωσης Ανοιχτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ) Περιοχής Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων	155.594 €
Εκπόνηση Μελέτης Σχεδίου Χωρικής Οργάνωσης Ανοιχτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ) Περιοχής Δήμου Πλαστήρα	87.750 €
Διαχειριστική Μελέτη Δημοτικού Δάσους Δ.Δ. Μοσχάτου	6.487 €
Διαμόρφωση Εκθεσιακής – Λαογραφικής Αίθουσας «Αντώνης Σαμαράκης»	150.000 €
Ανάπτυξη Ολοκληρωμένου Πολυχρηστικού Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών Δήμου Πλαστήρα	29.800 €
Ανάπτυξη Ολοκληρωμένου Πολυχρηστικού Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών Δήμου Πλαστήρα	87.750 €
Αποκατάσταση Περιβάλλοντος Χώρου Δ.Δ. Μορφοβουνίου Δήμου Πλαστήρα	95.600 €
Διαμόρφωση Χώρου Δασικής Αναψυχής στη Θέση Αγ. Αθανάσιος Δ.Δ. Μορφοβουνίου Δήμου Πλαστήρα	45.220 €
Προβολή – Ενίσχυση Ετήσιας Γιορτής Κρασιού Μεσενικόλα	21.700 €

Πηγή: ΠΕΠ Θεσσαλίας, ΥΠΕΣΔΔΑ

Πίνακας 4.2: Εντεταγμένα και εκτελούμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα σύμφωνα με το πρόγραμμα Θησείας

Τίτλος έργου	Ποσό
Εσωτερική Οδοποιία Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων	320.000 €
Εσωτερική Οδοποιία Δήμου Πλαστήρα	160.938 €
Εσωτερική Οδοποιία Δήμου Ιτάμου	604.650 €
Ανέγερση Διοικητηρίου Δήμου Πλαστήρα	700.000 €
Ύδρευση Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων από τη Λίμνη Ν. Πλαστήρα	180.000 €
Βελτίωση Βατότητας και Ηλεκτροφωτισμός Δημοτικών Δρόμων Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων	179.354 €
Προμήθεια Μηχανικού Εξοπλισμού για το Δήμο Νεβρόπολης Αγράφων	100.000 €
Ανάδειξη Πνευματικού Κέντρου – Ξενώνα Μεσενικόλα	205.000 €
Αισθητική Ανάπλαση Δ.Δ. Μεσενικόλα	120.000 €
Κατασκευή Πάρκου Αναψυχής Αγ. Αθανάσιος	29.649 €
Αποχέτευση Ομβρίων Δημοτικών Διαμερισμάτων Δήμου Ιτάμου	150.000 €

Αναπλάσεις Οικισμών Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων	99.354 €
Υδροδότηση Νέου Οικισμού Λαμπερού	163.712 €
Βελτίωση – Επέκταση Πολιτιστικού Κέντρου Δ.Δ. Κερασιάς	180.000 €
Διαμόρφωση Χώρων Αναψυχής Δήμου Ιτάμου	83.080 €
Αντικατάσταση Δικτύου Ύδρευσης από πηγές – Κρυονέρι και Κατασκευή Δεξαμενής Ύδρευσης Λαμπερού – Καταφύγιου (Διαδημοτικό)	120.000 €
Μελέτη Μετατροπής Διοικητικού Κτιρίου Μορφοβουνίου σε Κέντρο Μέρινας και Φροντίδας Ηλικιωμένων	24.258 €
Σύνδεσμος Ύδρευσης Καρδίτσας & Σοφάδων (ΣΥΚΑΣ) – Εκπόνηση Μελέτης Κατασκευής Αγωγού Εναλλακτικής Υδροληψίας του ΣΥΚΑΣ και περίξ κοινοτήτων από τη Λ. Πλαστήρα	45.000 €
Σύνδεσμος Ύδρευσης Καρδίτσας & Σοφάδων (ΣΥΚΑΣ) – Εγκατάσταση Συστήματος για την προσθήκη ενεργού άνθρακα στο νερό που επεξεργάζονται τα διυλιστηρίων του ΣΥΚΑΣ και περίξ κοινοτήτων από τη Λίμνη Ν. Πλαστήρα	88.000 €
Σύνδεσμος Ύδρευσης Καρδίτσας & Σοφάδων (ΣΥΚΑΣ) – Καθαρισμός της δεξαμενής τροφοδοσίας των διυλιστηρίων νερού του ΣΥΚΑΣ και περίξ κοινοτήτων από τη Λίμνη Ν. Πλαστήρα	200.000 €
Σύνδεσμος Ύδρευσης Καρδίτσας & Σοφάδων (ΣΥΚΑΣ) – Συντήρηση Συστήματος Ταχείας Ανάμιξης – Κροκίδωσης στα διυλιστήρια νερού του ΣΥΚΑΣ και περίξ κοινοτήτων από τη Λίμνη Ν. Πλαστήρα	25.000 €
Έργα Ύδρευσης Δημοτικών Διαμερισμάτων Δήμου Ιτάμου	180.000 €

Πηγή: Πρόγραμμα Θησέας, ΥΠΕΣΔΔΑ

Πίνακας 4.3: Εντεταγμένα και εκτελούμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα σύμφωνα με το πρόγραμμα Leader+ (2000-2006)

Τίτλος έργου	Ποσό
Δημιουργία Παραδοσιακού Καφενείου – Κέντρου Εξυπηρέτησης Επιχειρηματικού Τουρισμού & Πολλαπλών Χρήσεων στα Καλύβια Πεζούλας	385.232 €
Ανάδειξη της Παραδοσιακής Όψης του Κεντρικού Οδικού Άξονα Δ.Δ. Μορφοβουνίου	170.000 €
Επέκταση των Εγκαταστάσεων και Εκσυγχρονισμός του Κέντρου Εστίασης «Η Κληματαριά» στα Καλύβια Πεζούλας	126.379 €
Δημιουργία Στεγνοκαθαριστηρίου στο Νεοχώρι	115.816 €
Κέντρο Οικολογίας Καστανιάς	232.000 €
Ανάπλαση Δημοτικού Διαμερίσματος Καστανιάς	200.000 €

Πηγή: Leader+ (2000-2006), ΑΝΚΑ

Πίνακας 4.4: Εντεταγμένα και εκτελούμενα έργα στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον» (ΕΠΠΕΡ)

Τίτλος έργου	Ποσό
Αισθητικές – Αρχιτεκτονικές Παρεμβάσεις Δήμου Πλαστήρα	490.000 €
Κατασκευή του Οίκου Αμπέλου και Κρασιού στο Δ.Δ. Μεσενικόλα	325.000 €
Προμήθεια Εξοπλισμού του Οίκου Αμπέλου και Κρασιού στο Δ.Δ. Μεσενικόλα	45.000 €
Ολοκληρωμένο Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης σε εφαρμογή της Habitat Agenda του Δήμου Πλαστήρα	115.816 €
Διαμόρφωση επί του Παραδοσιακότερου Χώρων και Δρόμων του Δ. Πλαστήρα	91.000 €

Πηγή: ΑΝΚΑ, Δήμος Πλαστήρα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ - ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ, ΕΞΩΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΓΕΝΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία συνοπτική παρουσίαση / ανακεφαλαίωση των ευρημάτων της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης που πραγματοποιήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η παρουσίαση αυτή θα ακολουθήσει τη δομή μιας SWOT ανάλυσης παρουσιάζοντας σε τέσσερις διαφορετικές ενότητες τα τοπικά προβλήματα και τις δυνατότητες της περιοχής μελέτης, καθώς και τις εξωγενείς και ενδογενείς ευκαιρίες και απειλές, όπως αυτές προέκυψαν από τη μελέτη του ευρύτερου χώρου.

Στη συνέχεια, παρατίθενται οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού που αναπτύσσονται ήδη στην περιοχή, αλλά και αυτές που διαθέτουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται συγκεκριμένες προτάσεις που αποσκοπούν στην ενίσχυση των ήπιων τουριστικών μορφών.

5.1 Αξιολόγηση Δεδομένων Υπάρχουσας Κατάστασης

Η σημερινή αναπτυξιακή εικόνα της περιοχής μελέτης φαίνεται ότι στηρίζεται κατά κύριο λόγο στον τουρισμό με πόλο έλξης τη Λίμνη Πλαστήρα. Με κέντρο το Νεοχώρι, που βρίσκεται στη δυτική γεωγραφική ενότητα της λίμνης, οι σχετικές δραστηριότητες καταλυμάτων, παραθεριστικής κατοικίας, εξυπηρετήσεων επισκεπτών και αναψυχής συγκεντρώνονται στους οικισμούς σε άμεση γειτνίαση και οπτική επαφή με τη Λίμνη. Παράλληλα, ο παραλίμνιος άξονας της ανατολικής γεωγραφικής ενότητας, παρά τους εξαιρετικά αξιόλογους φυσικούς πόρους που διαθέτει, ελάχιστα επωφελείται από την τουριστική δραστηριότητα, ενώ σε πολύ χειρότερη μοίρα βρίσκεται η ορεινή ενδοχώρα, η οποία δεν προσφέρει ούτε στοιχειώδεις εξυπηρετήσεις υποδοχής επισκεπτών και ερημώνει σιγά-σιγά.

Το τουριστικό πρότυπο της περιοχής προσανατολίζεται, κατ' αρχήν προς ήπιες (εναλλακτικές) μορφές τουρισμού με επαρκή διαφοροποίηση των προσφερόμενων τύπων καταλυμάτων και αρκετά εκτεταμένη τουριστική περίοδο, παρά τις έντονες εποχικές αιχμές. Ωστόσο παρατηρείται αφ' ενός μια τάση αύξησης των μεγεθών που τείνουν προς μαζικότερες μορφές τουρισμού οι οποίες ακούν σοβαρές πιέσεις στις αγροτικές χρήσεις και το φυσικό τοπίο, γεγονός που μπορεί να υπονομεύσει μακροπρόθεσμα τον ίδιο τον τουριστικό πόρο, αφ' ετέρου μια συγκέντρωση των δραστηριοτήτων στη παραλίμνια ζώνη, με αντίστοιχη ερήμωση της ενδοχώρας.

Η πρωτογενής δραστηριότητα (γεωργία, κτηνοτροφία, δάση), παρά τα μειούμενα μεγέθη της, εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική οικονομική συνιστώσα για την περιοχή, είτε ως κύρια, είτε ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος στο πλαίσιο ενός προτύπου πολυαπασχόλησης. Οι σημερινές τάσεις υποδεικνύουν ότι υπάρχει δυνατότητα διατήρησης και ανάπτυξης των πιο αποδοτικών πρωτογενών δραστηριοτήτων (οπωροκηπευτικά, δενδροκαλλιέργεια, κτηνοτροφία κλπ.), για τα προϊόντα των οποίων η τουριστική κίνηση μπορεί να εξασφαλίσει καλύτερους όρους διάθεσης. Προς την κατεύθυνση αυτή, σημαντική συμβολή μπορεί να έχει η διασφάλιση προϊόντων ποιότητας, βιολογικών κλπ., καθώς και η τυποποίηση και μεταποίηση της πρωτογενούς παραγωγής. Το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ανάληψη των απαραίτητων πρωτοβουλιών

από μεμονωμένους παραγωγούς, θα μπορούσε όμως να διερευνηθεί η δυνατότητα συλλογικών δράσεων.

Η γεωγραφική (μέχρι σχετικά πρόσφατα) και συγκοινωνιακή απομόνωση, το χαμηλό πληθυσμιακό μέγεθος, μαζί με την παραδοσιακή ενασχόληση στον πρωτογενή τομέα, αποτελούν τους κυριότερους ανασταλτικούς παράγοντες για το σημερινό οικονομικό μαρασμό της περιοχής. Η βελτίωση των οδικών συνδέσεων της ευρύτερης περιοχής με το κύριο οδικό δίκτυο της χώρας προβλέπεται ότι θα δράσει θετικά στην αύξηση της τουριστικής κίνησης, αυξάνοντας ταυτόχρονα τις πιέσεις προς τις υπόλοιπες δραστηριότητες και το φυσικό περιβάλλον. Επίσης, τα έργα τεχνικών υποδομών (ύδρευσης και αποχέτευσης) θα μειώσουν τις δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον, αυξάνοντας παράλληλα τις δυνατότητες υποδοχής επισκεπτών και κατά συνέπεια τις συνολικές πιέσεις στο τοπίο.

Οι προοπτικές οικονομικής ανάκαμψης της περιοχής εξαρτώνται από τη στρατηγική που οι κάτοικοι της περιοχής συνολικά θα αποφασίσουν να σχεδιάσουν και να ακολουθήσουν με τη συμπαράσταση και βοήθεια της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, της Περιφέρειας Θεσσαλίας και των φορέων του Νομού. Έτσι, το ζήτημα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μακροπρόθεσμα είναι η αναζήτηση ενός προτύπου ανάπτυξης, όπου οι κυρίαρχες τουριστικές δραστηριότητες θα αναπτύσσονται με τρόπο που θα διαφυλάσσει το φυσικό τοπίο, θα στηρίζει και δεν θα ανταγωνίζεται τις πρωτογενείς δραστηριότητες.

5.1.1 Προβλήματα – Αδυναμίες

- ⇒ Απουσία οργανωμένου δικτύου και ενιαίου φορέα προβολής και προώθησης δράσεων προς την κατεύθυνση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ⇒ Σχετικά χαμηλό επίπεδο τοπικής οικονομικής ανάπτυξης και εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από πολύ λίγους και συγκεκριμένους κλάδους (π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία).
- ⇒ Μεγάλη πληθυσμιακή μείωση, η οποία συνοδεύεται από γήρανση του πληθυσμού, μειωμένη συμμετοχή των μικρών και παραγωγικών ηλικιών, καθώς και μειωμένη παρουσία του γυναικείου φύλλου.
- ⇒ Χαμηλό επίπεδο προβολής του τουριστικού προϊόντος της περιοχής και μικρό μερίδιο της τουριστικής κίνησης στο σύνολο της περιοχής της λίμνης.
- ⇒ Συρρίκνωση του πρωτογενή τομέα παραγωγής (μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων λόγω εγκατάλειψης και ερήμωσης των οικισμών) και σταδιακή εγκατάλειψη καλλιεργειών που βρίσκονταν σε άνθιση κατά το παρελθόν.
- ⇒ Μικρή παρουσία οργανωμένων χώρων αναψυχής παρά το εξαιρετικά πλούσιο φυσικό δυναμικό.
- ⇒ Περιορισμένη ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα και ανυπαρξία οργανωμένου δικτύου μεταποίησης και εμπορίας.
- ⇒ Έλλειψη εναλλακτικών τουριστικών υποδομών στην πλειονότητα των οικισμών της περιοχής μελέτης

- ⇒ Ουσιαστικά ανύπαρκτη παραγωγή γεωργικών προϊόντων ποιότητας με βιολογικές μεθόδους καλλιέργειας. Αναξιοποίητη παραγωγή κρασιού Ο.Π.Α.Π., με τη μεγαλύτερη ποσότητα να πωλείται χύμα. (εξαίρεση αποτελεί η αμπελουργική ζώνη παραγωγής οίνων Ονομασίας Προέλευσης ΜΕΣΕΝΙΚΟΛΑ).
- ⇒ Τουριστική ζήτηση που χαρακτηρίζεται, σε συγκεκριμένες περιοχές, από έντονη εποχικότητα (αργίες – διακοπές – σαββατοκύριακα) και σημειακή συγκέντρωση της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας, με αποτέλεσμα την υπολειτουργία των τουριστικών καταλυμάτων και εστιατορίων όλη σχεδόν την υπόλοιπη περίοδο.
- ⇒ Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο
- ⇒ Γεωγραφική απομόνωση των οικισμών της περιοχής μελέτης σε σχέση με τις άλλες περιοχές του νομού, αλλά και ευρύτερα της χώρας. Σε αυτό συμβάλει και η απόσταση από τα μεγάλα καταναλωτικά κέντρα
- ⇒ Ανεπαρκής αξιοποίηση των δυνατοτήτων για ανάπτυξη της αλιείας στη λίμνη.
- ⇒ Χαμηλή ποιότητα τουριστικών υποδομών, καθώς και χώρων εστίασης για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών – τουριστών.
- ⇒ Περιορισμένες δυνατότητες απασχόλησης, ιδιαίτερα για τους νέους και το γυναικείο πληθυσμό, γεγονός που αποδεικνύεται και από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας των δύο αυτών ομάδων.
- ⇒ Ελλείψεις του δικτύου οικισμών της περιοχής σε βασικές λειτουργίες και εξυπηρετήσεις (σχολεία, πυροσβεστικός σταθμός, γραφεία ΔΕΗ / ΟΤΕ κ.ά.) αλλά και βασικά καταστήματα (φαρμακεία, φούρνοι, εμπορικά κλπ). Εξάρτηση για τις ελλείψεις αυτές από το αστικό κέντρο της Καρδίτσας.
- ⇒ Μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων λόγω εγκατάλειψης και σταδιακή δάσωσή τους, διαδικασία η οποία δεν είναι αναστρέψιμη.
- ⇒ Χαμηλό ποσοστό αρδευόμενης γεωργικής γης, ενώ σε αγρανάπαυση βρίσκεται το μισό περίπου ποσοστό της γεωργικής γης.
- ⇒ Έντονες αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας στους όρους και περιορισμούς της υφιστάμενης Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου λίμνης Πλαστήρα η οποία θεσμοθετήθηκε για την προστασία του περιβάλλοντος. Θεωρείται ότι οι περιορισμοί είναι υπερβολικοί και αποτελούν τροχοπέδη ακόμη και για την ήπια ανάπτυξη, ενώ σημαντικές είναι οι επιπτώσεις στην αγορά γης (αξίες, ζήτηση κλπ).
- ⇒ Έντονο πρόβλημα με φαινόμενα κατολισθήσεων και ερπυσμού εδαφών σε μεγάλα τμήματα των Δημοτικών διαμερισμάτων Κερασέας και Λαμπερού. Έχει κριθεί ότι πρέπει να μεταφερθούν, ενώ έχουν ήδη μοιραστεί τα νέα οικοπέδα στους δικαιούχους σε τοποθεσία δίπλα από τον οικισμό του Αγ. Αθανασίου. Προληπτικά μέτρα έχουν προταθεί και σε άλλους δύο οικισμούς (Μορφοβούνι, Μεσενικόλας)
- ⇒ Ελλείψεις στην κοινωνική υποδομή της περιοχής μελέτης (σχολεία, υποδομές υγείας, διοικητικές λειτουργίες).
- ⇒ Προβληματικό οδικό δίκτυο (κακή διατομή, ελλιπής συντήρηση), με όξυνση κατά τους χειμερινούς μήνες.
- ⇒ Εσωτερικό οδικό δίκτυο των οικισμών της περιοχής μελέτης σε κακή κατάσταση, γεγονός που δυσχεραίνει τις μετακινήσεις των κατοίκων καθώς και την ομαλή ροή των επισκεπτών.

- ⇒ Ελλιπής κατάρτιση – εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού
- ⇒ Προβληματικές συνθήκες κυκλοφορίας και στάθμευσης μέσα στους οικισμούς, ειδικά τους θερινούς μήνες.
- ⇒ Απουσία ολοκληρωμένων τεχνικών υποδομών δικτύου αποχέτευσης, επεξεργασίας και διάθεσης των υγρών λυμάτων (χρησιμοποιούνται κατά κανόνα απορροφητικοί βόθροι), γεγονός που οξύνει το πρόβλημα της διάβρωσης των εδαφών και οδηγεί σε φαινόμενα πλημμύρων και κατολισθήσεων.
- ⇒ Άναρχη οικιστική ανάπτυξη
- ⇒ Υποβάθμιση του αρχιτεκτονικού ύφους των οικισμών λόγω της απουσίας ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης, καθώς και των σχετικών μηχανισμών παρακολούθησης και ελέγχου της οικοδομικής δραστηριότητας (επισκευές, προσθήκες, νέα κτίρια).
- ⇒ Ιδιαίτερα χαμηλή έμφαση στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων
- ⇒ Απουσία ολοκληρωμένης και μακροπρόθεσμης τοπικής ανάπτυξης που να βρίσκεται στη φάση της υλοποίησης. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει μεμονωμένες δράσεις που δεν εντάσσονται σε ένα προϋπάρχον πλαίσιο σχεδιασμού.
- ⇒ Αποδυνάμωση των τοπικών συλλογικών φορέων (π.χ. συνεταιρισμών, συλλόγων).
- ⇒ Μη διερεύνηση δυνατοτήτων χρηματοδότησης και σχεδιαζόμενων δράσεων από εθνικούς, κοινοτικούς ή/και άλλους πόρους
- ⇒ Χαμηλή κινητοποίηση των Δήμων της περιοχής μελέτης (Πλαστήρα, Νεβρόπολης Αγράφων και Ιτάμου) για συντονισμό και συνεργασία σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, μέσω της δημιουργίας διαδημοτικών συνεργασιών, συνεταιρισμών και άλλων κάθετων ή/και οριζόντιων συνεργασιών μεταξύ τοπικών φορέων, ομάδων και εταιριών του ιδιωτικού τομέα
- ⇒ Επιφυλακτική στάση του τοπικού πληθυσμού σε καινοτόμες δράσεις.

Τα αίτια

Από όσα έχουν αναφερθεί μέχρι τώρα για την οικονομική και κοινωνική κατάσταση της περιοχής, μπορεί με βεβαιότητα να υποστηριχθεί ότι το συγκρότημα των οικισμών στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα χαρακτηρίζεται από οικονομική και κοινωνική οπισθοδρόμηση, ιδίως μετά την κατασκευή του φράγματος. Παρά τις όποιες προσπάθειες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια για αναστροφή της κατάστασης, δεν έχουν επιτευχθεί τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Τα αίτια της, μέχρι και πρόσφατα, δυσμενούς κατάστασης οφείλονται κυρίως σε «εξωγενείς» και «ενδογενείς» παράγοντες. Στους εξωγενείς παράγοντες συμπεριλαμβάνονται η ανεπαρκής αγροτική πολιτική ανάπτυξης που αφορά ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές της χώρας, οι περιορισμοί της ΚΑΠ (Κοινής Αγροτικής Πολιτικής) που δεν επιτρέπουν την επέκταση – ανάπτυξη των παραδοσιακών παραγωγικών δυνατοτήτων του πρωτογενούς τομέα και η αδιαφορία που έχει, μέχρι πρόσφατα, επιδείξει η Πολιτεία για την περιοχή.

Στους ενδογενείς παράγοντες αναφέρονται η αδυναμία εκσυγχρονισμού και μεγέθυνσης της τοπικής οικονομίας, που σε συνάρτηση με τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα, τις ελλειπίες υποδομές (ανυπαρξία ολοκληρωμένων οδικών,

αποχετευτικών, υδρευτικών και αρδευτικών δικτύων κλπ.) και υπηρεσίες οδηγούν σε μειωμένα εισοδήματα και δυσαρέσκεια όσο αφορά στο επίπεδο ζωής, καθώς και άλλοι παράγοντες, όπως η μερική απώλεια της ταυτότητας, η μικρή παρουσία νέων οικογενειών και η υπογεννητικότητα.

Ο κατακερματισμός του γεωργικού κλήρου που σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ιδιαίτερα μεγάλος, αλλά και το μικρό μέγεθος των αγροτεμαχίων, θεωρούνται ως βασικοί περιοριστικοί παράγοντες όσο αφορά στην ανάπτυξη της γεωργίας. Η ανεπαρκής τεχνική στήριξη των γεωργών και κτηνοτρόφων της περιοχής σε συνδυασμό με την έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά και η γενικότερη έλλειψη πληροφόρησης (γενικά παρατηρείται έλλειψη επαρκών μηχανισμών πληροφόρησης – κατάρτισης – τεχνικής υποστήριξης) έχουν οδηγήσει στην αδυναμία αξιοποίησης τουλάχιστον των Κανονισμών της Ε.Ε. που είναι δυνατόν να συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό του πρωτογενούς τομέα.

Επιπλέον, οι ανεπάρκειες των αρμόδιων υπηρεσιών, η έλλειψη κατάλληλης έρευνας και προγραμματισμού και η υποβάθμιση των τοπικών πόρων, οφειλόμενη κατά ένα μεγάλο ποσοστό στη μη ορθολογική χρήση τους, συντελούν στην αδυναμία αξιοποίησής τους που αναφέρεται σε όλο το φάσμα των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των τοπικά παραγόμενων προϊόντων προκαλείται από μια σειρά παραγόντων, όπως το υψηλό κόστος παραγωγής, η υποβαθμισμένη ποιότητά τους λόγω, σε αρκετές περιπτώσεις, ανυπαρξίας προδιαγραφών ή μη τήρησης αυτών, η μη εκμετάλλευση όλων των δυνατοτήτων χαρακτηρισμού των προϊόντων, καθώς και η ανεπάρκεια προβολής και εμπορίας τους. Τέλος, η ανεπάρκεια των παρεχόμενων υπηρεσιών και κοινωνικών εξυπηρετήσεων συντελούν στην αδυναμία συγκράτησης πληθυσμού και εισοδημάτων στην περιοχή, με αποτέλεσμα να επιτείνεται η φθίνουσα πορεία της περιοχής.

5.1.2 Δυνατότητες – Πλεονεκτήματα

Από τα παραπάνω φαίνεται ξεκάθαρα ότι η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα αντιμετωπίζει αρκετά πληθυσμιακά, χωροταξικά, διαχειριστικά, περιβαλλοντικά και παραγωγικά προβλήματα. Από την άλλη όμως, διαθέτει και μια σειρά σοβαρών πλεονεκτημάτων που είναι επιθυμητό και εφικτό να αξιοποιηθούν ώστε να αναστραφεί η υφιστάμενη δυσμενής κατάσταση. Τα πλεονεκτήματα αυτά αφορούν κυρίως στους φυσικούς, πολιτιστικούς και παραγωγικούς πόρους της περιοχής και στην αξιοποίησή τους για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αλλά και την αναδιάρθρωση του παραγωγικού συστήματος στην περιοχή. Παρακάτω παρατίθενται τα σημαντικότερα από αυτά.

- ⇒ Περιοχή που διαθέτει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης οικοτουριστικών δραστηριοτήτων λόγω του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος, της ποικιλίας των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας.
- ⇒ Ευρύτερη περιοχή με οικολογική αξία που εμπίπτει σε καθεστώς προστασίας και ενισχύσεων.
- ⇒ Ευκαιρίες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

- ⇒ Πλούσια παράδοση και πολιτισμική κληρονομιά (μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, ήθη, έθιμα).
- ⇒ Παραδοσιακή ενασχόληση με τις γεωργοκτηνοτροφικές δραστηριότητες και την παραγωγή προϊόντων ποιότητας.
- ⇒ Ευνοϊκές συνθήκες για την υιοθέτηση εναλλακτικών καλλιεργειών αρωματικών και άλλων φυτών
- ⇒ Αυξανόμενη ζήτηση για την ευρύτερη περιοχή της Λ. Πλαστήρα ως τουριστικού προορισμού (ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια).
- ⇒ Δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων υψηλής ποιότητας κατά την τελευταία πενταετία (π.χ. Ναϊάδες)
- ⇒ Διατήρηση του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, λόγω και της σχετικά περιορισμένης μαζικής τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή.
- ⇒ Εκτάσεις γεωργικής γης που χαρακτηρίζονται υψηλής παραγωγικότητας.
- ⇒ Παραγωγή κρασιού ονομασίας προέλευσης (Μεσενικόλα).
- ⇒ Βελτίωση των τεχνικών υποδομών σε κάθε δημοτικό διαμέρισμα της περιοχής μελέτης ιδιαίτερα κατά τα τελευταία χρόνια.
- ⇒ Κοινωνική συνοχή ανάμεσα στα δημοτικά διαμερίσματα βασισμένη σε κοινή ιστορική πορεία και παράδοση.
- ⇒ Έλλειψη βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων, που συμβάλλουν στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.
- ⇒ Δημιουργία νέου επαρχιακού δρόμου (Μητρόπολη – διασταύρωση προς Μεσενικόλα – Μορφοβούνι) με πολύ καλά γεωμετρικά χαρακτηριστικά, διατομή με ερείσματα και οδόστρωμα σε άριστη κατάσταση, καθώς και βελτίωση των ήδη υπαρχόντων.
- ⇒ Περιβάλλον σημαντικά λιγότερο επιβαρημένο σε σχέση με τις δυναμικές (πεδινές) περιοχές.
- ⇒ Κατάλληλες προϋποθέσεις για τη δημιουργία μικρών αποδοτικών μονάδων μεταποίησης των παραγόμενων γεωργικών, κτηνοτροφικών και δασικών προϊόντων.
- ⇒ Δυνατότητες αξιοποίησης των περιουσιακών στοιχείων της περιοχής.
- ⇒ Ευνοϊκές προϋποθέσεις για την υιοθέτηση βιολογικών καλλιεργειών και εκτροφών.
- ⇒ Περιοχή με τουριστική ανάπτυξη, καθώς και τουριστικούς πόρους σε αρκετούς οικισμούς (Νεοχώρι, Πεζούλα).
- ⇒ Ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη της μελισσοκομίας.
- ⇒ Ελκυστικότητα περιοχής, λόγω της άμεσης γειτνίασής με την πόλη της Καρδίτσας και λόγω της μικρής χρονοαπόστασης για τις ημερήσιες μετακινήσεις.
- ⇒ Σημαντικές προσπάθειες, κυρίως την τελευταία δεκαετία, για δημιουργία ή/και ενίσχυση των υφιστάμενων δικτύων συνεργασίας μεταξύ των οικισμών, αλλά και με την πόλη της Καρδίτσας.
- ⇒ Ύπαρξη τοπικών συλλογικών φορέων (π.χ. συνεταιρισμών, συλλόγων) σε κάθε δημοτικό διαμέρισμα της περιοχής μελέτης.

⇒ Μικρός ρυθμός οικιστικής ανάπτυξης.

Ζητούμενο είναι η αξιοποίηση όλων των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και ο περιορισμός – αντιμετώπιση των μειονεκτημάτων. Τα ζητήματα αυτά πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για το σχεδιασμό μιας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής πρότασης που θα αποσκοπεί στην επανοικοδόμηση της κοινωνικής συνοχής της περιοχής και θα στηρίζεται στη δημιουργία εναλλακτικών πηγών απασχόλησης, όπως ήπιες μορφές τουριστικής ανάπτυξης και κατά συνέπεια εισοδήματος για τον τοπικό πληθυσμό.

5.1.3 Ευκαιρίες

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, προσδιορίζονται τα σημεία εκείνα που διαφαίνεται να αποτελούν ευκαιρίες για ανάπτυξη και τα οποία θα πρέπει να εκμεταλλευτεί ο αναπτυξιακός σχεδιασμός της περιοχής μελέτης.

⇒ Αύξουσα ζήτηση μορφών εναλλακτικού τουρισμού με αξιοποίηση φυσικών (ιδιαίτερη ορεινή φυσιογνωμία, χερσαία, δασικά και λιμναία οικοσυστήματα κλπ.) και πολιτιστικών πόρων (ιστορικά μνημεία, μοναστήρια κλπ.) και των τοπικών προϊόντων.

⇒ Αυξημένη ζήτηση παραδοσιακών – τοπικών ποιοτικών προϊόντων και δυνατότητες κατοχύρωσής τους.

⇒ Συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα. Ευκαιρίες αξιοποίησης των σημαντικών πόρων του Γ' και Δ' ΚΠΣ.

⇒ Δυνατότητα εισαγωγής – επέκτασης της παραγωγής των βιολογικών προϊόντων.

⇒ Δυνατότητα τουριστικής σύνδεσης με γειτονικές περιοχές.

⇒ Αξιοποίηση και συνδυασμός των υπαρκτών δυνατοτήτων της περιοχής, όπως δραστηριότητες που έχουν σχέση με τις τοπικές παραγωγικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (γαστρονομία, τοπικά παραδοσιακά προϊόντα, μονοπάτια κλπ.), με δραστηριότητες που σχετίζονται με νέες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, δημιουργώντας διασυνδέσεις μεταξύ διαφορετικών τομέων.

⇒ Ένταξη της τεχνολογίας στο παραγωγικό σύστημα των περιοχών.

⇒ Δυνατότητες διαδημοτικής συνεργασίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος (τουριστική ανάπτυξη, συγκοινωνίες, λειτουργία Χ.Υ.Τ.Α).

⇒ Δημιουργία νέων προϊόντων αγροτικού τουρισμού.

⇒ Ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των αγροτικών συνεταιρισμών των δήμων της περιοχής προκειμένου να προωθήσουν τα προϊόντα της περιοχής, καθώς και ενέργειες στήριξης της αγροτικής τοπικής παραγωγής με καινοτόμες δράσεις (π.χ. διάθεση των κτηνοτροφικών προϊόντων με εμπορικό σήμα, ώστε να πιστοποιείται η προέλευση του προϊόντος).

⇒ Ιδιαίτερα σημαντική η νέα προτεραιότητα που λαμβάνει ο αγροτικός χώρος στην ευρωπαϊκή πολιτική με στόχο να εμποδιστεί η κατάρρευση του κοινωνικοοικονομικού ιστού.

- ⇒ Δυνατότητα ανάπτυξης νέας δασικής παραγωγής (μέσω της δάσωσης οριακών γεωργικών εκτάσεων ή υποβαθμισμένων δασικών εκτάσεων) με παράλληλη αξιοποίηση των δασών ως σημαντικότερου φυσικού τουριστικού πόρου.
- ⇒ Ανάδειξη χώρων αναψυχής σε δασικές περιοχές, όπως οι γέφυρες, οι πέτρινες ή ξύλινες κατασκευές για τη διευκόλυνση των επισκεπτών, οι καταρράκτες, οι σπηλιές καθώς και όλες οι φυσικές ομορφιές που διαθέτει η περιοχή μελέτης.
- ⇒ Ανάδειξη θέσεων θέας, που θα προσφέρουν παρατήρηση και αναψυχή.
- ⇒ Δυνατότητα αξιοποίησης ευκαιριών ενίσχυσης και παραπέρα ανάπτυξης εναλλακτικών δράσεων μέσα από εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα (π.χ. μέσω δημιουργίας δικτύων μουσείων).
- ⇒ Δυνατότητα κατασκευής νέων τουριστικών καταλυμάτων ποιότητας στους οικισμούς που διαθέτουν την αναγκαία και κατάλληλη έκταση, κυρίως στην ανατολική γεωγραφική περιφέρεια της περιοχής, η οποία χρειάζεται περισσότερο ενίσχυση στον τομέα.
- ⇒ Ύπαρξη άτυπων και τυπικών δικτύων (πολιτιστικών - εμπορικών) μεταξύ της περιοχής μελέτης και των αστικών κέντρων.
- ⇒ Δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης του τομέα της μελισσοκομίας (παραγωγή εξαιρετικής ποιότητας μέλι στην περιοχή).
- ⇒ Ευκαιρία βελτίωσης του οδικού δικτύου (επαρχιακού και εσωτερικού) και γενικότερα των τεχνικών υποδομών της περιοχής μελέτης με κατάλληλη διαχείριση και αξιοποίηση των προγραμμάτων που είναι ήδη σε εξέλιξη ή πρόκειται να ξεκινήσουν σύντομα (ΠΕΠ, Leader+, Θησέας κλπ.).
- ⇒ Δυνατότητα ενίσχυσης του τομέα της αλιείας, λόγω της συνεχώς αυξανόμενης ζήτησης κατά τη θερινή κυρίως περίοδο.
- ⇒ Δυνατότητα αξιοποίησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) που αφθονούν στην περιοχή.
- ⇒ Ανερχόμενη ζήτηση για παραθεριστική, κυρίως, κατοικία στην περιοχή μελέτης.

5.1.4 Κίνδυνοι – Απειλές

Όπως προκύπτει και από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης στο πρώτο κεφάλαιο, στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα εντοπίζονται τυπικά χαρακτηριστικά ορεινής τουριστικής περιοχής με διαρθρωτικά και αναπτυξιακά προβλήματα. Αποτελεί αντιπροσωπευτική ίσως περίπτωση ορεινής περιοχής που δέχεται μια σειρά πιέσεων και είναι εκτεθειμένη σε κινδύνους, οι σημαντικότεροι από τους οποίους παρατίθενται παρακάτω.

- ⇒ Μειωμένη ανταγωνιστικότητα της περιοχής σε σχέση με τα αστικά κέντρα ως προς τις προσφερόμενες υπηρεσίες και ευκαιρίες.
- ⇒ Ανταγωνισμός από γειτονικές τουριστικές περιοχές.
- ⇒ Έλλειψη ενημέρωσης και πληροφόρησης.
- ⇒ Επιφυλακτική στάση του τοπικού πληθυσμού στις καινοτομίες.

- ⇒ Συγκέντρωση επενδύσεων στην πρωτεύουσα του νομού και σε όμορα κέντρα.
- ⇒ Αδυναμία εξεύρεσης συνολικών λύσεων στο πρόβλημα της αναδιάρθρωσης του πρωτογενούς τομέα.
- ⇒ Υποβάθμιση τοπικών πόρων από υπερεκμετάλλευση τους για την επίτευξη βραχυχρόνιου κέρδους.
- ⇒ Διαχείριση της Λίμνης Πλαστήρα ως ταμιευτήρα και όχι ως οικοσύστημα.
- ⇒ Ένταση των φαινομένων πόλωσης εντός του αγροτικού χώρου.
- ⇒ Απειλές για το περιβάλλον από την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού.
- ⇒ Δυσκολία ανάπτυξης επιχειρηματικού πνεύματος και αφομοίωσης των επενδυτικών μηχανισμών.
- ⇒ Μείωση των ενισχύσεων στα προϊόντα.
- ⇒ Αδυναμία ουσιαστικής αναθεώρησης των όρων και περιορισμών της υφιστάμενης Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου λίμνης Πλαστήρα, οι οποίοι είναι υπερβολικοί και αποτελούν τροχοπέδη ακόμη και για την ήπια ανάπτυξη.
- ⇒ Ελλιπής σχεδιασμός.

5.2 Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού που Αναπτύσσονται ή Δύναται να Αναπτυχθούν στην Περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα

5.2.1 Αγροτουρισμός – Οινοτουρισμός – Παραδοσιακή κουζίνα

Το φυσικό περιβάλλον και τα μοναδικά τοπία στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα προσφέρουν ιδανικές συνθήκες για την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων, όπως ο αγροτουρισμός, που ξεκίνησε με στόχο τη βελτίωση της ζωής των αγροτών, ιδίως στις ορεινές περιοχές. Κάθε χρόνο ο αριθμός των παραδοσιακών καταλυμάτων ολοένα και αυξάνεται, καθιστώντας την περιοχή σε έναν από τους κορυφαίους προορισμούς αγροτουρισμού. Σύμφωνα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, τα αγροτουριστικά καταλύματα της περιοχής ανέρχονται στο 20% περίπου των συνολικών τουριστικών καταλυμάτων.

Πίνακας 5.1 : Αγροτουριστικά καταλύματα της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα

Όνομασία	Περιοχή	Κατηγορία	Αριθμός κλινών
"ΑΓΡΑΦΑ"	Κερασιά	3Κ	14
"ΚΑΛΛΙΣΤΩ"	Καστανιά	2Α	15
"ΑΓΝΑΝΤΙ"	Νεοχώρι	2Α	24
"ΑΝΑΤΟΛΗ"	Νεοχώρι	3Α	65
"Ν.ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ"	Νεράιδα	2Α	26
"ΑΝΤΙΓΟΝΗ"	Νεοχώρι	2Α	14
"ΦΩΤΑΣ"	Νεοχώρι	3Α	28
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ	Κρυονέρι	2Κ	10

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Καλύβια Πεζούλας	3Κ	12
"ΜΟΡΦΟΒΟΥΝΙ"	Μορφοβούνι	2Α	22
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ	Κρυονέρι	2Κ	6
"ΟΔΥΣΣΕΑΣ"	Καλύβια Πεζούλας	2Α	34
"ΚΤΗΜΑ ΑΛΩΝΑΚΙ"	Μπελοκομίτης	3Α	10
"ΒΑΚΧΟΣ"	Μοσχάτο	2Α	12

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Αρκετά χωριά διαθέτουν πανδοχεία με παραδοσιακή αρχιτεκτονική και απλά, αλλά άνετα δωμάτια. Μερικά από αυτά τα καταλύματα έχουν διαμορφωθεί με ξεχωριστό τρόπο, διαθέτοντας οργανικούς κήπους και παραδοσιακές ταβέρνες που σερβίρουν γευστικές απολαύσεις με αγνά υλικά. Έτσι παρέχεται στον επισκέπτη η ευκαιρία να κάνει τις διακοπές του σ' ένα ήσυχο περιβάλλον, κοντά στη φύση και κοντά στους απλούς ανθρώπους του χωριού, που είναι ακόμα δεμένοι με τη γη και την παράδοση, ενώ μπορεί να γνωρίσει από κοντά τα ήθη και τα έθιμα της ελληνικής υπαίθρου. Ακόμα, έχει την ευκαιρία να δει από κοντά κάποιες από τις γεωργικές εργασίες και τις εργασίες του νοικοκυριού, οι οποίες γίνονται με παραδοσιακό τρόπο και να συμμετέχει ακόμα σε αυτές, αν ο ίδιος φυσικά το θελήσει. Για πολλούς από τους επισκέπτες η εμπειρία αυτή είναι πρωτόγνωρη και ιδιαίτερα για τα παιδιά των μεγαλουπόλεων, που πολλά πράγματα γύρω από την αγροτική ζωή τα γνωρίζουν μόνο από εικόνες.

Η τοπική οικονομία της περιοχής μελέτης βασίζονταν παραδοσιακά στον πρωτογενή τομέα και ιδιαίτερα στη φυτική παραγωγή και ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να ασχολείται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Η περιοχή της λίμνης είναι πλούσια σε τοπικά αγροτικά προϊόντα (κηπευτικά είδη, κρασί, ελιές, μέλι, τσίπουρο, κεράσια, καρύδια, κάστανα κ.ά. πολλά), τα οποία και πωλούνται επιτόπου (σε κιόσκια) στους επισκέπτες, είτε μεταποιημένα (γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες), είτε αυτούσια. Επίσης, η αμπελοκαλλιέργεια αποτελεί παραδοσιακή ασχολία των κατοίκων της περιοχής, ενώ σε όλα σχεδόν τα χωριά, συναντούμε αμπελοτόπια, η καλλιέργεια των οποίων γινόταν ανέκαθεν παραδοσιακά, για την οικιακή παραγωγή κρασιού και τσίπουρου. Το αμπέλι και το κρασί, όπως και η τέχνη της απόσταξης, αποτέλεσαν βασικό συστατικό στοιχείο της καθημερινής ζωής, της διατροφής και της οικιακής οικονομίας. Ο Καρδίσιώτικος αμπελώνας με τις δεκάδες αυτόχθονες ποικιλίες σταφυλιών, αν και άγνωστος στον πολύ κόσμο, είναι ένας από τους ιστορικούς αμπελώνες της χώρας και μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς αυτού του τόπου. (Καραθάνος, 2007).

Σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την περιοχή αποτελεί η κύρια αμπελουργική ζώνη του νομού Καρδίτσας, που περιβάλλεται από τους οικισμούς Μεσενικόλα, Μορφοβουνίου και Μοσχάτου, οι αμπελώνες του οποίου συνιστούν τη ζώνη Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας (ΟΠΑΠ) Μεσενικόλα.

Εικόνα 5.1 Αμπελώνες στην περιοχή Μεσενικόλα

Πηγή: <http://www.messenikolaswines.com/gallery/category/1?lang=gr>

Η ετήσια παραγωγή του "Μαύρου Μεσενικόλα", που είναι και το βασικό προϊόν, φτάνει τις 35.000 φιάλες, το οποίο διατίθεται στην ελληνική αγορά, ενώ ένα μέρος της παραγωγής εξάγεται στην Γερμανία. Η εμφιάλωση πραγματοποιείται στο Οινοποιείο "Γ. Καραμήτρος" στο Μεσενικόλα, το οποίο ιδρύθηκε το 2000 και είναι ένα από τα πιο σύγχρονα στο νομό Καρδίτσας. Εκεί μπορεί ο επισκέπτης να γνωρίσει τα μυστικά παλαίωσης του κρασιού στην υπόγεια κάβα, στην οποία το κρασί φυλάσσεται για όσο χρόνο χρειάζεται, μέσα σε γαλλικά δρύινα βαρέλια του οίκου Magrenan, τα οποία χρησιμοποιούνται μέχρι και τρεις φορές. Ακόμη μπορεί να δει τη γραμμή εμφιάλωσης του οινοποιείου, καθώς και τις σύγχρονες – ανοξειδωτες δεξαμενές μέσα στις οποίες πραγματοποιείται ελεγχόμενα η ζύμωση του κρασιού και φυσικά να δοκιμάσει από όλα τα είδη κρασιών (Καραμήτρος, 2009)

Εικόνα 5.2 Το οινοποιείο "Γ. Καραμήτρος" στο Μεσενικόλα

Πηγή: <http://www.messenikolaswines.com/gallery/category/1?lang=gr>

Πρόσφατα αποπερατώθηκε η κατασκευή του "Οίκου Αμπέλου και Κρασιού" στο Μεσενικόλα. Πρόκειται για ένα νέο οίκημα τοπικής αρχιτεκτονικής, που αποτελείται από αναπαλαίωση και ανακαίνιση ενός παλαιού πέτρινου διώροφου κτίσματος, καθώς και από προσθήκη κτιρίου κατ' επέκταση με υπόγειο, στο οποίο ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να παρακολουθήσει από κοντά την ιστορία της περιοχής στην

καλλιέργεια του αμπελιού και την παραγωγή του κρασιού. Στο συγκεκριμένο μουσείο, στεγάζονται χώροι κελαριών για τους Οίνους Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας Μεσενικόλα, χώροι επίσκεψης και προβολής των τοπικών οίνων, καθώς και εκθεσιακοί χώροι. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιείται άτυπος διαγωνισμός κρασιού, στον οποίο παίρνουν μέρος δεκάδες παραγωγοί προβάλλοντας τα προϊόντα τους και την περιοχή, καθώς και διάφορες άλλες εκδηλώσεις, όπως γευσιγνωσία, διαλέξεις για την οινοποίηση κλπ (Κανδήλας, 2008).

Εικόνες 5.3 – 5.4 Ο "Οίκος Αμπέλου και Κρασιού" στο Μορφοβούνι

Πηγή: Δήμος Πλαστήρα

Μία από τις κορυφαίες εκδηλώσεις του νομού Καρδίτσας, που έγινε θεσμός και πολιτιστικό γεγονός ευρύτερης ακτινοβολίας, αποτελεί η "Γιορτή Κρασιού" Μεσενικόλα. Ξεκίνησε τη δεκαετία του 1960 ως "Γιορτή Σταφυλιού και Κρασιού" Μεσενικόλα. Γινόταν στην κεντρική πλατεία του χωριού στις αρχές Σεπτεμβρίου, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Γεωργίας Ν. Καρδίτσας, με παράλληλη έκθεση και βράβευση αγροτικών προϊόντων, για να διακοπεί στη συνέχεια για αρκετά χρόνια. Το 1984 με απόφαση του τότε Κοινοτικού Συμβουλίου καθιερώθηκε η Γιορτή Κρασιού Μεσενικόλα, η οποία γίνεται στις ημέρες του 15 Αυγούστου και συνδυάζεται με το πανηγύρι της εκκλησίας του χωριού (Κοίμηση της Θεοτόκου). Γίνεται σ' έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο στη θέση «Καστανιές», σε μια αρκετά μεγάλη πλατεία (διαμορφωμένη με εξέδρες χωρητικότητας 1.500 ατόμων), σ' ένα καταπράσινο, ειδυλλιακό και δροσερό περιβάλλον. Από την κάβα κρασιών που υπάρχει στο χώρο διανέμονται δωρεάν Μεσενικολίτικα κρασιά σε τρεις τύπους Λευκά – Ροζέ – Κόκκινα. Μάλιστα, προκειμένου τα κρασιά να πίνονται ευχάριστα και να αναδεικνύονται τα χαρακτηριστικά τους, ψύχονται στον ψυκτικό θάλαμο της κάβας. Τις ημέρες της Γιορτής υπάρχει πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα ενώ παράλληλα οργανώνονται και άλλες εκδηλώσεις (Εκθέσεις Αγροτικές, Δασικές, Λαογραφικές, Έκθεση Ζωγραφικής, Βιβλίου, Φωτογραφίας ημερίδες για τα αμπέλια και τα κρασιά κ.λ.π.). Τελευταία καθιερώθηκε η βράβευση κρασιών αμπελουργών της περιοχής (ένα βραβείο για κάθε κατηγορία Λευκά – Ροζέ – Κόκκινα). Την αξιολόγηση των κρασιών αυτών, καθώς και των κρασιών που προσφέρονται εντελώς δωρεάν από την κάβα της Γιορτής έχει αναλάβει η Ένωση Οινοφίλων Καρδίτσας.

Η παραδοσιακή κουζίνα της περιοχής αξιοποιεί με μαεστρία τα προϊόντα της τοπικής παραγωγής και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τους προσδίδουν το κλίμα, το έδαφος και το περιβάλλον του βουνού και της λίμνης. Τις γεύσεις αυτών των

εδεσμάτων μπορεί κάποιος να τις απολαύσει στα σπίτια, τα εστιατόρια και τις ταβέρνες, μιας και αποτελούν βασικά στοιχεία της ζωντανής παράδοσης του τόπου.

Σημαντικό ρόλο στην πορεία του αγροτουρισμού διαδραμάτισε στις περισσότερες περιοχές εφαρμογής του, η δημιουργία αγροτουριστικών συνεταιρισμών γυναικών. Οι γυναίκες, αξιοποιώντας τα αγνά και ποιοτικά προϊόντα της ελληνικής γης, αναβιώνουν το διατροφικό μας πολιτισμό και με παραδοσιακούς τρόπους παράγουν τρόφιμα υψηλής θρεπτικής αξίας, ασφαλή και υγιεινά. Σήμερα λειτουργούν 142 γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση τοπικών προϊόντων, στην παραγωγή ειδών οικοτεχνίας και στην προσφορά υπηρεσιών αγροτουρισμού.

Πριν από 25 χρόνια, συστήνεται με την ένθερμη υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, του υπουργείου Εσωτερικών, στην Πέτρα Μυτιλήνης, ο πρώτος ελληνικός γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός. Λίγα χρόνια μετά, οι γυναίκες αυτές με το μεράκι τους κατακτούν ένα από τα πέντε βραβεία του ΟΗΕ, για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Το εγχείρημα της Πέτρας έδωσε το εναρκτήριο λάκτισμα για τη σύσταση και άλλων συνεταιρισμών σε όλη την επικράτεια. Έτσι, γίνεται διακριτή η αλλαγή αντίληψης σε ό,τι αφορά στη συμβολή των γυναικών στην τοπική ανάπτυξη.

Ο πρωταρχικός στόχος των συνεταιρισμένων γυναικών ήταν να κατακτήσουν την οικονομική και κοινωνική τους αυτοδυναμία, καθώς παρά τη συμμετοχή τους στις γεωργικές εργασίες στερούνταν προσωπικού εισοδήματος. Σε σύντομο χρονικό διάστημα όμως, αποδεικνύεται ότι οι γυναικείοι συνεταιρισμοί, με την αγροτική, βιοτεχνική, οικοτεχνική παραγωγή, τη βιολογική γεωργία, την κατασκευή και εμπορία προϊόντων πολιτιστικής κληρονομιάς, καταφέρνουν να θέσουν σε κίνηση τις τοπικές πηγές πλούτου, διαδραματίζοντας παράλληλα καθοριστικό ρόλο στην συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο. Την ίδια ώρα, ορατή είναι η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση των πολιτών ως προς τα περιβαλλοντικά ζητήματα και θέματα διατροφής. Το καταναλωτικό κοινό όλο και περισσότερο αναζητεί αγνά και ποιοτικά παραδοσιακά προϊόντα, καθώς και ήπιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Τα εχέγγυα για την επιτυχία των γυναικείων συνεταιρισμών δόθηκαν αφενός από την ιδιαιτερότητα των προϊόντων τους που προσδιορίζονται από την τοπικότητά τους, δηλαδή ότι είναι χαρακτηριστικά κάποιας συγκεκριμένης περιοχής και αφετέρου από την παραδοσιακότητά τους. Ο τρόπος δηλαδή της παρασκευής τους που γίνεται με παραδοσιακό τρόπο και χωρίς τη χρήση συντηρητικών.

Αρκετοί γυναικείοι συνεταιρισμοί έχουν εισέλθει δυναμικά και στον τομέα των βιολογικών προϊόντων συνεργαζόμενοι με βιοκαλλιεργητές λαμβάνοντας παράλληλα την αντίστοιχη πιστοποίηση των προϊόντων τους. Το βέβαιο είναι ότι οι γυναίκες των συνεταιρισμών αφογκράζονται τα μηνύματα των καιρών και συνιστούν σοβαρή και αξιόπιστη αντιπρόταση ως προς τη διατροφική μας αντίληψη. Παράλληλα σε αρκετές περιπτώσεις έχουν επιτύχει να γίνουν πρότυπα επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, τέτοιες προσπάθειες είναι περιορισμένες. Συγκεκριμένα καταγράφονται συνολικά μόνο δύο γυναικείοι συνεταιρισμοί, ο πειραματικός οικολογικός αγρός του Συνεταιρισμού Γυναικών λίμνης Ν. Πλαστήρα και ο Σύλλογος Γυναικών Αγ. Τριάδα στα Καλύβια Πεζούλας. Ωστόσο η κατάσταση αυτή θα μπορούσε να αλλάξει μέσα από τη σωστή ενημέρωση και παροχή κινήτρων προς τις αγρότισσες της περιοχής, για τα οφέλη που μπορούν να έχουν μέσα από την επίτευξη μιας τέτοιας πρωτοβουλίας και δραστηριότητας.

Η ανάπτυξη γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών θα πρόσφερε τη δυνατότητα στις γυναίκες της λίμνης να αποκτήσουν προσωπικό εισόδημα, ενθαρρύνοντας ταυτόχρονα τη συμμετοχή τους στη σύγχρονη οργανωμένη μορφή αγροτικής παραγωγής. Αυτή θα μπορούσε να στηρίζεται στην καλλιέργεια και τη διάθεση βιολογικών προϊόντων. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν οι ίδιες να έχουν τον έλεγχο των εργασιών τους και να συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη του τόπου τους. Υπό αυτήν την έννοια, τα μέλη του συνεταιρισμού θα μπορούσαν να αναπτύξουν δραστηριότητες που είναι σχετικές με τη λειτουργία παραδοσιακών χώρων εστίασης. Η δραστηριότητα αυτή θα μπορούσε κάλλιστα να συνδυαστεί με την ανάπτυξη της παραδοσιακής κουζίνας, αξιοποιώντας και χρησιμοποιώντας έτσι, τα γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα της περιοχής.

Εκτός των άλλων, οι γυναίκες μέλη του αγροτουριστικού συνεταιρισμού, αναδεικνύοντας την πολιτιστική τους παράδοση, θα μπορούσαν να κατασκευάζουν χειροποίητα είδη εμπνευσμένα από τη λαϊκή τους τέχνη, τα οποία και θα διέθεταν στους επισκέπτες. Αυτά τα προϊόντα μπορούν να εκτίθενται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους ή σε μαγαζιά από τα ίδια τα μέλη του συνεταιρισμού. Στους ίδιους χώρους θα μπορούσαν να προβάλλονται και τα τοπικά εδέσματα της περιοχής, όπως γλυκά και ποτά.

Για την ανάπτυξη όμως, των παραπάνω δραστηριοτήτων κρίνεται αναγκαία η ενημέρωση και κατάλληλη εκπαίδευση των γυναικών αυτών. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη συμμετοχή τους σε ειδικά επιμορφωτικά σεμινάρια, έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις αυξημένες υποχρεώσεις ανάπτυξης ενός αγροτουριστικού προγράμματος.

Ο αγροτουρισμός είναι σίγουρα μία από τις μορφές του εναλλακτικού τουρισμού που κατ' εξοχήν μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω στην περιοχή, συνδυαζόμενος μάλιστα με την οινολογική παράδοση, τα παραδοσιακά προϊόντα και την τοπική γαστρονομία. Ωστόσο δεν έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες για την προώθησή του ως ιδιαίτερη μορφή. Οι προϋποθέσεις υπάρχουν στο μέγιστο δυνατό, αλλά η περιοχή στερείται αγροτουριστικών υποδομών. Σε συγκεκριμένα μάλιστα δημοτικά διαμερίσματα, όπως του Λαμπερού για παράδειγμα, δεν έχει δημιουργηθεί μέχρι και σήμερα καμία υποδομή αγροτουρισμού, ενώ σε πολλούς ακόμα οικισμούς (ιδίως στην ανατολική γεωγραφική περιφέρεια) υπάρχουν ελάχιστες εγκαταστάσεις. Το συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτει η περιοχή με την αμπελουργική ζώνη, που παράγει το "Μαύρο Μεσενικόλα" (Ο.Π.Α.Π.), αξιοποιείται στο ελάχιστο. Στο Δ.Δ. Μεσενικόλα δεν έχει καταγραφεί μέχρι και σήμερα κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα, ενώ διαφήμιση και προβολή του προϊόντος είναι ελάχιστη.

Βασικός στόχος, μέσα από τη δημιουργία και επίτευξη ενός προγράμματος αγροτουριστικής ανάπτυξης για την περιοχή, είναι η ανάδειξη της λίμνης ως έναν από τους πιο σημαντικούς ορεινούς τουριστικούς προορισμούς, όχι μόνο σε επίπεδο περιφέρειας, αλλά γιατί όχι και σε επίπεδο χώρας. Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού πρέπει να στηριχτεί στην παροχή υπηρεσιών από τον ίδιο τον πληθυσμό της περιοχής είτε με τη μορφή ενός ενιαίου αγροτουριστικού συνεταιρισμού, είτε με κοινοπραξία ιδιόκτητων αγροτουριστικών καταλυμάτων. Αυτό σημαίνει ότι θα προωθηθεί η δημιουργία μικρών παραδοσιακών καταλυμάτων έναντι των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων, τα οποία δεν έχουν καμία σύνδεση με την τοπική παραγωγή, εφόσον τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται σε τέτοιες μονάδες είναι εισαγόμενα.

Σε αυτήν την προσπάθεια ανάπτυξης του αγροτουρισμού, οφείλει να είναι δίπλα και η ίδια η Πολιτεία, εκμεταλλευόμενη τα ήδη υπάρχοντα κοινοτικά προγράμματα.

δίνοντας προνόμια και ενισχύσεις σε εκείνους που θα θελήσουν να προωθήσουν αυτή την εναλλακτική μορφή του τουρισμού. Συγκεκριμένα, ο Άξονας 3: "Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας", του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) της Ελλάδας 2007-2013, στοχεύει κυρίως στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προώθηση δραστηριοτήτων εκτός της γεωργίας, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας και στην αναστροφή των δυσμενών τάσεων της πληθυσμιακής συρρίκνωσης σε μια ελκυστικότερη ύπαιθρο με προοπτικές ήπιας ανάπτυξης. (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – Διοικητικός Τομέας Κοινοτικών Πόρων & Υποδομών – Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Προγράμματος "Αγροτική Ανάπτυξη τη Ελλάδα 2007-2013")

Τέλος, αυτό που κρίνεται απαραίτητο να γίνει, είναι η δημιουργία αγροτουριστικών καταλυμάτων με παραδοσιακή αρχιτεκτονική στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης και κυρίως κοντά σε οινοποιεία και εκτάσεις παραγωγής αγροτικών τοπικών προϊόντων. Ακόμα καλύτερα, προτείνεται η φιλοξενία και υποδοχή των επισκεπτών σε αγροκτήματα, στα οποία θα μπορούν να βιώσουν τη γνήσια αγροτική ζωή. Σε συνδυασμό με τις τοπικές εκδηλώσεις, τα παραδοσιακά προϊόντα και τη γαστρονομία της περιοχής, η λίμνη Πλαστήρα θα είναι σε θέση να παρέχει ένα ολοκληρωμένο αγροτουριστικό πακέτο, με κυρίαρχο στοιχείο την ενεργό συμμετοχή των επισκεπτών στη ζωή του τόπου.

5.2.2 Οικοτουρισμός

Η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα διαθέτει ένα ιδιαίτερα πλούσιο και ποικίλο φυσικό περιβάλλον, καθώς παρά τη μικρή της σχετικά έκταση, παρουσιάζει σπάνια γεωμορφολογία με έντονες αντιθέσεις και περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας. Επιβλητικά βουνά, σπήλαια, φαράγγια, ποτάμια, βιότοποι εξαιρετικής ομορφιάς και μοναδικά οικοσυστήματα «προικίζουν» τη λίμνη με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία σε συνδυασμό με το κλίμα της περιοχής, καθιστούν τη λίμνη Πλαστήρα ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του οικολογικού τουρισμού.

Εικόνες 5.5, 5.6, 5.7: Πανοραμική θέα λίμνης Πλαστήρα

Πηγή: http://plastiraslake.blogspot.com/2009/10/blog-post_21.html

Όπως ήδη έχει αναφερθεί και στο 1^ο Κεφάλαιο, η περιοχή της Λίμνης Ταυρωπού (Ν. Πλαστήρα) αποτελεί προστατευόμενη φυσική περιοχή του δικτύου NATURA 2000, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στοιχεία (χερσαία και υδάτινα), που την αναδεικνύουν ως μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες περιοχές της χώρας μας στο πλαίσιο του δικτύου. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η βιοποικιλότητα που παρουσιάζει, αφού στο μωσαϊκό των οικοτόπων φιλοξενεί εξαιρετικά πλούσια πανίδα και χλωρίδα τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά. Παρά τις ανθρώπινες δραστηριότητες, η ποιότητα των οικοσυστημάτων βρίσκεται σε καλή κατάσταση, διατηρώντας ικανοποιητικούς πληθυσμούς πουλιών και ζώων, προσφέροντας έτσι στον επισκέπτη τη δυνατότητα παρατήρησης της πανίδας, αλλά και συλλογής ποικίλων βοτάνων και φυτών της περιοχής (τσάι, ρίγανη, μέντα, μανιτάρια κλπ.).

Από τη θέση "Παλαιομονάστηρο", ανάμεσα στο Φράγμα και τον Μπελοκομίτη (περιοχή "Ζυγογιαννέικα"), ξεκινάει μονοπάτι για το Παρατηρητήριο που υψώνεται πάνω από όλη την περιοχή προσφέροντας στους επισκέπτες τη δυνατότητα αφενός να παρατηρήσουν τη σπάνια орνιθοπανίδα της περιοχής και αφετέρου να απολαύσουν τη μοναδική θέα προς τη λίμνη και το ορεινό σύμπλεγμα των Αγράφων. Λόγω της έλλειψης εξοπλισμού στο χώρο, προτείνεται η τοποθέτηση ειδικών κιαλιών παρατήρησης πουλιών, καθώς ως γνωστόν η παρατήρηση πρέπει να γίνεται πάντα από απόσταση για τη μη διατάραξη της ευαίσθητης орνιθοπανίδας. Ακόμα, η ύπαρξη αυτού του εξοπλισμού αποτρέπει τους επισκέπτες από το να πλησιάσουν τις φωλιές των σπάνιων ειδών και να τα φωτογραφίσουν, αναγκάζοντάς τα πολύ συχνά να εγκαταλείπουν τις εστίες αναπαραγωγής τους.

Εικόνες 5.8 – 5.9: Το Παρατηρητήριο στα «Ζυγογιαννέικα» και η θέα από εκεί

Πηγή: http://www.enavotsalostilimniplastira.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=10

Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι πολλά είδη πουλιών απειλούνται άμεσα από διάφορες αιτίες, όπως κυνήγι, καταστροφή βιοτόπων κ.ά. Επομένως, οποιεσδήποτε δράσεις στα πλαίσια του οικοτουρισμού θα πρέπει να μη λειτουργούν αρνητικά στην εκπλήρωση των βασικών αναγκών των πουλιών, όπως καταφύγιο, τροφή, αναπαραγωγή, αλλά αντίθετα με έμμεσο τρόπο να συμβάλλουν στην προστασία τους.

Η βλάστηση της περιοχής είναι πλούσια σε αρωματικά φυτά, βότανα, αγριολούλουδα και άλλα είδη, πολλά από τα οποία μπορεί κάποιος να θαυμάσει από κοντά εάν επισκεφτεί το "Βοτανικό Κήπο", στη δυτική πλευρά της λίμνης. Βρίσκεται σε μια όμορφη παραλίμνια θέση, κοντά στο Νεοχώρι, ενώ καταλαμβάνει συνολική έκταση 10 στρεμμάτων. Σκοπός της λειτουργίας του, είναι η συγκέντρωση και αποθεματοποίηση των ειδών της χλωρίδας της ευρύτερης περιοχής. Επίσης, λειτουργεί ως εργαστήριο υπαίθρου, με σκοπό την ενημέρωση και την εκπαίδευση των επισκεπτών του. Στον Κήπο, ο επισκέπτης με τη βοήθεια ξεναγού που υπάρχει, θα έχει την ευκαιρία να δει από κοντά το φυτό "Centaurea mesenikolassiana", που έχει πάρει το όνομά του από το χωριό Μεσενικόλα και είναι αποκλειστικότητα της περιοχής, ενώ θα έχει τη δυνατότητα να αγοράσει διάφορα αρωματικά και φαρμακευτικά βότανα. Ο "Βοτανικός Κήπος" Νεοχωρίου είναι ανοιχτός όλο το χρόνο καθημερινά από τις 10:00 έως τις 13:00 και από 17:00 έως 20:00.

Εικόνες 5.10 – 5.11 – 5.12 : Ο «Βοτανικός Κήπος» και η θέα του από ψηλά

Πηγές: http://www.enavotsalostilimniplastira.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=2
<http://www.e-karditsa.gr/sights04.php>

Πρόσφατα με πρωτοβουλία του Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων και χρηματοδότηση από το πρόγραμμα Leader+, πραγματοποιήθηκαν σημαντικά έργα ανάπλασης. Συγκεκριμένα, έγινε κατασκευή λιθόστρωτων πεζοδιαδρόμων, δημιουργήθηκαν όμορφα παρτέρια, λιθόκτιστες ξύλινες περιφράξεις, τοποθετήθηκαν ενημερωτικές πινακίδες στα φυτά και άλλες παρεμβάσεις, που αναβάθμισαν αισθητά το "Βοτανικό Κήπο" και έκαναν την περιήγηση στους χώρους του περισσότερο ευχάριστη και διδακτική (Κανδήλας, 2008).

Παρόλα αυτά, η μικρή του έκταση (μόλις 10 στρέμματα) δεν επιτρέπει φιλόδοξους σχεδιασμούς για συγκέντρωση όλων των ειδών βλάστησης της περιοχής. Προτείνεται, έτσι η επέκτασή του, μιας και υπάρχει η δυνατότητα αυτή στο συγκεκριμένο χώρο, καθώς και ο εμπλουτισμός του χλωριδικού καταλόγου του κήπου και με άλλα είδη της περιοχής. Βέβαια για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να υπάρχει κατάλληλη χωροθέτηση και σήμανση σε διακριτά μέρη του κήπου, έτσι ώστε ο επισκέπτης να μπορεί να παρατηρεί ή και να μελετά τα χαρακτηριστικά των ειδών της περιοχής, να ενημερώνεται για τα οικολογικά της δεδομένα με τη βοήθεια ειδικού ξεναγού και να διαπιστώνει γενικότερα τη σπάνια ποικιλότητα του τοπίου με την αρμονική διαδοχή υδατικών και δασικών οικοσυστημάτων. Απαραίτητη κρίνεται επίσης, η χάραξη μονοπατιών και ειδικών χώρων για την ανάπαυση και ξεκούραση των επισκεπτών. Ιδιαίτερη σημασία βέβαια θα πρέπει να δοθεί στη διαφύλαξη και προστασία των φυτών και του ευρύτερου περιβάλλοντος. Παράλληλα, από επιστημονική πλευρά, κρίνεται σκόπιμη η δημιουργία κατάλληλων χώρων για μελέτη και έρευνα. Έτσι, ο "Βοτανικός Κήπος" θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο σαν απλή παρατήρηση από τους επισκέπτες, αλλά ταυτόχρονα θα αξιοποιηθεί και για ερευνητικούς επιστημονικούς σκοπούς από ειδικούς βοτανολόγους και γεωπόνους και θα μπορέσει να αποτελέσει πόλο έλξης για τους ειδικούς μελετητές.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, στην περιοχή μελέτης, οι δασικές εκτάσεις καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό της εδαφικής περιφέρειας. Η λίμνη Ν. Πλαστήρα περιλαμβάνει πολλά δημόσια, δημοτικά, διακατεχόμενα και ιδιωτικά δάση, κατάφυτα με καστανιές, βελανιδιές, οξιές και έλατα. Σε ένα από αυτά και συγκεκριμένα στο δημόσιο δασικό σύμπλεγμα Μπελοκομίτη, συνολικής έκτασης 5.688 στρεμμάτων, έχει δημιουργηθεί ένας οργανωμένος χώρος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και έρευνας στους τομείς Οικολογίας και Διαχείρισης του χερσαίου φυσικού περιβάλλοντος.

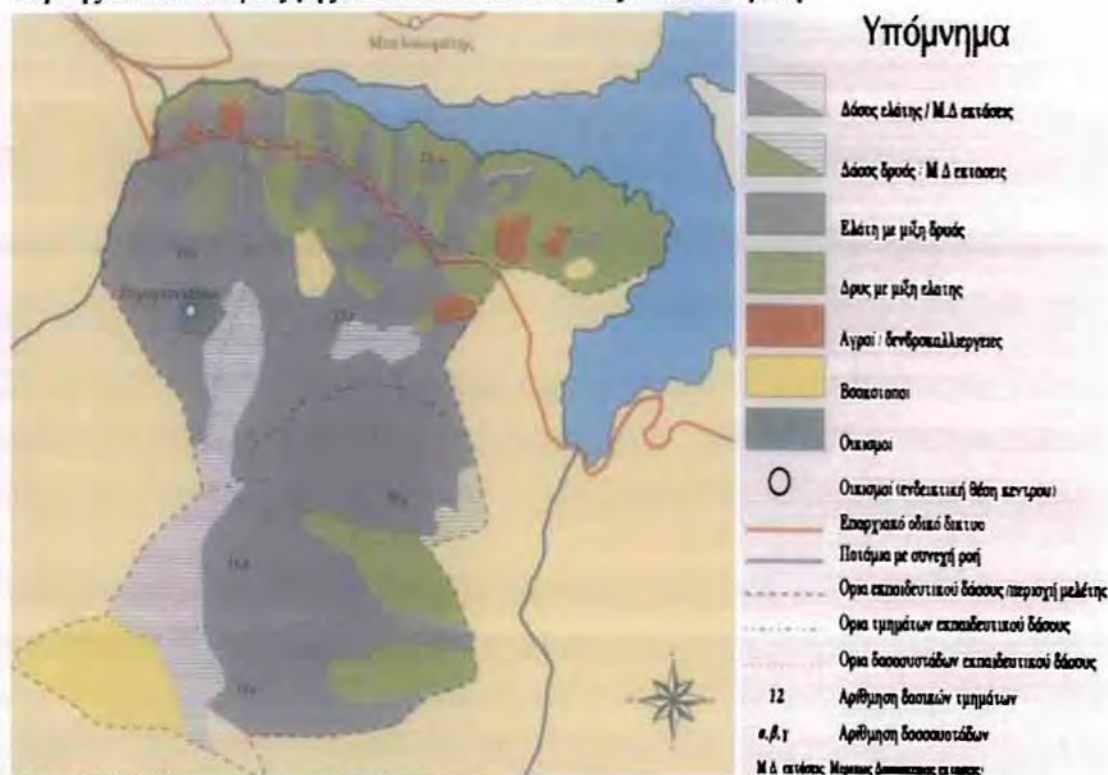
Τα οικοσυστήματα που συνθέτουν το δάσος, είναι (www.ekarditsa.gr/sights05.php):

- τα παραμεσογειακά οικοσυστήματα της πλατυφύλλου δρυός
- τα μεσογειακά των ορεινών κωνοφόρων και ειδικότερα της υβριδογενούς ελάτης
- τα μεικτά ελάτης/δρυός και δρυός/ελάτης
- τα ψευδαλπικά
- τα παρόχθια οικοσυστήματα (πλατάνου, ιτιάς κ.ά.)
- και σε μικροθέσεις τα υπομεσογειακά οικοσυστήματα πρίνου, γαύρου, οστριάς και μαλόκεδρου.

Το εκπαιδευτικό δάσος Μπελοκομίτη αποτελείται, σύμφωνα με το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Έρευνας & Ενημέρωσης (ΚΠΕΕΕ) Νεοχωρίου

(λίμνη Ν. Πλαστήρα) από τρία δασικά τμήματα (12, 14 και 15) και έξι δασοσυστάσεις (12, 14α, β, γ, 15α, β) όπως φαίνεται και στο χάρτη 5.1.

Χάρτης 5.1: Καλύψεις γης εκπαιδευτικού δάσους Μπελοκομίτη

Πηγή: ΚΠΕΕΕ Νεοχωρίου (λίμνη Ν. Πλαστήρα)

Την κυρίαρχη δενδρώδη βλάστηση συνοδεύει και ποικιλία άλλων ειδών (σφένδαμοι, ορεινή φτελιά, σοβριές, ιπποκαστανιά, αγριοκερασιά, φλαμουριά κ.ά.), πολυάριθμοι θάμνοι καθώς και πλούσια ποώδης βλάστηση. Η πανίδα και ειδικότερα η ορνιθοπανίδα του εκπαιδευτικού δάσους είναι ιδιαίτερα πλούσια και ενδιαφέρουσα για μελέτη και παρατήρηση (Μεσιακάρης Π., 2009)

Η προσπέλαση των δασικών τμημάτων και συστάδων του εκπαιδευτικού δάσους γίνεται και με πεζοπορικά μονοπάτια συνολικού μήκους 38,5 περίπου χιλιομέτρων, τα οποία ακολουθούν παραδοσιακές διαδρομές και διέρχονται από σημεία και θέσεις ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Όπως διακρίνεται και στο χάρτη 5.2, σύμφωνα με το ΚΠΕΕΕ Νεοχωρίου, μέχρι σήμερα έχουν επιλεγεί, διαμορφωθεί και σημανθεί συνολικά 6 ειδικές διαδρομές πεζοπορίας μέσα στο δάσος:

Χάρτης 5.2: Τα οικολογικά μονοπάτια του εκπαιδευτικού δάσους Μπελοκομίτη

1. Μονοπάτι 1 (M1): Μπελοκομίτης – Λίμνη
2. Μονοπάτι 2 (M2) : Λίμνη – Ζυγογιαννέικα
3. Μονοπάτι 3 (M3) : Λίμνη – Παρατηρητήριο
4. Μονοπάτι 4 (M4) : Ρ. Γαλατάδες – Ζυγογιαννέικα
5. Μονοπάτι 5 (M5) : Παρατηρητήριο – Ζυγογιαννέικα
6. Μονοπάτι 6 (M6) : Ζυγογιαννέικα – Άγραφα Ν. Ευρυτανίας

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται κάποια αναλυτικά στοιχεία για τα συγκεκριμένα μονοπάτια.

Πίνακας 5.2 : Χαρακτηριστικά μονοπατιών

	M ₁	M ₂	M ₃	M ₄	M ₅	M ₆
Μήκος (m)	1000	1650	2500	1500	2400	32000
Υψόμετρο (m)	920-800	800-1160	800-1200	960-1160	1200-960	900-1800
Κλίσεις (%)	40-60	30-60	20-90	10-30	10-20	30-60
Διάρκεια	20' -30'	40' -60'	60' -90'	20' -35'	30' -40'	11h - 15h
Δυσκολία	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow

Μικρή |
 Μέτρια |
 Μεγάλη

Πηγή: ΚΠΕΕΕ Νεοχωρίου (λίμνη Ν. Πλαστήρα)

Εικόνες 5.12 – 5.13: Μονοπάτια του εκπαιδευτικού δάσους Μπελοκομίτη

Πηγές: www.enavotsalostilimniplastira.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=11
www.e-karditsa.gr/sights05.php

Το ιδιαίτερα πλούσιο φυσικό περιβάλλον της περιοχής μελέτης, επιτρέπει την ανάπτυξη και άλλων δικτύων πεζοπορικών διαδρομών μεγάλων αποστάσεων. Εκτός από το εκπαιδευτικό δάσος του Μπελοκομίτη, προτείνεται η δημιουργία ανάλογων οικολογικών μονοπατιών για πεζοπορία στην περιοχή Μούχα της Καστανιάς μέσα στο δημόσιο δάσος έκτασης 8.950 στρεμμάτων.

Το χωριό Μούχα βρίσκεται μέσα στην καταπράσινη φύση της πλούσιας χλωρίδας της Πίνδου στους πρόποδες του ελατοδάσους "Περγούλι" (από την Πέργουλα) εντός του γνωστού και περίφημου Δημόσιου Δάσους Μούχας χαρακτηρισμένου από το NATURA ως απείρου κάλλους.

Εικόνες 5.14 – 5.15: Πανοραμική θέα του δημόσιου δάσους Μούχας στο Δ.Δ. Καστανιάς

Πηγή: http://www.sitemaker.gr/mouha/page_GREEK_3.htm

Στο συγκεκριμένο δάσος έχουν ήδη χαραχτεί ορισμένα μικρά μονοπάτια για πεζοπορία χωρίς όμως να έχουν αυτά την απαραίτητη σήμανση, καθώς και την κατάλληλη υποδομή οικοτουρισμού και παρατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος. Με γνώμονα τα ευρωπαϊκά πρότυπα, η δημιουργία ενός εκπαιδευτικού δάσους στην περιοχή, προϋποθέτει την ανάπτυξη και υλοποίηση ειδικών μελετών, οι οποίες θα αποσκοπούν κατά κύριο λόγο στη διαφύλαξη και προστασία του ευαίσθητου φυσικού περιβάλλοντος. Απαραίτητη κρίνεται η χάραξη οικολογικών μονοπατιών με σήμανση, καθώς και η διαμόρφωση, μέσα στις δασικές εκτάσεις, ειδικών χώρων αναψυχής για την ανάπαυση και ξεκούραση των επισκεπτών. Επίσης, προτείνεται η κατασκευή μικρού ξύλινου καταφυγίου στα άνω όρια του δάσους. Η πρόσβαση ενδείκνυται να είναι δύσκολη ή καθόλου εφικτή με αυτοκίνητο, αλλά παράλληλα πολύ εύκολη με τα πόδια. Θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα διανυκτέρευσης τουλάχιστον 10 ατόμων (με δικό τους εξοπλισμό), ενώ σε λίγα μέτρα να είναι εφικτή η λήψη πόσιμου νερού.

Στη συγκεκριμένη περιοχή, από το φράγμα μέχρι και την περιοχή του χωριού Καστανιάς, σχηματίζονται καταπληκτικά φιόρδ, τα οποία είναι επισκέψιμα ακόμα και με αυτοκίνητο. Το τοπίο που δημιουργούν τα έλατα και οι βελανιδιές που ακουμπούν στο νερό της λίμνης είναι εξάισιο, ενώ η περιοχή που χαρακτηρίζεται "ψαρότοπος", είναι ιδανική για ψάρεμα με καλάμι. Επίσης, στη βόρεια πλευρά του χωριού διακρίνεται το νησάκι – βιότοπος Νιάγκα που εξελίσσεται σε αξιόλογο εκτροφείο θηραμάτων, το οποίο είναι προσβάσιμο μόνο με βάρκα.

Εικόνες 5.16 – 5.17: Φθινοπωρινή και χειμερινή άποψη των φιόρδ στο Δ.Δ. Καστανιάς

Πηγή: http://www.sitemaker.gr/mouha/page_GREEK_3.htm

Στον αυχένα της Καστανιάς, προς το δρόμο για το Ανθηρό Καροπλεσίου του Δήμου Ιτάμου, στη θέση "Σταυρός – Παλαιοχώρι", βρίσκεται το Δασικό Χωριό "Δρυάδες", σε υψόμετρο 950 μέτρων. Πρόκειται για μια όμορφη περιοχή πολύ κοντά στη λίμνη, όπου ο καταπράσινος Ίταμος, οι βουνοκορφές της "Κοιμωμένης των Αγράφων" (έχουν πάρει την ονομασία αυτή, επειδή η κορυφογραμμή τους θυμίζει τη μορφή μιας γυναίκας που κοιμάται – εικόνα 5.18) και οι σχηματισμοί των ποταμών που τη διασχίζουν, διαμορφώνουν ένα πανέμορφο τοπίο, ένα τεράστιο φυσικό οικολογικό πάρκο, με πολλές εναλλαγές, άφθονη βλάστηση και πλούσια πανίδα (Κανδήλας, 2008).

Εικόνα 5.18: Η "Κοιμωμένη των Αγράφων"

Πηγή: www.prassia-eyrytaniias.blogspot.com

Ο χώρος είναι περιφραγμένος με ξύλινη περίφραξη, καταλαμβάνοντας μία έκταση 25 στρεμμάτων, κατάφυτη από πανύψηλα έλατα και δρύες που συνθέτουν ένα μαγευτικό τοπίο φυσικής ομορφιάς. Το Δασικό Χωριό περιλαμβάνει 20 ξύλινα λυόμενα σπιτάκια των δύο δωματίων με 80 κρεβάτια, το καθένα από τα οποία διαθέτει μικρό χολ με τζάκι, μπάνιο και ψυγείο. Στο χώρο λειτουργεί επίσης καφέ και εστιατόριο, το οποίο σερβίρει παραδοσιακά φαγητά της περιοχής (γίδα βραστή, φασολάδα, αρνάκι, πέστροφα ντόπια, μοσχαράκι, ζυμαρικά και χωριάτικες πίτες). Ακόμα, υπάρχουν χώροι άθλησης, βόλεϊ και μπάσκετ ολυμπιακών προδιαγραφών, καθώς και τρεις χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων. Η κίνηση των επισκεπτών μέσα στο χωριό γίνεται μόνο με τα πόδια πάνω σε ελικοειδή πλακόστρωτα δρομάκια.

Εικόνες 5.19 – 5.20: Το Δασικό Χωριό "Δρυάδες"

Πηγή: <http://www.itamos.gr/dryades.htm>

Η κατασκευή του Δασικού χωριού πραγματοποιήθηκε και ολοκληρώθηκε μέσα σε δυο χρόνια (1999-2001) από το Δασαρχείο Καρδίτσας και αποτελεί ένα πρωτόγνωρο έργο αναψυχής και εναλλακτικού τουρισμού στην περιοχή, πραγματική προσφορά στην ισορροπία του οικοσυστήματος. Ενταγμένο σε ειδικό πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας και παραδόθηκε για χρήση το φθινόπωρο του 2001 στο Δήμο Ιτάμου. Στο χώρο μπορεί ο επισκέπτης εύκολα να διακρίνει, εξωτερικά:

- Τα πλακόστρωτα δρομάκια σύνδεσης των σπιτιών
- Τους διάσπαρτους τραπεζοπάγκους στις σκιές των ελάτων
- Τα φυσικά μονοπάτια προς το δάσος και τις πηγές της περιοχής

Εικόνα 5.21: Ο εξωτερικός χώρος

Πηγή: <http://www.itamos.gr/dryades.htm>

Εικόνα 5.22: Εσωτερικός χώρος

Πηγή: <http://www.itamos.gr/dryades.htm>

Παράλληλα στο εσωτερικό των καταλυμάτων, διακρίνονται:

- Το πετρόκτιστο παραδοσιακό τζάκι
- Τους αεραγωγούς που καταλήγουν σε κάθε δωμάτιο για τη θέρμανσή τους
- Το μπάνιο με ντουζιέρα και θερμοσίφωνο

Παράλληλα με τη λειτουργία των καταλυμάτων διαμονής στις εγκαταστάσεις, λειτουργεί αίθουσα εκδηλώσεων για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών και εκδρομέων. Το Δασικό Χωριό λειτουργεί καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονιστεί η αποτελεσματικότητα της Δασικής Υπηρεσίας Καρδίτσας στα πλαίσια της όλης προσπάθειας – μελέτης και υλοποίησης – για την οικονομικοκοινωνική ανόρθωση της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα. Το Δασαρχείο του νομού κατόρθωσε όχι μόνο να διαμορφώσει σε σύντομο χρονικό διάστημα (μόλις δύο ετών) τις αρχικές του προτάσεις, αλλά και να τις εφαρμόσει αντίστοιχα, στο μέτρο βέβαια των οικονομικών και τεχνικών δυνατοτήτων που είχε αναλάβει από το Υπουργείο Γεωργίας.

Εκτός από τις "Δρυάδες", προτείνεται στα πλαίσια της ανάδειξης των δασικών οικοσυστημάτων ως τουριστικού πόρου, η κατασκευή εγκαταστάσεων δασικής αναψυχής και σε άλλα σημεία της περιοχής της λίμνης. Με βάση την παράγραφο 5 του άρθρου «Τροποποίηση διατάξεων του νόμου 998/1979 (ΦΕΚ 289 Α) του Ν.3208 (ΦΕΚ Α 303 24.12.2003) «Προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις» επιτρέπεται η δημιουργία δασικού χωριού σε κάποια επιλεγμένη έκταση της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα. Συγκεκριμένα, ο χώρος μεταξύ Μοσχάτου – Μονής Κορώνης και Μεσενικόλα διαθέτει σε μεγάλο βαθμό τις προδιαγραφές υλοποίησης μιας τέτοιας πρωτοβουλίας. Η περιοχή διαθέτει ποικιλία βλάστησης και πανίδας, ενώ η ύπαρξη του μεγαλύτερου θρησκευτικού μνημείου της περιοχής (Μονή Κορώνης) μέσα στο χώρο, δίνει ένα παραπάνω κίνητρο στους επισκέπτες να προτιμήσουν την τοποθεσία αυτή για προορισμό των διακοπών τους,

συνδυάζοντας παράλληλα την ηρεμία και ανανέωση που προσφέρει το υπέροχο φυσικό περιβάλλον με την καταναυκτική ατμόσφαιρα του μοναστηριού. Πρόκειται για σοβαρή και φιλόδοξη ιδέα που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί από κοινού από τις τοπικές Δασικές Αρχές, τη Νομαρχία, τη Γενική Γραμματεία της Περιφέρειας Θεσσαλίας και τους άλλους αρμόδιους φορείς. Για την επίτευξή του όμως, χρειάζεται μεγάλη προσοχή και ευαισθησία στη μελέτη και στην εφαρμογή των παρεμβάσεων μέσα στα δασικά οικοσυστήματα. Σημαντικό ρόλο, για την υλοποίηση των έργων σε επιθυμητά χρονικά πλαίσια μπορεί να αποτελέσουν τα διάφορα προγράμματα ενίσχυσης του περιβαλλοντικού τουρισμού που ήδη υπάρχουν. Ενδεικτικά αναφέρεται το καινοτόμο πρόγραμμα Leader του νομού Καρδίτσας, καθώς και το Life της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και το ΕΠΠΕΡ.

Το συγκριτικό πλεονέκτημα μιας τέτοιας μορφής ανάπτυξης, είναι η δυνατότητα λειτουργίας και κατά τις τουριστικές περιόδους μη αιχμής. Θεωρείται ότι τα αξιόλογα δασικά οικοσυστήματα της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα μπορούν να λειτουργήσουν κάλλιστα ως εναλλακτικός πόλος προσέλκυσης τουριστικής κίνησης, με σκοπό τη συνολική αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουρισμού της περιοχής.

Η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα χαρακτηρίζεται από έντονες κλίσεις εδάφους στο μεγαλύτερο τμήμα της. Τα φαράγγια και οι χαράδρες που σχηματίζονται, αποτελούν πραγματικά καταφύγια για την άγρια χλωρίδα και πανίδα, αφού η δυσκολία πρόσβασης σε αυτά από τον άνθρωπο τα διατηρεί σχεδόν αδιατάραχτα ως οικοσυστήματα. Σε συνδυασμό μάλιστα, με τη συχνή παρουσία νερού, δημιουργούν μεγάλη ποικιλία μικροθέσεων στις οποίες, αντίστοιχα, επιβιώνει μεγάλος αριθμός φυτών και ζώων. Όμως, η διάσχιση των φαραγγίων, παρά τη γοητεία τους, κρύβει και αρκετούς κινδύνους, όπως πτώση βράχων, ξαφνική αύξηση της παροχής του ποταμιού ή του χειμάρρου που το διασχίζει κλπ. Γι' αυτό θα πρέπει η δραστηριότητα αυτή να γίνεται οργανωμένα, με την ύπαρξη κατάλληλων εκπαιδευόμενων οδηγών, οι οποίοι θα φροντίζουν για την ασφάλεια τόσο των τουριστών όσο και των σπάνιων ειδών και γενικότερα του φυσικού περιβάλλοντος. Από τα σημαντικότερα, ως βιότοποι αλλά και ως τοπία ιδιαίτερου αισθητικού κάλλους, φαράγγια και χαράδρες της περιοχής, είναι:

- Το φαράγγι του Κερεντάν, το οποίο ξεκινά από το υψόμετρο των υποαλπικών λιβαδιών, περνά μέσα από τα δάση της οξυάς και της ελάτης για να καταλήξει στο μεγαλύτερο ποταμό, τον Καριτσιώτη. Στο δρόμο του δημιουργεί δύσβατα αλλά επιβλητικά και πανέμορφα τοπία.
- Το φαράγγι του ποταμού Άσπρου (παραπόταμου του Μέγδοβα)
- Η χαράδρα του Μέγδοβα. Πρόκειται για την περιοχή που εκτείνεται νότια του φράγματος της λίμνης Ν. Πλαστήρα (ένα μέρος της χαράδρας έχει κατακλυστεί από τα νερά της λίμνης Ν. Πλαστήρα) και διατρέχει τον ορεινό όγκο των Αγράφων με κατεύθυνση βορρά – νότου, πριν κάνει στροφή προς τα δυτικά για να καταλήξει στον ποταμό Αχελώο. Η χαράδρα του Μέγδοβα, δηλαδή η υδρολογική λεκάνη που αυτή περικλείει, αποτελεί τη ραχοκοκαλιά ενός πολύ σημαντικού ποτάμιου συστήματος και ενός πολύ σημαντικού βιότοπου, που συνδέει όλες τις μικρότερες χαράδρες της περιοχής νότια της λίμνης Ν. Πλαστήρα.

Εξαιτίας του φυσικού κάλλους τους, αλλά και λόγω της υψηλής βιοποικιλότητάς τους και της σημασίας τους στη διατήρηση σημαντικών ειδών ζώων και φυτών, τα φαράγγια και οι χαράδρες της περιοχής αξίζουν σημασίας ώστε να ληφθούν αυστηρά μέτρα προστασίας σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Ανάλογα αυστηρά μέτρα θα πρέπει

να ληφθούν και για τα σπήλαια της περιοχής, που αποτελούν αληθινές προκλήσεις για τους λάτρευτες – και όχι μόνο – των σπηλαιολογικών εξερευνήσεων. Το σπουδαιότερο αγραφιώτικο σπήλαιο σταλακτιτών και σταλαγματιών είναι το σπήλαιο του Γάκη, σε υψόμετρο 1700 μέτρων στο βουνό Αράπης. Είναι ένα από τα πιο ονομαστά σπήλαια της ευρύτερης περιοχής της Λίμνης Πλαστήρα αλλά και του νομού με αρκετά μεγάλο μήκος και πλούσιο σταλακτιτικό διάκοσμο. Η είσοδος του αποτελείται από στενό τούνελ που καταλήγει μετά από μερικές δεκάδες μέτρα σε βαθύ βάραθρο γεμάτο νερό. Κατά την παράδοση, το όνομα το πήρε από τον κλέφτη Θύμιο Γάκη, ο οποίος τη χρησιμοποιούσε ως καταφύγιο. Εκεί, έκρυβε για πολύ καιρό τη κόρη κάποιου πλουσίου και την απελευθέρωσε αφού πρώτα πήρε αρκετά χρήματα ως λύτρα (Περίγηση στη Λίμνη Πλαστήρα, 2008). Άλλα ενδιαφέροντα σπήλαια που υπάρχουν στην περιοχή είναι τα σπήλαια που έχουν εντοπιστεί στη Φυλακτή (κοντά στο χωριό), στη Δρακότρυπα Πεζούλας σε υψόμετρο 800 μέτρων, νοτιοδυτικά του οικισμού, καθώς και η Σπηλιά του Καϊμακιά, κοντά στο Ορειβατικό Καταφύγιο Αγράφων, με τρεχούμενα υπόγεια νερά. Επίσης, έξω από το Μορφοβούνι και προς τον οικισμό του Ελληνόπυργου έχει βρεθεί σπήλαιο με σταλαγματίτες, ανεξερεύνητο ακόμα, αλλά πολλά υποσχόμενο. Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι υπάρχουν διάσπαρτα στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης και άλλα σπήλαια ή μικρότερα σπηλαιοβάραθρα, τα οποία όμως δεν έχουν ακόμα καταγραφεί και ούτε φυσικά ερευνηθεί.

Εικόνα 5.23: Εσωτερικό της σπηλιάς του Γάκη

Πηγή: <http://users.panafonet.gr/paneios1/gakis7.jpg>

Η εξερεύνηση των σπηλαίων της περιοχής γίνεται σήμερα, κυρίως από ομάδες ερασιτεχνών σπηλαιολόγων και όχι από οργανωμένα γκρουπ ή πρακτορεία. Μόνο στο σπήλαιο του Γάκη υπάρχει η δυνατότητα εξερεύνησης του σπηλαίου με τη συνοδεία ενός ειδικού σπηλαιολόγου και μόνο σε κάποιες συγκεκριμένες ώρες της ημέρας. Αυτό εμπεριέχει κινδύνους για τη σωματική ακεραιότητα των ανθρώπων που επιδίδονται σε αυτή τη δραστηριότητα. Επίσης, απουσιάζει μια συγκεντρωτική έκθεση για το είδος, τη θέση και το συνολικό τους αριθμό. Χρειάζεται λοιπόν να καταγραφούν όλα τα σπήλαια και να παρέχονται στους επισκέπτες όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για αυτά. Ακόμα, κρίνεται απαραίτητο να απαιτείται από τους τουρίστες που θέλουν να επισκεφτούν τα σπήλαια, σχετική άδεια από τον αρμόδιο φορέα και να προτείνεται η καθοδήγησή τους από έμπειρο σπηλαιολόγο.

Το σύνολο των φυσικών στοιχείων – ιδιοτεροτήτων της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα ανοίγει προοπτικές για ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη και προσέλευση κυκλωμάτων που ασχολούνται με εναλλακτικές δραστηριότητες αναψυχής. Η ανάγκη διεύρυνσης του τουρισμού της περιοχής συμβαδίζει με αυτήν της ενίσχυσης και της περαιτέρω αξιοποίησης του υπάρχοντος εναλλακτικού τουρισμού.

5.2.3 Αθλητικός τουρισμός – Τουρισμός περιπέτειας

Το έντονα ορεινό ανάγλυφο της περιοχής σε συνδυασμό με το υδάτινο στοιχείο της λίμνης αποτελεί ανεξάντλητο πεδίο υπαίθριων αθλητικών δραστηριοτήτων, όπως trekking (δηλαδή πεζοπορία), ποδήλατο βουνού (mountain bike), ορειβασία, σκι.

υδροποδήλατο, canoe – kayak, ιπασία, τοξοβολία, σκοποβολή, αλεξίπτωτο πλαγιάς ("παραπέντε"), ψάρεμα, κολύμπι. Οι περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες χαρακτηρίζονται από έντονο το στοιχείο της περιπέτειας και στηρίζονται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα του φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο πραγματοποιείται ("τουρισμός περιπέτειας"). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η δυτική γεωγραφική πλευρά της λίμνης έχει συγκεντρώσει σχεδόν όλες τις δραστηριότητες αυτού του είδους, με αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση της τουριστικής ανάπτυξης της ανατολικής πλευράς. Συγκεκριμένα, τα κέντρα δραστηριοτήτων που υπάρχουν στην δυτική μεριά της λίμνης, εντοπίζονται στα Καλύβια Πεζούλας, το Κρυονέρι και το Νεοχώρι.

➤ Trekking

Είναι η πεζοπορία μέσα σε μονοπάτια και διαδρομές στο βουνό με συνοδεία επαγγελματιών οδηγών βουνού. Η πεζοπορία διακρίνεται σε απλή και ορεινή. Στην πρώτη κατηγορία, η ελάχιστη διανυόμενη απόσταση είναι 5 χλμ. (περίπου μια-δύο ώρες) και πραγματοποιείται σε εδάφη με πολύ μικρή κλίση (χωρίς μεγάλη υψομετρική διαφορά) κι ελαφρύ εξοπλισμό. Στη δεύτερη κατηγορία, η απόσταση των 15- 20 χλμ. και οι 5-8 ώρες πορείας αποτελούν τον κανόνα. Ο εξοπλισμός είναι εξειδικευμένος και ιδιαίτερα τη χειμερινή περίοδο επιβάλλεται να είναι ο κατάλληλος.

Εικόνα 5.24: Πεζοπορία σε δάσος της περιοχής

Πηγή: <http://www.agro-tour.net>

Η ορεινή πεζοπορία μπορεί να γίνει σε οποιοδήποτε βουνό. Τα βασικά χαρακτηριστικά της είναι η υψομετρική διαφορά της διαδρομής, που μπορεί να φθάσει τα 500-600 μ. και το γεγονός ότι η πορεία γίνεται συνήθως σε υψόμετρα μεγαλύτερα των 500 μ.

Το εκτεταμένο δίκτυο παλαιών μονοπατιών, τα οποία συνέδεαν τα ορεινά χωριά της περιοχής μεταξύ τους, παρά την υποβάθμισή τους εξαιτίας της διάνοιξης δρόμων, εξακολουθεί να προσφέρει μεγάλες δυνατότητες σε ένα από τα πιο διαδεδομένα ορεινά σπορ, αυτό της ορεινής πεζοπορίας. Ορισμένες από τις πιο όμορφες πεζοπορικές διαδρομές ανάμεσα σε δάση από έλατα, βελανιδιές, καστανιές, δασικούς δρόμους και οικολογικά μονοπάτια, όπου ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει τα τοπία της περιοχής, να γνωρίσει την πανίδα και την χλωρίδα της, να εξερευνήσει σπήλαια, να διασχίσει φαράγγια και ποτάμια, καθώς και να επισκεφτεί παλιά μοναστήρια και παραδοσιακούς νερόμυλους, είναι:

- Γέφυρα Καριτσιώτη ποταμού – Φαράγγι Κερεντάν – Σπηλιά Γάκη (3 χλμ. απόσταση – 1 ώρα διάρκεια)
- Νεοχώρι – Αγ. Παρασκευή – Καταφύγιο Καραμανώλη (5 χλμ. απόσταση – 2 ώρες διάρκεια)
- Αλωνάκι – Παρατηρητήριο (3 χλμ. απόσταση – 1 ώρα διάρκεια)
- Αλωνάκι – Προφήτης Ηλίας (1,5 χλμ. απόσταση – 40 λεπτά διάρκεια)
- Καλύβια Πεζούλας – Ι.Μ. Παντελεήμονα (1,5 χλμ. απόσταση – 45 λεπτά διάρκεια)

- Μεσενικόλας – Ι.Μ. Κορώνας (5 χλμ. απόσταση – 3 ώρες διάρκεια)
- Γέφυρα Κερασιάς – Δασικός δρόμος – Μαντάνια – Νερόμυλος
- Γέφυρα Ανθοχωρίου – Καταρράκτης

Οι πεζοπορικές αυτές διαδρομές οργανώνονται από τα διάφορα κέντρα δραστηριοτήτων που υπάρχουν στην περιοχή, αλλά και από εταιρείες που εδρεύουν στην Καρδίτσα, στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας και πραγματοποιούνται μετά από συνεννόηση με την ομάδα ενδιαφέροντος.

Αυτές όμως οι διαδρομές που οργανώνονται σήμερα δεν καλύπτουν το σύνολο των δυνατοτήτων που προσφέρει η περιοχή. Στην ανατολική μεριά της λίμνης και συγκεκριμένα στα δημοτικά διαμερίσματα του Μεσενικόλα, του Λαμπερού και του Μοσχάτου, ενώ υπάρχει πυκνό δίκτυο παλιών μονοπατιών, σπάνια χρησιμοποιούνται ή ακόμα δε χρησιμοποιούνται καθόλου, με αποτέλεσμα να μην αξιοποιείται το συγκριτικό πλεονέκτημα που έχει η περιοχή, το ιδιαίτερα πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Έτσι, θα πρέπει να αξιοποιηθούν τα ήδη υπάρχοντα μονοπάτια, αλλά και να σχεδιαστεί ένας μεγάλος αριθμός περιηγητικών διαδρομών κάθε επιπέδου δυσκολίας και διάρκειας, οι οποίες θα συνδυάζουν το αστείρευτο φυσικό περιβάλλον (βουνά, φαράγγια, σπήλαια, ποτάμια και φυσικά τη λίμνη) με το ανθρωπογενές (παλιά μονοπάτια, πέτρινα γεφύρια, νερόμυλοι, παραδοσιακά χωριά, μοναστήρια κ.ά.

Σε ότι αφορά τις οργανωμένες διαδρομές, αυτές θα πρέπει να πραγματοποιούνται με ιδιαίτερη προσοχή και με τον απαραίτητο εξειδικευμένο εξοπλισμό, προκειμένου να διασφαλιστεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό η ασφάλεια των συμμετεχόντων. Παράλληλα τα τουριστικά αυτά προγράμματα θα πρέπει οπωσδήποτε να πλαισιώνονται από ειδικά εκπαιδευμένους συνοδούς και καθηγητές φυσικής αγωγής, οι οποίοι θα εξασφαλίζουν την ομαλή και ασφαλή διεξαγωγή των δραστηριοτήτων. Τέλος, οι διαδρομές κρίνεται αναγκαίο να διαμορφώνονται και να σχεδιάζονται με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να προσαρμόζονται στην ηλικία, τη γενική φυσική κατάσταση και τις προηγούμενες εμπειρίες που έχουν τα άτομα από αντίστοιχες δραστηριότητες, με στόχο πάντα να προσφέρουν τη μέγιστη ασφάλεια.

➤ Ποδήλατο βουνού (Mountain bike)

Η ορεινή ποδηλασία δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη όχι μόνο στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, αλλά και γενικότερα στην Ελλάδα. Η δραστηριότητα αυτή δεν επιβαρύνει το περιβάλλον, αφού για την ενασχόλησή της δεν απαιτούνται ιδιαίτερες υποδομές, παρά μόνο η ύπαρξη διαδρομών. Η ευρύτερη περιοχή της λίμνης διαθέτει τέτοιες διαδρομές, διαφορετικών επιπέδων δυσκολίας για μονοήμερες ή πολυήμερες περιηγήσεις. Άλλωστε, η περιοχή ήταν επίσημο προπονητικό κέντρο Ποδηλασίας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004.

Εικόνα 5.25: Ποδηλασία περιμετρικά της λίμνης

Πηγή: www.karditsa.gr/toyrd.aspx?ID=7

Το γεωγραφικό ανάγλυφο του οροπεδίου στην περιοχή της λίμνης είναι αρκετά φιλικό στην ποδηλασία. Εκτός από τη δυνατότητα για ποδηλασία στο εκτεταμένο δίκτυο των μονοπατιών που υπάρχουν, έχουν διαμορφωθεί και δύο ειδικοί

ποδηλατοδρόμοι. Ο ένας ακολουθεί τη διαδρομή Βοτανικό Κήπο – Πλαζ Πεζούλας (και αντίστροφα). Είναι αρκετά ομαλός και η διαδρομή μήκους 3,1 χλμ είναι εύκολη. Ο δεύτερος ποδηλατόδρομος αρχίζει από το Τσαρδάκι και τερματίζει στο Μεσενικόλα. Η διαδρομή είναι αρκετά δύσκολη ως προς την ανάβαση. Κάθε χρόνο το πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου διοργανώνεται από το δήμο Πλαστήρα διαγωνισμός ποδηλάτου βουνού, ο οποίος τερματίζει στην πλατεία του Μεσενικόλα.

Εκτός από τις διαδρομές που πραγματοποιούνται ήδη από τα κέντρα δραστηριοτήτων που λειτουργούν στην περιοχή, θα μπορούσε να διοργανωθεί από τους παραλίμνιους Δήμους, είτε στα πλαίσια κάποιου φεστιβάλ είτε σαν μεμονωμένα events, ποδηλατικός γύρος της λίμνης που δυνητικά θα συνδυαστεί με διανυκτερεύσεις στα χωριά της περιοχής. Για να γίνει εφικτή όμως μια τέτοια πρωτοβουλία, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία των τριών Δήμων (Πλαστήρα – Ιτάμου – Νεβρόπολης Αγράφων) έτσι ώστε να δημιουργηθούν ποδηλατόδρομοι ή τουλάχιστον να χαραχθούν μονοπάτια που θα ενώνουν τις περιοχές Μοσχάτο – Λαμπερό – Καστανιά – Νεοχώρι και Καλύβια Πεζούλας – Μορφοβούνι – Μεσενικόλα.

➤ Ορειβασία

Η ορειβασία αποτελεί την πλέον δύσκολη μορφή της πεζοπορίας. Συνήθης στόχος της είναι η κατάκτηση κάποιας κορυφής. Στην ορειβασία η απόσταση δεν παίζει ουσιαστικό ρόλο. Πιο σημαντικό στοιχείο είναι ότι ανά ώρα καλύπτονται περίπου 300 μέτρα υψομετρικής διαφοράς που σημαίνει ότι για να ανέβει κανείς 1000 μέτρα απαιτούνται περίπου 4 ώρες μαζί με τις στάσεις. Μια συνήθης ορειβατική ανάβαση διαρκεί 7-10 ώρες μαζί με την επιστροφή. Σχετική με την ορειβασία είναι η αναρρίχηση, δηλαδή το σκαρφάλωμα, με καλοκαιρινές συνθήκες (με χειμερινές χαρακτηρίζεται αλпинισμός), σε οποιαδήποτε κορυφή βουνού, που γίνεται όμως από την απόκρημνη πλευρά της (ορθοπλαγιά) και στην οποία εφαρμόζεται αναγκαστικά η αναρριχητική τεχνική (μικρού ή μεγάλου βαθμού δυσκολίας) με τη χρήση βοηθητικών οργάνων.

Το ποικιλόμορφο τοπίο των θεσσαλικών Αγράφων αποτελεί ιδανικό προορισμό για εκατοντάδες ορειβάτες και φυσιολάτρες. Τα ψηλά βουνά (Βουτσικάκι, Ζυγουρολίβαδο, Χαρίσι, Καλύβια, Μαραθιά), με τις δεκάδες απόκρημνες κορυφές, οι εντυπωσιακές χαράδρες και τα οροπέδια που διαθέτει η περιοχή και τα οποία αποτελούν τμήμα της οροσειράς της Πίνδου, δε στερούνται ενδιαφέροντος ειδικά τους χειμερινούς μήνες. Η «Κοιμωμένη» των Αγράφων, που είναι ορατή και από την πόλη της Καρδίτσας, σχηματίζεται από τις κορυφές Πέντε Πύργοι, Φλυτζάνι, Πλάκα και Μπορλέρο και αποτελεί τον πιο χαρακτηριστικό ορεινό σχηματισμό. Οι ορειβατικές διαδρομές που μπορεί να ακολουθήσει κανείς είναι πολλές και ποικίλες. Οι περισσότερες έχουν μικρό βαθμό δυσκολίας και διανύονται εύκολα το μεγαλύτερο μέρος του έτους. Παρ' όλα αυτά απαιτούνται βασικές γνώσεις και ως εκ τούτου πρέπει να πραγματοποιούνται μαζί με έμπειρους οδηγούς.

Στην ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Ν. Πλαστήρα υπάρχουν τρία ορειβατικά καταφύγια. Τα δύο βρίσκονται στην περιοχή Καραμανώλη, σε απόσταση 7 χλμ. περίπου πάνω από τη Νεράιδα και 12 χλμ. από τα Καλύβια Πεζούλας, ενώ το τρίτο βρίσκεται στη θέση Ελατάκος πάνω από τον οικισμό Ζυγογιαννίκα. Το Ορειβατικό Καταφύγιο Αγράφων (1.536 μ.) στεγάζεται σε πέτρινο κτίριο σύγχρονων προδιαγραφών με πλήρη εξοπλισμό και δυνατότητα φιλοξενίας 24 ατόμων. Πολύ κοντά σε αυτό βρίσκεται το καταφύγιο του Ορειβατικού - Χιονοδρομικού Ομίλου Καρδίτσας (Ο.Χ.Ο.Κ.), το οποίο έχει τη δυνατότητα φιλοξενίας 17 ατόμων με στοιχειώδη εξοπλισμό. Και τα δύο αυτά ορεινά καταφύγια αποτελούν σημεία εκκίνησης για πολλές ορειβατικές διαδρομές και ορειβατικά μονοπάτια, διαφόρων αποστάσεων και βαθμών δυσκολίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις διαδρομές προς Βουτσικάκι (2.154), Καζάρμα (1.977), Τέμπλα (1.800 μ.) και Ι. Μονή Πελεκητής. Το τρίτο καταφύγιο, βρίσκεται στο Δάσος Μπελοκομύτη σε υψόμετρο 1.455 μέτρων, 2 χλμ. περίπου πριν το Παρατηρητήριο σε ένα ξέφωτο με θέα τη λίμνη. Είναι ξύλινο, με ελάχιστες ανέσεις (ξυλόσομπα) και μπορεί να φιλοξενήσει 10 έως 12 άτομα. Παραμένει πάντα ανοιχτό και συντηρείται με τη φροντίδα όλων των επισκεπτών. Νερό υπάρχει σε απόσταση 300 μ. στην κατεύθυνση της κορυφής «Πεταλούδα». Χρησιμοποιείται κυρίως για αναβάσεις στις κορυφές Σουφλιατάρα (1.780 μ.), Πετσαλούδα (1.792 μ.), Μπορλέρο (2.016 μ.) και Φλυντζάνι (2.016 μ.) του σχηματισμού της «Κοιμωμένης» των Αγράφων. Από το σημείο αυτό περνάει και μονοπάτι μήκους 32 χλμ. που οδηγεί στα Άγραφα του νομού Ευρυτανίας.

Εικόνα 5.26: Το Ορειβατικό Καταφύγιο Αγράφων

Πηγή: www.karditsa.gr/toyrd.aspx?ID=7

Με αφετηρία το Δασικό Χωριό «Δρυάδες», μπορεί κανείς να ανέβει στις βουνοκορφές Παπαδημήτρη (1.930 μ.), Πέντε Πύργοι (2018), Σβών (2.038 μ.) κ.ά. Από τη βρύση Ιτάμου κοντά στην Καστανιά μπορεί κανείς να φτάσει στην κορυφή του Ιτάμου (1.508 μ.) και από κει πεζοπορώντας σε μονοπάτι με πολύ καλή σήμανση στον Αμάραντο. Επίσης, όμορφες ορειβατικές διαδρομές είναι και εκείνες που πηγάζουν από τον αυχένα του Αγίου Νικολάου κοντά στο Βλάσι, στην Ανατολική Αργιθέα. Από εκεί μάλιστα περνάει και το διεθνές μονοπάτι E4.

Παρά όμως, τις όποιες φιλότιμες προσπάθειες που έχουν γίνει για τη δημιουργία καταφυγίων, σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι επαρκή. Επομένως, κρίνεται αναγκαία η κατασκευή νέων καταφυγίων, τα οποία αν λειτουργήσουν σωστά θα μπορέσουν να δώσουν σημαντική ώθηση στην ορειβασία στην περιοχή. Ταυτόχρονα, στα Καλύβια Πεζούλας, που είναι το μεγαλύτερο χωριό που βρίσκεται κοντά στα δύο καταφύγια της περιοχής, θα μπορούσε να λειτουργήσει ένα εκπαιδευτικό κέντρο ορειβασίας και αναρρίχησης, όπου δυνητικά θα πραγματοποιούνται μαθήματα από ειδικούς εκπαιδευτές σε ένα ασφαλές περιβάλλον. Η θεωρητική εκπαίδευση και τα μέτρα ασφαλείας θα ήταν δυνατόν να γίνει σε κάποιο κλειστό χώρο (κοινοτικό, ξενώνα, σχολείο) στα Καλύβια Πεζούλας. Σε αυτήν την προσπάθεια, σημαντική βοήθεια θα μπορούσαν να προσφέρουν τόσο ο Ορειβατικός Χιονοδρομικός Όμιλος Καρδίτσας (Ο.Χ.Ο.Κ.), όσο και ο Ελληνικός Ορειβατικός Σύλλογος Καρδίτσας (ΕΟΣ Καρδίτσας).

➤ Σκι

Τις τελευταίες δεκαετίες, η χιονοδρομία και το άθλημα του σκι έγιναν εξαιρετικά δημοφιλή στην Ελλάδα. Σήμερα, στο ηπειρωτικό τμήμα της χώρας λειτουργούν, συνολικά, 19 χιονοδρομικά κέντρα σύγχρονων προδιαγραφών, που αποτελούν σημαντικούς πόλους για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων χειμερινού τουρισμού και είναι ιδιαίτερα προσφιλή τόσο στους Έλληνες, όσο και στους ξένους επισκέπτες της χώρας. Σε πολλά από αυτά τα χιονοδρομικά κέντρα πραγματοποιούνται ειδικά προγράμματα για τους αρχάριους και όσους βρίσκονται σε μέσο στάδιο εκμάθησης. Επίσης, στις περιοχές πέριξ των χιονοδρομικών κέντρων υπάρχουν καταστήματα με είδη χειμερινών σπορ, ενώ σε ορισμένα από τα χιονοδρομικά κέντρα σας παρέχεται η δυνατότητα να νοικιάσετε μέρος ή το σύνολο του εξοπλισμού.

Στην περιοχή λειτουργεί ένα μικρό και χωρίς σημαντική υποδομή χιονοδρομικό κέντρο, στη θέση Καραμανώλη, σε απόσταση 7 χλμ. περίπου πάνω από τη Νεράιδα και 12 χλμ. από τα Καλύβια Πεζούλας.

Το Χιονοδρομικό Κέντρο αναπτύσσεται στις ανατολικές πλαγιές του βουνού Βουτσικάκι (2152 μ.), στη Νότια Πίνδο και σε υψόμετρο 1536 μέτρων. Μικρό και συνεχώς εξελισσόμενο, το Χιονοδρομικό Κέντρο Καραμανώλη προσφέρει ειδικά στα παιδιά αρκετή διασκέδαση με το χιόνι. Η περιοχή επίσης προσφέρεται και για σκι αντοχής στους δασικούς δρόμους της. Στις εγκαταστάσεις του συμπεριλαμβάνεται μία πίστα αρχαρίων μήκους 300 μ. και συρόμενος αναβατήρας. Υπηρεσίες ενοικίασης εξοπλισμού, σκούτερ

Εικόνα 5.27: Θέα από το χιονοδρομικό κέντρο

Πηγή: <http://www.facebook.com/group.php?v=photos&id=62416825268>

χιονιού κ.λπ. προσφέρει ο Ορειβατικός - Χιονοδρομικός Όμιλος Καρδίτσας. Στο ίδιο σημείο λειτουργεί και το Ορειβατικό Καταφύγιο Αγράφων, που μπορεί να αποτελέσει σημείο εκκίνησης ενός δικτύου μονοπατιών το οποίο έχει σημανθεί και καλύπτει όλους τους βαθμούς πεζοπορικής δυσκολίας.

Λόγω του ότι οι βαριές εγκαταστάσεις (σαλέ, κτίρια υποστήριξης, μηχανικοί αναβατήρες, οδικό δίκτυο υποστήριξης) δεν ανταποκρίνονται στα στάνταρ του οικοτουρισμού, προτείνεται η διατήρηση λειτουργίας του συγκεκριμένου μικρού χιονοδρομικού κέντρου σε ένα χαμηλό προφίλ μαζικού τουρισμού που θα μπορεί να συνδυαστεί με διακριτικά αναπτυγμένες οικοτουριστικές δραστηριότητες. Επειδή το χιονοδρομικό κέντρο βρίσκεται σε σχετικά μικρή απόσταση από τα πλησιέστερα χωριά της περιοχής (Νεράιδα και Καλύβια Πεζούλας), δεν κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη και η δημιουργία τουριστικής υποδομής στο συγκεκριμένο χώρο. Ωστόσο η Νεράιδα, που βρίσκεται πιο κοντά στο χιονοδρομικό κέντρο (μόλις 7 χλμ.) είναι ένα ορεινό χωριό που δεν έχει τύχει ιδιαίτερης ανάπτυξης μέχρι σήμερα, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις που θα είχε μια ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη του χιονοδρομικού κέντρου. Οπότε, προτείνεται η δημιουργία κάποιων μικρών παραδοσιακών τουριστικών εγκαταστάσεων στη Νεράιδα, διασφαλίζοντας τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής. Όσο αφορά το άλλο κοντινό χωριό, τα Καλύβια Πεζούλας, είναι μέχρι σήμερα αρκετά αναπτυγμένο τουριστικά έτσι ώστε να μην κρίνεται αναγκαία μία περαιτέρω προώθηση της τουριστικής κίνησης. Ωστόσο μπορεί να δημιουργηθεί στο συγκεκριμένο χωριό ένα μικρό

εκπαιδευτικό κέντρο ορειβασίας και αναρρίχησης (όπως έχει αναφερθεί ήδη παραπάνω).

Η ορειβατική χιονοδρομία αποτελεί τον αντίποδα της χιονοδρομίας πίστας και δίνει μια εναλλακτική πρόταση χειμερινής ανάπτυξης. Όλα τα βουνά της περιοχής είναι κατάλληλα για αυτή τη δραστηριότητα και καθώς δεν είναι απαραίτητη η ύπαρξη βαριών εγκαταστάσεων που επιβαρύνουν το περιβάλλον, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην προώθησή της. Απαραίτητη είναι βέβαια, η ύπαρξη κατάλληλου αριθμού καταφυγίων, αλλά και η σωστή λειτουργία τους, που θα προσφέρει στους επισκέπτες την αναγκαία υποδομή για να επιδοθούν στη δραστηριότητα αυτή.

➤ Άλλες δραστηριότητες

Ο ορεινός όγκος του νομού Καρδίτσας και ιδιαίτερα η λίμνη Ν. Πλαστήρα, αποτελεί προορισμό για απόδραση χιλιάδων επισκεπτών κάθε εποχή του χρόνου, καθώς προσφέρει ποικίλες ευκαιρίες για λιγότερο ή περισσότερο «ήπια» περιπετειώδη δράση. Οι πανύψηλες βουνοκορφές των Αγράφων προσφέρονται για ορειβασία και οι βουνοπλαγιές τους για πεζοπορία και ορειβατικό σκι. Η γεωμορφολογία του εδάφους με τις απότομες κλίσεις προσφέρονται για αεραθλήματα, αναρριχήσεις, διασχίσεις φαραγγίων και άλλες δραστηριότητες. Τα λιβάδια και τα μονοπάτια περιμετρικά της λίμνης προσφέρονται για ορειβατικό ποδήλατο, ιπασία, πεζοπορία, ενώ τα καταγάλανα νερά της λίμνης προσφέρονται για στιγμές ξεκούρασης και αναψυχής. Οι επισκέπτες, κυρίως στη δυτική πλευρά της, έχουν τη δυνατότητα να απολαύσουν κωπηλασία, υδροποδήλατο, canoe – kayak, ψάρεμα, κολύμπι και άλλες δραστηριότητες.

Στη θέση «Κεραμίδι», στις εγκαταστάσεις που βρίσκονται στο δρόμο από Μορφοβούνι προς Κρουονέρι, κατά μήκος της ακτογραμμής της λίμνης, καλπάζουν ανενόχλητα τα άλογα της φάρμας του Χρήστου Ζαμπέτα. Οι επισκέπτες εδώ, μπορούν εύκολα να απολαύσουν έναν περίπατο με άλογο δίπλα στη λίμνη, αγναντεύοντας παράλληλα τις ψηλές βουνοκορφές των Αγράφων. Για τους αρχάριους αναβάτες και τα μικρά παιδιά διατίθενται έμπειροι συνοδοί. Η φάρμα διαθέτει 14 άλογα και είναι ανοιχτή όλο το χρόνο, ενώ στις εγκαταστάσεις της υπάρχουν ακόμα υδροποδήλατα, αλλά και κανό (μονά και διπλά).

Εικόνα 5.28: Ιπασία δίπλα στη λίμνη

Πηγή: <http://www.karditsa.gr/toyrd.aspx?ID=7>

Τα ήσυχα νερά της λίμνης προσφέρονται ιδανικά για διαδρομές με μονοθέσια ή διθέσια κανό και υδροποδήλατα. Ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να επισκεφτεί τα νησάκια και τα φιόρδ της λίμνης περνώντας δίπλα από τα δέντρα της όχθης που είναι βυθισμένα στο νερό, απολαμβάνοντας με αυτόν τον τρόπο και τη γυμναστική του. Εκτός από τις εγκαταστάσεις που υπάρχουν στη φάρμα του Γ. Ζαμπέτα, οργανωμένοι χώροι εναλλακτικού τουρισμού με ποικίλο εξοπλισμό για σπορ στα νερά της λίμνης, λειτουργούν στα Καλύβια Πεζούλας, λίγο πριν την πλαζ και στο Νεοχώρι, δίπλα στο Βοτανικό Κήπο.

Εικόνα 5.29: Διθέσιο κανό

Πηγή: <http://www.odigoslimnisplastira.gr>

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το υδροποδήλατο τύπου καταμαράν (εικόνα 5.29), το οποίο συνδυάζει ασφάλεια, ανθεκτικότητα και υψηλής ποιότητα κατασκευής. Είναι ιδανικό για όλες τις ηλικίες και βοηθά στην καλή φυσική κατάσταση. Επίσης, πλέει σε όλες τις καιρικές συνθήκες, ακόμη και με άνεμο 6 μποφόρ, ενώ είναι και σχετικά γρήγορο (πλέει με 5-10 μίλια/ώρα). Στις συγκεκριμένες εγκαταστάσεις, υπάρχουν ακόμα οι κατάλληλες υποδομές και ο εξοπλισμός για εξάσκηση και εκπαίδευση στην τοξοβολία. Μία άλλη παρόμοια δραστηριότητα που έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει κανείς στην περιοχή είναι η σκοποβολή. Στη θέση «Λούτσες» Νεοχωρίου, κοντά στο χωριό Νεράιδα λειτουργεί

Εικόνα 5.31: «Παραπέντε»

Πηγή: www.enavotsalostilimniplastira.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=6

με ευθύνη του Σκοπευτικού Ομίλου Λίμνης Ν. Πλαστήρα, σκοπευτήριο όπου κατά διαστήματα διοργανώνονται αγώνες σκοποβολής. Για τους λάτρεις του αεραθλητισμού, που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες ανεμοπτερισμού, αλεξίπτωτου πλαγιάς και «παραπέντε», υπάρχουν κατάλληλες πίστες στις κορυφές Τέμπλα ή Αγκώνας στη Νεράιδα και Κουφόλογγος στο Κρυονέρι, που προσφέρονται για αγνάντεμα της καταπράσινης φύσης και των γαλάζιων νερών της λίμνης.

Αξίζει να αναφερθεί ότι περιμετρικά της λίμνης Πλαστήρα υπάρχουν δυο κατάλληλα διαμορφωμένες πλαζ, όπου οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα για κολύμπι (πλαζ Πεζούλας και πλαζ Λαμπερού). Μάλιστα οι δύο Δήμοι (Πλαστήρα και Νεβρόπολης Αγράφων) διοργανώνουν κάθε χρόνο το πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου κολυμβητικό διάπλου, όπου συμμετέχουν αθλητές από όλη τη χώρα και το εξωτερικό. Οι κολυμβητές που παίρνουν μέρος διανύουν την απόσταση Πλαζ Πεζούλας – Πλαζ Λαμπερού.

Μια δραστηριότητα ιδιαίτερα διαδεδομένη στη λίμνη Πλαστήρα αποτελεί το ψάρεμα. Η πλούσια χλωρίδα και πανίδα της λίμνης έχει ως αποτέλεσμα να αναπτύσσονται και να ζουν πολλά είδη ψαριών όπως γλήνοι, κορήγωνα, ασπρόψαρα, πλατίτσες, κέφαλοι, πεταλούδες, πέστροφες, γριβάδια κ.ά. Αλλά και στα παρακείμενα ποτάμια που χύνονται στη λίμνη, μπορεί κανείς να βρει στις όχθες τους, καβούρια και караβίδες. Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μπορεί να ψαρέψει κανείς, όμως, λόγω της σταδιακής μείωσης του πληθυσμού των ψαριών τα τελευταία χρόνια, επιτρέπεται πλέον μόνο το ψάρεμα με καλάμι καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου εκτός από το μήνα Μάιο. Η καλύτερη περίοδος πάντως θεωρείται η καλοκαιρινή. Περιμετρικά τα λίμνης υπάρχουν πολλά σημεία κατάλληλα για ψάρεμα, ενώ απαγορευτικές ζώνες υπάρχουν κοντά στο Φράγμα και τις εγκαταστάσεις της ΔΕΗ. Τέλος, κατά καιρούς διοργανώνονται διάφοροι διαγωνισμοί ψαρέματος με καλάμι, με χαρακτηριστικότερο το διαγωνισμό που διοργανώνεται κάθε χρόνο το πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου με ευθύνη του Δήμου Πλαστήρα σε επιλεγμένη περιοχή του

Εικόνα 5.30: Καταμαράν

Πηγή: www.enavotsalostilimniplastira.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=5

Εικόνα 5.32: Διαγωνισμός ψαρέματος στη λίμνη

Πηγή: <http://www.plastiras-ota.gr/index.php?page=85>

Μορφοβουνίου, όπου παίρνουν μέρος δεκάδες ερασιτέχνες ψαράδες από όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου και το Νομό Καρδίτσας.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, όλες οι παραπάνω δραστηριότητες έχουν συγκεντρωθεί στα χωριά της δυτικής γεωγραφικής πλευράς της λίμνης, με αποτέλεσμα οι τουρίστες που θέλουν να επισκεφτούν τους οικισμούς της ανατολικής πλευράς (Δ.Δ. Λαμπερού, Μοσχάτου, Καστανιάς, Μεσενικόλα, Μορφοβουνίου), να μην έχουν τη δυνατότητα να επιδοθούν σε κάποια από αυτές. Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η άμεση ενίσχυση της τουριστικής κίνησης της ανατολικής πλευράς με δημιουργία εγκαταστάσεων αναψυχής – εστίασης – διαμονής.

Η Πλαζ Λαμπερού έχει ιστορία περίπου 20 χρόνων. Είναι από τις πρώτες τουριστικές υποδομές της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα. Με την πάροδο του χρόνου εξελίχθηκε στο σημαντικότερο τουριστικό προορισμό της ανατολικής πλευράς της λίμνης και αποτελεί τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης. Οι δύο μεγάλες ταβέρνες που λειτουργούν εκεί, βρίσκονται δίπλα από τα νερά της λίμνης, ενώ διαθέτουν άνετους χώρους στάθμευσης και άριστα καλλωπισμένους υπαίθριους χώρους. Στα τουριστικά περίπτερα που βρίσκονται στην είσοδο της πλαζ, οι επισκέπτες θα βρουν πρόθυμη και φιλική εξυπηρέτηση, σουβενίρ, χάρτες και κάθε είδους πολύτιμη πληροφόρηση για την περιοχή. Μπορούν επίσης, να γευτούν και να προμηθευτούν νόστιμα παραδοσιακά παρασκευασμένα γλυκά κουταλιού από τις γυναίκες του συνεταιρισμού της λίμνης Πλαστήρα. Δύο μόλις χιλιόμετρα από την πλαζ βρίσκεται ο Άγιος Αθανάσιος. Είναι ένας μικρός, αλλά αναπτυσσόμενος οικισμός του Λαμπερού, με αξιόλογη τουριστική υποδομή, ο οποίος ετοιμάζεται να «φιλοξενήσει» το χωριό του Λαμπερού που θα μεταφερθεί λόγω των κατολισθήσεων στο σημείο όπου βρίσκεται σήμερα.

Εικόνα 5.33: Η περιοχή της πλαζ Λαμπερού

Πηγή: http://www.plastiras-ota.gr/uploads/images/Lampero_52120015_PlazLamperouAerophoto.jpg

Με γνώμονα τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η περιοχή της πλαζ (τεράστια έκταση δίπλα από τη λίμνη με άνετους χώρους στάθμευσης, ήδη υπάρχουσες υποδομές εστίασης – αναψυχής – διαμονής στην ευρύτερη περιοχή, δυνατότητα συνδυασμού αγροτουρισμού – οικοτουρισμού – αθλητικού τουρισμού) προτείνεται η κατασκευή ενός κέντρου αθλητικών δραστηριοτήτων εναλλακτικού τουρισμού στην περιοχή. Όμως, για την επίτευξη μιας τέτοιας τουριστικής εγκατάστασης, απαιτείται ιδιαίτερα μεγάλη προσοχή και ευαισθησία στη μελέτη και εφαρμογή των όποιων παρεμβάσεων που πρόκειται να πραγματοποιηθούν στο ευρύτερο περιβάλλον της περιοχής. Σε αυτήν την προσπάθεια, σημαντική βοήθεια θα πρέπει να προσφέρουν οι αρμόδιοι φορείς, αξιοποιώντας τα διάφορα προγράμματα ενίσχυσης του τουρισμού που ήδη υπάρχουν (Leader, ΕΠΠΕΡ, ΠΕΠ Θεσσαλίας κλπ.). Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 2 του Νόμου 2160/93 «Ρυθμίσεις για τον Τουρισμό και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 118 Α), ο αθλητικός τουρισμός υπάγεται στην αρμοδιότητα του ΕΟΤ και οι οποιεσδήποτε αθλητικές τουριστικές εγκαταστάσεις, υπάγονται στην εποπτεία του ΕΟΤ. Επομένως, για την κατασκευή του συγκεκριμένου κέντρου δραστηριοτήτων στην περιοχή, θα πρέπει πρωτίστως να υπάρξει η σύμφωνη γνώμη του ΕΟΤ.

5.2.4 Πολιτιστικός – Θρησκευτικός τουρισμός

Η μορφή αυτή του εναλλακτικού τουρισμού συγκεντρώνει ιδιαίτερη προσοχή μιας και η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα διαθέτει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξή της. Αξιόλογα προϊστορικά, κλασικά, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, ενδιαφέρουσες ανθρώπινες κατασκευές περασμένων χρόνων (γεφύρια, νερόμυλοι), αλλά και σύγχρονες πολιτιστικές υποδομές συνθέτουν την εικόνα της περιοχής. Δυστυχώς όμως, πολλά από αυτά παραμένουν αναξιοποίητα, με αποτέλεσμα ο τομέας του πολιτιστικού τουρισμού να έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Παρακάτω, γίνεται ανάλυση της υπάρχουσας πολιτιστικής υποδομής, αλλά και παράθεση προτάσεων που είναι σκόπιμο να πραγματοποιηθούν έτσι ώστε η περιοχή μελέτης να είναι ανταγωνιστική και σε αυτόν τον τομέα.

Μνημεία – Αρχαιολογικοί χώροι

Μία από τις μορφές που περιλαμβάνει ο πολιτιστικός τουρισμός και έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον, λόγω της εκπαιδευτικής, ανθρωπολογικής, πολιτισμικής διάστασής του, είναι ο αρχαιολογικός τουρισμός. Τα μνημεία και οι αρχαιολογικοί χώροι που υπάρχουν στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, είναι (Χατζηαγγελάκης, Λ., κ.ά., 2007):

➤ Προϊστορικά και Κλασικά Μνημεία

- Ο Αρχαϊκός Ναός του Απόλλωνα. Σημαντικό μνημείο της αρχαιότητας που βρίσκεται στη θέση "Λιανοκόκκαλα" του Δ.Δ. Μοσχάτου και σε απόσταση 2 χλμ. περίπου δυτικά της αρχαίας Μητρόπολης. Πρόκειται για δωρικό, αρχαϊκό ναό που κτίστηκε στο δεύτερο τέταρτο του βου π.Χ. αι. και καταστράφηκε από φωτιά κάποτε στα μέσα του 2ου π.Χ. αιώνα. Αρχικά ο ναός ήταν ξύλινος, στη συνέχεια όμως το ξύλο αντικαταστάθηκε από μαλακό τοπικό ψαμμόλιθο και ωμά και ψημένα πλιθιά. Στη στέγη είχε κορινθιακά κεραμίδια. Όλα τα αρχιτεκτονικά μέλη του, εκτός φυσικά από τα ξύλινα, βρέθηκαν στη θέση που τα έριξε η μεγάλη φωτιά. Ένα υλικό ανεκτίμητης αξίας για τον αρχαιολόγο του 20ού μ.Χ. αι. που θα είχε την τύχη να αποκρυπτογραφήσει τα μυστικά που κρύβουν οι πεσμένες πέτρες. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο ναός άρχισε να κτίζεται την εποχή ακριβώς του «ξυπνήματος» του αρχαϊκού κόσμου για το πέρασμά του στη μεγάλη τέχνη των κλασικών χρόνων. Πρόκειται με άλλα λόγια για ένα ναό του οποίου η λειτουργία κράτησε πέντε εξαιρετικά κρίσιμους αιώνες της ελληνικής αρχαιότητας και στο διάστημα αυτό το κτίριο υπέστη επισκευές αλλά και σοβαρότατες μετατροπές των οποίων τα ίχνη είναι σήμερα αναγνώσιμα από τους αρχαιολόγους (ΤΟ ΒΗΜΑ Κυριακή 18 Οκτωβρίου 1998 - Αρ. Φύλλου 12503). Ο αρχαϊκός ναός του Απόλλωνα είναι ο καλύτερα διατηρημένος αρχαίος μνημειακός ναός σε όλη τη Θεσσαλία και αποτελεί πηγή πληροφόρησης όχι μόνο για την ιστορία και τις λατρευτικές πρακτικές της περιοχής αλλά και για την εξέλιξη της τεχνικής στους τομείς της αρχιτεκτονικής και της πλαστικής.

Εικόνα 5.34: Ο Ναός του Απόλλωνα στο Μοσχάτο

Πηγή: img.webme.com/pic/m/mitropoli/naosapollwnaa.jpg

- Αρχαίοι ρωμαϊκοί τάφοι (48 π.Χ.), στη θέση "Πλάκες" και "Μνήματα" στο Μεσενικόλα.
- Ο αρχαιολογικός χώρος στη θέση "Κάστρο", που βρίσκεται στο Μορφοβούνι. Πρόκειται για ορατές αρχαιολογικές ενδείξεις με υπολείμματα τειχών ελληνιστικής και ρωμαϊκής περιόδου.
- Το αρχαίο νεκροταφείο στη θέση "Κοντογιαννίτικα". Βρίσκεται στα νότια του Δημοτικού διαμερίσματος Μεσενικόλα, όπου εντοπίστηκαν τάφοι ύστερης ελληνιστικής και ρωμαϊκής περιόδου.
- Ερείπια Δολοπικών οικισμών μυκηναϊκής περιόδου. Εντοπίστηκαν στην Τσούκα Καστανιάς και στον Μπελοκομίτη.
- Παλαιολιθικά ευρήματα στο Λαμπερό.
- Το σπήλαιο Γάκη, σε υψόμετρο 1700 μ. στο βουνό Αράπης. Βρίσκεται στο Δήμο Νεβρόπολης και εκτιμάται ότι είναι το σπουδαιότερο του Νομού Καρδίτσας και το μόνο όπου, μέχρι στιγμής, έχουν εντοπιστεί παλαιοντολογικά ευρήματα. Μικρότερης σημασίας είναι τα σπήλαια που έχουν εντοπιστεί στη Φυλακτή (κοντά στο χωριό), καθώς και στη Δρακότρυπα Πεζούλας σε υψόμετρο 800 μέτρων, νοτιοδυτικά του οικισμού.

Η διαδικασία του σχεδιασμού αυτού του είδους των τουριστικών πόρων ξεκινά με τον καθορισμό των αναγκών διατήρησης. Η διατήρηση αυτή δε θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στην αναστήλωση, την ανακαίνιση, τη συντήρηση και την ανάδειξη των αρχαιοτήτων. Θα πρέπει οι επιστήμονες, μέσα από την έρευνα και τις ανασκαφές για την ανεύρεση νέων αρχαιολογικών ευρημάτων, να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων εκείνης της εποχής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να γίνεται μια πιο ολοκληρωμένη περιγραφή και παρουσίαση των μνημείων, δίνοντας στους τουρίστες την ευκαιρία να διεισδύσουν στην πραγματικότητα εκείνης της εποχής.

Ακόμα, κρίνεται σκόπιμη η ορθολογικότερη και αποτελεσματικότερη οργάνωση στους χώρους επίσκεψης, καθώς και καλύτερη οδική σήμανση με έμφαση στα αρχαιολογικά μνημεία της περιοχής. Για την ανάδειξη των αρχαιολογικών ευρημάτων, προτείνονται ήπιες επεμβάσεις ενταγμένες στο φυσικό τοπίο, που θα εξασφαλίζουν τη λειτουργικότητα ενός οργανωμένου και επισκέψιμου αρχαιολογικού χώρου. Προτείνονται επίσης, εγκαταστάσεις εισόδου και εξυπηρέτησης κοινού, περίφραξη, διαμόρφωση διαδρομών επίσκεψης και εγκατάσταση στεγάστρου εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ταυτόχρονα, κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη ξεναγών με τις απαραίτητες γνώσεις για να μπορούν να ανταποκριθούν στις απορίες των επισκεπτών, καθώς και η φύλαξη των αρχαίων μνημείων για τη διατήρηση της καθαριότητάς τους και την προστασία τους από ενέργειες που μπορεί να τα αλλοιώσουν. Οι φορείς που θα μπορούσαν να δώσουν σημαντικές λύσεις στις ανάγκες που υφίστανται στην περιοχή είναι τα Υπουργεία Πολιτισμού και Τουρισμού μέσω του Ε.Ο.Τ, η διεύθυνση πολιτισμού της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Καρδίτσας, οι τοπικές εφορείες αρχαιοτήτων, αλλά ακόμα και ο κάθε ενεργός πολίτης που έχει τη διάθεση να προσφέρει στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην περιοχή.

➤ Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία

Έντονο είναι το θρησκευτικό συναίσθημα των κατοίκων, όπως φανερώνει το πλήθος των μοναστηριών, εκκλησιών και εξωκκλησιών που συναντάει κανείς στο σύνολο των οικισμών της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα. Ιδιαίτερα κατά τη Μεταβυζαντινή

περίοδο (15^{ος} και 16^{ος} αιώνας), που τα άγρια βουνά των Αγράφων δεν ήταν "ελκυστικά" για τους Οθωμανούς, χτίζονται πολλά μοναστήρια με όμορφη αρχιτεκτονική, θαυμάσια αγιογράφηση και αναπτύσσουν πλούσια θρησκευτική και όχι μόνο δραστηριότητα. (Περιήγηση στη Λίμνη Πλαστήρα, 2008). Το γεγονός αυτό ενισχύει την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού, αποτελώντας πόλο έλξης για τους τουρίστες οι οποίοι τα επισκέπτονται τόσο για να εκφράσουν το θρησκευτικό τους συναίσθημα όσο και εξαιτίας της ιστορίας τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο θρησκευτικός τουρισμός κατατάσσεται στον πολιτιστικό τουρισμό, αν και λόγω της σημαντικής ζήτησης και θρησκευτικής κίνησης που εμφανίζεται παγκοσμίως, θα μπορούσε να αναφερθεί και ως ξεχωριστή μορφή εναλλακτικού τουρισμού.

Με τη συνθήκη του Ταμασίου οι κάτοικοι των ορεινών περιοχών απολάμβαναν μεγαλύτερες θρησκευτικές και άλλες ελευθερίες, με αποτέλεσμα ο ορεινός όγκος των Αγράφων να είναι διάσπαρτος από βυζαντινά και μεταβυζαντινά μοναστήρια και εκκλησίες. Ενδεικτικά από τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία της περιοχής, αξίζει να αναφερθούν:

- Η Ι.Μ. (Ιερά Μονή) Γεννήσεως της Θεοτόκου Κορώνας. Κτισμένη στις ανατολικές υπώρειες των Αγράφων, με πανοραμική θέα στον κάμπο της Καρδίτσας, υπήρξε το μεγαλύτερο μοναστήρι της περιοχής και το μοναδικό που λειτουργεί αδιάκοπα μέχρι σήμερα. Γιορτάζει στη Γέννηση της Θεοτόκου, την 8^η Σεπτεμβρίου, γι' αυτό και φυλάσσει μια μοναδική εικόνα του 1586 με τη Σύλληψη της Αγίας Άννας, της μητέρας της μητέρας της Θεοτόκου. Διέθετε εκτεταμένη κτηματική περιουσία και μεγάλη επιρροή στους κατοίκους ολόκληρου του νομού, ιδιαίτερα μετά τη σύνδεσή της με το νεομάρτυρα αρχιεπίσκοπο Σεραφείμ (1601 μ.Χ.), του οποίου φυλάσσει

Εικόνα 5.35: Η Ιερά Μονή Κορώνας

Πηγή: www.plastirasota.gr/index.php?page=SitesSitesIMKoronas

την κάρα και άλλα κειμήλια. Η μονή επανιδρύθηκε γύρω στα μέσα του 16^{ου} αιώνα και διαθέτει επιβλητικό καθολικό στον κλασικό τύπο του αγιορείτικου με τρούλο μέσα σε τετράπλευρο συγκρότημα φρουριακής μορφής. Οι πτέρυγες των κελιών ξανακτίστηκαν ως ένα βαθμό στις δεκαετίες του 1920 και 1950, μετά από καταστροφή τους, ενώ δε θα ήταν υπερβολή να ισχυρισθεί κανείς ότι οι τύχες της μονής υπήρξαν συνυφασμένες με την ιστορία του νομού Καρδίτσας, αφού συμμετείχε σε όλα τα επαναστατικά κινήματα και γνώρισε ισάριθμες καταστροφές. Ο ναός διαθέτει λαμπρές τοιχογραφίες της κρητικής σχολής που έγιναν το 1857 από το μοναχό Δανιήλ, γνωστό από τη ζωγραφική του στα παρεκκλήσια της μονής Διονύσου του Αγίου Όρους. Η πλούσια βιβλιοθήκη με τα βυζαντινά χειρόγραφα και τα σπάνια παλαιύτα που καλύπτουν όλο το φάσμα των επιστημών, καθώς και τα λοιπά κειμήλια της μονής δείχνουν την αγάπη των παλιών μοναχών για την παιδεία και προσφέρουν ενδείξεις για τις άλλες μοναστηριακές βιβλιοθήκες των Αγράφων που δε σώθηκαν (Οδοιπορικό στα Μνημεία του Νομού Καρδίτσας, 2007). Έχει

χαρακτηρισθεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο και τόπος που παρουσιάζει ιδιαίτερο φυσικό κάλλος από αρχιτεκτονική και ιστορική άποψη.

- Η Ι.Μ. Αγ. Τριάδας Μορφοβουνίου. Βρίσκεται 2 χλμ. ΝΔ του οικισμού Μορφοβουνίου, ενώ σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες (του 14ου αιώνα) χτίστηκε στη θέση άλλης εκκλησίας. Πρόκειται για κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο με περιβάλλοντα χώρο προστασίας 100 μέτρα γύρω από τον περίβολό της. Πρόκειται για ναό αθωνίτικου τύπου, τετρακίονο και περικλείεται από ψηλό πέτρινο τείχος. Λιθανάγλυφες παραστάσεις υπάρχουν στις εισόδους του μοναστηριού, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει εκείνη της δυτικής εισόδου η οποία παριστάνει τέσσερα ανθρωπάκια να μεταφέρουν στους ώμους τους ένα ψηφίο με τη σειρά, 1- 8 - 5 - 8, ημερομηνία που χτίστηκε το μοναστήρι. Το 1938 τα κελιά του μοναστηριού μετατράπηκαν σε σανατόριοφυματικών από το μητροπολίτη Ιεζεκιήλ. Έτσι, δημιουργήθηκε ένα ειδικό νοσοκομείο στα Άγραφα το οποίο λειτούργησε μέχρι τα 1941 και εξυπηρέτησεφυματικούς από τη δυτική κυρίως Θεσσαλία. Το μοναστήρι πυρπολήθηκε από τους Ιταλούς (1943), στα πλαίσια εκκαθαριστικών επιχειρήσεων στα Άγραφα. Σώθηκε μόνο η εκκλησία. Σήμερα διασώζονται το καθολικό, ο περίβολος και στη βόρεια πλευρά τμήμα κελιών.
- Η Ι.Μ. Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κερασιάς. Βρίσκεται στο Δημοτικό διαμέρισμα της Κερασιάς, ενώ έχει χαρακτηρισθεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ζώνη προστασίας 100 μέτρων γύρω του. Στο εσωτερικό του ναού διασώζονται τοιχογραφίες, που χρονολογούνται πιθανόν στα τέλη του 17^{ου} αιώνα έως αρχές 18ου αιώνα.
- Η Ι. Μ. Ζωοδόγου Πηγής Μεσενικόλα (εξωκλήσι). Μονόχωρο τρίκογχο κτίσμα, στο Μεσενικόλα, με άλλοτε θολωτή στέγαση. Τοιχογραφήθηκε από τον ιερομόναχο Σαμουήλ το 1647.
- Η Ι.Μ. Αγ. Τριάδας. Σώζεται μόνο το Καθολικό που είναι ναός τρίκογχος, με νάρθηκα και εξωτερική στοά. Οι τοιχογραφίες του, που σώζονται μόνο στο Ιερό Βήμα, χρονολογούνται στον 17ο αιώνα. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο χρονολογείται στο 1852.
- Η Ι.Μ. Μούγας. Βρίσκεται στο δημοτικό διαμέρισμα της Καστανιάς και στο εσωτερικό της φυλάσσεται ξυλόγλυπτο του 17ου αιώνα.
- Ο Ι.Ν. (Ιερός Ναός) του Αγίου Νικολάου στο Νεοχώρι. Έχει χαρακτηρισθεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο με αξιόλογες τοιχογραφίες του 16ου και 17ου αιώνα. Στο εσωτερικό του φυλάσσονται ιερά κειμήλια.
- Ο Ι.Ν. του Μπελοκομίτη. Στο ναό φυλάσσονται αρκετές εικόνες και κειμήλια, που προέρχονται από ναούς της περιοχής, με τρεις μεταβυζαντινές ξυλόγλυπτες εικόνες να ξεχωρίζουν, θυμίζοντας την επιμελημένη ξυλογλυπτική τέχνη των τέμπλων.
- Ο Ι.Ν. Αγ. Νικολάου στο Κρουονέρι. Παρουσιάζει ιστορικό ενδιαφέρον, καθώς στο εσωτερικό του φυλάσσεται το ξυλόγλυπτο τέμπλο της κατεστραμμένης Ι.Μ. Κοιμήσεως της Θεοτόκου που κοσμεί σήμερα το ναό.

Εικόνα 5.36: Η Ι.Μ. Αγ. Τριάδας Μορφοβουνίου

Πηγή: www.odigoslimnisplastira.gr/index.php?page=mones/atriadamor/

- I.N. Αγ. Παντελεήμονα στην Πεζούλα. Στη θέση αυτή υπήρχε παλαιότερα μοναστήρι του 16ου αιώνα. Ο ναός ανακαινίστηκε σε κάποιο βαθμό το 18ο αιώνα.
- Ο I.N. Γεννήσεως της Θεοτόκου. Βρίσκεται στην Καστανιά και οι εικόνες του ναού χρονολογούνται από τον 16ο αιώνα.

Παρά την πληθώρα των θρησκευτικών μνημείων που παρουσιάζει η περιοχή, πολλά από τα μοναστήρια και τους ιερούς ναούς είναι εγκαταλελειμένα και ερειπωμένα με αποτέλεσμα να μη γίνονται επισκέψεις σε αυτά από τους τουρίστες και να χάνεται έτσι ένας σημαντικός πόρος για τον τουρισμό. Προτείνονται έτσι, ορισμένες σημαντικές δράσεις στα πλαίσια της αξιοποίησης και περαιτέρω ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού στην περιοχή:

- Αναστήλωση των μοναστηριών και των λοιπών θρησκευτικών μνημείων που υπάρχουν.
- Βελτίωση της προσβασιμότητάς τους καθώς και των μεταξύ των συνδέσεων, έτσι ώστε να διευκολύνονται τόσο οι επισκέπτες όσο και η ζωή των μοναχών.
- Συγκρότηση, οργάνωση και προβολή τους σε δίκτυα, όπως σύλλογοι, διαδίκτυο, μέσα μαζικής ενημέρωσης κλπ.
- Έκδοση φυλλαδίων, τα οποία θα πληροφορούν τους επισκέπτες για την ύπαρξη και την τοποθεσία των μνημείων αυτών.
- Προσπάθεια επαναλειτουργίας των εκκλησιών, μοναστηριών και άλλων θρησκευτικών μνημείων στα πλαίσια που είναι αυτό εφικτό βέβαια.
- Προώθηση μέτρων εξωραϊσμού και αναβάθμισης των λατρευτικών χώρων, των συνοδών τους εγκαταστάσεων διημέρευσης και διαμονής, καθώς και του περιβάλλοντα χώρου τους.
- Στήριξη δράσεων που αφορούν στην οργάνωση σχετικών εκδηλώσεων.
- Προώθηση και στήριξη των προγραμμάτων ανταλλαγής επισκέψεων μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων.

Οι δομές στήριξης του θρησκευτικού τουρισμού αποτελούνται κατά βάση από τη φυσική κυριαρχία της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφανσάλων, αλλά και της Αρχιεπισκοπής Αθηνών (όπου και ανήκει η Ι.Μ. Κορώνας) και οι οποιοσδήποτε παρεμβάσεις που έχουν να κάνουν με την προώθηση θεμάτων που αφορούν την τουριστική προβολή, αλλά και την εκμετάλλευση των μοναστηριών και εκκλησιών που συναντώνται στην περιοχή, πρέπει να γίνουν με την άδειά τους. Βέβαια, ένας σημαντικός φορέας στήριξης της προσπάθειας αυτής είναι και η Νομαρχία Καρδίτσας με πόρους που μπορούν να προέρχονται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, αλλά και το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Τέλος, η συμμετοχή των Δήμων της περιοχής μπορεί να αποτελέσει καθοριστική όσο αφορά τη στήριξη των εκκλησιαστικών επιτροπών για την αναβάθμιση και εξωραϊσμό των παρακείμενων χώρων των εκκλησιών.

➤ Νεώτερα Μνημεία

Πέρα από τις αρχαιολογικές ενδείξεις, τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία και την ιστορική βαρύτητα του τόπου εξαιτίας του ρόλου που διαδραμάτισε στην Εθνική Αντίσταση, στην περιοχή καταγράφονται και νεότερα μνημεία λαϊκής αρχιτεκτονικής, όπως παραδοσιακές κατοικίες, γεφύρια, νερόμυλοι, μαντάνια, παραδοσιακά εργαστήρια, αλώνια, κρήνες, κ.ά. Τα νεώτερα μνημεία, όπως αυτά ορίζονται από το

νόμο 3028/02 "Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς", καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα των οικοδομικών δραστηριοτήτων των κατοίκων της περιοχής, οι οποίες χρονολογούνται από το 1830 μέχρι σήμερα. Χαρακτηρίζονται ως νεώτερα μνημεία, λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής και εν γένει, της ιστορικής, καλλιτεχνικής και επιστημονικής τους σημασίας (Χατζηαγγελάκης, Λ., κ.ά., 2007).

Παρόλο που ο νομός Καρδίτσας δε διαθέτει πολύ αξιόλογους παραδοσιακούς οικισμούς, εντούτοις αυτοί που διατηρήθηκαν μέχρι σήμερα διασώζουν ενδιαφέροντα οικιστικά σύνολα, στα οποία παρουσιάζεται ανάγλυφα η εικόνα της εξέλιξης τόσο της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής όσο και της πολεοδομικής οργάνωσης των οικισμών αυτών. Οι παραδοσιακοί οικισμοί του νομού Καρδίτσας εντοπίζονται κυρίως στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές του, δηλαδή στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής μελέτης (Χατζηαγγελάκης, Λ., κ.ά., 2007).

Κύρια ενασχόληση των κατοίκων στην περιοχή της λίμνης ήταν η γεωργία και η κτηνοτροφία. Αυτό επηρέασε το γενικότερο τρόπο ζωής των κατοίκων, τη διαμόρφωση των κατοικιών και την "επίπλωσή" τους, τους βοηθητικούς χώρους και τα σκεύη του νοικοκυριού τους. Η κατοικία ήταν προσαρμοσμένη στις ανάγκες που προέκυπταν από τις δύσκολες καιρικές συνθήκες που επικρατούσαν, κυρίως τους χειμερινούς μήνες και την καθημερινή τους ενασχόληση (Χατζηαγγελάκης, Λ., κ.ά., 2007).

Τα σπίτια ήταν μικρά και έκλειναν με ξύλινα παντζούρια για να τους προφυλάσσουν από τα άγρια καιρικά φαινόμενα. Η πόρτα, βαριά ταμπλαδωτή, αμπάρωνε με χοντρό μαδέρι που έμπαινε σε εσοχή του τοίχου. Τα περισσότερα σπίτια ήταν δίπατα "ανωγιάστá" με εσωτερική συνήθως σκάλα και ελάχιστα ήταν τρίπατα. Λόγω της κλίσης του εδάφους στο μπροστινό μέρος μεσότοιχου υπήρχε μεσοπάτωμα, το οποίο χρησιμοποιούσαν κυρίως τους χειμερινούς μήνες. Τα "μονόπατα" σπίτια που συναντάμε σε πολλά χωριά των Αγράφων, ήταν η απλούστερη μορφή κατοικίας. Στο κατώγι έβαζαν τα αιγοπρόβατα και τις αγελάδες από τα οποία εξασφάλιζαν τα γαλακτοκομικά προϊόντα, το κρέας, το μαλλί και τα "τσόλια" (σκεπάσματα), τις βελέντζες, τις μάλλινες κουβέρτες και τα είδη ρουχισμού που ύφαιναν στον αργαλειό τους (Χατζηαγγελάκης, Λ., κ.ά., 2007).

Γύρω από το σπίτι υπήρχαν οι βοηθητικοί χώροι για το ψήσιμο του ψωμιού, του φαγητού, την κατοίκηση των ζώων και την αποθήκευση των ζωοτροφών. Η κάτοψη των κατοικιών ήταν τετράγωνη, χωρισμένη στα δύο με χοντρό μεσότοιχο και τα εσωτερικά χωρίσματα γίνονταν με "τσατμά" (πλέγμα από λεπτές βέργες και λάσπη). Οι στέγες ήταν ξύλινες καλυμμένες με βυζαντινού τύπου κεραμίδια στα χαμηλά υψόμετρα. Στους οικισμούς με μεγάλα υψόμετρα, για οικονομικούς λόγους, αλλά και για αντοχή στο πολύ χιόνι, χρησιμοποιούνταν στις σκεπές οι σχιστολιθικές πλάκες (Χατζηαγγελάκης, Λ., κ.ά., 2007).

Στο εσωτερικό των σπιτιών, πάνω στο τζάκι, υπήρχε η λάμπα και το καντήλι πετρελαίου, ενώ δίπλα από το τζάκι, τα χαμηλά κρεβάτια με χοντρές σανίδες στηριγμένες σε ξύλινα τρίποδα. Μπροστά στο τζάκι η τάβλα, το ξύλινο τραπέζι και γύρω τα χαμηλά καθίσματα. Στην άκρη του δωματίου ήταν τα ξύλινα μπαούλα και πάνω ο "γιούκος" με τα σκεπάσματα και τα μαξιλάρια (Χατζηαγγελάκης, Α., κ.ά., 2007). Απαραίτητα είδη νοικοκυριού ήταν η μεσάντρα, η ξύλινη σκάφη για το πλύσιμο των ρούχων, το σκαφίδι για το ζύμωμα, το κόσκινο, το πλαστήρι και ο πλάστης για τα φύλλα της πίτας, καθώς και τα λιτά σκεύη για το μαγείρεμα. Το πολυτιμότερο εργαλείο για τις περισσότερες αγραφιώτικες οικογένειες ήταν ο αργαλειός. Η ρόκα, το αδράχι και το τσικρίκι, δούλευαν ανελλιπώς για να επεξεργαστούν το μαλλί των ζώων, να υφανθούν οι φλοκάτες, οι μάλλινες κουβέρτες, τα χαλιά και τα ρούχα (Χατζηαγγελάκης, Α., κ.ά., 2007).

Εικόνα 5.37: Παραδοσιακός αργαλειός

Πηγή: www.windmillstravel.com/photos/20969-small.jpg

Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική θα διατηρηθεί μέχρι τον τελευταίο πόλεμο. Έκτοτε το μπετόν, το αλουμίνιο και άλλα υλικά, αντικαθιστούν σιγά-σιγά την πέτρα και το ξύλο. Σημαντική στροφή παρουσιάζεται τα τελευταία χρόνια, κυρίως σε ό,τι αφορά στα δομικά υλικά, όπου σε πολλές κατασκευές χρησιμοποιούνται υλικά και τεχνικές που παραπέμπουν στην παράδοση (Χατζηαγγελάκης, Α., κ.ά., 2007).

Στην περιοχή, επίσης, υπάρχουν πολλά γεφύρια, ιδίως στα χωριά του Δήμου Πλαστήρα και Ιτάμου, αλλά και σε άλλες περιοχές κοντά στη λίμνη. Άξια θαυμασμού είναι τα "τόξα" των γεφυριών που είναι

Εικόνα 5.38: Καμάρα Ανθοχωρίου

Πηγή: <http://www.odigoslimnisplastira.gr/index.php?page=aksiotheata/kamara/>

χτισμένα με ανθεκτικά λαξευμένα υλικά και η στατική τους αποτελεί περίτεχνη δημιουργία. Αξίζει να αναφερθεί το πέτρινο γεφύρι στην Καστανιά, το ανακαινισμένο και επίσης πέτρινο "μονότοξο" γεφύρι στο Μοσχάτο, αλλά και η καμάρα του Ανθοχωρίου, που βρίσκεται 5 χιλιόμετρα δυτικά από την Κερασιά. Ακόμα, αξίζει κάποιος να επισκεφθεί τον παλιό νερόμυλο, που βρίσκεται στο δρόμο από Κερασιά προς Ανθοχώρι, ο οποίος είναι άριστα αναπαλαιωμένος. Ο επισκέπτης που θα περάσει από το σημείο αυτό, θα έχει τη δυνατότητα περπατώντας λίγα μέτρα το λιθόστρωτο μονοπάτι που υπάρχει στην περιοχή να απολαύσει το υπέροχο τοπίο που διαμορφώνει ο καταρράκτης, τα νερά του οποίου διασχίζουν τη γέφυρα που έχει κτιστεί εκεί.

Παρόλο όμως, που τέτοια μνημεία αποτελούν τοπόσημα στην περιοχή προσελκύοντας το ενδιαφέρον των επισκεπτών, αυτά είναι ερειπωμένα και εγκαταλελειμένα. Επομένως, επιβεβλημένη ανάγκη είναι καταρχήν η αναστήλωσή τους. Από εκεί και πέρα τα κτίσματα αυτά θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως μουσεία και ως χώροι που θα φιλοξενούν διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις (π.χ. λαογραφικό μουσείο στην περίπτωση ενός παραδοσιακού εργαστηρίου).

Ο ρόλος που πρέπει να διαδραματίσουν οι κρατικοί φορείς για την υλοποίηση των παραπάνω, είναι ιδιαίτερα σημαντικός και επιτυγχάνεται μέσα από τη θεσμοθέτηση νόμων, που θα στοχεύσουν στην αρμονία μεταξύ του παραδοσιακού περιγύρου και

των νέων αρχιτεκτονικών προτύπων. Η διατήρηση και η ενίσχυση του παραδοσιακού στοιχείου της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα, αποτελεί πρωτεύοντα στόχο, γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι «το παρελθόν πρέπει να οδηγεί την ανάπτυξη του παρόντος» (European Commission, 1996).

Πολιτιστικές υποδομές

Η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα διαθέτει αξιόλογη πολιτιστική υποδομή:

- Το Κέντρο Ιστορικών Μελετών "Νικόλαος Πλαστήρας". Ιδρύθηκε το 1994 για να τιμήσει και να διατηρήσει τη μνήμη του θρυλικού "Μαύρου Καβαλάρη", αναδεικνύοντας την ανιδιοτελή προσφορά του στο Έθνος και λειτουργεί στο Μορφοβούνι ως νομικό πρόσωπο του Δήμου Πλαστήρα. Η κύρια δραστηριότητα του Κέντρου είναι η διαχείριση αρχείου ιστορικών στοιχείων της τοπικής αλλά και της εθνικής ιστορίας, με έμφαση στη ζωή και το έργο του Νικολάου Πλαστήρα (του οποίου γενέτειρα ήταν το Μορφοβούνι). Ανάμεσα στους στόχους του είναι να λειτουργήσει ως σύγχρονος και ευέλικτος επιστημονικός οργανισμός, διασώζοντας ιστορικές πηγές με τη συγκέντρωση πρωτογενούς υλικού. Ταυτόχρονα να διευκολύνει την έρευνα με σεβασμό στις αρχές της ιστορικής-επιστημονικής δεοντολογίας και την προσέγγιση των ιστορικών δεδομένων με επιστημονικά κριτήρια. Τέλος, να παρέχει υποστήριξη στην Τοπική και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και άλλους φορείς σε θέματα Ιστορίας. Στο κτίριο λειτουργεί από το 1999 και το Μουσείο Ν. Πλαστήρα, στο οποίο φυλάσσονται και εκτίθενται προσωπικά αντικείμενα του στρατηγού, μαζί με άλλα στοιχεία που έχουν σχέση με την ιστορία της εποχής. Το Μουσείο είναι ανοιχτό κάθε Σαββατοκύριακο πρωί (11 π.μ. - 13 μ.μ.) και απόγευμα (5 - 8 μ.μ.), ενώ για τη θερινή περίοδο προγραμματίστηκε η καθημερινή του λειτουργία. Για οργανωμένους επισκέπτες (σχολεία, εκδρομείς) το Μουσείο είναι ανοιχτό όλες τις ημέρες και ώρες του έτους, κατόπιν όμως προσυνεννόησης.
- Το Πνευματικό και Πολιτιστικό Κέντρο «Αντώνης Σαμαράκης». Ιδρύθηκε το 1992 και λειτουργεί στο Μορφοβούνι, με αξιόλογη δραστηριότητα. Το κτίριο διαθέτει αίθουσα πολλαπλών χρήσεων 320 θέσεων, η οποία χρησιμοποιείται για ημερίδες, διαλέξεις και εκδηλώσεις. Επίσης, περιλαμβάνει βιβλιοθήκη και λαογραφική συλλογή, φιλοξενεί δε και το τοπικό αγροτικό ιατρείο. Ο Δήμος Πλαστήρα θεσμοθέτησε (από έτος 2000 και ανά διετία) τον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Διηγήματος "Αντώνης Σαμαράκης" για νέους συγγραφείς, με χρηματικά και άλλα έπαθλα.
- Ο «Οίκος Αιπέλου και Κρασιού». Πρόκειται για κτιριακό συγκρότημα στο Μεσενικόλα, που αποτελείται από αναπαλαίωση και ανακαίνιση ενός παλαιού πέτρινου δώροφου κτίσματος συνολικής επιφάνειας 99 μ², καθώς και από

Εικόνα 5.39: Το Κέντρο Ιστορικών Μελετών "Νικόλαος Πλαστήρας" στο Μορφοβούνι

Πηγή: http://www.europegreece.com/agrotourism/gr_photos/plastiramus1.jpg

Εικόνα 5.40: Εσωτερική άποψη «Οίκου Αιπέλου και Κρασιού»

Πηγή: Δήμος Πλαστήρα

προσθήκη κτιρίου κατ' επέκταση με υπόγειο, συνολικής δόμησης 215 μ². Στεγάζονται χώροι κελαριών για τους Οίνους Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας Μεσενικόλα, χώροι επίσκεψης και προβολής των τοπικών οίνων, εκθεσιακοί χώροι και λοιποί βοηθητικοί χώροι.

Στα λοιπά δημοτικά διαμερίσματα, οι πολιτιστικές υποδομές και δραστηριότητες είναι οι ακόλουθες:

- Το Λαογραφικό Μουσείο Κρυονερίου που περιλαμβάνει εκθέματα, κυρίως από την περίοδο της Τουρκοκρατίας, λειτουργεί όλο το χρόνο για τους επισκέπτες.
- Στο δημοτικό διαμέρισμα Πεζούλας υπάρχει μια ιδιωτική αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, ενώ το παλιό σχολείο της Πεζούλας που στεγάζε παλαιότερα την αίθουσα του δημοτικού συμβουλίου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για εκδηλώσεις.
- Στην Κερασέα λειτουργεί χώρος πολιτιστικών λειτουργιών, καθώς και δανειστική βιβλιοθήκη, η οποία λειτουργεί μία φορά τη βδομάδα, (με την ευθύνη του γραμματέα) στο κτίριο του παλαιού δημοτικού σχολείου.
- Στο Μεσενικόλα υπάρχει χώρος που στεγάζει Πνευματικό Κέντρο και βιβλιοθήκη.
- Στο Νεοχώρι υπάρχει αίθουσα πολλαπλών χρήσεων που στεγάζεται στο κτίριο του δεύτερου σχολείου, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως πολιτιστικό κέντρο.
- Στη Φυλακτή, το κτίριο του σχολείου διασκευάζεται σε λαογραφικό μουσείο.
- Στο Λαμπερό, ο χώρος του δημοτικού σχολείου δεν υπάρχει πια και έχει μετατραπεί σε Πολιτιστικό Κέντρο.
- Στο Μοσχάτο το δημοτικό σχολείο που δεν υπάρχει πια, έχει μετατραπεί σε χώρο πολιτιστικών λειτουργιών στον οποίο, όμως, πραγματοποιείται περιορισμένος αριθμός εκδηλώσεων.
- Στην Καστανιά υπάρχει χώρος που στεγάζει Πολιτιστικό Κέντρο.

Τα μουσεία και γενικότερα οι πολιτιστικοί χώροι που διαθέτει η περιοχή δυστυχώς έχουν εποχιακό χαρακτήρα ή ακόμα, σε πολλές περιπτώσεις λειτουργούν μόνο λίγες μέρες το χρόνο κυρίως όταν πραγματοποιούνται οι ετήσιες πολιτιστικές εκδηλώσεις (λαϊκά πανηγύρια, γιορτή κρασιού). Επίσης, τα λαογραφικά μουσεία που υπάρχουν δεν καλύπτουν το ευρύ φάσμα των πολιτιστικών και παραδοσιακών στοιχείων που μπορεί να εκθέσει η περιοχή, όπως προϊόντα της λαϊκής τους τέχνης (υφαντά, χειροτεχνήματα κλπ.) Έτσι, θα πρέπει να ληφθούν κατάλληλα μέτρα για την καλύτερη αξιοποίηση τόσο των υφιστάμενων υποδομών όσο και αυτών που πρόκειται να δημιουργηθούν. Ενδεικτικά, προτείνεται:

- Ύπαρξη κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού με απαραίτητες γνώσεις, όπως είναι οι ξένες γλώσσες, αλλά και η καλή γνώση της ιστορίας του τόπου, έτσι ώστε να μπορούν να πληροφορήσουν τους επισκέπτες.
- Οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους ντόπιους, δίνοντάς τους έτσι την ευκαιρία να γνωρίσουν καλύτερα τον τόπο τους και να έρθουν πιο κοντά στην πολιτισμική τους παράδοση.
- Διοργάνωση εκθέσεων που να παρουσιάζουν την ιστορική εξέλιξη της περιοχής και τον τρόπο ζωής των ντόπιων κατοίκων.
- Κανονική λειτουργία των μουσείων. πράγμα όμως που δεν είναι μέχρι τώρα εφικτό. λόγω της εποχιακής απασχόλησης του προσωπικού.

- Ενίσχυση, προβολή και καθιέρωση φεστιβάλ, πολιτισμικών θεσμών και άλλων σχετικών εκδηλώσεων στους πολιτιστικούς χώρους με σκοπό την αύξηση της επισκεψιμότητας.
- Έκδοση φυλλαδίων που θα κατατοπίζουν τους επισκέπτες για τα εκθέματα.

Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Οι βασικές πολιτιστικές δραστηριότητες για την περιοχή εξακολουθούν να είναι τα παραδοσιακά ετήσια πανηγύρια και ορισμένες άλλες εκδηλώσεις που οργανώνονται κατά την περίοδο του καλοκαιριού από τους πολιτιστικούς συλλόγους στις πλατείες των χωριών ή στα ξωκλήσια και στα μοναστήρια που γιορτάζουν. Οι εκδηλώσεις αυτές προσελκύουν κόσμο από την πόλη της Καρδίτσας και από την ευρύτερη περιοχή του Νομού, αλλά και πολλούς απόδημους.

Ο επισκέπτης της λίμνης Πλαστήρα και των παραλίμνιων χωριών και οικισμών έχει τη δυνατότητα να συμμετάσχει, ιδιαίτερα κατά τις ημέρες των εορτών και κατά τους θερινούς μήνες, σε πολυάριθμες εκδηλώσεις, οι κυριότερες των οποίων είναι:

- Η «Γιορτή Κρασιού» που λαμβάνει χώρα στο Μεσενικόλα από 13/8 - 15/8, αποτελεί μια από τις κορυφαίες εκδηλώσεις του Ν. Καρδίτσας, που έγινε θεσμός και πολιτιστικό γεγονός ευρύτερης ακτινοβολίας. Ξεκίνησε τη δεκαετία του 1960 ως Γιορτή Σταφυλιού και Κρασιού Μεσενικόλα. Γινόταν στη κεντρική πλατεία του χωριού στις αρχές Σεπτεμβρίου, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Γεωργίας Ν. Καρδίτσας, με παράλληλη έκθεση και βράβευση αγροτικών προϊόντων, για να διακοπεί στη συνέχεια για αρκετά χρόνια. Το 1984 με απόφαση του τότε Κοινοτικού Συμβουλίου καθιερώθηκε η Γιορτή Κρασιού Μεσενικόλα, η οποία γίνεται στις ημέρες του 15 Αυγούστου και συνδυάζεται με το πανηγύρι της εκκλησίας του χωριού (Κοίμηση της Θεοτόκου). Τις ημέρες της Γιορτής υπάρχει ένα πλούσιο καλλιτεχνικό Πρόγραμμα ενώ παράλληλα οργανώνονται και άλλες εκδηλώσεις (Εκθέσεις Αγροτικές, Δασικές, Λαογραφικές, Έκθεση Ζωγραφικής, Βιβλίου, Φωτογραφίας ημερίδες για τα αμπέλια και τα κρασιά κ.λ.π.). Τελευταία καθιερώθηκε η βράβευση κρασιών Αμπελουργών της περιοχής (ένα βραβείο για κάθε κατηγορία Λευκά - Ροζέ - Κόκκινα). Την αξιολόγηση των κρασιών αυτών, ως και των κρασιών που προσφέρονται εντελώς δωρεάν από την κάβα της Γιορτής έχει αναλάβει η Ένωση Οινοφίλων Καρδίτσας.
- Τα «Πλαστήρεια» στο Μορφοβούνι, είναι οι πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δεκαπενταύγουστου που οργανώνουν οι τοπικοί σύλλογοι με το Δήμο Πλαστήρα. Ξεκινάνε από 1/8 - 15/8 και περιλαμβάνουν το κλασσικό πανηγύρι, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, θέατρο σκιών, κλπ.
- Λαϊκό πανηγύρι διεξάγεται στην Πεζούλα στις 19 Αυγούστου (θέση Αλώνων), ημερομηνία που κάποτε γινόταν η μεγάλη τριήμερη εμποροπανήγυρη, ενώ τις 27 Ιουλίου που η εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του Αγ. Παντελεήμονα, γίνεται Λειτουργία και αρτοκλασία στην εκκλησία του χωριού.
- Παραδοσιακό πανηγύρι διεξάγεται στις 20/7 του Προφήτη Ηλία, στην κεντρική πλατεία του Κρυονερίου και ξεκινά από την παραμονή της γιορτής. Το οργανώνει ο Σύλλογος Κρυονεριτών Καρδίτσας.
- Το αντάμωμα των Αγραφιωτών που γίνεται κάθε χρόνο στο Νεοχώρι έχει μεγάλο ενδιαφέρον για τον επισκέπτη που πρόκειται να το παρακολουθήσει.

- Λαϊκό πανηγύρι διεξάγεται στις 20 Ιουλίου, στη γιορτή του Προφήτη Ηλία, στο ομώνυμο ξωκλήσι της Φυλακτής, όπου μετά τη δοξολογία, ακολουθεί γλέντι. Επίσης κάθε χρόνο το Δεκαπενταύγουστο στην πλατεία του χωριού διοργανώνεται τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων από τον «Σύνδεσμο Φυλακτιωτών Καρδίτσας».
- Ο Μπελοκομίτης πανηγυρίζει στις 29-30/6 τη μνήμη των Αγ. Αποστόλων, στην εκκλησία εντός του οικισμού με εκδηλώσεις, ζωντανή ορχήστρα, φαγοπότι και χορό. Στις 20 Ιουλίου γίνεται Λειτουργία και αρτοκλασία στο ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία στο Φράγμα. Στις 26 Ιουλίου τέλος, της Αγ. Παρασκευής, στον οικισμό Ζυγογιαννείκα ή Κέδρος, γίνεται αρτοκλασία στην πρωινή Λειτουργία στην εκκλησία και μετά διανέμονται παραδοσιακά εδέσματα και γλυκά που φτιάχνουν οι ντόπιοι. Επίσης κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Μπελοκομιτών οργανώνει ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις.
- Στην Καστανιά, την 1η Φεβρουαρίου, του Αγ. Τρύφωνα, την παραμονή της γιορτής του Προφήτη Ηλία (20/7) στην πλατεία του Αη-Λιά, διεξάγεται ολονύχτιο γλέντι με τοπικά μουσικά συγκροτήματα, ενώ στις 26/7 της Αγ. Παρασκευής, στη Μούχα γίνεται γλέντι επίσης με τοπικά μουσικά συγκροτήματα. Στις 23/8, στα εννιάμερα της Παναγίας, στο ναό στην τοποθεσία «Πυργούλι» Μούχας μέσα στο ελατόδασος, γίνεται εκκλησιασμός και μετά ακολουθούν χοροί και ψήσιμο αρνιών.
- Διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα και στην Κερασιά μεταξύ 20/8 - 24/8.

Γενικότερα, σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα της περιοχής, το Πάσχα γιορτάζεται ακόμα με παραδοσιακό τρόπο. Το βράδυ της Ανάστασης, οι νέοι καίνε τον "αφανό", δημιουργώντας ένα φαντασμαγορικό θέαμα. Την Κυριακή το απόγευμα στην πλατεία του χωριού χορεύεται ο "διπλός χορός" ή ο "χορός της αγάπης" όπως λέγεται, ενώ τη δεύτερη μέρα, αναβιώνει το θρησκευτικό έθιμο «Σίγνα».

Επίσης, τα «Λοκατζάρια» ή «Ρογκατσάρια» είναι ένα πανάρχαιο έθιμο που τελείται αδιάλειπτα εδώ και πολλούς αιώνες στις 5 Ιανουαρίου. Οι νέοι του χωριού μεταμφιέζονται και επισκέπτονται τα σπίτια τραγουδώντας ειδικά κάλαντα για κάθε περίπτωση.

Όλα αυτά τα στοιχεία του εθιμικού βίου, που επιβιώνουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην κοινωνική ζωή των χωριών ή και στη μνήμη των ανθρώπων, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν δημιουργικά στο πλαίσιο ενός προγράμματος εκδηλώσεων που θα συνδέονται πλέον με διαφορετικό τρόπο και με την παραγωγική διαδικασία (τουρισμός – διάδοση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων). Κρίνεται σκόπιμη επίσης, η δραστηριοποίηση και η εκπαίδευση των νέων σε αυτούς τους τομείς μέσω των πολιτιστικών κέντρων, ώστε να μη χαθεί η τοπική παράδοση. Παράλληλα με την παράδοση μπορούν να συνυπάρχουν και πιο σύγχρονες εκδηλώσεις, οι οποίες θα προσελκύσουν τους νέους. Η διοργάνωση φεστιβάλ με συναυλίες σύγχρονων καταξιωμένων τραγουδιστών, μπορεί να αποτελέσει από μόνη της αιτία επίσκεψης νέων στην περιοχή. Επομένως, υπό κάποιες προϋποθέσεις, οι τοπικές εθιμικές εκδηλώσεις (θρησκευτικές, πολιτιστικές και κοινωνικές) θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά στην ενδυνάμωση της τουριστικής κίνησης στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα.

Παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων

Η παραδοσιακή ενασχόληση των κατοίκων της περιοχής σε τομείς όπως η υφαντουργεία, η χειροτεχνία, η μαγειρική, η ζωγραφική και τα δημιουργήματα τους αποτελούν ένα σημαντικό πόλο έλξης για τους τουρίστες. Η πώληση αυτών των παραδοσιακών προϊόντων, μπορεί να αποτελέσει σημαντική πηγή εσόδων για τους ντόπιους, ενώ ταυτόχρονα αυτά τα προϊόντα αντιπροσωπεύουν μια άποψη της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.

Βασική όμως προϋπόθεση για τον τρόπο διαχείρισης και προστασίας αυτού του είδους τεχνών, αποτελεί η αυθεντικότητά τους. Σήμερα είναι συχνό το φαινόμενο της εισαγωγής παραδοσιακών προϊόντων από άλλες χώρες, αλλά και η μαζική παραγωγή των προϊόντων αυτών χωρίς να χρησιμοποιούνται οι παραδοσιακοί τρόποι. Ένα πρώτο βήμα λοιπόν για τη διαχείριση και διατήρηση αυτών των τεχνών είναι η επιθυμία των ντόπιων να συνεχίσουν τον παραδοσιακό τρόπο παραγωγής. Στη συνέχεια, για τη διαφύλαξη της αυθεντικότητας, θα μπορούσαν να καθιερωθούν κάποια πιστοποιητικά γνησιότητας, έτσι ώστε να γνωρίζουν οι τουρίστες την αυθεντικότητα αυτών των προϊόντων που αγοράζουν.

Τέλος, η οργάνωση προγραμμάτων εκπαίδευσης των ντόπιων για τις τεχνικές κατασκευής παραδοσιακών προϊόντων μπορεί να οδηγήσει στην παραγωγή προϊόντων και αντικειμένων υψηλής ποιότητας. Μάλιστα, αν κάποια στοιχεία και τεχνικές έχουν χαθεί με το πέρασμα του χρόνου και την αλλοτρίωση από ξένες επιρροές, η έρευνα μπορεί να δώσει πληροφορίες για τις μεθόδους που ακολουθούνταν στο παρελθόν.

5.2.5 Συνεδριακός – Επαγγελματικός τουρισμός

Όπως σε ολόκληρη την Ελλάδα, έτσι και στην περιοχή μελέτης, έχει αρχίσει να αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια μια νέα μορφή τουρισμού, ο συνεδριακός – επαγγελματικός τουρισμός. Όλο και περισσότεροι φορείς διοργανώνουν στα πλαίσια των προγραμμάτων τους ενημερωτικές ημερίδες, διημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια, συμπόσια, εκπαιδευτικές συγκεντρώσεις κλπ. Οι δραστηριότητες αυτές συνοδεύονται από εκδηλώσεις και δυνατότητες για τους συνέδρους και τα συγγενικά τους πρόσωπα. Η ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής απαιτεί τη συνεργασία όλων των φορέων σε επίπεδο νομού, καθώς αποσπασματικές προσπάθειες θα αποτύχουν. Είναι σημαντική η σωστή διοργάνωση τόσο των συνεδριακών, όσο και των προ και μετά συνεδρίου δραστηριοτήτων που μπορούν να απολαύσουν οι σύνεδροι. Μια σειρά από τέτοιου είδους εκδηλώσεις σε συνεργασία με διάφορους φορείς της περιοχής και αξιοποιώντας με αυτόν τον τρόπο το πλούσιο τουριστικό προϊόν περιοχής της λίμνης Πλαστήρα, μπορούν να προσδώσουν πολλαπλασιαστικά φαινόμενα θετικής αντίδρασης στον τόπο. Το αυξανόμενο αυτό ρεύμα παρουσιάζει πολλά πλεονεκτήματα, αφού συνδυάζει την εισροή επισκεπτών που ίσως να μην είχαν ποτέ επισκεφτεί τη λίμνη Πλαστήρα, με αποτελέσματα πολύ ευνοϊκά, όσον αφορά τα θέματα της προβολής, αλλά και οικονομικά, καθώς οι απολαβές όλων των εμπλεκόμενων στο κύκλωμα της εξυπηρέτησης του συνεδριακού τουρισμού είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικές.

Μέχρι και σήμερα, τις ανάγκες αυτού του τομέα καλύπτουν οι υποδομές στα Καλύβια Πεζούλας, στο Νεοχώρι και στο Μορφοβούνι. Πιο συγκεκριμένα, στα Καλύβια Πεζούλας λειτουργεί από το 2005 συνεδριακός χώρος παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.

Διαθέτει αίθουσα 450 τετραγωνικών με τη δυνατότητα να χωρέσει μέχρι 350 άτομα σε αμφιθεατρική διάταξη. Είναι εξοπλισμένη με σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα καλύπτει ανάγκες προβολής και δημοσιότητας, επιμόρφωσης και κατάρτισης επιχειρήσεων. Ως ενιαίος χώρος διατίθεται για κάθε είδους εκδηλώσεις, όπως κοινωνικές (γάμους, βαφτίσεις, συνεστιάσεις κλπ), επιχειρηματικές (παρουσιάσεις νέων προϊόντων, επετείους κλπ), επιμορφωτικές (συνέδρια, σεμινάρια) κ.ά. Επίσης, στο ξενοδοχείο «Ναΐάδες» του Νεοχωρίου, διατίθενται συνεδριακές αίθουσες που, αν και έχουν δημιουργηθεί πολύ πρόσφατα, λειτουργούν με μεγάλη επιτυχία. Τέλος, στο Κέντρο Ιστορικών Μελετών Ν. Πλαστήρας (ΚΙΜΕΝΠ), που εδρεύει στο Μορφοβούνι, στεγάζεται σύγχρονη αίθουσα, στην οποία διοργανώνονται συνέδρια και ημερίδες (Κανδήλας, 2008).

Εικόνα 5.41: Ξενοδοχείο Τιτάγιον

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως συνεδριακός χώρος υπάρχει και στο ξενοδοχείο «Τιτάγιον» στο Δημοτικό διαμέρισμα του Λαμπερού. Ο χώρος όμως δεν είναι πλήρως εξοπλισμένος και δεν έχει τεθεί μέχρι και σήμερα σε λειτουργία και αυτό οφείλεται κυρίως στη μειωμένη ζήτηση. Επομένως, επιβάλλεται η ολοκλήρωση της διαμόρφωσης του συνεδριακού χώρου στο «Τιτάγιον» και η άμεση διαφήμισή

του. Με τη βοήθεια των αρμόδιων σε επίπεδο νομού και τη χρήση ενημερωτικών και τουριστικών φυλλαδίων καθώς και των μέσων ενημέρωσης και του internet, θα προβληθούν οι προαναφερθέντες συνεδριακοί χώροι και θα προωθηθεί η ανάπτυξη του συγκεκριμένου είδους τουρισμού στην περιοχή.

Πηγή: <http://www.touristorama.com/entryInfo.php?entryID=527&language=greek>

Η καταπράσινη φύση, με δάση από έλατα, βελανιδιές και καστανιές, τα καταγάλανα νερά της λίμνης και η φιλοξενία των κατοίκων αποτελούν το ιδανικό περιβάλλον για την οργάνωση επιχειρηματικών σχεδίων σε συνδυασμό με την ξεκούραση. Δεν πρέπει να παραβλεφθεί ακόμα η μικρή χρονοαπόσταση από την πόλη της Καρδίτσας, που επιτρέπει την μεταφορά δραστηριοτήτων της πόλης στην ύπαιθρο. Η περιοχή θα είναι σε θέση να προσελκύσει ένα σημαντικό αριθμό ημερίδων και συνεδρίων από το νομό, αλλά και όλη την Ελλάδα, που αν συνδυαστεί σωστά με την ανάπτυξη πολυήμερων συνοδευτικών εκδηλώσεων θα προσφέρει ένα νέο άξονα τουριστικής ανάπτυξης. Φυσικά, πέρα από τα οικονομικά οφέλη που θα απολάβει ο συγκεκριμένος κλάδος, θα γίνει διαφήμιση της περιοχής που θα οδηγήσει σε περαιτέρω ανάπτυξη και οφέλη για τους κατοίκους.

5.2.6 Εκπαιδευτικός τουρισμός

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, με την έννοια της μονοήμερης ή πολυήμερης εκδρομής σε τόπους πολιτιστικού ή περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, υπάρχει πολλές δεκαετίες τώρα στην ελληνική πραγματικότητα. Συνήθως έχει τη μορφή σχολικών ή διοργανωμένων από συλλόγους εκδρομών. Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην περιβαλλοντική εκπαίδευση που αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς τόσο σε κρατική όσο και σε ιδιωτική βάση.

Η ενημέρωση του κοινού για οικολογικά ζητήματα και η περιβαλλοντική εκπαίδευση των αρμόδιων φορέων και οργάνων, που θα συμβάλλουν στην ανάδειξη ήπιων μορφών τουρισμού, αλλά και των ίδιων των επισκεπτών είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ισόρροπη ανάπτυξη τέτοιων μορφών στην περιοχή μελέτης. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι απαραίτητο εργαλείο σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, όπως είναι η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, για να ενημερώνονται και να ευαισθητοποιούνται οι επισκέπτες πάνω σε περιβαλλοντικά ζητήματα καθώς και να μαθαίνουν τι πρέπει να αποφύγουν για να μην επηρεάσουν αρνητικά το περιβάλλον.

Εικόνα 5.42: Το Κ.Π.Ε. Νεοχωρίου

Πηγή: <http://www.enavotsalostilimniplastura.gr/>

Στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) Νεοχωρίου, που στεγάστηκε στο πέτρινο σχολείο της Κοινότητας μετά την αναπαλαίωσή του, μπορεί κανείς να γνωρίσει την χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής μέσα από τα προγράμματα που επιμελούνται οι υπεύθυνοι του κέντρου και να επισκεφθεί το Βοτανικό κήπο Νεοχωρίου και το δασικό χωριό Δρυάδες. Το κέντρο προωθεί τη μελέτη και την επιστημονική διερεύνηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, μέσω προγραμμάτων περιβαλλοντικής αγωγής και εκπαίδευσης και αποσκοπεί στο να προσφέρει έγκυρη και αξιόπιστη περιβαλλοντική πληροφόρηση, την οποία -μέσω της «αγωγής και της παιδείας»- τη μετατρέπει σε χρήσιμη και αποτελεσματική γνώση επιδιώκει να συμβάλει στην αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων καθώς και στην προστασία των οικοσυστημάτων της περιοχής. Αποτελείται από δύο αίθουσες εργαστηρίων, με πλήρη επιστημονικό εξοπλισμό κατάλληλο για την εκπαίδευση και έρευνα στους

Εικόνα 5.43: Εργαστηριακή αίθουσα στο Κ.Π.Ε. Νεοχωρίου

Πηγή: http://www.enavotsalostilimniplastura.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID

τομείς των χερσαίων, δασικών και λιμναίων οικοσυστημάτων και αίθουσα διδασκαλίας-διαλέξεων με τα απαραίτητα εποπτικά μέσα - αίθουσα συνεδριάσεων-χώρο εκθεμάτων - δύο γραφεία με Η/Υ, fax, τηλέφωνο κλπ. Προσφέρει συνολικά 25 ασκήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα επί πληρωμή. Η δράση του θα μπορούσε να επεκταθεί στην πραγματοποίηση σεμιναρίων περιβαλλοντικής ενημέρωσης όχι μόνο για μαθητές αλλά και για εκπαιδευτικούς και όλους εκείνους που τους ενδιαφέρει να αποκτήσουν μια παιδεία πάνω στον συγκεκριμένο τομέα. Ταυτόχρονα, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα κέντρο πληροφόρησης και ενημέρωσης, ώστε οι επισκέπτες να γνωρίζουν τι μπορούν να δουν στην περιοχή αλλά και τι να προσέχουν για να προστατέψουν το φυσικό περιβάλλον. Στα πλαίσια της βιωματικής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης προτείνεται η αξιοποίηση τόσο των ήδη υπάρχοντων προσφερόμενων δραστηριοτήτων, όσο και εκείνων που έχει ήδη προταθεί σε παραπάνω ενότητα να δημιουργηθούν, δηλαδή πεζοπορία στα υπέροχα δάση, ποδηλασία βουνού σε δασικούς δρόμους και σε παραλίμνιες διαδρομές, κανό και υδροποδήλατα στη λίμνη, ορειβασία, σκοποβολή, ιππασία και ανεμοπτερισμό έτσι ώστε οι επισκέπτες να έρθουν πιο κοντά με τη φύση με τους σωστούς τρόπους και με προσοχή.

Εικόνα 5.44: Προστατεύοντας το περιβάλλον

Πηγή: http://www.enavotsalostilimniplastura.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=16

Στην περιοχή έχει εντοπιστεί μια δημοτική κατασκήνωση στη Νεράιδα, αλλά παρόμοιες εγκαταστάσεις δεν υπάρχουν στην ανατολική πλευρά της λίμνης, ενώ διαθέτει σε μεγάλο βαθμό τις προδιαγραφές. Προτείνεται, λοιπόν, η δημιουργία μιας κατασκήνωσης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για παιδιά έξι έως δεκατεσσάρων ετών, χωρητικότητας 120 ατόμων, στην περιοχή ανάμεσα στο Λαμπερό και την Καστανιά. Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και οι ποικίλες δραστηριότητες των οποίων την ανάπτυξη προσφέρει η λίμνη εξασφαλίζουν μια δημιουργική και ευχάριστη διαμονή για τα παιδιά. Η κατασκήνωση θα λειτουργεί κανονικά το καλοκαίρι, ενώ τους χειμερινούς μήνες θα υπάρχει η δυνατότητα φιλοξενίας διαφόρων γκρουπ στις εγκαταστάσεις, ή ακόμα και η λειτουργία της ως καταφύγιο. Πρόκειται για μια φιλόδοξη ιδέα που θα πρέπει να μελετηθεί από κοινού από τις τοπικές Δασικές Αρχές, τη Νομαρχία, τον ΕΟΤ και τους άλλους αρμόδιους φορείς. Για την επίτευξη του όμως, χρειάζεται μεγάλη προσοχή και ευαισθησία στη μελέτη και στην εφαρμογή των παρεμβάσεων μέσα στα δασικά οικοσυστήματα.

Πέρα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ιδιαίτερα με τη μορφή του μαθητικού τουρισμού, μπορεί να γνωρίσει μεγάλη ανάπτυξη στην περιοχή. Η πληθώρα τόσο των μνημείων - προϊστορικών, κλασικών αλλά και βυζαντινών και νεώτερων - όσο και των πολιτιστικών υποδομών - από πολιτιστικά κέντρα έως και λαογραφικά μουσεία - αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης για τη διοργάνωση εκδρομών μαθητικών ή μη. Τα χωριά γύρω από τη λίμνη Πλαστήρα, ιδιαίτερα τα ορεινά, διατηρούν μεγάλο μέρος από τα παραδοσιακά τους στοιχεία καθώς επίσης και τη ζεστή φιλοξενία των κατοίκων τους. Η παράδοση του τόπου αποτυπώνεται γλαφυρά στα λαογραφικά μουσεία της περιοχής με αντικείμενα οικιακής και αγροτικής χρήσης και πλήθος τοπικών παραδοσιακών φορεσιών. Οι ιερές μονές, όπως η μονή Κορώνας, αναδεικνύουν με την επιβλητική τους παρουσία την εκκλησιαστική τέχνη με τα περίφημα ξυλόγλυπτα και τις θαυμαστές τοιχογραφίες. Όλα τα παραπάνω συνδυάζονται με το μοναδικό φυσικό περιβάλλον που προσφέρει η περιοχή και συνθέτουν έναν σταθερό προορισμό για εκδρομές εκπαιδευτικού χαρακτήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΛΟΥ

6.1 Σκοπός και Μεθοδολογία της Έρευνας

Στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας θεωρήθηκε χρήσιμο να καταρτιστεί και να συμπληρωθεί ένα ερωτηματολόγιο από τους επισκέπτες της περιοχής μελέτης, προκειμένου να αποτιμηθεί η άποψη και η εκτίμησή τους αναφορικά με το θέμα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη περιοχή της λίμνης Πλαστήρα. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι επισκέπτες της περιοχής γνωρίζουν τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που υπάρχουν στη λίμνη, αλλά και αν έχουν ακολουθήσει κάποια από αυτές. Ακόμα, σκοπός είναι να παρουσιαστεί η γνώμη που έχουν οι ερωτηθέντες για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, έτσι ώστε να επιτραπεί η εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων σχετικά με το θέμα αυτό.

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε στα δημοτικά διαμερίσματα των τριών Δήμων της περιοχής μελέτης (Δήμοι Πλαστήρα, Νεβρόπολης Αγράφων και Ιτάμου), το μήνα Δεκέμβριο, ενώ η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων ολοκληρώθηκε στα μέσα του Ιανουαρίου. Συνολικά δόθηκαν 100 ερωτηματολόγια σε ενήλικες επισκέπτες ανεξαρτήτου ηλικίας και επαγγέλματος, ενώ έγινε μεγάλη προσπάθεια έτσι ώστε το δείγμα να είναι όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικό.

Το ερωτηματολόγιο είναι ιδιαίτερα απλό και χωρίζεται σε τρεις ενότητες. Η πρώτη περιλαμβάνει τα γενικά χαρακτηριστικά του ερωτηθέντος, όπως το φύλο, το επάγγελμα, το επίπεδο εκπαίδευσης, και την οικογενειακή κατάστασή του. Η δεύτερη αφορά την επισκεψιμότητα στην περιοχή μελέτης, περιλαμβάνοντας και ερωτήσεις που σχετίζονται με τον εναλλακτικό τουρισμό. Στην τελευταία ενότητα ζητείται από τους επισκέπτες να αξιολογήσουν την υφιστάμενη κατάσταση, ενώ παράλληλα τους δίνεται η ευκαιρία να διατυπώσουν τις δικές τους προτάσεις για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή.

Το ερωτηματολόγιο περιέχει συνολικά 17 ερωτήσεις (βλ. παράρτημα), από τις οποίες οι 5 βρίσκονται στην πρώτη ενότητα, οι 7 στη δεύτερη και στο τελευταίο μέρος οι υπόλοιπες. Η πλειοψηφία των ερωτήσεων είναι κλειστού τύπου και συγκεκριμένα πολλαπλής επιλογής, ενώ σε ορισμένες από αυτές υπάρχει η δυνατότητα επιλογής περισσότερων από μία απαντήσεις. Αυτός ο τρόπος δίνει την ευκαιρία στους ερωτηθέντες να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις σε σχετικά γρήγορο χρονικό διάστημα, πράγμα πολύ σημαντικό, καθώς δεν ήταν ιδιαίτερα πρόθυμοι όλοι οι επισκέπτες να δώσουν απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήσεων, αφού ο χρόνος τους ήταν περιορισμένος (ή τουλάχιστον δεν είχαν τη διάθεση να ασχοληθούν για πολλή ώρα). Σημαντικό επίσης πλεονέκτημα των ερωτήσεων αυτού του τύπου είναι πέρα από την ταχύτητα, και η ευκολία στη διόρθωση των απαντήσεων, καθώς και το γεγονός ότι δεν παρεμβαίνει η γλωσσική διατύπωση στην αξιολόγησή τους. Μάλιστα, η επιλογή των ερωτήσεων έγινε ύστερα από μεγάλη προσοχή, με σκοπό να μην υπάρξουν ιδιαίτερα προβλήματα κατανόησης από τα άτομα που θα επιλέγονταν να απαντήσουν.

Παράλληλα όμως, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι η χρήση κλειστών ή «αντικειμενικού τύπου» ερωτήσεων περιλαμβάνουν και ορισμένα μειονεκτήματα, όπως για παράδειγμα, η πιθανότητα να δώσουν οι ερωτηθέντες ορισμένες απαντήσεις στην τύχη, λόγω βιασύνης, έλλειψη προθυμίας κλπ. Επομένως, επισημαίνεται ότι τα παραγόμενα αποτελέσματα έχουν ένα μικρό βαθμό αβεβαιότητας και προφανώς

περιθώρια σφάλματος. Πάντως, γενικότερα όταν πρόκειται να ερωτηθεί μεγάλος αριθμός ατόμων, ενδείκνυται η χρήση αυτών των ερωτήσεων.

Τέλος, διευκρινίζεται ότι στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας, η δημοσκόπηση αυτή δεν αποτέλεσε αυτοσκοπό για να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο και τις τεχνικές συλλογής στοιχείων, παρά μόνο μια πρώτη εκτίμηση για τις απόψεις των επισκεπτών σε ότι αφορά τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αλλά και το βαθμό της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα.

6.2 Ανάλυση Ερωτηματολογίου

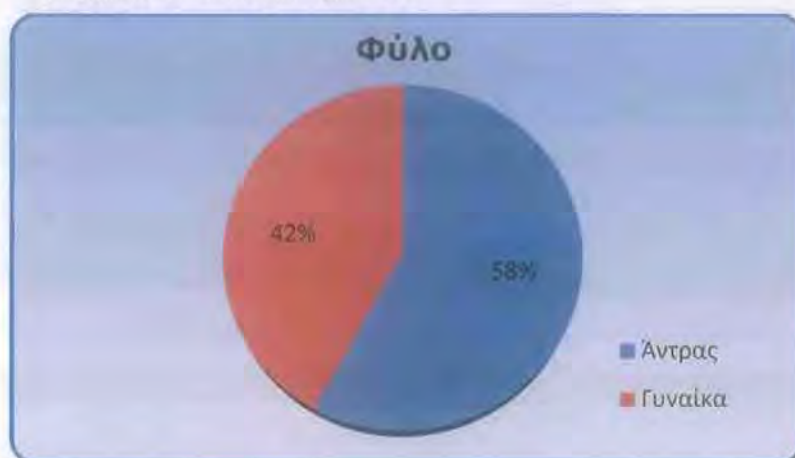
Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας, καθώς και με μορφή γραφημάτων τα ποσοστά αυτών σε κάθε ερώτηση ξεχωριστά. Αρχικά αναλύεται το πρώτο τμήμα του ερωτηματολογίου με τα προσωπικά στοιχεία του δείγματος και στη συνέχεια γίνεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων του δεύτερου και του τρίτου μέρους.

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ»

Ερώτηση 1^η

Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει το φύλο του δείγματος της έρευνας, από το οποίο προκύπτει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ήταν άντρες (58%).

Γράφημα 6.1: Φύλο ερωτηθέντων

Ερώτηση 2^η

Όσο αφορά την οικογενειακή κατάσταση, παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (63%) αποτελούν οι έγγαμοι.

Γράφημα 6.2: Οικογενειακή κατάσταση ερωτηθέντων

Ερώτηση 3^η

Όπως παρατηρείται στο γράφημα 6.3, από τους έγγαμους το 54% δήλωσε ότι έχει 2 παιδιά, ενώ ικανοποιητικά είναι και τα ποσοστά εκείνων που έχουν 1 ή 3 παιδιά (19% και 22,2% αντίστοιχα). Αντίθετα μόλις ένα 4,8% φαίνεται ότι δεν έχει κανένα παιδί, ενώ ενδιαφέρον προκαλεί που ο αριθμός των παιδιών δεν ξεπερνάει τα 3.

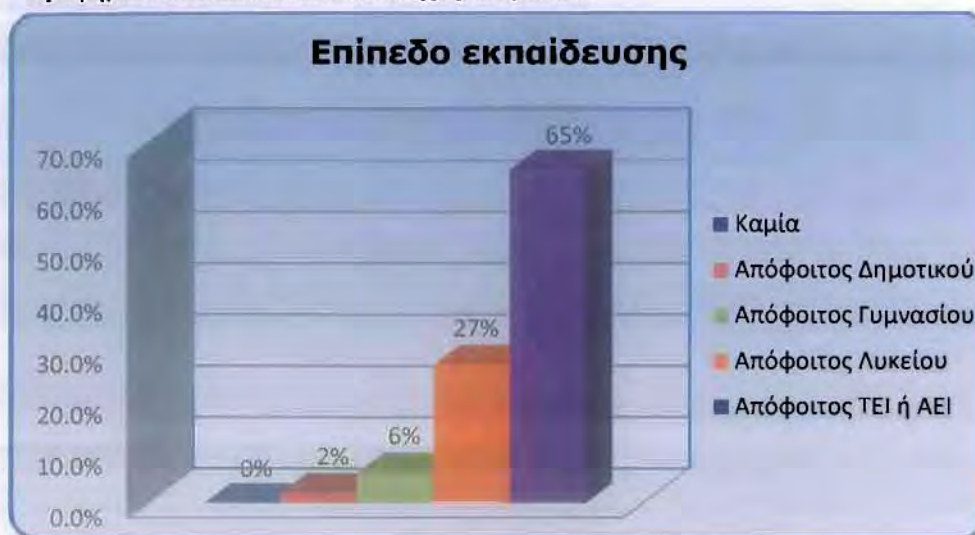
Γράφημα 6.3: Αριθμός παιδιών ερωτηθέντων

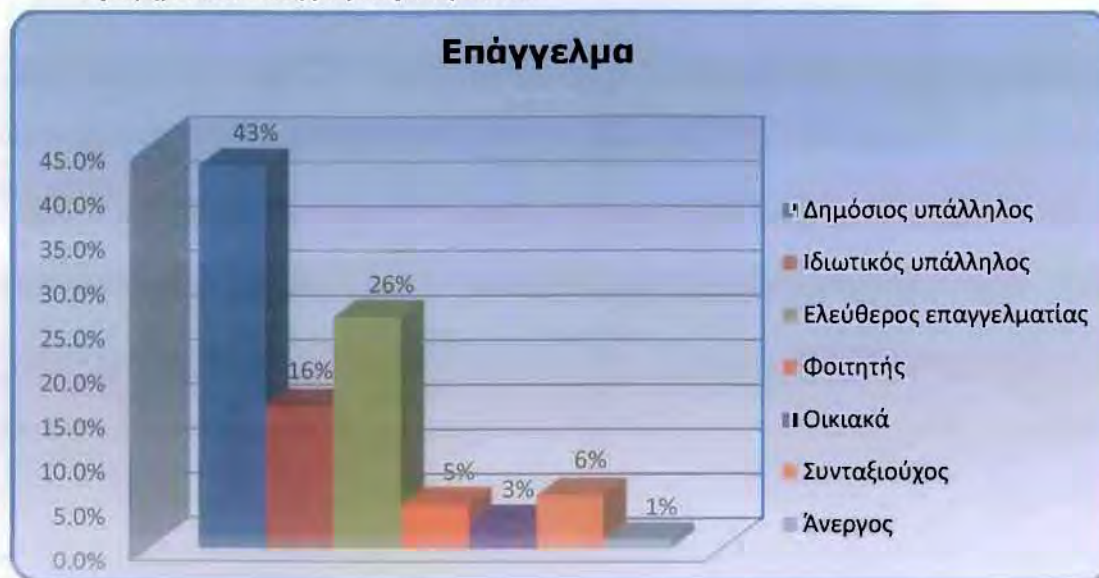
Παρατηρώντας τα δύο παραπάνω γραφήματα διαπιστώνουμε ότι την περιοχή επισκέπτονται περισσότερο ζευγάρια και μάλιστα οικογένειες που έχουν τουλάχιστον από ένα παιδί και πάνω. Μεγαλύτερα ποσοστά συγκεντρώνουν οι τετραμελείς οικογένειες και ακολουθούν με σχεδόν ίσα ποσοστά οι τριμελείς και οι πενταμελείς. Βέβαια, δεν υπάρχει και πολύ μεγάλη απόκλιση σε ποσοστό των επισκεπτών που δεν έχουν οικογένεια. Επομένως, από την κατανομή αυτή της οικογενειακής κατάστασης είναι φανερό ότι η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα αποτελεί προορισμό για όλους τους τύπους οικογενειών και όχι μόνο.

Ερώτηση 4^η

Από το παρακάτω διάγραμμα, γίνεται αντιληπτό ότι το μορφωτικό επίπεδο των επισκεπτών είναι υψηλό, καθώς οι πτυχιούχοι πανεπιστημιακών και τεχνικών σχολών ξεπερνούν κατά πολύ το μισό του δείγματος (65%) και ακολουθούν οι απόφοιτοι λυκείου με ποσοστό 27%. Πολύ μικρά ποσοστά συναντώνται στους απόφοιτους γυμνασίου και δημοτικού με 6% και 2% αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι στο δείγμα δεν υπάρχει κανείς που να μην τελείωσε τουλάχιστον το δημοτικό σχολείο.

Γράφημα 6.4: Επίπεδο εκπαίδευσης ερωτηθέντων**Ερώτηση 5^η**

Σχετικά με το επάγγελμα των επισκεπτών, παρατηρείται ότι οι περισσότεροι είναι δημόσιοι υπάλληλοι με ποσοστό 43% και ακολουθούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστά 26% και 16% αντίστοιχα. Πολύ μικρά ποσοστά συγκεντρώνουν οι συνταξιούχοι (6%), οι φοιτητές (5%) και όσοι ασχολούνται με τα οικιακά (3%). Σημειώνεται ότι μέσα στο συνολικό δείγμα έχει δηλωθεί και ένας άνεργος.

Γράφημα 6.5: Επάγγελμα ερωτηθέντων

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ»**Ερώτηση 1^η**

Στο παρακάτω διάγραμμα γίνεται η απεικόνιση του αριθμού των επισκέψεων στην περιοχή μελέτης. Διαπιστώνεται, πως το συντριπτικό ποσοστό των τουριστών (70%) έχει επισκεφτεί την περιοχή τέσσερις ή περισσότερες φορές, ενώ ελάχιστοι είναι εκείνοι που επισκέφτηκαν την περιοχή μόνο μία ή δύο φορές. Επομένως, γίνεται αντιληπτό πως οι τουρίστες που είχαν επιλέξει ως τουριστικό προορισμό τους για πρώτη φορά τη λίμνη Πλαστήρα, την επέλεξαν αργότερα και πάλι για προορισμό τους και μάλιστα όχι μόνο μία, αλλά αρκετές φορές (τέσσερις ή περισσότερες). Φυσικά αυτό δείχνει ότι η περιοχή διαθέτει πολλούς παράγοντες που την καθιστούν ως έναν ιδιαίτερα αξιόλογο τουριστικό πόλο έλξης στην Ελλάδα.

Γράφημα 6.6: Αριθμός επισκέψεων των τουριστών στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα**Ερώτηση 2^η**

Σχετική με την παραπάνω ερώτηση είναι και η δεύτερη, στην οποία καλούνται να απαντήσουν οι τουρίστες για το ποια ήταν η χρονική διάρκεια της επίσκεψής τους. Τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης παρουσιάζονται στο γράφημα που ακολουθεί.

Γράφημα 6.7: Χρονική διάρκεια των επισκέψεων στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα

Παρατηρώντας το παραπάνω γράφημα, διαπιστώνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των τουριστών επισκέπτονται την περιοχή το πολύ μέχρι 3 μέρες, ενώ σχεδόν μόνο ο ένας στους 4 παραμένει για 4 ή και περισσότερες ημέρες. Το αποτέλεσμα αυτό έρχεται να επαληθεύσει τα στοιχεία για τις αφίξεις και διανυκτερεύσεις των τουριστών που παρατέθηκαν στο 3^ο Κεφάλαιο και τα οποία έδειχναν ξεκάθαρα ότι η μέση διάρκεια παραμονής παρέπεμπε σε επισκέψεις σαββατοκύριακου ή τριημέρου. Επίσης, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ένα αρκετά υψηλό ποσοστό (30%) καταλαμβάνουν οι μονοήμερες επισκέψεις, πράγμα που σημαίνει ότι ελάχιστοι από αυτούς χρησιμοποιούν τα καταλύματα της περιοχής. Αυτό δείχνει πως ένα αξιόλογο κομμάτι της τουριστικής κίνησης αποτελείται από άτομα που κατάγονται από την περιοχή της λίμνης και διαθέτουν τη δικιά τους παραθεριστική κατοικία, ενώ η μόνιμη κατοικία τους βρίσκεται στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας.

Ερώτηση 3^η

Στο επόμενο γράφημα φαίνονται οι επιλογές των τουριστών σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο έμαθαν για το συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό. Οι περισσότεροι (60%) απάντησαν ότι πληροφορήθηκαν για την περιοχή από φίλο ή συγγενή. Το διαδίκτυο χρησιμοποίησε το 14% για να μάθει για την περιοχή, ενώ το 7% χρησιμοποίησε την επιλογή του τουριστικού γραφείου ως πηγή πληροφόρησης. Επίσης, σημαντικό είναι το ποσοστό (16%) εκείνων που σημείωσαν την επιλογή «άλλο» σαν απάντηση, από τους οποίους παραπάνω από τους μισούς δήλωσαν ότι κατάγονται ή ζουν στην περιοχή.

Γράφημα 6.8: Πηγή πληροφόρησης του συγκεκριμένου τουριστικού προορισμού

Ερώτηση 4^η

Με την ερώτηση αυτή γίνεται μια πρώτη εκτίμηση της άποψης των επισκεπτών σχετικά με τον παράγοντα που τους ελκύει περισσότερο στο να επιλέξουν το συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό. Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά που αποτέλεσαν και τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή είναι ο μοναδικός συνδυασμός λίμνης και βουνού, καθώς και το πλούσιο φυσικό περιβάλλον.

Αποτελούν το υπόβαθρο πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και επίσης οι βασικοί παράγοντες για την επιλογή της περιοχής ως τουριστικό προορισμό. Συνεπώς, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, έλαβαν και το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων (77%). Το επόμενο ποσοστό, σημαντικά βέβαια μικρότερο από τα προηγούμενα (29%), αφορά στην εγγύτητα της περιοχής στον τόπο κατοικίας των ερωτώμενων. Ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά η γεωγραφική θέση της περιοχής και η πολιτιστική κληρονομιά. Ενδιαφέρον αποτελεί το εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό (μόλις 8%) που καταλαμβάνουν οι οικονομικά συμφέρουσες τιμές διαμονής, ενδεικτικό των ακριβών τουριστικών καταλυμάτων που διαθέτει η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι σε αυτή την ερώτηση οι ερωτηθέντες είχαν τη δυνατότητα επιλογής περισσότερων από μία απαντήσεις.

Γράφημα 6.9: Παράγοντες επιλογής του συγκεκριμένου προορισμού

Ερώτηση 5^η

Όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, σε αυτή την ερώτηση, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (44%) απάντησε ότι πήρε μέρος σε πεζοπορία, ενώ αμέσως μετά ακολουθούν το ψάρεμα (33%), η ποδηλασία (29%), η κωπηλασία – υδροποδήλατο (28%), η ορειβασία (18%) και η ιππασία (16%). Πολύ μικρότερα ποσοστά συγκέντρωσαν το κυνήγι, η κολύμβηση και το σκι, ενώ κανένας δε δήλωσε τις επιλογές της τοξοβολίας και της σκοποβολής. Σημειώνεται ότι και σε αυτή την ερώτηση, οι επισκέπτες είχαν τη δυνατότητα της επιλογής περισσότερων από μία απαντήσεις.

Γράφημα 6.10: Τουριστικές δραστηριότητες στις οποίες έχουν συμμετάσχει οι επισκέπτες

Ερώτηση 6^η

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις στην ερώτηση «σε ποιες δραστηριότητες θα ήθελαν να συμμετέχουν οι επισκέπτες», με το ψάρεμα να κατέχει την πρώτη θέση με 35%. Τη δεύτερη θέση καταλαμβάνει η πεζοπορία (28%) και ακολουθούν η ορειβασία (27%), η κωπηλασία (25%), η ιππασία (17%), η ποδηλασία (16%) και το σκι (15%). Ελάχιστο ενδιαφέρον έχουν, σύμφωνα με τους επισκέπτες το κυνήγι, η κολύμβηση και η σκοποβολή. Όπως και στην προηγούμενη ερώτηση, έτσι και σ' αυτήν, οι επιλογές των ερωτηθέντων ήταν πολλαπλές.

Γράφημα 6.11: Τουριστικές δραστηριότητες που επιθυμούν να συμμετάσχουν οι επισκέπτες

Παρατηρώντας τα παραπάνω γραφήματα, διαπιστώνουμε πως η δημοφιλέστερη δραστηριότητα στην περιοχή αποτελεί το ψάρεμα, λόγω φυσικά του συνδυασμού της με το υγρό στοιχείο της λίμνης. Οι επόμενες δραστηριότητες που είναι πιο δημοφιλές είναι η πεζοπορία και η ορειβασία, που προσφέρονται ιδανικά λόγω του ορεινού ανάγλυφου της περιοχής, ενώ ακολουθούν η κωπηλασία, η ιππασία και η ποδηλασία. Ενδιαφέρον προκαλεί το 15% των επισκεπτών που δήλωσε ότι επιθυμεί να κάνει σκι, ποσοστό ιδιαίτερα αυξημένο από το αντίστοιχο (μόλις 1%) της προηγούμενης ερώτησης που δήλωσε ότι έχει κάνει ήδη σκι στην περιοχή. Οι υπόλοιπες δραστηριότητες είναι σχεδόν το ίδιο γνωστές στους τουρίστες προκαλώντας και το λιγότερο ενδιαφέρον.

Ερώτηση 7^η

Η τελευταία ερώτηση, στην οποία κλήθηκαν να απαντήσουν οι επισκέπτες, αφορά στα είδη του εναλλακτικού τουρισμού που θα ήθελαν να αναπτυχθούν περισσότερο. Από το γράφημα προκύπτει ότι τουλάχιστον ένας στους δύο επισκέπτες επιλέγει το χειμερινό τουρισμό (54%), ενώ πολύ κοντά στις προτιμήσεις των ερωτηθέντων βρίσκονται τόσο ο αθλητικός όσο και ο ορειβατικός – περιπατητικός τουρισμός με ποσοστό 43%. Ακολουθούν ο παραλίμιος (38,1%), ο εκπαιδευτικός – πολιτιστικός τουρισμός (30,5%) και ο αγροτουρισμός (27,6%), ενώ ο θρησκευτικός τουρισμός συγκεντρώνει μόνο το 7,6% των επιλογών.

Γράφημα 6.12: Είδη εναλλακτικού τουρισμού που επιθυμούν οι επισκέπτες να αναπτυχθούν περισσότερο στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα

Τα δεδομένα του παραπάνω γραφήματος, δείχνουν και την επιθυμία των τουριστών να αναπτυχθεί ο χειμερινός τουρισμός στην περιοχή με την ολοκλήρωση ή ακόμα και την επέκταση του χιονοδρομικού κέντρου που βρίσκεται στη θέση Καραμανώλη στο Δ.Δ. Φυλακτής, έτσι ώστε να τους δοθεί η δυνατότητα να απολαύσουν τα αθλήματα αυτής της μορφής τουρισμού.

Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ»

Ερώτηση 1^η

Όσον αφορά στην αξιολόγηση της περιοχής και, πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη ερώτηση της ενότητας αυτής, ζητήθηκε από τους επισκέπτες να αξιολογήσουν με κλίμακα 0 έως 5 (0: καθόλου σημαντικό έως 5: ιδιαίτερα σημαντικό) ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της περιοχής. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται αναλυτικά στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 6.1: Αξιολόγηση των χαρακτηριστικών της περιοχής

Χαρακτηριστικό	Βαθμολογία					
	0	1	2	3	4	5
Φυσικό περιβάλλον				2	8	90
Υπηρεσίες/Ανέσεις	5	2	8	42	34	9
Πολιτιστική παράδοση	8	4	17	43	24	4
Γεωγραφική θέση			3	26	29	42
Εναλλαγή τοπίων				1	7	92
Οδικό δίκτυο	6	7	15	49	22	1
Φιλοξενία	3	3	10	16	44	24
Τουριστική κίνηση	2	1	2	26	54	15

Από την αξιολόγηση των χαρακτηριστικών της περιοχής, προέκυψε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των επισκεπτών θεωρεί το φυσικό περιβάλλον και την εναλλαγή τοπίων ως τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα. Με μεγάλη διαφορά από τα δύο πρώτα ακολουθούν σε βαθμό σημαντικότητας η γεωγραφική θέση, η τουριστική κίνηση και η φιλοξενία των κατοίκων. Στις χαμηλότερες βαθμολογίες βρέθηκαν οι υπηρεσίες/ανέσεις, η πολιτιστική παράδοση και το οδικό δίκτυο.

Ερώτηση 2^η

Παρόμοια με την προηγούμενη ήταν και η δεύτερη ερώτηση, στην οποία ζητήθηκε από τους επισκέπτες να πουν τη γνώμη τους σχετικά με το ποια χαρακτηριστικά της περιοχής πιστεύουν πως δεν έχουν αξιοποιηθεί / εξελιχθεί επαρκώς. Όπως φαίνεται και στο γράφημα 6.13, το πιο σημαντικό πρόβλημα που ανακύπτει είναι το οδικό δίκτυο με το συντριπτικό ποσοστό του 82%. Επίσης, το 65% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι στην περιοχή δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς αθλητικές ή άλλου τύπου δραστηριότητες, ενώ το 48% πιστεύει πως η πολιτιστική παράδοση της περιοχής θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ευρύτερα. Τέλος, το 25% των επισκεπτών κρίνει ότι οι υπηρεσίες και ανέσεις του τουριστικού προορισμού επιδέχονται βελτιώσεων, ενώ τα μικρότερα ποσοστά συγκεντρώνουν το φυσικό περιβάλλον και η τουριστική κίνηση (15% και 12% αντίστοιχα). Σημειώνεται ότι και σε αυτή την ερώτηση ορισμένοι από τους επισκέπτες επέλεξαν περισσότερες από μία απαντήσεις.

Γράφημα 6.13: Χαρακτηριστικά της περιοχής που πιστεύουν οι επισκέπτες ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί / εξελιχθεί επαρκώς

Ερώτηση 3^η

Το παρακάτω γράφημα αντιστοιχεί στην ερώτηση που έγινε στους τουρίστες σχετικά με τα προβλήματα / μειονεκτήματα που μπορούν να διακρίνουν και τα οποία επηρεάζουν την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Είναι χαρακτηριστικό ότι η πλειοψηφία των τουριστών υποδηλώνει ότι η παρουσία ασφαλούς οδικού δικτύου συμβάλει σημαντικά στην περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη και γι' αυτό το σημειώνουν ως το μείζον πρόβλημα / μειονέκτημα της περιοχής με ποσοστό 73%. Συνάμα, η μετανάστευση του πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα για την εύρεση καλύτερων και περισσότερων ευκαιριών εργασίας ή για άλλους λόγους, οδηγεί πολλά χωριά στην ερήμωση και συνεπώς επηρεάζει την πορεία τους για ανάπτυξη. Το επόμενο πρόβλημα που εμφανίζει τη μεγαλύτερη συχνότητα, της τάξης του 63%, είναι οι ιδιαίτερα υψηλές τιμές διαμονής, οι οποίες απωθούν τους τουρίστες να παραμείνουν για αρκετό διάστημα στην περιοχή. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (55%) συγκεντρώνει η έλλειψη περιβαλλοντικής ευαισθησίας, παράγοντας ιδιαίτερα σημαντικός για την προστασία του ευαίσθητου φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, μιας και ολόκληρη η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα είναι ενταγμένη στο δίκτυο Natura 2000. Ένα άλλο πρόβλημα που διακρίνουν οι επισκέπτες, σε ποσοστό 33%, είναι η περιορισμένη τουριστική προβολή, πρόβλημα το οποίο ουσιαστικά αφήνει στην αφάνεια την περιοχή. Ο ρόλος του marketing για έναν τουριστικό προορισμό είναι πολύ σημαντικός και θα πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή στο θέμα αυτό για να μπορέσει να αυξηθεί στο μέγιστο δυνατό η τουριστική δραστηριότητα. Τέλος, ακολουθεί με αισθητά χαμηλότερο ποσοστό (12%), η ποιότητα των τουριστικών καταλυμάτων, που ένα μικρό δείγμα θεωρεί ότι αποτελεί πρόβλημα για την τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή. Σημειώνεται ότι και σε αυτή την ερώτηση, ορισμένοι από τους επισκέπτες έδωσαν περισσότερες από μία απαντήσεις.

Γράφημα 6.14: Προβλήματα / μειονεκτήματα που διακρίνουν οι επισκέπτες στην περιοχή

Ερώτηση 4^η

Στη συγκεκριμένη ερώτηση, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες εξέφρασαν την άποψη ότι υπάρχουν προϋποθέσεις για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα. Στη συγκεκριμένη ερώτηση δε συλλέγεται κάποια επιπλέον πληροφορία σχετικά με τους παράγοντες που μεγεθύνουν την τουριστική ανάπτυξη, μιας και αντίστοιχη ερώτηση έχει ήδη τεθεί στους επισκέπτες παραπάνω (Ερώτηση 1^η από την Γ' Ενότητα).

Γράφημα 6.15: Προοπτική περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή

Ερώτηση 5^η

Το ερωτηματολόγιο ολοκληρώνεται με μία ανοικτού τύπου ερώτηση, όπου δίνετε η δυνατότητα στους επισκέπτες να εκφράσουν, μέσα σε λίγες σειρές, την άποψή τους για το τι πιστεύουν εκείνοι ότι θα βοηθούσε την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σχεδόν όλοι οι τουρίστες έδειξαν προθυμία και αποτύπωσαν τις δικές τους προτάσεις σχετικά με το θέμα αυτό. Συνολικά δόθηκαν 11 διαφορετικές απαντήσεις με διαφορετική συχνότητα η καθεμία. Θα πρέπει βέβαια, να σημειωθεί ότι έγινε μεγάλη προσπάθεια ώστε να αποδοθεί όσο το δυνατόν καλύτερα οι προτάσεις που διατυπώθηκαν από τους ερωτηθέντες. Στον παρακάτω πίνακα απεικονίζονται τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης. Τέλος, επισημαίνεται ότι ορισμένοι από τους ερωτηθέντες έδωσαν παραπάνω από μία προτάσεις για τη βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή.

Πίνακας 6.2: Προτάσεις βελτίωσης της τουριστικής ανάπτυξης από τους επισκέπτες

Πρόταση	Συχνότητα
Βελτίωση οδικού δικτύου	46
Προβολή διαφήμισης της περιοχής	39
Ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού	34
Δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων	31
Μείωση τιμών διαμονής	23
Κατασκευή παραλίμνιου οδικού δικτύου	16
Δημιουργία πάρκων πανίδας και χλωρίδας της περιοχής	14
Διάνοιξη μονοπατιών για πεζοπορία και ορειβασία	12
Οικολογικό караβάκι για ξενάγηση στη λίμνη	9
Ανάδειξη θρησκευτικών μνημείων και πολιτιστικής κληρονομιάς	7
Οργανωμένοι τόποι ψαρέματος	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στα προηγούμενα κεφάλαια πραγματοποιήθηκε η συλλογή και παράθεση των στοιχείων που συνθέτουν την υφιστάμενη κατάσταση στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα και εντοπίστηκαν οι αδυναμίες, τα πλεονεκτήματα, οι ευκαιρίες και οι απειλές που εμφανίζει η περιοχή μελέτης. Στη συνέχεια, παρουσιάστηκαν αναλυτικά οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού που αναπτύσσονται ήδη στην περιοχή, αλλά και εκείνες που διαθέτουν όλες τις προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν. Ταυτόχρονα παρουσιάστηκαν συγκεκριμένες προτάσεις που αποσκοπούσαν στην ενίσχυση των ήπιων μορφών τουρισμού. Σε αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιείται η διεξαγωγή των τελικών συμπερασμάτων της παρούσας εργασίας, καθώς και η σύνταξη ορισμένων προτάσεων, οι οποίες έχουν σαν ευρύτερο στόχο τη δημιουργία ενός στρατηγικού πλαισίου για την επίτευξη μίας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα.

7.1 Τελικά Συμπεράσματα

Ο τουριστικός κλάδος αποτελεί αναμφισβήτητα, εάν όχι το μεγαλύτερο, έναν από τους μεγαλύτερους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Από τη μεταπολεμική περίοδο και έπειτα παρατηρείται μία έντονη ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου παγκοσμίως. Η ανάπτυξη αυτή, γρήγορα πήρε τη μορφή του οργανωμένου μαζικού τουρισμού (συμβατική μορφή τουρισμού), η οποία και αποτέλεσε το κυρίαρχο μοντέλο της τουριστικής ανάπτυξης, ένα μοντέλο που απευθύνθηκε σε περιοχές με πλούσιους περιβαλλοντικούς και πολιτισμικούς πόρους, που σταδιακά μετατράπηκαν σε προορισμούς με συγκεκριμένη διαφημιστική εικόνα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Με την πάροδο των χρόνων το μοντέλο αυτό άρχισε να φθείρεται, καθώς στάθηκε αιτία για να προκληθούν σωρεία προβλημάτων κυρίως σε περιβαλλοντικό επίπεδο, αφού, όπως είναι γνωστό, ο συμβατικός μαζικός τουρισμός, αναπτυσσόμενος άναρχα, προκαλεί έντονες πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον, σπαταλά τους φυσικούς πόρους, αλλοιώνει το δομημένο περιβάλλον και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών, ενώ παράλληλα δημιουργεί άνιση περιφερειακή κατανομή των κερδών μεταξύ των διαφόρων περιοχών. Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίηση των πολιτών στα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργεί ο μαζικός τουρισμός, οδήγησε στην ανάγκη για ανάπτυξη νέων, ήπιων μορφών τουρισμού, που συμβάλλουν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα ενισχύουν το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές – προορισμούς. Επιπλέον, η ανάγκη του σύγχρονου τουρίστα για επαφή με τη φύση και ενεργό συμμετοχή σε ποικίλες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των διακοπών του, οδήγησε στη στροφή του τουρισμού στις εναλλακτικές μορφές.

Με τον όρο εναλλακτικές μορφές, εννοούμε διάφορες δραστηριότητες στις οποίες μπορεί ο ενδιαφερόμενος να συμμετέχει ομαδικά ή προσωπικά. Η συμμετοχή σε εναλλακτικές δραστηριότητες προσφέρεται για να γνωρίσει κανείς τα βουνά, τις κοιλάδες, τα απότομα φαράγγια, τα ορμητικά ποτάμια, τις ήρεμες λίμνες, τα διεθνή ορειβατικά μονοπάτια και παράλληλα τα ιστορικά μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους των διαφόρων περιοχών. Όλες οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι λίγο ως πολύ «φιλικές» προς το περιβάλλον. Επίσης, ένα σημαντικό όφελος, είναι ότι

σχεδόν όλοι οι φυσικοί χώροι όπου πραγματοποιούνται οι δραστηριότητες αυτές προστατεύονται διακριτικά με την ανάδειξη του φυσικού τοπίου, των παραδοσιακών οικισμών, την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας της περιοχής συμβάλλοντας στο να διατηρούνται οι περιβαλλοντικές ισορροπίες.

Τα χαρακτηριστικά του μοντέλου των εναλλακτικών τουριστικών μορφών βρίσκονται σε αντιστοιχία με τα παραγωγικά και καταναλωτικά πρότυπα. Το τουριστικό προϊόν έχει αρχίσει να καθορίζεται από τη ζήτηση, ενώ τα μαζικά, τυποποιημένα και πλήρως οργανωμένα τουριστικά πακέτα τείνουν να αντικατασταθούν από εξατομικευμένες, ευέλικτες και σε πολλές περιπτώσεις κατά παραγγελία διακοπές. Τα καταναλωτικά πρότυπα του εναλλακτικού τουριστικού μοντέλου χαρακτηρίζονται από τη δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε ένα πλήθος διαφοροποιημένων προϊόντων, ανάλογα με τις προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα των τουριστών και ενσωματώνουν την έννοια της ποιότητας, αλλά και του ενδιαφέροντος για το φυσικό περιβάλλον. Παρόλο, όμως, που οι μορφές αυτές του τουρισμού γνωρίζουν σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, εντούτοις, είναι σαφές ότι δεν μπορούν, ακόμα τουλάχιστον, να αντικαταστήσουν το μαζικό μοντέλο.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, πρέπει να σημειωθεί ότι σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης, η τάση μετάβασης από το μαζικό, συμβατικό τουριστικό μοντέλο σε μορφές εναλλακτικού τουρισμού παρουσιάστηκε με χρονική υστέρηση και κυρίως μετά το 1980. Τα διαρθρωτικά προβλήματα του ελληνικού τουρισμού όπως διαμορφώθηκαν στα πλαίσια της επικράτησης του μαζικού, συμβατικού μοντέλου σε συνδυασμό με την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας, καθιστά έντονη την ανάγκη για προγραμματισμό των τουριστικών δραστηριοτήτων και ειδικότερα για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Οι εναλλακτικές αυτές μορφές τουρισμού συνθέτουν ένα νέο πρότυπο αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, οι σημαντικότερες μορφές του οποίου γενικά είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, κ.ά. Οι ορεινές αγροτικές περιοχές, οι οποίες διαθέτουν πληθώρα φυσικών, κοινωνικών και πολιτιστικών πόρων είναι κατάλληλες για την ανάπτυξη ενός τέτοιου μοντέλου, που προωθεί τις ήπιες μορφές τουρισμού.

Η Ελλάδα κατατάσσεται στις χώρες που το μεγαλύτερο ηπειρωτικό μέρος τους καταλαμβάνουν οι ορεινοί όγκοι. Οι ορεινές περιοχές λόγω των ιδιαίτερων φυσικών και πολιτισμικών στοιχείων που παρουσιάζουν, απαιτούν την ιδιαίτερη προσοχή της πολιτείας και την εφαρμογή ολοκληρωμένων σχεδίων ανάπτυξης με σκοπό την ανάδειξη και αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων και την παράλληλη συμπληρωματική διασύνδεσή τους με τον ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό χώρο. Λόγω της ορεινότητας του ελλαδικού χώρου, ο τουρισμός στις περιοχές αυτές μπορεί να βρει προσοδοφόρο έδαφος και να αξιοποιηθεί πλήρως υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης, προσδίδοντας έτσι ποικίλα οφέλη στην τοπική κοινωνία και το σύγχρονο τουρίστα.

Η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, η οποία είναι μία κατεξοχήν ορεινή περιφέρεια, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς διαθέτει μεγάλη ποικιλομορφία ως προς τα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά και ως εκ τούτου, αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης μέριμνας και προστασίας. Όμως, ως ορεινή περιοχή αντιμετωπίζει προβλήματα, που επηρεάζουν τι δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Λαμβάνοντας υπόψη τη δημογραφική παρακμή και το γεγονός ότι

οι κλάδοι του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα βρίσκονται σε φθίνουσα πορεία. γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι η περιοχή μελέτης χρειάζεται εναλλακτικές λύσεις που θα βοηθήσουν την τόνωση της τοπικής οικονομίας. Για να ενισχύσει τη θέση της αξιοποιώντας αξιόλογους ενδογενείς πόρους ανάπτυξης, η συγκεκριμένη περιοχή οφείλει να εκμεταλλευτεί όσο το δυνατόν περισσότερες δυνατότητες και ευκαιρίες που προσφέρονται. Έτσι, ο τουρισμός μπορεί να αναδειχθεί σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της εν λόγω περιοχής, γι' αυτό άλλωστε κρίνεται επιτακτική η προώθησή του.

Μάλιστα, όπως προκύπτει από την ανάλυση που προηγήθηκε, γίνεται φανερό ότι στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Με βάση τους πόρους και τη φυσιογνωμία της περιοχής, ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να δράσει ευεργετικά και να βοηθήσει την τοπική ανάπτυξη. Η προώθηση της περιβαλλοντικής προστασίας, οι νέες θέσεις εργασίας και το επιπλέον εισόδημα που συνεπάγεται για την περιοχή η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών, μπορούν να αντισταθμίσουν την κοινωνικοοικονομική παρακμή. Σε αυτήν την κατεύθυνση έχουν ξεκινήσει τα τελευταία κυρίως χρόνια ορισμένες αξιόλογες προσπάθειες τόσο σε κρατικό όσο και σε ιδιωτικό επίπεδο μέσω αναπτυξιακών προγραμμάτων και επιδοτήσεων.

Συνδυάζοντας όλα τα παραπάνω, συμπεραίνουμε πως η περιοχή της λίμνης Πλαστήρα βρίσκεται μπροστά σε μία μεγάλη ευκαιρία για να πετύχει μια ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη του τουριστικού τομέα. Αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα και τις ευκαιρίες που της παρουσιάζονται, μπορεί να προωθήσει τον εναλλακτικό τουρισμό προς μια τέτοια κατεύθυνση που θα είναι σύμφωνη με τις αρχές της αειφορίας, αλλά και η οποία θα αποφέρει σημαντικά κέρδη για τους κατοίκους. Η μοναδική εναλλαγή τοπίων που προσφέρει η λίμνη, συνδυάζοντας μαζί βουνό και υδάτινο στοιχείο και βέβαια, το πλούσιο φυσικό περιβάλλον που διαθέτει, μπορούν να αποτελέσουν τους κυριότερους παράγοντες ανάπτυξης του τουρισμού, μιας και αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής.

Είναι γεγονός, όμως, ότι η ίδια η τουριστική ανάπτυξη δημιουργεί και πιέσεις προς το περιβάλλον, οι οποίες αποτυπώνονται με διάφορα προβλήματα, όπως η αυξημένη ζήτηση για νερό ιδίως κατά τους θερινούς μήνες, η ανεπάρκεια χώρων στάθμευσης μέσα στα δημοτικά διαμερίσματα, η άναρχη δόμηση, κ.ά. Πάντως, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι σε γενικές γραμμές ο τουρισμός δεν έχει υπερβεί τη φέρουσα τουριστική χωρητικότητα, με αποτέλεσμα το περιβάλλον να διατηρείται σχεδόν ανέπαφο από την ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων. Στο μέλλον όμως, που αναμένεται σημαντική αύξηση των επισκεπτών, τα περιβαλλοντικά προβλήματα μπορεί να ενταθούν. Επομένως, είναι απαραίτητο να υπάρξουν συντονισμένες δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος μέσα από διαδικασίες περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Οι τουριστικές δραστηριότητες που αναμένεται να αναπτυχθούν κρίνεται αναγκαίο να είναι φιλικές προς το περιβάλλον. Τέτοιες δραστηριότητες, όπως ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο πολιτιστικός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός θα αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη της περιοχής.

Επομένως, για να παραμείνει ο προσανατολισμός της τουριστικής ανάπτυξης σε βιώσιμο επίπεδο και για να αποκομισθούν όλα τα οφέλη από την προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην περιοχή, απαιτείται ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ήπιων μορφών τουρισμού υπό το πρίσμα των αρχών της αειφορίας. Το κλειδί για τη σωστή εφαρμογή αυτού του σχεδίου είναι η συνεργασία όλων των τοπικών και κρατικών φορέων, αλλά και των ντόπιων κατοίκων της περιοχής.

7.2 Προτάσεις

Ο τουρισμός σε πολλές περιοχές, είναι η κύρια αν όχι η μοναδική οικονομική δύναμη και το βασικό εργαλείο προώθησης της περιφερειακής ανάπτυξης. Το εργαλείο αυτό χωρίς την κατάλληλη καθοδήγηση (σχεδιασμός, προγραμματισμός και διαχείριση) ορισμένες φορές οδηγεί σε υπερεκμετάλλευση των πόρων, με μακροχρόνιες επιπτώσεις στις περιοχές αλλά και στον ίδιο τον τουρισμό. Επιβάλλεται έτσι μια σαφήνεια στους αναπτυξιακούς στόχους, αλλά και μια στρατηγική βασισμένη στα πραγματικά προβλήματα και δυνατότητες της κάθε περιοχής για να επιτευχθεί η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού που θα έχει μακροχρόνιες προοπτικές. Αν γίνουν βιαστικές ενέργειες χωρίς προγραμματισμό, με εγκαταστάσεις και υπηρεσίες χαμηλού κόστους, υπάρχει κίνδυνος υποβάθμισης και καταστροφής των πόρων.

Συγκεκριμένα, στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, για να επιτευχθεί η εφαρμογή του ολοκληρωμένου σχεδίου που αναφέρθηκε και πιο πάνω, χρειάζεται να συγκροτηθεί ενιαίος φορέας διαχείρισης, στον οποίο θα συμμετέχουν η τοπική αυτοδιοίκηση, οι κάτοικοι της περιοχής, επιχειρηματίες, εταιρείες, καθώς και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Ο φορέας αυτός θα διασφαλίζει την ομαλή λειτουργία του σχεδίου, θα εισηγείται στην πολιτεία για τυχόν μετατροπές και παρεμβάσεις, και θα ελέγχει ζητήματα περιβάλλοντος καθώς και θέματα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού με την υποστήριξη κατάλληλου επιστημονικού και τεχνικού προσωπικού. Γίνεται, δηλαδή, εμφανές ότι κύριος σκοπός του συγκεκριμένου φορέα είναι η δημιουργία ενός ελκυστικού και ανταγωνιστικού τουριστικού προϊόντος με έμφαση στην προώθηση των ήπιων/εναλλακτικών μορφών.

Βασική επιδίωξη είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου με ανάπτυξη δραστηριοτήτων κατάλληλων και ελκυστικών για διάφορες εποχές (τουρισμός τεσσάρων εποχών), πάντα στο πλαίσιο των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής μελέτης. Θα πρέπει να μελετηθούν εκτενέστερα οι τουριστικοί πόροι, η υποδομή του κάθε δημοτικού διαμερίσματος της περιοχής, καθώς και οι προοπτικές ανάπτυξης και πιθανά προβλήματα που μπορούν να δημιουργηθούν.

Επιπρόσθετα, κρίνεται επιτακτική η εφαρμογή ενός κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου που θα ενισχύει την ενδογενή τουριστική ανάπτυξη. Στην περίπτωση της λίμνης Πλαστήρα, θα μπορούσαν να ληφθούν από την πολιτεία κάποια μέτρα μερικής αναστολής της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου, οι οποίες σήμερα δε διευκολύνει τις επενδυτικές προσπάθειες στην περιοχή. Επίσης, κρίνεται αναγκαία η συνεργασία μεταξύ των επιχειρηματιών της περιοχής και η ανταλλαγή χρήσιμων πληροφοριών, ώστε να προβληθούν κάποιες καλές περιπτώσεις σχετικά με τουριστικές δράσεις που βασίζονται σε ήπιες μορφές τουρισμού. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονιστεί, ότι οι επιχειρηματίες οφείλουν να κατανοήσουν ότι η περιβαλλοντική ποιότητα είναι ουσιώδης, ώστε τα παραγόμενα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προσφέρουν να είναι υψηλού επιπέδου και συνάμα ανταγωνιστικά. Για το λόγο αυτό απαιτείται να υπάρχει η κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτισή τους, μέσα από τη συμμετοχή τους σε αντίστοιχα προγράμματα για την απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων σχετικά με την προώθηση του τουριστικού προϊόντος.

Συγχρόνως, η προβολή και διαφήμιση της περιοχής, αποτελεί αναπόσπαστο παράγοντα για την προώθηση του τουρισμού και την προσέλκυση των επισκεπτών. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εφαρμογής ενός κατάλληλου σχεδίου marketing που θα αξιοποιεί τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τις δημόσιες σχέσεις, τα πολιτιστικά δρώμενα και τις διάφορες συνεργασίες με κάθε μέσο προβολής.

Θα πρέπει, επίσης, να δοθεί προτεραιότητα στην ανάπτυξη τουριστικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων ικανών να προσελκύσουν τουριστική κίνηση υψηλού επιπέδου, μιας και ο ανταγωνισμός στον τουρισμό, πλέον, έχει γίνει ιδιαίτερα έντονος στο επίπεδο της ποιότητας. Επομένως, απαιτείται η επιδίωξη μιας τουριστικής πολιτικής, η οποία θα αποφέρει ποιοτικά αναβαθμισμένο και οικονομικά αποδοτικό τουρισμό, που θα σέβεται, θα προστατεύει και θα αναδεικνύει το φυσικό περιβάλλον, την ιστορία, τον πολιτισμό και τις ιδιαιτερότητες της κοινωνίας. Η ευθύνη και ο έλεγχος αυτής της τουριστικής πολιτικής θα πρέπει να αφορά κυρίως την τοπική κοινωνία, ενισχύοντας έτσι τη συμμετοχή της. Για το λόγο αυτό χρειάζεται η παροχή κινήτρων από το κράτος για επενδύσεις, αλλά και για τόνωση της άποψης των κατοίκων σχετικά με τη δυνατότητά τους να επηρεάζουν τα τουριστικά δρώμενα.

Συνδυάζοντας όλα τα παραπάνω, παρουσιάζονται συνοπτικά πιο κάτω, διάφορες προτάσεις, ειδικά διαμορφωμένες στα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα.

- ✓ Δημιουργία νέων ξενοδοχειακών μονάδων με σεβασμό στην αρχιτεκτονική της περιοχής. Προτείνεται η κατασκευή σχετικά μικρών μονάδων καταλυμάτων, μιας και μέσα στα χωριά προκαλούν επιπτώσεις σε μικρότερο βαθμό στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Επιπρόσθετα, προτείνεται η διαμονή των τουριστών σε αποκεντρωμένα καταλύματα, ώστε να βρίσκονται σε άμεση επαφή με τη φύση, ενώ παράλληλα δημιουργούνται και οι προϋποθέσεις για ένα επιπρόσθετο εισόδημα στους αγρότες.
- ✓ Ήπιες βελτιώσεις ή ακόμα και επεκτάσεις του οδικού δικτύου (όπου κρίνεται αναγκαίο) με απώτερο στόχο την ασφάλεια φυσικά, τόσο των επισκεπτών όσο και των κατοίκων της περιοχής. Να επισημανθεί ότι δεν ενδείκνυται η χάραξη νέων δρόμων μεγάλου πλάτους και ιδιαίτερα μεγάλων ταχυτήτων, αφού υπάρχει κίνδυνος αλλοίωσης του ιδιαίτερα ευαίσθητου και πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος.
- ✓ Ανάδειξη και προστασία του ανθρωπογενούς – οικιστικού περιβάλλοντος και των πόρων πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ✓ Σχεδιασμός και διαμόρφωση δικτύου δασικών οικολογικών μονοπατιών, με σκοπό την αναγνώριση και παρατήρηση αξιόλογων περιοχών από τους φυσιολάτρες, τους περιηγητές και γενικότερα τους επισκέπτες.
- ✓ Ανάπτυξη ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και δημιουργία ή και λειτουργία μηχανισμών για την υποστήριξη της διαδικασίας για ήπια / οικολογική τουριστική ανάπτυξη.
- ✓ Αξιοποίηση, αποκατάσταση και μετατροπή παλαιών παραδοσιακών κενών κατοικιών σε ξενώνες.
- ✓ Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος από επιπτώσεις που ενδεχομένως να προκληθούν από τη νέα δόμηση και επέκταση των έργων τουριστικής αναψυχής.
- ✓ Εκπόνηση μιας ολοκληρωμένης μελέτης στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης Πλαστήρα από κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό υπό την εποπτεία της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης για τη συλλογή ασφαλών συμπερασμάτων για τα χαρακτηριστικά της περιοχής. Προτείνεται μάλιστα, η τακτική ανανέωσή της, προκειμένου να αναδειχθούν και οι τάσεις εξέλιξης όλων εκείνων των

παραγόντων που καθορίζουν τα δυνατά και αδύνατα σημεία, τις ευκαιρίες και απειλές της περιοχής μελέτης.

- ✓ Οργάνωση ημερίδων και σεμιναρίων με θέματα σχετικά με τις εναλλακτικές μορφές και γενικότερα τον τουρισμό.
- ✓ Συνεχής ενημέρωση των τουριστών, αλλά και των επιχειρηματιών για θέματα προστασίας και διαφύλαξης του τοπικού φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.
- ✓ Δημιουργία συνεργασιών μεταξύ των τριών παραλίμνιων δήμων (Δ. Πλαστήρα, Δ. Νεβρόπολης Αγράφων και Δ. Ιτάμου) της περιοχής μελέτης με τουριστικό προσανατολισμό και ανταλλαγή απόψεων και ιδεών.
- ✓ Αναβάθμιση και σωστή λειτουργία των υποδομών κοινωνικού χαρακτήρα (π.χ. ολοκλήρωση έργων κοινοτικών ξενώνων, κατασκευή κέντρων μέριμνας και φροντίδας ηλικιωμένων κ.ά.).
- ✓ Διαφημιστική καμπάνια και προβολή της λίμνης Πλαστήρα με τη βοήθεια των μέσων μαζικής επικοινωνίας.
- ✓ Κατασκευή ιστοσελίδας στο διαδίκτυο και εμπλουτισμός της με ποικίλα στοιχεία (φωτογραφικό υλικό, αναλυτικά χαρακτηριστικά όλων των καταλυμάτων, των χώρων εστίασης, αναψυχής και δραστηριοτήτων, χρήσιμες πληροφορίες κλπ.) που ενδιαφέρουν και αναζητά ένα τουρίστας που θέλει να επισκεφτεί την περιοχή.
- ✓ Σύσταση ειδικά διαμορφωμένου γραφείου εξυπηρέτησης τουριστών σε κάποιο από τα δημοτικά διαμερίσματα της περιοχής.
- ✓ Κατάθεση υπομνημάτων και άσκηση πίεσης στην κεντρική εξουσία σχετικά με την ουσιαστική τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου της ΖΟΕ.
- ✓ Δημιουργία επιπλέον ποδηλατοδρόμων και συχνή διοργάνωση αγώνων ποδηλάτου βουνού.
- ✓ Διοργάνωση και διεξαγωγή διαγωνισμών ψαρέματος, κολύμβησης και κωπηλασίας με διάφορα έπαθλα για τους νικητές, έχοντας ως στόχο την προσέλκυση νέων αθλητών, αλλά και επισκεπτών, επιτυγχάνοντας την προβολή της περιοχής σε μεγάλο βαθμό.
- ✓ Δημιουργία συλλογικών τοπικών φορέων (συνεταιρισμών και συλλόγων) σε κάθε δημοτικό διαμέρισμα.
- ✓ Ενίσχυση και επέκταση της βιολογικής καλλιέργειας, καθώς και δημιουργία μικρών αποδοτικών μονάδων μεταποίησης των παραγόμενων γεωργικών, κτηνοτροφικών και δασικών προϊόντων με σκοπό την ενίσχυση του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα και παράλληλα την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού.
- ✓ Δημιουργία υποδομών για διασφάλιση ποιότητας. Προτείνεται η κατασκευή και ο εξοπλισμός εργαστηρίου, το οποίο θα είναι στελεχωμένο με κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό, που θα έχει σαν στόχο την παραγωγή προϊόντων ποιότητας και ταυτόχρονα ασφαλών για την υγεία του καταναλωτή, με συνέπεια την ενίσχυση και της αγροτικής παραγωγής της περιοχής. Παράλληλα θα συμβάλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, αλλά επίσης διάδοση και

εφαρμογή νέων αντιλήψεων και καλλιεργητικών τεχνικών σε κλάδους οικονομικά σημαντικούς για την αγροτική οικονομία.

- ✓ Ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των αγροτικών συνεταιρισμών των δήμων της περιοχής προκειμένου να προωθήσουν τα προϊόντα της περιοχής, καθώς και ενέργειες στήριξης της αγροτικής τοπικής παραγωγής με καινοτόμες δράσεις (π.χ. διάθεση των κτηνοτροφικών προϊόντων με εμπορικό σήμα, ώστε να πιστοποιείται η προέλευση του προϊόντος).
- ✓ Ανάδειξη χώρων αναψυχής σε δασικές περιοχές, όπως οι γέφυρες, οι πέτρινες ή ξύλινες κατασκευές για τη διευκόλυνση των επισκεπτών, οι καταρράκτες, οι σπηλιές καθώς και όλες οι φυσικές ομορφιές που διαθέτει η περιοχή μελέτης.
- ✓ Ανάδειξη θέσεων θέας, που θα προσφέρουν παρατήρηση και αναψυχή.
- ✓ Δημιουργία δασικού χωριού σε κάποια περιοχή της περιοχής μελέτης (έχει ήδη προταθεί στο 4^ο Κεφάλαιο) με σκοπό την προσέλκυση τουριστών για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού καθώς και άλλων ήπιων μορφών τουρισμού.
- ✓ Κατασκευή κέντρου αθλητικών δραστηριοτήτων σε τοποθεσία της ανατολικής γεωγραφικής πλευράς της λίμνης (πλαζ Λαμπερού) αξιοποιώντας την περιοχή αυτή που δεν έχει εξελιχθεί τουριστικά και παράλληλα αναπτύσσοντας τον αθλητικό τουρισμό (έχει ήδη προταθεί στο 4^ο Κεφάλαιο).
- ✓ Συντήρηση, αποκατάσταση και αξιοποίηση των βυζαντινών και μεταβυζαντινών ναών, των αρχαιολογικών χώρων και των λοιπών αξιόλογων μνημείων, με στόχο τη διατήρηση και την ανάδειξη της πολιτιστικής, ιστορικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.
- ✓ Τηλεπικοινωνιακή σύνδεση των οικισμών της λίμνης Πλαστήρα (ή τουλάχιστον των περισσότερων από αυτούς) με ευρυζωνικό δίκτυο. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, θα πρέπει να προγραμματιστούν και να υλοποιηθούν οι κατάλληλες υποδομές για την προώθηση τεχνολογιών ευρυζωνικότητας μέσω δικτύου οπτικών ινών ή μέσω δημιουργίας υποδομής ασύρματου δικτύου υψηλής ταχύτητας. Οι νέες αυτές υποδομές θα αποτελέσουν σημαντικό στοιχείο για τη διευκόλυνση και ικανοποίηση των επισκεπτών, αλλά και για την προσέλκυση επαγγελματιών, οι οποίοι θα εκμεταλλεύονται τις υπηρεσίες του διαδικτύου και της τηλεργασίας, δίνοντας έτσι μεγάλη ώθηση στον επαγγελματικό τουρισμό στην περιοχή.
- ✓ Κατασκευή μονάδων επεξεργασίας λυμάτων των οικισμών που έχουν άμεση επαφή με τη λεκάνη απορροής της λίμνης, καθώς και έργων αποχέτευσης ομβρίων και διαχείρισης απορριμμάτων. Κρίνεται αναγκαία η υλοποίησή τους για την προστασία των υδάτινων και χερσαίων ευαίσθητων οικοσυστημάτων της λίμνης.
- ✓ Βελτίωση βατότητας του εσωτερικού οδικού δικτύου των παραλίμνιων οικισμών με πλακόστρωση ή ασφαλτόστρωση των χωματόδρομων, οι οποίοι μέχρι και σήμερα καταλαμβάνουν ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του συνολικού δικτύου. Κατά προτίμηση, προτείνεται να προωθηθούν οι πλακοστρώσεις, κατά τα πρότυπα του παρελθόντος για τη βελτίωση της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας των οικισμών.
- ✓ Κατασκευή έργων βελτίωσης του αρδευτικού δικτύου των οικισμών. Με τη σωστή εκμετάλλευση των χειμάρρων της περιοχής, θα μπορούσαν με μικρά

φράγματα να δημιουργηθούν μικροί ταμιευτήρες ώστε να εξασφαλιστεί νερό για την άρδευση των καλλιεργειών.

- ✓ Βελτίωση της αισθητικής των οικισμών με εκπόνηση μελετών και ανάθεση έργων μορφολογικής ανάπλασης των οικισμών (λιθόστρωση σοκακιών, ανάπλαση όψεων κτιρίων με τη χρήση παραδοσιακών υλικών κλπ.) για να αντιμετωπιστεί η αλλοίωση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας τους.
- ✓ Κατασκευή έργων προστασίας των δασών από πυρκαγιές (π.χ. συντήρηση δασικών δρόμων, διάνοιξη αντιπυρικών ζωνών, δημιουργία πυροσβεστικού σταθμού κλπ.), έτσι ώστε να προστατευτεί το ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον.
- ✓ Συνέχιση χρηματοδότησης του προγράμματος «Βοήθειας στο σπίτι» στο Δήμο Πλαστήρα και επέκτασή του λειτουργίας του προγράμματος και στους γειτονικούς δήμους.
- ✓ Ίδρυση διαδημοτικής συγκοινωνίας, ούτως ώστε να μπορούν να μετακινηθούν εύκολα οι κάτοικοι και οι τουρίστες σε όλους τους οικισμούς της περιοχής μέσω ενός λεωφορείου, που θα εκτελεί δρομολόγια και τις τέσσερις εποχές του χρόνου.
- ✓ Σύσταση ενιαίου φορέα διαχείρισης της Λίμνης Πλαστήρα (μάλιστα έχει προταθεί ανάλογος φορέας από την Ε.Π.Μ. Περιοχή Λίμνης Πλαστήρα Ν. Καρδίτσας (2001), με βάση τα προβλεπόμενα στο νόμο Ν. 2742/99 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη»).
- ✓ Βελτίωση όρων επισκεψιμότητας των μουσείων και κατασκευή υποδομών που θα καταστήσουν επισκέψιμους τους αρχαιολογικούς και λοιπούς πολιτιστικούς χώρους της περιοχής.
- ✓ Αναβάθμιση των ήδη υπάρχοντων, αλλά και κατασκευή νέων πολιτιστικών υποδομών, όπως συνεδριακό, εκπαιδευτικό κέντρο, πολιτιστικό πολυχώρο κλπ.
- ✓ Ισχυροποίηση των μεγάλων πολιτιστικών εκδηλώσεων (φεστιβάλ, εκθέσεις) που γίνονται στην περιοχή, αλλά και διοργάνωση νέων, που θα αποτελέσουν πόλο έλξης επισκεπτών.
- ✓ Ολοκλήρωση κατασκευής έργων στο χιονοδρομικό κέντρο στη θέση «Καραμανώλη» στο Δ.Δ. Φυλακτής (είναι ήδη ενταγμένο στο πρόγραμμα Θησέας).
- ✓ Προώθηση επενδύσεων στο χώρο της παραδοσιακής τέχνης και χειροτεχνίας, καθώς και σύνδεσή τους με τον τουρισμό (επισκέψιμα εργαστήρια).
- ✓ Προσαρμογή του συνόλου των επιχειρήσεων στις αρχές του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας. Το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας αποτέλεσε για την περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα, όπου κυρίως εφαρμόστηκε, μια σημαντική καινοτομία που έθεσε κανόνες ποιότητας γύρω από τις υπηρεσίες και τα προϊόντα που σχετίζονται με τον τουρισμό. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να προωθηθεί η εξέλιξη του ΤΣΠ σε πιο «ήπιες» ενέργειες που στοχεύουν σε μια πιο αειφορική προσέγγιση και η ένταξη σε αυτό όλων όσων σχετίζονται με τον τουρισμό στην περιοχή.
- ✓ Κατάρτιση των απασχολούμενων στον τουριστικό τομέα (επιχειρηματίες και εργαζόμενοι) από όλη την περιοχή της λίμνης σε θέματα τουριστικού προσανατολισμού. Σκοπός είναι η αναβάθμιση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και συμπεριφορών των καταρτιζόμενων που αφορούν στη βελτίωση της ποιότητας

του τουριστικού προϊόντος της περιοχής στον τομέα των καταλυμάτων και εστίασης, αφετέρου στην παροχή πρόσθετων υπηρεσιών υψηλών προδιαγραφών.

- ✓ Δημιουργία αγροτουριστικών κέντρων, με σκοπό την οργάνωση ολοκληρωμένων προγραμμάτων αγροτικού τουρισμού στην περιοχή. Η πρόταση αυτή μπορεί να υλοποιηθεί σε ιδιόκτητα τουριστικά καταλύματα στην περιοχή της λίμνης, τα οποία θα περιλαμβάνουν μέσα στη διαμονή και διάφορα προγράμματα δραστηριοτήτων, όπως πεζοπορία, ποδηλασία, διαβίωση στη φύση, αναρρίχηση κ.ά.
- ✓ Περαιτέρω ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε περιοχές ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος με οργανώσεις ποικίλων δραστηριοτήτων, όπως περίπατοι στη λίμνη, παρατήρηση της χλωρίδας και πανίδας της περιοχής, φωτογράφιση της φύσης, διαδρομές οικολογικού ενδιαφέροντος, αλλά και εγκατάσταση επιστημονικών εξοπλισμών για τους ερευνητές.
- ✓ Αναβίωση των τοπικών εθίμων και των παραδοσιακών γιορτών, καθώς και πραγματοποίηση ποικίλων πολιτιστικών εκδηλώσεων, προωθώντας έτσι τον πολιτιστικό τουρισμό στην περιοχή.
- ✓ Ενοποίηση των χώρων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος (αρχαιολογικού, θρησκευτικού, θέσεων θέας και ιδιαίτερου ενδιαφέροντος) με μονοπάτια πεζοπορίας, έτσι ώστε να αξιοποιηθούν συνδυαστικά πολλές εναλλακτικές μορφές ταυτόχρονα.

Τέλος, κρίνεται σημαντικό να επισημανθεί ότι στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης βιώσιμης ανάπτυξης, οι κάτοικοι και οι επιχειρηματίες πρέπει να κατανοήσουν ότι οφείλουν να προβληματιστούν περισσότερο σχετικά με το τι μπορούν να κάνουν οι ίδιοι για τον τόπο τους και πώς μπορούν να συνδράμουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους και να επικεντρώνονται λιγότερο στο τι κάνει η πολιτεία για αυτούς. Μόνο εάν επιτευχθεί η αλλαγή νοοτροπίας και ο καθένας ενεργεί μεμονωμένα με κοινό στόχο την αναπτυξιακή προοπτική της περιοχής του, θα υπάρξει μια άμεση βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης, που θα λειτουργήσει ως πόλος έλξης του σύγχρονου τουρίστα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αναθρεπτάκη, Α. (2007): *Ο τουρισμός και οι ψυχολογικές επιπτώσεις του*. Ηράκλειο: Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών επιχειρήσεων.
- ΑΝ.ΚΑ Α.Ε., (1997): Πρόγραμμα LIFE: Περιοχή Λίμνης Πλαστήρα. Μια πιλοτική αειφορική τουριστική παρέμβαση. 1993-1997. Αναπτυξιακή Καρδίτσας Α.Ε., Πανεπιστήμιο Αθηνών (τομέας Οικολογίας και Ταξινόμησης), Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Λίμνης Πλαστήρα, Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Καρδίτσας (ΤΕΔΚ), Δήμος Καρδίτσας, Σοφάδων, Παλαμά, Μουζακίου, Δημοτική Επιχείρηση Τουρισμού Αναψυχής Καρδίτσας (ΔΕΤΑΚ).
- ΑΝ.ΚΑ Α.Ε., (1998): Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα 11^{ης} Εδαφικής Περιφέρειας Ν. Καρδίτσας.
- ΑΝ.ΚΑ Α.Ε., (2001): Διαχειριστικό Σχέδιο Λίμνης Ταυρωπού.
- Ανδριώτης, Κ. (2003): *Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του*. ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση χωρικής ανάπτυξης, σχεδιασμού και περιβάλλοντος, 20-21/2003, ISSN 1105-3267, σσ. 139-154.
- Ασκέλη, Σ. (2005): *Επιχειρήστε... Αγροτουριστικά*. Αθήνα: Κέρκυρα.
- Βαρβαρέσος (1997): *Τουρισμός: οικονομικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Προπομπός.
- Γαλανή – Μουτάφη, Β. (2002): *Ερευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο*. Αθήνα: Προπομπός.
- Γεωργίου, Κ., Θάνος, Κ., Μελετίου Σ. & Ριζοπούλου Σ. (2003): *Εργαστηριακές Ασκήσεις Οικοφυσιολογίας Φυτών*. στο Θάνος, Κ. (επιμ.) *Εργαστηριακές Ασκήσεις Οικοφυσιολογίας Φυτών*. Αθήνα: 2003
- Δέφνερ, Α. (2002): *Σχεδιασμός για τον ελεύθερο χρόνο: Τουρισμός – Πολιτισμός – Αθλητισμός*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ) Περιοχής Λίμνης Ν. Πλαστήρα Ν. Καρδίτσας. Αναπτυξιακή Καρδίτσας (2001)
- Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης, Μάιος 2007, Αθήνα.
- Έκθεση Ενδιάμεσης Αξιολόγησης ΕΠΑΝ 2000-2006 (2005), Αθήνα: BCS/REMACO.
- Ελληνικός Τουρισμός – έκδοση για τον ελληνικό και κυπριακό τουρισμό. Μάρτιος 2005, Τεύχος 24.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (2003), Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης.
- Επιχειρησιακό Σχέδιο Ανάπτυξης Ν. Καρδίτσας 2007-2013, (2007)
- ΕΟΤ, (2001) Ενημερωτικό φυλλάδιο για την περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα.

- Ζαχαράτος, Γ. (1986): *Τουριστική Κατανάλωση*. ΚΕΠΕ
- Ηγουμενάκης, Ν. (1997): *Τουριστική Οικονομία*. Αθήνα: Interbooks.
- Ιακωβίδου, Ο. (2000): *Αγροτουρισμός: το μικρό όμορφο και θηλυκό πρόσωπο στον τουρισμό*. στο Π. Τσάρτας (επ.), *Τουριστική Ανάπτυξη – Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εξάντας.
- Κανδήλας, Η. (2008): *Περιήγηση στη Λίμνη Πλαστήρα*. Καρδίτσα: Εκτυπωτική Καρδίτσας.
- Καραθάνος, Θ. (1997): «Παρουσίαση του Θεματικού Δικτύου Οίνου στο Νομό Καρδίτσας. Σχέδιο ολοκληρωμένης παρέμβασης στον αμπελοοινικό κλάδο του νομού Καρδίτσας.»
- Κοκκώσης, Χ. (2001). *Τουριστική ανάπτυξη και φέρουσα ικανότητα στα νησιά*. Τσάρτας, Π. (επιμ). *Τουριστική Ανάπτυξη*. Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις, Αθήνα: Εξάντας.
- Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Κριτική.
- Κομίλης, Π. (1986): *Χωρική ανάλυση του τουρισμού*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.
- Κουμπανάκη, Μ. (2007) *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού με ειδική αναφορά στον οικοτουρισμό*. Ηράκλειο: Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων.
- Κουρτέσας, Γ. (2005): *Σημειώσεις Τουριστικής Κοινωνιολογίας*. Σίνδος: Σχολή Διοίκησης Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, Αλεξάνδρειο Εκπαιδευτικό Τεχνολογικό Ίδρυμα.
- Λαγός, Δ. (1998): *Ο τουρισμός ως παράγοντας προώθησης της περιφερειακής ανάπτυξης*. Τόπος, τεύχος 14/98, 47 – 65.
- Λάμπρης Χ. και Παπαϊωάννου Χ. (2001): *Μελέτη Σκοπιμότητας Οικοτουρισμού Ηπείρου*. Κέντρο Στήριξης Τουρισμού, Ιωάννινα.
- Μυλωνάς, Α. (1997): *Τουρισμός: Πολιτική, Εξελίξεις, Προοπτικές και Συμβολή στην Οικονομία*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).
- Νικολαΐδου, Μ. (1999): *Προοπτικές ανάπτυξης της περιφέρειας Θεσσαλίας – η περίπτωση του πολιτιστικού τουρισμού*. Διπλωματική εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Χωροταξία, Πολεοδομία και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Ολοκληρωμένο Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Δήμου Πλαστήρα (2005).
- Πάικου, Α. (2005): *Διερεύνηση της σχέσης τουρισμού και προστατευόμενων περιοχών. Δυνατότητα δημιουργίας θαλάσσιων – καταδυτικών πάρκων σε συστάδες νησιών της Λέσβου*. Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Παπαδάκη-Τζεδάκη, Σ. (1997). *Ενδογενής Τουριστική Ανάπτυξη στο Ρέθυμνο: Ανάπτυξη ή Υπανάπτυξη, Μία Κοινωνικοοικονομική και Ιστορική Προσέγγιση*. Διδακτορική διατριβή. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Ρεθύμνου.

- Παπαϊωάννου, Σ., Σερντεδάκης, Ν. & Τσιώλης, Γ. (1998). *Κοινωνική-οικολογική συνείδηση και πράξη. Το παράδειγμα των κατοίκων της Επαρχίας Κυδωνίας Δυτικής Κρήτης*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών.
- Πελεκανάκης, Γ. (2008): *Ειδικές μορφές τουρισμού*. Πατρίς: 21/03/2008, <http://pelekanakisgeorgios.blogspot.com/2008/05/2008.html>, (τελευταία προσπέλαση 08/10/2009).
- Ρώμα, Ε. (1999): *Εναλλακτικές μορφές αστικού τουρισμού*. Διπλωματική εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Χωροταξία, Πολεοδομία και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Σκάγιαννης, Π. (2001): *Ο Σχεδιασμός του Τουρισμού, των Υποδομών Μεταφορών και η Περιβαλλοντική Προστασία στις Παραλίμνιες Περιοχές της Μαγνησίας: τοπικά συμφέροντα και προσδοκίες*. Τόπος, τεύχος 18-19.
- Σπλιάνης, Γ. (2000). *Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου*, Τσάρτας, Π. (επιμ). Τουριστική Ανάπτυξη. Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις. Αθήνα: Εξάντας.
- Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004-2010 (2003), Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης.
- Σφακιανάκης, Μ.Κ. (2000): *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Έλλην.
- Μελέτη Σχεδίου Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) Δήμου Ιτάμου (2008).
- Μελέτη Σχεδίου Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) Δήμου Νεβρόπολης Αγράφων (2008).
- Μελέτη Σχεδίου Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) Δήμου Πλαστήρα (2007).
- Τσάρτας Π. (1996): *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*. Αθήνα: Εξάντας.
- Τσάρτας, Π. (2000): *Κριτική αποτίμηση των παραμέτρων συγκρότησης των χαρακτηριστικών της μεταπολεμικής τουριστικής ανάπτυξης*. στο Τσάρτας Π. (επιμ.) Τουριστική Ανάπτυξη – Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις. Αθήνα: Εξάντας.
- Χατζηαγγελάκης Λ., Σδρόλια Σ., Παλιούρας Δ., Λέκκα Φ. (2007): *Οδοιπορικό στα μνημεία του νομού Καρδίτσας*. Καρδίτσα: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας.
- Gartner, W.C. (2001): *Τουριστική Ανάπτυξη: Αρχές, Διαδικασίες και Πολιτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.
- Fennel, D. (1991). *Οικοτουρισμός*. Αθήνα: Έλλην

Ξενόγλωσση

- Ahmed, S.A. (1987). *Perceptions of socio-economic and cultural impact of tourism in Sri-Lanka: A research study*. Marga Quarterly Journal. 8(4), pp.34-63.
- Andriotis, K. (2000). *Local Community Perceptions of Tourism as a Development Tool: The Island of Crete*. Unpublished doctoral dissertation. Bournemouth University: Bournemouth.
- Andriotis, K. (2002a) *Options in tourism development. Conscious versus conventional tourism*. Anatolia. An International Journal of Tourism and Hospitality Research. 13(1), pp. 73-85.
- Andriotis, K. (2002b). *Scale of hospitality firms and local economic development. Evidence from Crete*. Tourism Management. 23(4), pp. 333-341.
- Andriotis, K. (2002c). *Residents' satisfaction or dissatisfaction with public sector governance. The Cretan case*. Tourism and Hospitality Research: The Surrey Quarterly Review. 4(1), pp. 53-68.
- Andriotis, K. (2003a). *Tourism in Crete. A form of modernisation*. Current Issues in Tourism. 5(3&4).
- Andriotis, K. (2003b). *Problems faced by the Cretan tourism industry as perceived by the business people*. Tourism: An International Interdisciplinary Journal. 51(1), pp. 21-30.
- Andriotis, K. (2003c). *Problems of island tourism development. The Greek insular regions*. Bramwell, B. (επιμ). Coastal Mass Tourism. Diversification and Sustainable Development in Southern Europe.
- Andriotis, K. and Vaughan D.R. (2003a). *The tourism workforce and policy: Exploring the assumptions using Crete as the case study*. Current Issues in Tourism.
- Andriotis, K. and Vaughan D.R. (2003b). *Urban residents' attitudes towards tourism development: The case of Crete*. Journal of Travel Research.
- Andronicos, A. (1979). *Tourism in Cyprus*. In: de Kadt, E. (ed). Tourism: Passport to Development? Oxford: Oxford University Press.
- Auty, R.M. (1995). *Patterns of Development: Resources, Policy and Economic Growth*. London: Edward Arnold.
- Berno, T. (1999). *When a guest is a guest. Cook islanders view tourism*. Annals of Tourism Research. 26(3), pp.656-675.
- Blank, U. (1989). *The Community Tourism Industry Imperative: The Necessity, the Opportunities ,its Potential*. Venture Publishing, State College, PA.
- Brij Pal Singh (1984): *The impact of tourism on the balance of payments*. Center of Planning and Economic Research, ΚΕΠΕ, Αθήνα.
- Britton, S.G. (1982). *The political economy of tourism in the third World*. Annals of Tourism Research. 9(2), pp.331-358.

- Britton, S.G. (1989). *Tourism, dependency and development: A model of analysis*. In: Singh, T.V., Theuns, H.L. and Go, F.M. (eds) *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries*. Frankfurt: Peter Lang, pp.93-116.
- Brohman, J. (1996). *New directions in tourism for third world development*. *Annals of Tourism Research*. 23(1), pp.48-70.
- Butler, R.W. (1990). *Alternative tourism: pious hope or Trojan Horse?* *Journal of Travel Research*. 28(3), pp.40-45.
- Bywater, M. (1992): *The European Tour Operator Industry*. London, Special Report No 2141, The Economist Intelligence Unit.
- Cavlec, N. (2002): *Tour operators and destination sustainability*. *Tourism Management*, Volume 18, Issue 7, 425-431, Elsevier Science Ltd.
- Cazes, G.H. (1989). *Alternative tourism: Reflections on an ambiguous concept*. In: Singh, T.V., Theuns, H.L. & Go, F.M. (eds). *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries*. Frankfurt, Peter Lang, pp. 117-126.
- Coccosis, H. (1996). *Tourism and sustainability: perspectives and implications*. In: Priestley, G.K., Edwards, J.A. & Coccosis, H. (eds). *Sustainable Tourism? European Experiences*. Oxon: CAB, pp.1-21.
- Coccosis, H. & Parpairis, A. (1996). *Tourism and carrying capacity in coastal areas: Mykonos, Greece*. In: Priestley, G.K., Edwards, J.A. & Coccosis, H. (eds). *Sustainable Tourism? European Experiences*. Oxon: CAB, pp.153-175.
- Cohen, E. (1973). *Nomads from affluence: Notes on the phenomenon of drifter tourism*. *International Journal of Comparative Sociology*. 14(1-2): 89-103.
- Cohen, E. (1979). *A phenomenology of tourist experiences*. *Sociology*. 13, pp. 179-201.
- Costa P., (1992): *A balance between the development of mass tourism in vulnerable towns and natural areas and requirement for the safeguarding of the architectural or natural heritage*. Council of Europe, Strasbourg.
- Douglas Norman, Douglas Ngaire, Derrett R. (2001): *Special Interest Tourism*. Milton: Wiley.
- Doggart, C. & Doggart, N. (1996). *Environmental impacts of tourism in developing countries*. *Travel and Tourism Analyst*. 2, pp.71-86.
- EC (1993). *Taking Account of Environment in Tourism Development*. Study prepared by ECONSTAT EC DG XXIII. Brussels: European Commission.
- Erisman, M. (1983). *Tourism and cultural dependency in the West Indies*. *Annals of Tourism Research*. 10(3), pp.337-362.
- Faulkner, B. (1998). *Tourism development options in Indonesia and the case of agro-tourism in central Java*. In: Laws, E., Faulkner, B. & Moscardo, G. (eds). *Embracing and Managing Change in Tourism: International Case Studies*. London: Routledge, pp.202-221.
- Gannon, A. (1993). *Rural tourism as a factor in rural community economic development for economies in transition*. In: Bramwell, B. and Lane, B. (eds). *Rural Tourism and Sustainable Tourism development*. Channel View: Clevedon, pp.51-60

- Hall, C.M. (2000). *Tourism Planning: Policies, Processes and Relationships*. Essex: Prentice Hall.
- Haywood, K.M. (1988). *Responsible and responsive tourism planning in the community*. *Tourism Management*. 9(2), pp.105-116.
- Himmetoglu, B. (1992). *What is soft tourism? Proceedings of the International Conference on Architecture of Soft Tourism*. Trabzon, Turkey: Yildiz University Faculty of Architecture Press.
- Inskip, E. (1991). *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Inskip, E. (1994): *National and Regional Tourism Planning: Methodology and case studies*. World Tourism Organization Publication.
- Krippendorf, J. (1982). *Towards new tourism policies: the importance of environmental and sociocultural factors*. *Tourism Management*. 3(3), pp.135-148.
- Laarman, J.G. & Durst, P.B. (1987). *Nature travel and tropical forests. FPEI Working Paper 23*. Research Triangle Park, NC: Southeastern Center of Forest Economics Research.
- Lane, B. (1989). *Will rural tourism succeed?* In: Hardy, S., Hardy, T. & Shaw, T. (eds). *The Role of Tourism in the Urban and Regional Economy*. London: Regional Studies Association, pp.34-39.
- Lea, J. (1988). *Tourism and Development in the Third World*. London & New York: Routledge.
- Mader, V. (1988). *Tourism and Environment*. *Annals of Tourism Research*. 15(2): 274-276.
- Mathieson, A. and Wall, G. (1992): *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Essex: Longman.
- McCannell, D. (1973). *Staged authenticity: Arrangements of social space in tourist settings*. *American Journal of Sociology*. 79(3): 589-603.
- Milne, S. (1997). *Tourism, dependency and South Pacific micro-states: beyond the vicious cycle?* In: Lockhart, D.G. & Drakakis-Smith, D. (eds). *Island Tourism: Trends and Prospects*. London: Pinter, pp.281-301.
- Myrdal, G. (1957). *Economic Theory and Underdeveloped Regions*. London: Methuen.
- Page, S. (1995): *Urban Tourism*. London: Routledge.
- Pearce, D.G. (1989). *Tourist Development. 2nd ed*. New York: Longman.
- Pearce, D.G. (1992). *Alternative tourism: Concepts, classifications, and questions*. In: Smith, V.L. & Eadington, W.R. (eds). *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*. Philadelphia: University of Philadelphia Press & International Academy for the Study of Tourism.
- Perez, L.A. (1973). *Aspects of underdevelopment: Tourism in the West Indies*. *Science and Society*. 37(5): 473-480.
- Potter, R.B., Binns, T., Elliott, J.A. & Smith, D. (1999). *Geographies of Development*. Essex: Longman.

- Py, P. (1996): *Le Tourisme*. Paris: La Documentation française.
- Rodenburg, E.E. (1989). *The effects of scale in economic development: tourism in Bali*. In: Singh, T.V., Theuns, H.L. & Go, F.M. (eds). *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries*. Frankfurt, Peter Lang Verlag, pp.205-226.
- Romeril, M. (1985). *Tourism and the environment: towards a symbiotic relationship*. *International Journal of Environmental Studies*. 25 (4), pp.215-218.
- Schumacher, E.F. (1974). *Small is Beautiful*. London: Penguin.
- Towner, J. (1995): *What is Tourism's History?: Tourism Management*, Volume 16, Issue 5, 339-343. Elsevier Science Ltd.
- Spilanis I. and Vayanni H. (2003): *Sustainable Tourism: Utopia or Necessity? The Role of New Forms of Tourism in the Aegean Islands*. *Journal of Sustainable Tourism*, Volume 00, No 0, Mytilene, Greece: University of Aegean, Department of Environmental Studies, p.2, 14, 15, 18, 19.
- Stampoulis Y. And Skayannis P. (2003): *Innovation strategies and technology for experience-based tourism*. *Tourism Management*, Volume 24, Issue 1, 35-43, Elsevier Science Ltd.

Διαδικτυακοί τόποι

<http://www.karditsa.gr/toyrd.aspx?ID=3>

<http://www.odigoslimnisplastira.gr>

<http://www.plastiras-ota.gr/index.php?page=Services-Help>

<http://www.agro-tour.net/web/guest/8/~/-/topicarts/print/69005/248>

<http://thiseas.ypes.gr/article.php?cat=25>

<http://thiseas.ypes.gr/article.php?cat=26>

<http://thiseas.ypes.gr/article.php?cat=9>

<http://thiseas.ypes.gr/article.php?cat=10>

<http://thiseas.ypes.gr/article.php?cat=11>

<http://www.espa.gr/Greek/Documents.aspx?docid=48,49,47>

<http://3kps.epper.gr/ep.htm>

<http://www.minenv.gr/4/41/4114/g411401-1.html>

<http://www.anka.gr/newsite/anka.php?lang=gr&epil=4&id=4>

<http://www.equal-greece.gr/default.asp>

<http://195.167.92.155/index.php?prd=2&id=32>

<http://195.167.92.155/main.php?id=36>

<http://www.odigoslimnisplastira.gr/index.php?page=aksiotheata/votanikos/>

<http://www.karditsanews.gr/?p=4433>

http://www.enavotsalostilimniplastira.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=11

http://www.sitemaker.gr/mouha/page_GREEK_3.htm

http://www.enavotsalostilimniplastira.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=8

<http://www.agro-tour.net/web/guest/companies/~~/topicarts/view/72108/207>

www.biology.uoa.gr/~cthanos/PlantEcophysiology/LabManual2003.pdf

<http://www.agro-tour.net>

<http://www.odigoslimnisplastira.gr/?cat=4>

<http://www.gnto.gr/pages.php?pageID=809&langID=1>

<http://www.diadromesactionsports.gr/pezoporia.htm>

<http://www.gnto.gr/pages.php?pageID=809&langID=1>

<http://www.karditsa.gr/toyrd.aspx?ID=7>

<http://www.odigoslimnisplastira.gr/index.php?page=drast/zabetas/>

<http://www.karditsanews.gr/?p=4433#more-4433>

http://www.enavotsalostilimniplastira.gr/pages/article.asp?SUBCAT_ID=19

Ελένη Σπυριδάκη, 2003 (τελευταία προσπέλαση 2/9/2009)

(<http://www.anthropos.gr/spots/tourism>)

Καραμήτρος Γεώργιος, 2007 (τελευταία προσπέλαση 14/9/2009)

(<http://www.messenikolaswines.com>)

Μεσιακάρης Παναγιώτης, 2009, (τελευταία προσπέλαση 22/9/2009)

(<http://www.e-karditsa.gr/sights05.php>)

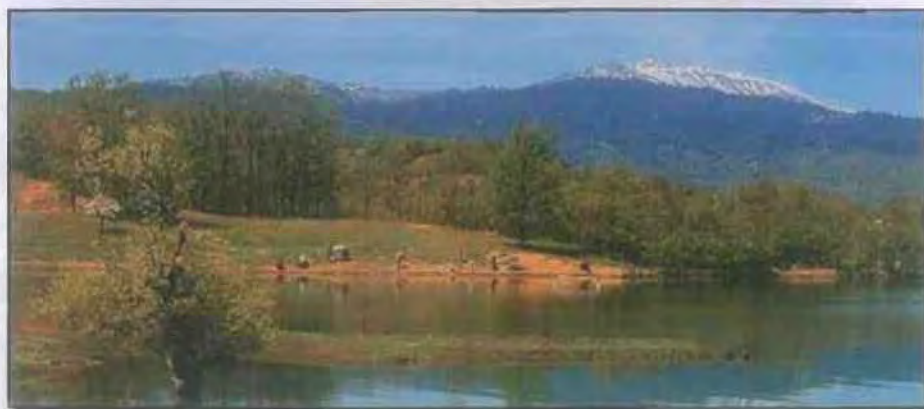
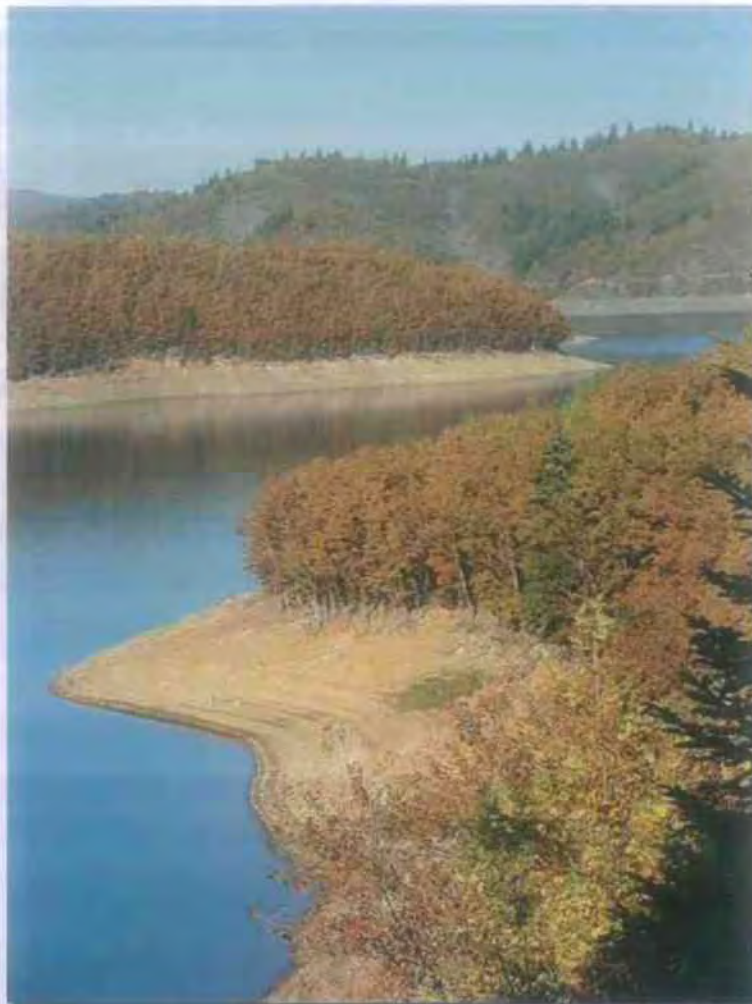
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εικόνα 1-20: Φωτογραφίες της ευρύτερης περιοχής της Λίμνης Πλαστήρα
(Πηγες:www.plastiralimni.blogspot.com/search/label/%CE%A6%CF%89%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B5%CF%82 και <http://www.odigoslimnisplastira.gr/?cat=26>)

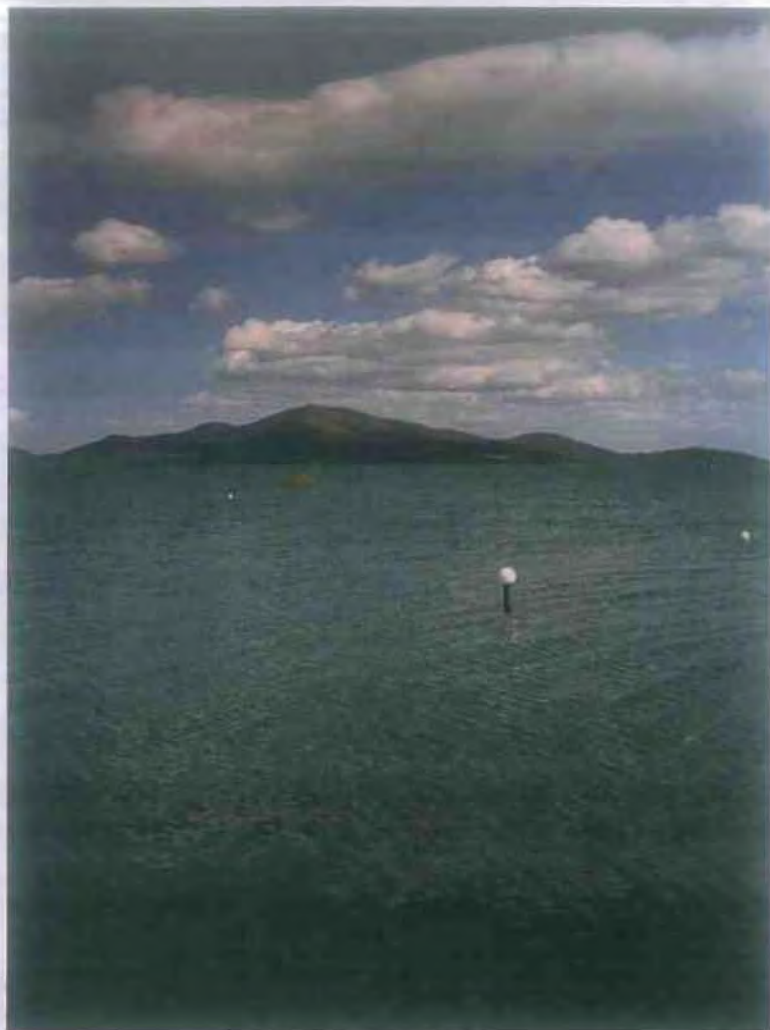

Οικολογικό μονοπάτι από Κερασιά προς Ανθοχώρι

Πηγή: <http://www.odigoslimnisplastira.gr/index.php?page=aksiotheata/kataraktis/>

Καταράκτης Ανθοχωρίου

Πηγή: <http://www.odigoslimnisplastira.gr/index.php?page=aksiotheata/kataraktis/>

Θέα από το Παρατηρητήριο

Πηγή: <http://www.odigoslimnisplastira.gr/index.php?page=aksiotheata/paratiritirio>

Θέα από το Παρατηρητήριο

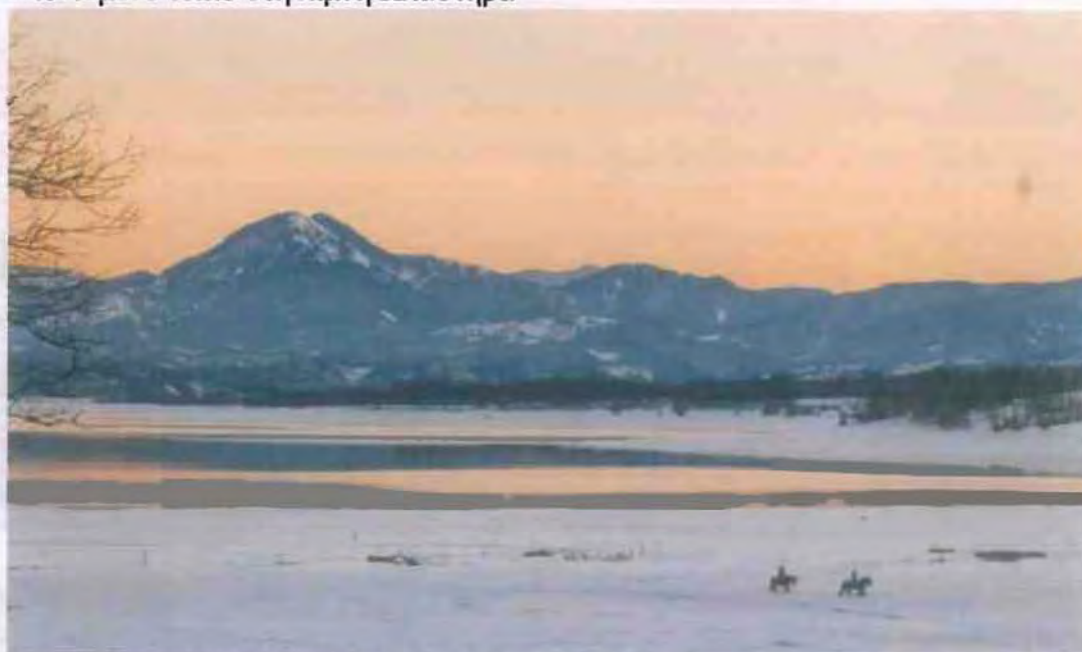
Πηγή: <http://www.odigoslimnisplastira.gr/index.php?page=aksiotheata/paratiritirio>

Ανάβαση στην κορυφή Μπορλέρο

Πηγή: <http://www.odigoslimnisplastira.gr/?cat=11>

Χιονισμένο τοπίο στη λίμνη Πλαστήρα

Πηγή: <http://www.odigoslimnisplastira.gr/?cat=27>

Πανοραμική θέα της λίμνης Πλαστήρα

Πηγές: <http://www.odigoslimnisplastira.gr/?cat=26>

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. **Φύλο:** Άρρεν Θήλυ
2. **Οικογενειακή κατάσταση:** Άγαμος Έγγαμος
3. **Αριθμός παιδιών:**
4. **Εκπαίδευση:** Καμία Απ. Δημοτικού Απ. Γυμνασίου
Απόφοιτος Λυκείου Απόφοιτος ΤΕΙ ή ΑΕΙ
5. **Επάγγελμα:**

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

1. **Πόσες φορές έχετε επισκεφθεί την περιοχή;**
Μία Δύο Τρεις Τέσσερις ή περισσότερες φορές
2. **Ποια είναι η χρονική διάρκεια της επίσκεψής σας;**
Μία μέρα Δύο μέρες Τρεις μέρες
Τέσσερις ή περισσότερες μέρες
3. **Με ποιον τρόπο μάθατε για το συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό;**
Από φίλο/συγγενή Από ταξιδιωτικό γραφείο
Από το διαδίκτυο Από διαφήμιση σε άλλο μέσο ενημέρωσης
Άλλο

4. Ποιος παράγοντας σας ελκύει περισσότερο στην επιλογή του συγκεκριμένου τουριστικού προορισμού;

- Το φυσικό περιβάλλον Η πολιτιστική κληρονομιά
- Η εναλλαγή τοπίων (συνδυάζει βουνό και λίμνη)
- Η γεωγραφική θέση της περιοχής
- Η εγγύτητα στον τόπο κατοικίας
- Οι οικονομικά συμφέρουσες τιμές διαμονής
- Οι αθλητικές ή άλλου τύπου δραστηριότητες
- Άλλο

5. Σε ποιες από τις παρακάτω δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στην περιοχή, έχετε συμμετάσχει;

- Ψάρεμα Πεζοπορία Ποδηλασία
- Ορειβασία Σκι Κολύμβηση Κυνήγι
- Κωπηλασία / Υδροποδήλατο Τοξοβολία
- Ιππασία Σκοποβολή Άλλο.....

6. Σε ποιες από τις παρακάτω δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στην περιοχή, θα θέλατε να συμμετάσχετε;

- Ψάρεμα Πεζοπορία Ποδηλασία
- Ορειβασία Σκι Κολύμβηση Κυνήγι
- Κωπηλασία / Υδροποδήλατο Τοξοβολία
- Ιππασία Σκοποβολή Άλλο.....

7. Ποιο ή ποια από τα παρακάτω είδη εναλλακτικού τουρισμού θα θέλατε να αναπτυχθεί περισσότερο;

- Αθλητικός τουρισμός Αγροτουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός Χειμερινός τουρισμός
- Παραλίμνιος τουρισμός Συνεδριακός τουρισμός
- Εκπαιδευτικός-πολιτιστικός τουρισμός
- Ορειβατικός-περιπατητικός τουρισμός
- Άλλο

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

1. Αξιολογήστε τα παρακάτω χαρακτηριστικά της περιοχής: (βαθμολογήστε με 0:καθόλου σημαντικό έως 5: ιδιαίτερα σημαντικό)

Φυσικό περιβάλλον	☐
Υπηρεσίες / Ανέσεις	☐
Πολιτιστική παράδοση	☐
Γεωγραφική θέση	☐
Εναλλαγή τοπίων (συνδυάζει βουνό και λίμνη)	☐
Οδικό δίκτυο	☐
Φιλοξενία κατοίκων	☐
Τουριστική κίνηση	☐
Άλλο	☐

2. Ποιο ή ποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά πιστεύετε ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί / εξελιχθεί επαρκώς;

Φυσικό περιβάλλον Υπηρεσίες / Ανέσεις

Πολιτιστική παράδοση Οδικό δίκτυο

Αθλητικές ή άλλου τύπου δραστηριότητες

Τουριστική κίνηση Άλλο.....

3. Ποια προβλήματα / μειονεκτήματα διακρίνετε στην περιοχή;

Η μετανάστευση πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα

Η ποιότητα των τουριστικών καταλυμάτων

Το κακό οδικό δίκτυο

Η περιορισμένη τουριστική προβολή

Οι ιδιαίτερα υψηλές τιμές διαμονής

Η έλλειψη περιβαλλοντικής ευαισθησίας

Άλλο

4. Πιστεύετε ότι η περιοχή έχει προοπτική για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη;

Ναι Όχι Ίσως Δεν Ξέρω

5. Τι πιστεύετε ότι θα βοηθούσε την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

.....

.....

.....

.....

.....

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	
ΤΙΤΛΟΣ	
ΔΗΞΗ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΥ
27/02	

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ.: 24210 06300-1

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000073712